

АЙЗЪК АЗИМОВ

РОБОТИТЕ НА ЗОРАТА

Част 3 от „Позитронни работи“

Превод от английски: Мая Симеонова, 1993

chitanka.info

*На Марвин Мински и Джоузеф Ф. Енгелбергер, които
обобщиха (съответно) теорията и практиката на
роботиката.*

1 БЕЙЛИ

1.

Илайджа Бейли се озова в сянката на дървото и промърмори:

— Така си и знаех. Потя се.

Той постоя, изпъна се, избърса потта от веждите си с опакото на ръката, после се вгледа кисело във влагата по нея.

— *Мразя* потенето — каза той без да се обръща към никого, сякаш постулираше космически закон. И за сетен път се ядоса на Вселената, която правеше нещата едновременно жизнено необходими и неприятни.

Човек *никога* не се потеше (освен, разбира се, ако не пожелаеше) в Града, където температурата и влажността се контролираха напълно. Там никога не възникваше абсолютна необходимост тялото да функционира така, че производството на топлина да превишава отделянето ѝ.

Виж, *това* беше цивилизовано.

Бейли се загледа в полето, където се беше пръснала групичка мъже и жени. В известен смисъл те бяха под негов надзор, повечето — младежи под двадесет години. Но имаше и хора на средна възраст, като него. Те копаеха несръчно и вършеха ред други неща, които по принцип се извършваха от роботи — и то далеч по-ефективно. Сега, обаче, на роботите беше наредено да стоят настрана и да чакат, докато човешките същества упорито се упражняваха.

В небето се стелеха облаци и за момент един от тях закри слънцето. Бейли несигурно погледна нагоре. От една страна това означаваше, че директното затопляне от слънцето (и потенето) щяха да спрат. От друга страна, дали нямаше вероятност да завали?

Това беше проблемът с откритото пространство. Човек вечно се люшкеше между неприятни алтернативи.

На Бейли винаги му изглеждаше странно как така относително малък по размери облак може да скрие слънцето изцяло, като затъмни Земята от хоризонт до хоризонт, и въпреки това по-голямата част от небето да си остане синя.

Той стоеше под балдахина от листа (един вид примитивна стена и таван, с успокояващата при допир здравина на кората) и се вгледа отново към групичката, изучавайки я с поглед. Веднъж седмично те излизаха тук, независимо какво беше времето.

А спечелваха и нови привърженици. Определено бяха повече на брой от неколцината смелчаци, които започнаха в началото. Градската управа, ако и да не им помагаше истински в начинанието, поне беше достатъчно любезна да не създава пречки.

На хоризонта отдясно на Бейли — източно, както можеше да се предположи по положението на следобедното слънце — се виждаха притъпените, многопръсти кули на Града, обградил всичко, заради което си заслужаваше да се живее. Бейли забеляза и едно малко, подвижно петънце, прекалено далече, за да може да се види ясно.

Начинът, по който то се движеше, и някои други белези, твърде неуловими, за да могат да бъдат описани, подсказваха недвусмислено, че това е робот. Бейли не се изненада. Повърхността на Земята извън Градовете беше царство на роботите, не на човешките същества — освен неколцината, които, подобно на него, мечтаеха за звездите.

Погледът му механично се върна обратно към копаещите звездомечтатели и се плъзна помежду им. Той можеше да разпознае и назове по име всеки един от тях. Всички работеха, всички се приучаваха да издържат на откритото пространство и...

Бейли се намръщи и промърмори:

— Къде е Бентли?

Откъм гърба му долетя жизнерадостен и леко запъхтян глас:

— Тук съм, татко.

Бейли рязко се извърна.

— Не прави така, Бен.

— Какво да не правя?

— Да се промъкваш така предателски зад гърба ми. Достатъчно ми е трудно да поддържам равновесието си на открито, че на всичкото отгоре да мисля и за изненади.

— Не съм се опитвал да те изненадам. Мъчно се вдига много шум, като ходиш по тревата. Какво да се прави. Не мислиш ли, че би трябвало да се връщаш, татко? Навън си вече от два часа. Мисля, че ти стига толкова.

— Защо? Защото съм на четиридесет и пет, а ти си един нищо и никакъв хлапак на деветнадесет? Мислиш си, че трябва да се грижиш за своя грохнал баща, нали?

— Да, май е така. Страхотно детективско прозрение. Караш направо по същество.

Бен се усмихна широко. Имаше кръгло лице, очите му искряха. Беше взел много от Джеси, помисли си Бейли, много от майка си. Имаше и малка следа от продълговатото и сериозно лице на самия Бейли.

И все пак, Бен мислеше като баща си. Случваше се да изпадне в мрачна сериозност, което недвусмислено показваше абсолютно законния му произход.

— Много съм си добре — натърти Бейли.

— Добре си, татко. Ти си най-добрият от нас, като се има предвид...

— Като се има предвид какво?

— Възрастта ти, разбира се. При това не съм забравил, че именно ти започна всичко това. Видях обаче, че се скри под дървото и си помислих... е, може би на стария му стига толкова.

— Ще ти дам аз на теб „стария“ — закани се Бейли. Роботът, който забеляза по посока на Града, беше вече достатъчно близо, за да се види ясно, но Бейли го игнорира като нещо несъществено. Той продължи:

— Има смисъл човек да отива на сянка от време на време, ако слънцето пече много силно. Трябва да се научим да използваме преимуществата на откритото пространство, така както се учим да понасяме неудобствата.

— Ето, че слънцето излиза иззад онзи облак.

— Да, ще излезе.

— Добре де, не искаш ли да се прибиращ?

— Мога да издържа. Веднъж седмично имам свободен следобед и го прекарвам тук. Това е мое изключително право. То върви с ранга ми К-7.

— Не става дума за правата ти, татко. Става дума за преумора.

— Чувствам се прекрасно, уверявам те.

— Разбира се. А като се върнеш в къщи, ще се пъхнеш направо в леглото и ще лежиш в тъмното.

— Естествен антидот за преосветяване.

— И мама ще се тревожи.

— Е, нека се тревожи. Ще ѝ е от полза. Пък и какво лошо има в това, че съм тук отвън? Най-лошото е, че се *потя*, но ще трябва просто да свикна. Не мога да избягам от това. В началото не можех да стигна толкова далеч от Града и трябваше бързо да се връщам обратно. А ти беше единственият човек до мен. Сега погледни колко много сме станали и колко надалеч мога да отида без проблеми. Мога да свърша много работа. Мога да издържа още един час. Спокойно. Казвам ти, Бен, за майка ти ще бъде добре самата тя да дойде тук.

— Кой? Майка ми? Сигурно се майтапиш.

— За някои е майтап. А когато дойде време да тръгнем, няма да мога да го направя — защото тя няма да е готова.

— И ще бъдеш доволен. Не се заблуждавай, татко. Това няма да стане скоро. И ако сега не си твърде стар, тогава ще бъдеш. На това хоро ще трябва да се хванат младите.

— Знаеш ли — каза Бейли, свил наполовина юмруци — голям умник се извъди ти с твоите „млади“. Напускал ли си някога Земята? Някои от тези хора на полето напускал ли е някога Земята? Аз съм. Преди две години. Това беше преди да се аклиматизирам като сега — и оцелях.

— Знам, татко, но то е било за кратко време и служебно. Освен това, си бил под грижите на придружаваща група. Не е същото.

— *Беше* същото — упорстваше Бейли, въпреки че в себе си осъзнаваше, че не е било така. — Пък и не е чак толкова далеч времето, когато ще бъдем да тръгнем. Ако можех да получа разрешение да отида на Аврора, бихме могли да задвижим нещата.

— Забрави за това. Няма да бъде толкова лесно.

— Трябва да опитаме. Правителството няма да ни пусне без разрешението на Аврора. Тя е най-голяма и най-силна от Външните светове и каквото тя каже...

— Става! Знам. Всички сме го обсъждали милиони пъти. Но няма нужда да ходиш там, за да получиш разрешение. Съществува и такава нещо като хиперретранслатора. Можеш да говориш с тях от тук. Толкова пъти съм ти повтарял!

— Не е същото. Ще ни е необходим контакт лице в лице. Аз пък съм ти повтарял *това* толкова пъти!

— Във всеки случай — отбеляза Бен, — засега не сме готови.

— Не сме готови, защото Земята не ни дава кораби. Космолитите ще ни дадат, заедно с необходимата техническа помощ.

— Каква вяра! За какво им е на космолитите да го правят? Откога са толкова мили към нас, кратко живущите земляни?

— Ако можех да поговоря с тях...

Бен се изсмя.

— Хайде, татко. Ти просто искаш да отидеш на Аврора, за да видиш още веднъж онази жена.

Бейли се намръщи и веждите му надвиснаха над хлътналите очи.

— Жена? Йосафате^[1], Бен, за какво говориш?

— Е, татко, между нас да си остане — и нито дума на мама, — какво е имало между теб и онази жена на Солария? Достатъчно съм голям. Можеш да ми кажеш.

— Каква жена на Солария?

— Как можеш да ме гледаш в очите и да твърдиш, че не знаеш нищо за жената, която всеки човек на Земята видя в хипервълновата драматизация? Гладиа Делмар. Тази жена!

— Нищо не се случи. Онова бяха пълни глупости. Казвал съм ти го хиляди пъти. Тя не изглеждаше така. Аз не изглеждах така. Всичко беше измислица и ти знаеш много добре, че беше направено въпреки протестите ми, само защото правителството реши, че така Земята ще бъде представена в по-добра светлина пред космолитите. И се постарай да не намекваш за нещо друго пред майка си.

— Не бих си и помислил. Все пак, тази Гладиа отиде на Аврора, а ти непрекъснато искаш и ти да отидеш там.

— Да не намекваш, че според теб истинската причина да искам да отида на Аврора... О, Йосафате!

Веждите на сина му се повдигнаха.

— Какво става?

— Роботът. Това е Р. Джеронимо.

— Кой?

— Един от роботите за съобщения на Отдела. И е тук навън! Не съм на работа и нарочно си оставих приемника в къщи, защото не исках да ме намерят. Това спада към привилегиите на ранга ми К-7, а те ми изпращат робот.

— Откъде знаеш, че идва при теб, татко?

— Направих едно хитро заключение. Първо: тук няма друг, който да е свързан с Градската полиция; и второ: това нещастно нещо се е запътило право към мен. От което стигам до заключението, че то търси мен. Ще трябва да мина от другата страна на дървото и да остана там.

— Това не е стена, татко. Роботът може да заобиколи дървото.

В този момент роботът каза:

— Господарю Бейли, имам съобщение за вас. Викат ви в Главното управление.

Роботът спря, почака, после каза пак:

— Господарю Бейли, имам съобщение за вас. Викат ви в Главното управление.

— Чух и разбрах — отвърна Бейли безизразно. Трябваше да го каже, защото в противен случай роботът щеше да продължи да повтаря едно и също.

Бейли леко се смръщи, докато разглеждаше робота. Беше нов модел, малко по-хуманоиден от старите. Бяха го разопаковали и активирали само преди месец, при известна доза парадност. Правителството вечно се мъчеше да измисли нещо — каквото и да било, — с което да предизвика по-топъл прием за роботите.

Повърхността на робота беше сивкава, с матов гланц и донякъде еластична на пипане (може би като мека кожа). Неизменното изражение на лицето му поне не беше толкова видиотено, както при повечето работи. На практика, обаче, роботът си беше точно толкова видиотен — умствено, — колкото и останалите.

Бейли си спомни изведнъж Р. Данил Оливо, роботът на космолитите, който участва заедно с него в изпълнението на две поръчения — едното на Земята, другото на Солария. За последен път го беше видял, когато Данил се консултира с него по делото за огледалния образ. Данил приличаше толкова много на човек, че Бейли се отнасяше към него като към приятел и той му липсваше — дори и сега. Ако всички работи бяха като него...

— Днес е свободният ми ден, момче. Няма нужда да ходя в Главното управление — каза Бейли.

Р. Джеронимо мълчеше. Ръцете му незабележимо трепереха. Бейли видя това и си даде ясно сметка, какво означава то — известно количество противоречия в позитронните връзки на робота. Роботите трябваше да се подчиняват на човешките същества, но често се

случваше две човешки същества да изискват два различни вида подчинение.

Накрая роботът стигна до някакво решение и каза:

— Днес е свободният ви ден, господарю. Викат ви в Главното управление.

— Щом те викат в Главното управление, татко... — притеснено започна Бен.

Бейли сви рамене.

— Не се занасяй, Бен. Ако им трябвах толкова много, щяха да пратят затворена кола и вероятно щяха да вземат доброволец, вместо да нареждат на един робот да върви пеш — и да ме ядосва с някакво съобщение.

Бен поклати глава.

— Не мисля така, татко. Те не знаят къде си и колко време би отнело търсенето ти. При толкова неопределени условия, не мисля, че биха пратили човешко същество.

— Ами? Добре де, я да видим, колко силна е заповедта. Р. Джеронимо, върни се в главното управление и им кажи, че ще бъда на работа в 09:00. — После добави остро — Връщай се! Това е заповед!

Роботът видимо се поколеба, после се обърна, тръгна, обърна се пак, направи опит да се върне при Бейли и накрая замръзна на място. Цялото му тяло трепереше.

Бейли разбра какво става и промърмори на Бен:

— Май ще трябва да отида. Йосафате!

Роботът страдеше от това, което роботиците наричат еквипотенциал на противоречието от втора степен. Вторият закон изискваше безпрекословно подчинение. В момента, Р. Джеронимо страдеше от две приблизително равностойни по сила, но противоречиви заповеди. Хората наричаха това роботоблок, или по-често — роблок, за по-кратко.

Роботът бавно се обърна. Първоначалната му заповед се оказа малко по-силна. Той изговаряше думите неясно.

— Господарю, казаха ми, че може да отвърнете така. В такъв случай трябва да предам... — поколеба се и прибави прегракнало — ... трябва да предам — ако сте сам.

Бейли вежливо кимна на сина си и за Бен това беше достатъчно. Той знаеше, кога баща му е татко и кога — полицай. Бен се отдалечи

забързано.

За миг Бейли ядно се позабавлява с мисълта да засили собствената си заповед и да затегне роблока почти докрай. Но това определено щеше да доведе до повреда, която би наложила позитронен анализ и препрограмиране. Разходите за което щяха да се покрият от заплатата на Бейли, а те много лесно можеха да достигнат годишното му възнаграждение.

— Оттеглям заповедта си — каза той. — Какво ти наредиха да предадеш?

Гласът на Р. Джеронимо моментално се изчисти.

— Казаха ми да предам, че ви викат във връзка с Аврора.

Бейли се обърна към Бен и извика:

— Остави ги още половин час и им кажи, че после ги искам обратно. Сега трябва да тръгвам.

И като тръгна с широки крачки, попита сприхаво робота:

— Не можах ли да ти кажат да предадеш това веднага? И защо да не могат да те програмират така, че да използваш кола, ами трябва да вървя пеш?

Той знаеше много добре, защо не го бяха направили. И най-малката злополука с шофирана от робот кола би отприщила нови размирици срещу роботите.

Бейли не намали крачка. Имаха да изминат два километра само докато стигнат стената на Града. После трябваше да се доберат до Главното управление през натовареното движение.

Аврора? Каква ли криза се задаваше този път?

[1] Юдейски цар. — Б.пр. ↑

2.

Половин час беше достатъчен на Бейли да стигне до входа към Града и той се приготви за онова, което го очакваше. Може би — *може би* — този път нямаше да се случи.

Той стигна раздела между откритото пространство и Града — стената, която ограждаше хаоса от цивилизацията. Постави дланта си върху сигналното каре и в стената се появи отвор. Както обикновено, той не изчака отвора да се разшири докрай, а се промуши през него веднага, щом той стана достатъчно широк. Р. Джеронимо го последва.

Полицаят на пост гледаше стреснато — както винаги, щом някой се появеше от външната страна. Всеки път в погледа му се четеше неверие, винаги заставаше нащрек, внезапно посягаше към бластера си и се намръщваше разколебано.

Бейли навъсено показва личната си карта и постовият изкозирува. Вратата зад него се затвори — и онова нещо пак се случи.

Бейли беше в Града. Стените го обградиха и Градът стана Вселената. Бейли отново се потопи в безконечния, вечен шум и мирис на хора и машини, който скоро щеше да изчезне под прага на съзнанието. Отново го заобиколи меката, непряка изкуствена светлина, която по нищо не приличаше на откъслечния и променлив блясък на откритото пространство с неговото зелено, и кафяво, и синьо, и бяло, и кратковременни появи на червено и жълто. Тук нямаше непостоянен вятър, нямаше горещини, нямаше студ, нямаше заплаха от дъжд. Вместо това цареше тихото постоянство на неосезаеми, поддържащи свежестта въздушни течения. Беше проектирана такава комбинация на температурата и влажността, която да е съвършено нагодена към човешките същества и да не се забелязва.

Бейли пое дълбоко въздух и му стана драго от усещането, че си е у дома, в безопасност, с познатите и *познаваемите* неща.

Именно това се случваше винаги. Отново възприе Града като утробата, в която се промъкна с чувство на радостно облекчение. Знаеше, че човечеството трябва да излезе и да се роди именно от тази утроба. Защо той винаги се отпускаше по този начин?

И винаги ли щеше да става така? Щеше ли да продължава да се случва, дори Бейли да поведе безчетни тълпи навън от Града, извън Земята и отвъд към звездите — без той самият, в крайна сметка, да е в състояние да тръгне? Винаги ли щеше да се чувства у дома само в Града?

Той стисна зъби — нямаше смисъл да мисли за това.

— С кола ли те докараха до тук? — обърна се той към робота.

— Да, господарю.

— Къде е тя?

— Не знам, господарю.

Бейли се върна към постовия.

— Полицай, този робот е бил докаран на тук преди два часа. Какво стана с колата, която го е докарала?

— Сър, застъпих на пост преди по-малко от час.

Всъщност, беше глупаво да пита. Онези в колата не биха могли да знаят, колко време щеше да го търси роботът, така че не биха чакали. Бейли изпита кратък порив да се обади, но щяха да му кажат да вземе Експресната магистрала. Щеше да отнеме по-малко време.

Единствената причина, поради която той се колебаеше, беше Р. Джеронимо. Бейли не искаше да пътува с него по Експресната магистрала. Но пък и не можеше да очаква, че роботът ще успее да се добере сам до Главното управление през враждебно настроените тълпи.

Не че имаше избор. Несъмнено Комисарят не гореше от желание да облекчи задачата му. Щеше да е ядосан, че не го е намерил при повикване, независимо, че днес Бейли имаше свободен полуден.

— От тук, момче — каза Бейли.

Градът покриваше над пет хиляди квадратни километра. Експресната магистрала беше дълга над четиристотин, плюс стотиците километри Скоростни магистрали, които обслужваха над двадесетмилионното население. Сложната мрежа на движение се простираше на осем нива и имаше стотици места за прекачване от различна степен на сложност.

Като детектив, от Бейли се очакваше да ги знае всичките — и това беше така. Можеха да го закарат с вързани очи в който и да било край на Града. Със свалена превръзка, той би намерил безпогрешно пътя до всяко едно друго, произволно посочено място.

И дума не можеше да става, че не знаеше как да се оправи до Главното управление. Но можеше да тръгне по осем различни маршрута и за момент се поколеба, кой от тях щеше да е най-малко натоварен по това време.

Само за момент. После реши и каза:

— Тръгвай с мен, момче. — Роботът послушно го последва.

Те свиха към близката Скоростна магистрала и Бейли сграбчи една от вертикалните пръчки — бяла, топла и от материал, който осигуряваше здраво захващане. Бейли не искаше да сяда; нямаше да остават дълго. Роботът изчака бързия жест на Бейли, преди и той да сложи ръка върху същата пръчка. Можеше да стои прав и без да се хваща — нямаше да му бъде трудно да поддържа равновесие. Но Бейли не искаше да допусне и най-малкия шанс да ги разделят. Той отговаряше за работа и не желаше да рискува. В случай, че нещо се случеше на Р. Джеронимо, щяха да накарат Бейли да възстанови финансовите щети на Града.

На Скоростната магистрала имаше неколцина други хора и всички те любопитно — и неизбежно — обърнаха погледи към работа. Един по един, Бейли улови тези погледи. Той имаше вид на човек, свикнал да упражнява власт, и уловените погледи неловко се обърнаха настрани.

Бейли повтори пак жеста си, когато слезе от магистралата. Тя беше стигнала вече до лентите и се движеше със същата скорост, както най-близката от тях. Бейли стъпи върху нея и щом се озова извън предпазния пластмасов покрив на магистралата, почувства плющенето на въздуха.

Той се изправи срещу вятъра с лекота, придобита от дългите тренировки, и вдигна ръката си, за да отслаби силата на порива пред очите си. Пробяга по лентите надолу към мястото за прекачване на Експресната магистрала. После нагоре към ускорителната лента, която граничеше с магистралата.

Чу тийнейджърското провикване „Робот!“ (някога той самият беше тийнейджър) и разбра много добре какво ще се случи. Групичката им — бяха двама, или трима, или половин дузина — щеше да се втурне нагоре (или надолу) по лентите, а роботът щеше внезапно да се спъне и да издрънчи на земята. После — ако някога въобще се стигнеше до съд, — арестуваният тийнейджър щеше да се кълне, че

роботът го е блъснал и е представлявал заплаха на лентата. И несъмнено щяха да го освободят.

Роботът първо не можеше да се защити, и второ не можеше да свидетелства.

Бейли се придвижи бързо и се озова между първия от тийнейджърите и Р. Джеронимо. Той пристъпи към по-бързата лента, вдигна ръката си по-високо, като че ли да я нагласи спрямо по-голямата скорост на вятъра, и младежът се озова изтласкан върху побавната лента. Той извика дивашки „Хей!“ и плъсна на земята. Другите спряха, бързо прецениха положението и се ометоха.

— Към Експресната магистрала, момче — подвикна Бейли.

За миг Р. Джеронимо нерешително спря. Роботи не се допускаха до Експресната магистрала без придружител. Заповедта на Бейли, обаче, беше строга и той се прекачи. Бейли го последва и това отслаби напрежението в робота.

Бейли се промушваше грубо през тълпата правостоящи, като буташе Р. Джеронимо пред себе си и си проправяше път към по-малко претъпканото горно ниво. Хвана се за една пръчка и настъпи крака на робота, като потушаваше всички опити за визуален контакт.

Петнадесет и половина километра го доближиха достатъчно до Главното управление и Бейли слезе. Р. Джеронимо слезе с него. Не беше докоснат, нито драскотина. На вратата Бейли го предаде и взе разписка. Провери внимателно датата, времето и серийния номер на робота, после сложи разписката в портфейла си. Още преди края на този ден щеше да провери, дали процедурата е регистрирана в компютъра.

Сега трябваше да се види с Комисаря — а той добре го познаваше. Всеки пропуск от страна на Бейли щеше да послужи като удобен претекст за понижение. Неприятен човек беше този Комисар. Смяташе миналите триумфи на Бейли за своя лична обида.

3.

Комисарят беше Уилсън Рот. Заемаше поста от две и половина години, откакто Джулиъс Ендърбай подаде оставка след като скандалът, предизвикан от убийството на един космолит, утихна.

Бейли така и никога не свикна с промяната. Джулиъс, с всичките му недостатъци, беше колкото началник, толкова и приятел. Рот беше просто началник. Той дори не беше отраснал в Града. Не и в *този* Град. Беше дошъл отвън.

Не беше нито необичайно висок, нито необичайно дебел. Но имаше голяма глава, която изглеждаше окачена на шията му и сякаш я караше да се огъва пред тялото. Поради това, Рот правеше впечатление на тежък човек — с тежко тяло и тежка глава. Дори клепачите му се отпускаха тежко върху очите и ги скриваха наполовина.

Човек би си помислил, че му се спи, но той никога нищо не пропускаше. Бейли разбра това много скоро, след като Рот зае длъжността си. Не се залъгваше, че Рот го харесва. Още по-малко се залъгваше, че той харесва Рот.

Рот не изглеждаше раздразнен. Никога не изглеждаше така. Но думите му не издаваха и доволство.

— Бейли, защо е толкова трудно да те намери човек? — попита той.

Бейли отвърна с внимателно претеглена нотка на уважение в гласа си:

— Защото днес е свободният ми следобед, Комисарю.

— Да, привилегията К-7. Сигурно си чувал за джобния сигнализатор? Едно нещо, което приема служебни съобщения? Ти си длъжен да отговаряш, дори в свободното си време.

— Знам това много добре, Комисарю, но вече няма разпоредби относно носенето на джобни сигнализатори. Можем да бъдем намерени и без тях.

— В Града — да, но ти беше на открито. Или греша?

— Не грешите, Комисарю. Бях на открито. Разпоредбите не гласят, че в този случай трябва да нося джобен сигнализатор.

— Криеш се зад буквата на закона, така ли?

— Да, Комисарю — отвърна Бейли хладнокръвно.

Комисарят стана, властен и смътно заплашителен, и седна на бюрото. Прозорецът към откритото пространство, който Ендърбай беше поставил, беше махнат отдавна и отгоре бяха боядисали. В затворената стаята (поради това по-топла и по-уютна), Комисарят изглеждаше още по-голям.

— Струва ми се, Бейли — каза той без да повиши глас, — че се оставяш да те крепи благодарността на Земята.

— Крепи ме това, че си върша работата, Комисарю. Толкова добре, колкото мога, и в съответствие с разпоредбите.

— И благодарността на Земята, когато противоречиш на духа на тези разпоредби.

Бейли не отговори.

— Смятат — продължи Комисарят, — че си свършил добра работа в случая с убийството на Сартън преди три години.

— Благодаря, Комисарю — отвърна Бейли. — В резултат от това, струва ми се, Спейстаун беше заличен от картата на света.

— Така е — и това беше приветствено от Земята. Смятат, също така, че си свършил добра работа и на Солария преди две години. И преди да си ме подсетил, резултатът беше промяна в търговските ни отношения с Външните светове. При това, със значителни изгоди за Земята.

— Мисля, че това е протоколирано, сър.

— И в резултат на това, ти си нещо като герой.

— Не твърдя подобно нещо.

— Получи две повишения, по едно след всяка задача. Имаше дори хипервълнова драматизация по събитията на Солария.

— Която беше направена без моето съгласие и против волята ми, Комисарю.

— Която, въпреки това, направи от теб герой.

Бейли сви рамене.

Комисарят изчака няколко секунди за коментар и продължи:

— Но за две години не си направил нищо значително.

— Съвсем естествено е Земята да иска да знае, какво съм направил за нея напоследък.

— Точно така. И вероятно иска да знае. Знае, че ти си начело на тази нова безразсъдна прищявка с излизането на открито, на цапотенето с пръст и преструването на работи.

— Позволено е.

— Не всичко, което е позволено, се приветства. Възможно е повечето хора да те смятат по-скоро за странен, отколкото за героичен.

— Това сигурно е в съответствие с моето собствено мнение за себе си — каза Бейли.

— Обществеността има забележително кратка памет. В твоя случай, героичното бързо изчезва зад странното, така че ако допуснеш грешка, ще загазиш сериозно. Репутацията, на която се осланяш...

— Моите уважения, Комисарю, аз не се осланям на нея.

— Репутацията, на която полицейският участък чувства, че се осланяш, няма да те спаси и аз няма да бъда в състояние да те спася.

За миг, над строгите черти на Бейли сякаш премина сянка на усмивка.

— Не бих искал, Комисарю, да рискувате положението си в отчаяни опити да ме спасите.

Комисарят сви рамене и извади също толкова призрачна и мимолетна усмивка.

— Не бери грижа по въпроса.

— Тогава за какво е този разговор, Комисарю?

— За да те предупредя. Аз не се опитвам да те унищожа, нали разбираш. Предупреждавам те и то веднъж за винаги. Ще те включат в една много деликатна задача, където лесно можеш да сгрешис. Предупреждавам те, че не бива да допускаш нито една грешка. — На това място лицето му се отпусна в безпогрешна усмивка.

Бейли не отвърна на усмивката и попита:

— Можете ли да ми кажете, каква е тази много деликатна задача?

— Не знам.

— Засяга ли Аврора?

— Р. Джеронимо беше инструктиран да ти предаде, че е така, ако се наложи. Но аз не знам нищо.

— Тогава откъде знаете, Комисарю, че това е много деликатна задача?

— Хайде, Бейли, ти разследваш мистериите. Какво би довело в Града един член на Министерството на правосъдието на Земята, когато

лесно можеха да те извикат да отидеш във Вашингтон? Както преди две години, във връзка с инцидента на Солария? И какво би накарало въпросната личност да направи гримаса, и да изглежда ядосана, и да започне да нервничи, защото човек не може да те намери веднага? Решението ти да останеш извън разположение беше грешка, за която и в най-малка степен не съм отговорен. Вероятно само по себе си това не е фатално, но ми се струва, че си тръгнал в погрешна посока.

— Вие ме забавяте още повече — направи гримаса Бейли.

— Всъщност не. Чиновникът от Правосъдието се освежава — нали знаеш какво си позволяват онези там горе. Ще се присъедини към нас, когато приключи с онова. Новината за твоето пристигане е оповестена, така че продължавай да чакаш, както правя и аз.

Бейли зачака. Той си знаеше, още навремето, че хипервълновата драматизация, която му натрапиха против волята, колкото и да подпомогна позициите на Земята, го провали в Полицията. Тя го накара да изпъкне в триизмерна яркост над двуизмерната плоскост на организацията и го беляза завинаги.

Той беше повишен в ранга и привилегиите си, но това само още повече засили враждебността на Полицията към него. И колкото по-нагоре отиваше, толкова по-лесно щеше да се сгромоляса, в случай на провал.

Ако допуснеш грешка...

4.

Чиновникът от Правосъдието влезе, огледа се свойски, запъти се към другата страна на бюрото на Рот и седна на мястото му. За човек с най-високия ранг в стаята, чиновникът се държеше съвсем адекватно. Рот хладнокръвно зае второстепенно място.

Бейли остана прав, като се опитваше да скрие изненадата си.

Рот можеше да го предупреди, но не го направи. Очевидно беше подбирал думите си нарочно така, че да не стане ясно.

Чиновникът беше жена.

Нямаше пречка да не е. Който и да било чиновник можеше да бъде жена. Министър-председателят можеше да е жена. В полицията имаше жени, дори една жена с ранга на капитан.

Само че, просто така, без предупреждение, човек не го очакваше. В историята е имало периоди, когато жените са заемали административни постове в значителен брой случаи. Бейли знаеше това. Той познаваше добре историята. Но сега историческият момент не беше такъв.

Тя беше доста висока и седеше твърдо изправена в стола. Униформата ѝ не се отличаваше от униформите на мъжете, нито прическата или украсата на лицето. Онова, което издаваше моментално пола ѝ, бяха гърдите, чиято издаденост жената не правеше опит да скрие.

Беше около четиридесетте, с правилни, чисто изваяни черти на лицето. Излъчваше привлекателността на средната възраст, а в тъмната ѝ коса все още не се забелязваха сиви нишки.

Тя каза:

— Вие сте детектив Илайджа Бейли, ранг К-7. — Беше твърдение, не въпрос.

— Да, госпожо — отвърна въпреки това Бейли.

— Аз съм министерски съветник Лавиния Демачек. Не изглеждайте много като в онази хипервъълнова драматизация.

На Бейли често му го казваха.

— Не биха могли да ме покажат такъв, какъвто съм, а същевременно да съберат и много зрители, госпожо — отбеляза сухо Бейли.

— Не съм сигурна. Изглеждате по-силен от лигавия артист, когото бяха избрали.

Бейли се поколеба секунда-две и реши да не пропуска възможността. Или по-скоро почувства, че не би могъл да не се възползва от нея. Той тържествено заяви:

— Имате култивиран вкус, госпожо.

Тя се засмя и Бейли изпусна много леко събрания въздух.

— Приятно ми е да си мисля, че го имам. А сега, какво означава това, че ме карате да чакам?

— Не бях информиран, че ще дойдете, госпожо, а днес е моят свободен ден.

— Който прекарвате на открито, както разбирам.

— Да, госпожо.

— Вие сте един от онези чудаци, както бих ги нарекла, ако вкусът ми не беше култивиран. Нека попитам, вместо това, дали не сте един от онези ентусиасти?

— Да, госпожо.

— Очаквате, че един ден ще емигрирате и ще основете нови светове в пустошта на Галактиката?

— Вероятно не аз, госпожо. Може да се окажа твърде стар, но...

— На колко сте години?

— На четиридесет и пет, госпожо.

— Изглеждате на толкова. Случайно, и аз също съм на четиридесет и пет.

— Не изглеждате на толкова, госпожо.

— По-стара или по-млада? — Тя избухна отново в смях, после добави: — Нека не си играем. Да не би да искате да кажете, че съм прекалено стара, за да бъда пионер?

— Никой в нашето общество не може да бъде пионер, без тренировките на открито. Най-добре се тренират младите. Моят син, надявам се, ще стъпи някой ден на други светове.

— Наистина? Вие знаете, разбира се, че Галактиката принадлежи на космолитите.

— Техните светове са само петдесет, госпожо. В Галактиката има милиони светове, които могат да бъдат населени — или могат да бъдат пригодени за заселване — и където, вероятно, няма местни разумни форми на живот.

— Да, но нито един кораб не може да напусне Земята без разрешението на космолитите.

— То може да бъде издействано, госпожо.

— Не споделям вашия оптимизъм, мистър Бейли.

— Говорил съм с космолити, които...

— Знам за това — прекъсна го Демачек. — Моят началник е Албърт Миним, който преди две години ви изпрати на Солария. — Тя си позволи да изкриви леко устни. — Неговата малка роля в онази хипервълнова драма играеше един актьор, който доста приличаше на него, доколкото си спомням. Спомням си също така, че Албърт Миним не беше доволен.

Бейли смени темата.

— Помолих министерски съветник Миним...

— Той беше повишен, както знаете.

Бейли осъзнаваше много добре важноста на чиновете.

— Неговото ново звание, госпожо?

— Заместник-министър.

— Благодаря ви. Помолих заместник-министъра Миним да поиска разрешение да посетя Аврора, за да се занимаю с този въпрос.

— Кога?

— Скоро след моето завръщане от Солария. Оттогава съм подновявал молбата си на два пъти.

— Но не сте получили удовлетворителен отговор?

— Не, госпожо.

— Изненадан ли сте?

— Разочарован съм, госпожо.

— Няма смисъл. — Тя се отпусна леко в стола. — Отношенията ни с космолитите са много крехки. Може да ви се струва, че вашите два детективски подвига са разхлабили положението — и това е така. Онази ужасна хипервълнова драма също спомогна. Цялото постигнато разхлабване, обаче, е ей толкова... — тя събра палеца и показалеца на ръката си близо един до друг — ... от ей толкова — и разпери ръце.

— При тези обстоятелства — продължи тя, — едва ли бихме могли да поемем риска да ви изпратим на Аврора — водещият от Външните светове — и да ви оставим да направите нещо, което вероятно би създадо междузвездно напрежение.

Бейли срещна погледа ѝ.

— Бях на Солария и не направих нищо лошо. Напротив...

— Да, знам, но сте били по искане на космолитите, което е на парсеци^[1] далече от това, да отидете там по наше искане. Отказвате да разберете това.

Бейли мълчеше.

Тя издаде мек ръмжащ звук в знак, че не се учудва, и продължи:

— Положението се влоши, откакто вашите молби бяха разгледани — и много правилно отхвърлени — от заместник-министъра. Влоши се особено много през последния месец.

— Това ли е причината за тази конференция, госпожо?

— Нетърпелив ли ставате, сър? — Тя се обърна към него сардонично с интонация, като към по-висш служител. — Може би искате да ме насочите да говоря по същество?

— Не, госпожо.

— Определено да. И защо не? Аз започвам да ставам досадна. Нека се приближим до въпроса, като ви попитам, познавате ли Д-р Хан Фастълф?

— Срещал съм го веднъж преди три години там, където тогава се намираше Спейстаун — предпазливо отвърна Бейли.

— Харесал ви е, предполагам.

— Беше приятелски настроен — за космолит.

Тя отново леко се закашля.

— Предполагам. Наясно ли сте с факта, че той е бил важна политическа сила на Аврора през последните две години?

— Чух, че бил в правителството. От един... един колега, който имах навремето.

— От Р. Данил Оливо, вашият космолитски робот-приятел?

— Бившият ми колега, госпожо.

— Казал ви го е, когато сте разрешили малък проблем, касаещ двама математици на борда на един космолитски кораб?

Бейли кимна.

— Да, госпожо.

— Гледаме да сме информирани, както виждате. Д-р Хан Фастълф е бил, повече или по-малко, водещата звезда в правителството на Аврора в течение на две години. Той е важна фигура в Парламента на планетата и дори се говори, че ще стане бъдещият Председател. Председателят, както разбирате, съответства при аврорианците на президента.

— Да, госпожо — каза Бейли и се зачуди, кога ли щяха да стигнат до много деликатната задача, за която беше споменал Комисарят.

Демачек изглежда не бързаше.

— Фастълф е умерен — продължи тя. — Така се нарича той самият. Смята, че Аврора — Външните светове изобщо — са отишли твърде далече в своето развитие. Така, както вие, може би, смятате, че ние, на Земята, сме отишли твърде далече в нашето. Фастълф иска обществото на космолитите да се върне към по-слаба роботизация, по-бърза смяна на поколенията и към съюз и приятелство със Земята. Естествено, ние го подкрепяме — но много сдържано. Ако бъдем прекалено демонстративни в нашата подкрепа, това би могло лесно да се превърне в целувката на смъртта за него.

— Вярвам, че той би подкрепил изследването и заселването на други светове от Земята — каза Бейли.

— И аз вярвам в това. Смятам, че той ви го е казал.

— Да, госпожо, когато се срещнахме.

Демачек опря пръстите на ръцете си един срещу друг и ги доближи до брадичката си.

— Смятате ли, че той представлява общественото мнение на Външните светове?

— Не знам, госпожо.

— Боя се, че не. Има вяла подкрепа. Противниците му са цял яростен легион. Само политическата ловкост и личното му обаяние са го задържали толкова близо до властта, колкото е в момента. Неговата най-голяма слабост, разбира се, е симпатията му към Земята. Това непрекъснато се използва срещу него и влияе върху мнозина, които биха споделили възгледите му във всяко едно друго отношение. Ако ви изпратим на Аврора, и най-незначителната грешка от ваша страна би заздравила настроенията срещу Земята. А следователно, би отслабила

и него самия, при това вероятно фатално. Земята просто не може да го поеме.

— Разбирам — промърмори Бейли.

— Фастълф, обаче, е склонен да поеме такъв риск. Именно той уреди да ви пратят на Солария, когато политическата му власт не беше толкова силна, колкото сега, и той беше много по-уязвим. Но тогава той можеше да загуби единствено своята собствената власт, докато ние трябва да се грижим за благосъстоянието на над осем милиардното население на Земята. Ето това прави сегашната политическа ситуация почти непоносимо деликатна.

Тя направи пауза и Бейли, в крайна сметка, беше принуден да зададе въпроса.

— Каква е ситуацията, за която говорите, госпожо?

— Изглежда — отвърна Демачек, — че Фастълф е замесен в сериозен и безпрецедентен скандал. Ако действа непохватно, има вероятност да претърпи политическо фиаско за броени седмици. Ако пък действа свръхчовешки интелигентно, може и да се задържи още няколко месеца. Малко по-рано или малко по-късно, той може да бъде унищожен като политическа сила на Аврора. А това би било истинско бедствие за Земята, както разбирате.

— Мога ли да попитам, в какво го обвиняват? Корупция? Измяна?

— Нищо толкова дребно. Неговата лична почтеност не се оспорва по никакъв начин, дори от враговете му.

— Криминално престъпление? Убийство?

— Не *съвсем* убийство.

— Не разбирам, госпожо.

— На Аврора има човешки същества, мистър Бейли. Има и роботи, повечето от които са подобни на нашите и в болшинството случаи не са много по-усъвършенствани. Има, обаче, и няколко хуманоидни робота — дотолкова хуманоидни, че могат да се сбъркат с хора.

Бейли кимна.

— Знам това много добре.

— Предполагам, че унищожаването на един хуманоиден робот не е точно убийство в тесния смисъл на думата.

Бейли се наклони напред с широко отворени очи.

— Йосафате, жено! — извика той. — Стига толкова игрички! Да не искаш да кажеш, че д-р Фастълф е убил Р. Данил?

Рот скочи на крака и изглеждаше готов да се хвърли към Бейли, но министерския съветник Демачек махна с ръка към него. Тя изглеждаше невъзмутима.

— При тези обстоятелства — каза тя, — ще извиня вашето неуважение, Бейли. Не, Р. Данил *не* е убит. Той не е единственият хуманоиден робот на Аврора. Друг такъв робот, не Р. Данил, е бил убит, ако желаете да използваме термина в по-широк смисъл. За да бъдем точни, мозъкът му е бил напълно разрушен. Бил е вкаран в постоянен и необратим роблок.

— И се твърди, че това е извършено от д-р Фастълф, така ли? — попита Бейли.

— Така е според враговете му. Твърдят го екстремистите, които искат в Галактиката да се разпростират само космолитите, а населението на Земята да изчезне от Вселената. Ако тези екстремисти успеят да спечелят гласуването в Парламента в рамките на следващите няколко седмици, те със сигурност ще добият пълен контрол над правителството — с непредсказуеми последици.

— Защо този роблок е от такава политическа важност? Не разбирам.

— Аз самата не съм сигурна — каза Демачек. — Не се преструвам, че разбирам политиката на Аврора. Предполагам, че хуманоидите са включени по някакъв начин в плановете на екстремистите, и че унищожението ги е разярило. — Тя сбърчи нос. — Намирам тяхната политика за много обърквана и само ще ви подведа, ако се опитам да я тълкувам.

Бейли насила се овладя под втречения поглед на министерския съветник.

— Защо съм тук? — попита той приглушено.

— Заради Фастълф. Вие излязохте веднъж в Космоса, за да разследвате убийство, и успяхте. Фастълф иска да опитате още веднъж. Вие трябва да отидете на Аврора и да разберете кой е виновен за роблока. Той смята, че това е единственият му шанс да отблъсне екстремистите.

— Аз не съм специалист по роботика. Не знам нищо за Аврора...

— Не знаехте нищо и за Солария, но *все* пак успяхте. Работата е там, Бейли, че ние сме също толкова заинтересовани, колкото и Фастълф, да разберем, какво всъщност е станало. Ние не искаме с него да бъде свършено. Ако това стане, Земята ще бъде подложена на такава враждебност от страна на космолитските екстремисти, която ще бъде по-страшна от всичко, което сме преживели досега.

— Не мога да поема тази отговорност, госпожо. Задачата е...

— Почти невъзможна. Знаем това, но нямаме избор. Фастълф настоява — а за момента, зад него стои правителството на Аврора. Ако откажете да отидете, или ако откажете да ви изпратим, ще трябва да посрещнем гнева на Аврора. Ако ли пък отидете и успеете, ние ще бъдем спасени и вие ще бъдете възнаграден подходящо.

— А ако отида — и се проваля?

— Ще направим всичко възможно да покажем, че вината за това е ваша, а не на Земята.

— Кожата на чиновниците ще бъде отървана, с други думи.

— По-меко казано — отвърна Демачек, — вие ще бъдете хвърлен на вълците с надеждата, че Земята няма да пострада прекалено тежко. Жертвата на един човек не е толкова скъпа цена за нашата планета.

— На мен ми се струва, че тъй като със сигурност ще се проваля, със същия успех бих могъл и въобще да не отида.

— Знаете, че това не е така — меко възрази Демачек. — Аврора е помолила за вашата помощ и не можете да не отидете. А и защо да отказвате? От две години насам се опитвате да отидете на Аврора и сте огорчен, че не успяхте да получите разрешението ни.

— Аз исках да отида на спокойствие, за да уредя помощта за заселването на други светове, а не да...

— Въпреки това, вие ще имате възможност да опитате да издействате помощ за своята мечта да заселите други светове, Бейли. В края на краищата, да предположим, че *наистина* успеете. Възможно е, в края на краищата. В такъв случай, Фастълф ще ви бъде много задължен и сигурно би направил много повече за вас, отколкото когато и да било друг път. А ние, от своя страна, ще ви бъдем достатъчно признателни, за да ви помогнем. Нима това не си струва риска, пък бил той и голям? Колкото и да са малки шансовете ви да успеете, при положение, че отидете, те са нулеви, ако не го направите. Помислете за това, Бейли, но моля ви — не прекалено дълго.

Бейли присви устни и разбрал най-сетне, че не му остава нищо друго, попита:

— Колко време имам да...

Демачек хладно го прекъсна:

— Хайде. Нали ви обясних, че нямаме избор — и никакво време, освен това. Вие тръгвате... — тя погледна часовниковата си гривна на китката — ... след по-малко от шест часа.

[1] Единица мярка за дължина на космически разстояния; един парсек е равен на 3.263 светлинни години. — Б.пр. ↑

5.

Космодрумът се намиреше в източните покрайнини на Града в един запуснат Сектор, който, строго погледнато, си беше на открито. Това се смекчаваше донякъде от факта, че касите за билети и чакалните бяха на практика в Града, а достъпът до кораба се осъществяваше с превозно средство през закрит път. По традиция, полетите се извършваха нощем, така че покривалото на нощта да тушира още повече въздействието на откритото пространство.

Космодрумът не беше много претоварен, като се имаше предвид населението на Земята. Земяните рядко напускаха планетата си и полети се извършваха главно с търговски цели. Организираха се изключително от работи и космолити.

Докато чакаше корабът да се приготви за качването му, Илайджа Бейли вече се чувстваше откъснат от Земята.

Бентли седеше до него и между тях се беше възцарило мрачно мълчание.

— Знаех си, че мама няма да иска да дойде — каза накрая Бен.

Бейли кимна.

— Аз също. Спомням си какво ѝ беше, когато заминавах за Солария. Сега не е по-различно.

— Успя ли да я поуспокоиш?

— Направих, каквото можах, Бен. Тя си е въобразила, че или ще претърпя катастрофа в Космоса, или космолитите ще ме убият още щом стъпя на Аврора.

— Но нали се върна от Солария.

— Точно заради това, тя настоява още по-силно да не рискувам втори път. Смята, че късметът ще ми изневери. Както и да е, тя ще се оправи. Наглеждай я, Бен. Прекарвай определено време с нея, каквото и да имаш да вършиш, и не ѝ обяснявай, как ще се втурнем да заселваме нови планети. Това наистина я тревожи, нали разбираш. Тя усеща, че в близките години ти ще я напуснеш. Знае, че няма да е в състояние да тръгне с теб и че няма повече да те види.

— Може и да не е така — възрази Бен. — Може това да я накара да се навие.

— Може би ти ще посрещнеш нещата лесно, но тя няма да може. Така че не обсъждайте този въпрос, докато ме няма. Разбрахме ли се?

— Разбрахме се. Мисля, че тя е малко потисната заради Гладиа. Бейли го изглежда остро.

— Да не си...

— Не съм казвал и думичка. Но тя също гледа онази хипервълнова драма, както ти е известно. И знае, че Гладиа е на Аврора.

— И какво от това? Аврора е голяма планета. Да не мислиш, че Гладиа Делмар ще ме чака на космодрума? Йосафате, Бен, да не би майка ти да не *знае*, че основната нишка в оная хипервълнова гадост беше девет десети разкрасена с фантазмагории?

Бен смени темата със забележимо усилие.

— Смешно е — да седиш тук без никакъв багаж.

— Седя тук с прекалено много багаж. Нося дрехите, с които съм облечен. Ще се отърват от тях още щом се кача на кораба. Ще ми ги свалят, за да ги обработят химически, после ще ги изхвърлят в Космоса. След което ще ми дадат нови дрехи, но не преди да са ме дезинфекцирали, измили и изтъркали, отвътре и отвън. Вече съм минал по този път.

Отново настъпи мълчание, после Бен каза:

— Знаеш ли, татко... — и изведнъж млъкна. Опита наново — Знаеш ли, татко... — но със същия резултат.

Бейли изпитателно го погледна.

— Какво се опитваш да кажеш, Бен?

— Татко, чувствам се като отвратителен тъпанар, че ти го казвам, но мисля, че е по-добре да го кажа. Ти не си класическият герой. Даже и аз нито за миг не съм си помислял, че си такъв. Ти си симпатяга и най-добрият баща, който може да съществува. Но не и герой.

Бейли изръмжа.

— И все пак — добави Бен, — като си помисли човек, ти изтри Спейстаун от картата на света; ти спечели Аврора на наша страна; ти започна този проект със заселването на други светове. Татко, ти си направил за Земята повече, отколкото цялото правителство, взето заедно. Защо не те ценят повече?

— Защото не съм героичен тип и защото тази глупава хипервълнова драматизация ме довърши. Тя настрои всички в Полицията срещу мен, разстрои майка ти и ми създаде репутация, с която не мога да се примиря. — Повикващото устройство върху китката му засвети и той стана. — Трябва да тръгвам вече, Бен.

— Знам. Това, което исках да ти кажа, е, че аз те ценя. И този път, когато се върнеш, всички останали също ще те оценят.

Бейли усети, че се размеква. Той кимна забързано, сложи ръка на рамото на сина си и измърмори:

— Благодаря. Грижи се за себе си — и за майка си, — докато ме няма.

Той тръгна, без да се обръща назад. Беше казал на Бен, че отива на Аврора, за да обсъжда проекта за заселването. Ако това беше така, той би могъл да се върне триумфално. Както си беше в действителност...

Бейли си помисли: „Ще се върна опозорен — ако въобще се върна.“

2
ДАНИЛ

6.

Бейли се намираше на космически кораб за трети път. Изминалите две години не бяха замъглили по никакъв начин спомена за първите два пъти. Знаеше много добре, какво щеше да се случи.

Щяха да го изолират. Никой нямаше да го вижда или да има вземане-даване с него, с изключение (може би) на някой робот. Щяха да го подложат на неизбежната медицинска обработка — дезинфекциране и стерилизиране. (Нямаше как иначе да го наречеш.) Щяха да се опитат да го докарат във вид, подобаващ за срещата с чувствителните на тема болести космолити, за които земляните представляваха ходещи развъдници на какви ли не зарази.

Но този път щеше да е по-различно. Процедурата нямаше да го уплаши чак толкова. Чувството за загуба от това, че се е измъкнал от утробата, нямаше да му бъде толкова противно.

Щеше да е подготвен за по-просторното обкръжение. Този път, смело си казваше той (но при все това усещаше стомаха си свит на малка топка), щеше дори да настоя да му дадат да погледне Космоса.

Чудеше се, дали щеше да изглежда по-различно в сравнение със снимките на нощното небе, правени на открито.

Спомни си каква гледка представляваше куполът на планетариума (на безопасно място в рамките на Града, разбира се). Нямаше чувството, че е на открито, и изобщо не усети никакво безпокойство.

И после, два пъти — не, три пъти — Бейли беше излизал на открито през нощта и беше видял истинските звезди в истинския небесен купол. Беше далеч по-малко впечатляващо от купола на планетариума, но усещането на студения вятър и чувството за далечина придаваха на всичко по-страховит оттенък в сравнение с планетариума. Но не чак толкова, колкото през деня, защото тъмнината обграждаше Бейли като успокоителна стена.

Тогава, дали гледката на звездите от панорамния екран на кораба щеше да прилича повече на купола в планетариума, или на нощното небе на Земята? Или въобще щеше да е по-различна?

Бейли се съсредоточи върху това, сякаш за да засенчи мисълта, че напуска Джеси, Бен и Града.

С безразсъдна дързост, ни повече, ни по-малко, той отказа колата и настоя да извърви пеш краткото разстояние от портала до кораба в компанията на робота, който беше дошъл да го вземе. В края на краищата, беше само една покрита арка.

Коридорът правеше леки извивки и той се обърна, докато все още можеше да види Бен на другия край. Вдигна небрежно ръка, сякаш взимаше Експресната магистрала за Трентън, а Бен размаха дивашки двете си ръце, свил пръстите на всяка в древния символ на победата.

Победа? Безполезен жест, беше сигурен Бейли.

Той превключи на друга мисъл, с надеждата тя да го погълне и обсеби. Как ли щеше да изглежда всичко, ако качването на кораб ставаше през деня? Слънцето щеше да блести ярко върху металната му повърхност, а Бейли и всички останали щяха да бъдат напълно изложени на откритото пространство.

Как ли би се почувствал човек, когато придобие ясната представа, че корабът е всъщност само един малък цилиндричен свят, който щеше да се откъсне от безкрайно по-големия, към който временно е бил прикрепен, и който след това щеше да се изгуби в едно открито пространство, безкрайно по-голямо от откритото пространство на Земята, докато отвъд безкрайното протежение на Нищото щеше да намери друг един...

Бейли се стегна и закричи твърдо, без да допусне изразът на лицето му да го издаде — или поне така си мислеше. Роботът до него, обаче, спря.

— Лошо ли ви е, сър? (Не „господарю“, просто „сър“. Беше аврориански робот.)

— Добре съм, момче — отвърна Бейли пресипнало. — Продължавай.

Той сведе очи към земята и не погледна нагоре, докато корабът не се извиси над него.

Аврориански кораб!

Беше сигурен в това. Открояваше се в меката светлина на прожекторите и се извисяваше по-нависоко, по-елегантно и още по-могъщо от соларианските кораби.

Бейли влезе вътре и сравнението си остана в полза на Аврора. Стаята му беше по-голяма от предишните, когато беше пътувал с корабите на Солария, по-люксована и по-удобна.

Бейли знаеше много добре, какво щеше да последва и свали дрехите си без да се замисли. (Може би щяха да ги дезинтегрират с плазмена струя. Във всеки случай, нямаше да ги получи обратно при завръщането си на Земята — ако се върнеше. Поне първият път не му ги върнаха.)

Нямаше да получи и други дрехи, преди старателно да го измият, облъчат, натъпчат с лекарства и инжектират. Той почти приветстваше унижителните процедури, на които го подложиха. В края на краищата, те отвлякоха мислите му от онова, което го очакваше. Бейли едва усети първоначалното ускорение и едва имаше време да се замисли върху мига, в който напусна Земята и навлезе в Космоса.

Когато най-накрая го облякоха, той нещастно огледа резултата в огледалото. Материята, каквато и да беше тя, изглеждаше гладка и отразяваше, като изменяше цвета си при всяка промяна в ъгъла. Краищата на крачолите обвиваха глезените му и се скриваха, от своя страна, от горните краища на обувките, които прилягаха меко по стъпалата му. Ръкавите на блузата обхващаха китките, а дланите му бяха покрити с тънки, прозрачни ръкавици. Блузата покриваше врата му, а прикачената качулка можеше, при желание, да покрие и главата. Бейли знаеше, че беше опакован така не заради собственото си удобство, а за да се намали опасността, която той представляваше за космолитите.

Докато разглеждаше екипировката, си мислеше, че би трябвало да се чувства неприятно ограничен в движенията, неприятно горещо и неприятно запарен. Но не беше така. За свое огромно облекчение, той дори не се потеше.

Бейли стигна до логичното заключение. Той се обърна към робота, който го придружи до кораба и който все още беше с него:

— Момче, тези дрехи да не са с регулиране на температурата?

— Наистина е така, сър — отвърна роботът. — Това облекло е подходящо за всякакво време и е обект на голямо предпочитание. Освен това, то е и изключително скъпо. На Аврора малцина са в състояние да го носят.

— Така ли? Йосафате!

Бейли се загледа в робота. Изглеждаше доста примитивен модел и всъщност не се различаваше много от моделите на Земята. И все пак, в неговото изражение имаше някаква неуловимост, която липсваше при Земните модели. Например, този можеше да променя изражението си в определени граници. Беше се усмихнал съвсем леко, когато намекна, че Бейли е поне хуманоиден, изглеждаше така, сякаш носеше дрехи — освен ако човек не се вгледаше много внимателно.

— Как би трябвало да ти викам, момче? — попита Бейли.

— Аз съм Жискар, сър.

— Р. Жискар?

— Ако желаете, сър.

— Има ли библиотека на кораба?

— Да, сър.

— Можеш ли да ми донесеш филмокниги за Аврора?

— Какви, сър?

— История, политология, география — каквото и да е, което да ме запознае с планетата.

— Да, сър.

— И филмоскоп.

— Да, сър.

Роботът напусна през двойната врата и Бейли закима мрачно на себе си. По време на пътуването си до Солария не му беше хрумвало да оползотвори времето за прекосяване на Космоса в научаване на нещо полезно. Имаше напредък през последните две години.

Бейли пробва да отвори вратата, през която малко преди това беше минал роботът. Беше заключена и изобщо не поддаде. Щеше безкрайно да се учуди, ако не беше така.

Той огледа стаята. Имаше хипервълнов екран. Поигра си безцелно с копчетата и внезапно го удари взрив от музика. Накрая успя да намали звука и се заслуша с неодобрение. Дрънчене и дисонанс. Инструментите в оркестъра звучаха леко преиначено.

Натисна други копчета и най-сетне успя да смени образа. Беше хванал космически футбол, който очевидно се играеше при нулева гравитация. Топката летеше по права линия, а играчите (прекалено много от всеки отбор — с плавници на гърбовете, лактите и колената, предназначени за контролиране на движенията) се носеха с грациозен замах. Необичайните движения замаяха Бейли. Той се протегна напред

и тъкмо когато намери и използва копчето за изключване, чу вратата зад себе си да се отваря.

Обърна се и тъй като очакваше без съмнение да види Р. Жискар, в началото успя само да разбере, че е някой, който не беше Р. Жискар. След още едно-две премигвания осъзна, че вижда абсолютно човешка фигура с широко лице и изпъкнали скули, с къса, златиста коса, пригладена назад. Фигурата беше облечена в дрехи с непретенциозна кройка и цветове.

— Йосафате! — извика Бейли почти задавено.

— Колега Илайджа — каза другият и пристъпи напред с малка, сериозна усмивка на лицето си.

— Данил! — изкрещя Бейли, хвърли се върху робота и силно го прегърна. — Данил!

7.

Бейли продължаваше да държи Данил, единственият неочаквано познат предмет на кораба, единствената силна връзка с миналото. Той се беше вкопчил в него в изблик на облекчение и привързаност.

После, малко по малко, дойде на себе си и осъзна, че прегръща не Данил, а Р. Данил — *Робота* Данил Оливо. Прегръщаше робот, а роботът го придържаше леко и се оставяше да бъде прегръщан, като преценяваше, че действието доставя удоволствие на едно човешко същество. Той търпеше това действие, защото позитронният потенциал на мозъка не му позволяваше да отблъсне прегръдката и по този начин да причини разочарование и притеснение на човешкото същество.

Непреодолимият Първи закон на Роботиката гласи: „Роботът не бива да наранява човешко същество...“, а да отблъснеш приятелски жест би означавало да нараниш.

Бавно, така че да не издаде ни най-малко собственото си огорчение, Бейли отпусна ръце. Дори стисна за последно ръцете на робота над лактите, така че да не изглежда, че го пуска засрамен.

— Не съм те виждал, Данил — подхвана Бейли, — откакто докара на Земята онзи кораб с двамата математици. Спомняш ли си?

— Определено, колега Илайджа. Удоволствие е да се видим пак.

— Чувстваш вълнение, нали? — необмислено попита Бейли.

— Не мога да кажа какво чувствам в човешкия смисъл, колега Илайджа. Мога да кажа, обаче, че видът ви сякаш кара мислите ми да текат по-гладко, и че гравитационният натиск върху моето тялото сякаш притиска усещанията ми с по-малка сила, и че има и други промени, които мога да определя. Предполагам, че това, което усещам, съответства грубо на онова, което вие усещате, когато казвате, че изпитвате удоволствие.

Бейли кимна.

— Каквото и да усещаш, когато ме виждаш, стари колега, то изглежда е за предпочитане пред състоянието, в което си, когато не ме

виждаш. Това ми стига — ако разбираш какво искам да кажа. Но как така попадна тук?

— След като Жискар Ревентлов съобщи, че вие сте... — Р. Данил замлъкна.

— Пречистен? — попита Бейли сардонично.

— Дезинфекциран — продължи Р. Данил. — Реших, че вече мога да вляза.

— Надявам се, че в противен случай не би се страхувал от зараза?

— Съвсем не, колега Илайджа, но при това положение останалите на кораба не биха ме допуснали до себе си. Населението на Аврора е чувствително към опасността от зараза, понякога до степен, надхвърляща разумната оценка на вероятността.

— Разбирам, но аз не те питах как попадна тук точно в този момент. Имах предвид как попадна тук въобще?

— Д-р Фастълф, към чието обкръжение принадлежа, ми нареди да се кача на кораба, който изпратиха да ви вземе, по няколко причини. Той сметна, че е желателно да имате непосредствена позната опорна точка в онова, което той е убеден, ще представлява трудна мисия за вас.

— Много мила проява от негова страна. Благодаря му.

Р. Данил се поклони сериозно в знак, че е приел благодарностите.

— Д-р Фастълф сметна също така, че срещата ще ми достави... — роботът направи пауза — ... съответните усещания.

— Удоволствие, имаш предвид, Данил.

— Тъй като ми се разрешава да употребя израза, да. И като трета причина — и най-важна...

В този момент вратата отново се отвори и влезе Р. Жискар.

Бейли обърна глава към него и почувства, че го обзема пристъп на раздразнение. Нямаше начин да се сбърка, че Р. Жискар не е робот. Присъствието му сякаш подчертаваше роботизма на Данил (Р. Данил, внезапно си припомни пак Бейли), макар че Данил далеч превъзхождаше другия. Бейли не *искаше* роботизмът на Данил да се подчертава. Не искаше той самият да бъде унижаван заради своята неспособност да се отнася към Данил другояче, освен като към човешко същество с донякъде натруфен начин на изразяване.

— Какво има, момче? — нетърпеливо попита той.

— Донесох филмокнигите, които пожелахте да видите, сър, и филмоскопа — отвърна Р. Жискар.

— Е добре, дай ги. Дай ги. И няма нужда да оставаш. Данил ще е тук с мен.

— Да, сър. — Погледът на робота — със слаб блясък, какъвто отсъстваше при Данил, забеляза Бейли — се премести за миг върху Р. Данил, като че ли в очакване на заповед от по-вишестоящия.

— Ще е достатъчно, приятелю Жискар — обърна към него Р. Данил с тих глас, — ако останеш отвън пред вратата.

— Ще остана, приятелю Данил — отвърна Р. Жискар.

Той излезе.

— Защо трябва да остава отвън пред вратата? Затворник ли съм? — попита Бейли с известно недоволство в гласа си.

— Съжалявам — отвърна Данил, — но съм принуден да кажа, че наистина сте затворник. В смисъл, че няма да ви бъде позволено да общувате с пътниците и екипажа на кораба по време пътуването. Но това не е причината за присъствието на Жискар. Тук би следвало да отбележа, че може би е за препоръчване, колега Илайджа, да не се обръщате към Жискар — или към който и да било друг робот — с „момче“.

Бейли се намръщи.

— Обижда ли го това обръщение?

— Жискар не се обижда от нищо, което вършат човешките същества. Просто „момче“ не е обичайният термин, с който се обръщат към роботите на Аврора. А не би било за препоръчване да се създават търкания с аврорианците, като несъзнателно подчертават произхода си с изразни навици, които не са от съществено значение.

— Тогава как да се обръщам към тях?

— Както към мен, като използвате възприетото разпознавателно име. Това, в края на краищата, са само някакви звуци, указващи конкретната личност, към която се обръщате. Защо едни звуци да са предпочетени пред други? Касае се, чисто и просто, за въпрос от конвенционален характер. Освен това, на Аврора е обичайно да се обърнеш към даден робот с „той“ или „тя“. И после, на Аврора не е обичайно да се използва съкращението „Р.“, освен в официални

случаи, когато следва да се употреби цялото име на робота. Но дори и при това положение, напоследък съкращението се изпуска.

— В такъв случай... Данил — (Бейли потисна внезапно появилото се желание да каже „Р. Данил“), — как различавате роботите от човешките същества?

— Обикновено разликата се натрапва от само себе си, колега Илайджа. Едва ли има нужда да бъде задължително подчертавана. Поне такава е гледната точка на Аврора, а след като сте поискал от Жискар филми за Аврора, предполагам, че желаете да се запознаете с положението при нас с цел да облекчите задачата, с която сте се наел.

— Задачата, която ми натресоха — да. Ами ако разликата между робота и човешките същества *не* се натрапва от само себе си, Данил? Както в твоя случай?

— Тогава защо е необходима, освен ако ситуацията е такава, че изисква тя бъде направена?

Бейли дълбоко пое въздух. Щеше да му бъде трудно да се нагоди към тази аврорианска преструвка, че роботите не съществуват.

— Но тогава, щом Жискар не е тук, за да ме държи под стража, защо стои отвън?

— Това е съобразно инструкциите на Д-р Фастълф, колега Илайджа. Жискар трябва да ви охранява.

— Да ме охранява? От какво? Или от кого?

— Д-р Фастълф не се спря подробно на този въпрос, колега Илайджа. И все пак, тъй като човешките страсти се нажежават покрай случая с Джендър Пандел...

— Джендър Пандел?

— Роботът, който беше изведен от състояние на пригодност.

— С други думи, роботът, който беше убит?

— Убит, колега Илайджа, е израз, който обикновено се отнася за човешките същества.

— Но нали на Аврора разграничението на роботите от човешките същества се избягва?

— Наистина! Но доколкото ми е известно, въпросът с разграничаването, или липсата на разграничаване в конкретния случай на прекратяване на функционирането, никога не е бил повдиган. Не знам какви са правилата.

Бейли премисли нещата. Въпросът не беше съществен, а изцяло от областта на семантиката. И все пак, искаше му се да изпробва начина на мислене на аврорианците. Иначе нямаше да стигне доникъде.

— Човешко същество, което функционира, е живо — бавно започна той. — Ако този живот се прекрати насилствено с умишлено действие на друго човешко същество, това се нарича „убийство“ или „човекоубийство“. „Убийство“ е, някак си, по-силна дума. Ако човек ненадейно стане свидетел на насилственото прекратяване на живота на някое човешко същество, той би изкрещял „Убийство!“. Изобщо не би му хрумнало да изкрещи „Човекоубийство!“. Това е по-формалният израз, по-неемоционалният.

— Не разбирам разграничението, което правите, колега Илайджа — каза Р. Данил. — Тъй като и „убийство“, и „човекоубийство“ се употребяват за обозначаване на насилственото прекратяване на живота на човешките същества, двата израза трябва да са заменими. Тогава каква е разликата?

— Ако изкрещят в лицето на някой човек единия израз, кръвта му ще се смрази много по-ефективно, отколкото ако изкрещят другия, Данил.

— Защо е така?

— Дължи се на допълнителния оттенък и асоциациите; на скрития ефект, породен не от буквалното значение, а от дългогодишната употреба; на естеството на изреченията, и обстоятелствата, и събитията, в които човек е свикнал с употребата на единия израз, и съответно на другия.

— Не са програмирали нищо от изброеното в мен — отбеляза Данил със странна нотка на безпомощност, която се промъкна през очевидната липса на емоционалност, с която изрече думите (същата липса на емоционалност, с която изричаше и всичко останало).

— Ще приемеш ли моята дума, че това е така, Данил? — попита Бейли.

Бързо, сякаш току-що му бяха подали ключа към загадката, Данил отвърна:

— Без капка съмнение.

— Е, тогава можем да приемем, че робот, който функционира, е жив — продължи Бейли. — Мнозина биха отказали да разширят

толкова много значението на думата, но ние сме свободни да приспособяваме дефиниции за нуждите си, ако това ще ни свърши работа. Лесно е един функциониращ робот да бъде третиран като жив и би било излишно сложно да се опитваме да измислим нова дума за това състояние или да избягваме употребата на вече познатата. *Ти*, например, си жив, Данил, нали?

— Аз функционирам! — бавно натърти Данил.

— Хайде де! Ако една катерица е жива, или буболечка, или дърво, или стръкче трева, тогава защо ти да не си? Не бих се сетил да кажа — нито дори да си помисля, — че аз съм жив, а пък ти само функционираш. Особено след като известно време ще живея на Аврора, където трябва да се опитам да не правя излишна разлика между роботите и себе си. Ето защо ти казвам, че ние двамата сме живи и те моля да ми повярваш.

— Така и ще направя, колега Илайджа.

— И все пак, можем ли да твърдим, че прекратяването на живота на робота с предумишлено насилствено действие от страна на дадено човешко същество е също така „убийство“? Има място за колебание. Ако престъплението е едно и също, тогава и наказанието трябва да е едно и също. Но дали не грешим? Ако наказанието за убийство на човешко същество е смърт, дали в действителност биха екзекутирали човешко същество, сложило край на един робот?

— Наказанието за убийците е психосондиране, колега Илайджа, след което се конструира нова личност. Именно индивидуалната структура на разума извършва престъплението, а не живота тяло.

— А какво е наказанието на Аврора за насилствено прекратяване на функционирането на даден робот?

— Не знам, колега Илайджа. Доколкото ми е известно, подобно произшествие никога не се е случвало на Аврора.

— Предполагам, че наказанието не би било психосондиране — отбеляза Бейли. — Какво ще кажеш за роботубийство?

— Роботубийство?

— Като израз, който да означава убийство на робот.

— Но тогава какъв ще бъде глаголът, колега Илайджа? — възрази Данил. — След като никой не казва „човекоубивам“, не би било коректно да се каже и „роботубивам“.

— Прав си. Тогава и в двата случая би трябвало да се каже убивам. Това е по-общият израз. Той се отнася както за случайно предизвиканата смърт, така и за умишленото убийство. Както за животните, така и за човешките същества. Дори едно дърво може да бъде убито от някоя болест. Тогава защо да не е възможно и един робот да бъде убит, а Данил?

— Човешките същества, както останалите животни и растенията, колега Илайджа, са живи — възпротиви се Данил.

— Роботът е човешки артефакт също толкова, колкото и този филмоскоп. Артефактът се „унищожава“, „поврежда“, „разглобява“ и така нататък. Никога не го „убиват“.

— И въпреки това, Данил, аз казвам „убиват“. Джендър Панел е бил убит.

— Защо различните думи да правят различно описваното нещо?

— Онова, което наричаме роза, ще мирише също толкова хубаво, дори ако го наречем друго. Това ли имаш предвид, Данил?

Данил помълча, после каза:

— Не съм сигурен какво се има предвид под мирис на роза. Но ако розата на Земята е същото онова често срещано цвете, което и на Аврора се нарича роза, и ако с „мирис“ имате пред вид някакво свойство, което може да бъде открито, уловено и измерено от човешките същества, тогава определено наричането на розата с друга звукова комбинация — при равни други условия — не би се отразило върху мириса, нито върху което и да било друго нейно присъщо свойство.

— Така е. Но все пак промяната в името предизвиква промяна във възприятието, поне що се отнася до човешките същества.

— Не виждам защо, колега Илайджа.

— Защото човешките същества често са нелогични, Данил. Не е много възхитителна черта.

Бейли се отпусна в креслото и се зае с филмоскопа. Позволи си за няколко минути да потъне в своите собствени мисли. Сама по себе си, дискусиата с Данил беше от полза, защото докато Бейли си играеше с проблема около думите, той успя да забрави, че е в Космоса. Да забрави, че се приближават към онази точка, отдалечена достатъчно от центъра на масите на Слънчевата система, от която корабът щеше да направи скока през хиперпространството. Да забрави, че скоро щеше

да бъде на няколко милиона километра от Земята, а не след дълго и на няколко светлинни години.

Още повече, че можеха да се направят някои полезни заключения. Ясно беше, че приказките на Данил за това, че аврорианците не правели разлика между работи и човешки същества, бяха подвеждащи. Аврорианците можеше ловко да са премахнали съкращението „Р.“, употребата на „момче“ като форма на обръщение, както и да са въвели някакво родово причисляване на роботите. Но съдейки по упорития отказ на Данил да използва една и съща дума за насилствената разправа с един робот и с едно човешко същество (отказ, който се дължеше на начина, по който той беше програмиран — който, от своя страна, представляваше естествено отражение на аврорианското схващане, как Данил би трябвало да се държи), можеше да се стигне до заключението, че всичко останало бяха чисто и просто повърхностни промени. Накратко, аврорианците бяха също толкова дълбоко убедени, че роботите са машини, стоящи безкрайно по-ниско от човешките същества, колкото и земляните.

Това означаваше, че трудната му задача да намери полезен изход от кризисното положение (ако това въобще беше възможно) нямаше да се усложнява поне по отношение на схващанията на аврорианците по този въпрос.

Бейли се зачуди дали да не разпита Жискар за евентуално потвърждение на изводите, до които беше стигнал от разговора си с Данил, но без много колебание се отказа. Жискар, с неговия просто устроен и несъвършен мозък, нямаше да му бъде от полза. Щеше да му повтаря „Да, сър“ и „Не, сър“ до припадък. Все едно да разпитваш запис.

Тогава, реши Бейли, той щеше да продължи с Данил, който поне беше в състояние да отговаря по начин, близък до нормалния.

Той се обърна към него:

— Данил, да разгледаме случая с Джендър Панел, който, приемам от казаното дотук, е първият случай на работоубийство в историята на Аврора. Предполагам, че човешкото същество, отговорно за случая — убиецът, — е неизвестен.

— Ако приемем — отвърна Данил, — че извършителят е човешко същество, тогава неговата самоличност е неизвестна. Тук сте прав, колега Илайджа.

— Ами мотивът? Защо Джендър Панел е бил убит?

— Това също е неизвестно.

— Джендър Панел е бил хуманоиден робот, като теб, а не като, например, Р. Жис... искам да кажа Жискар.

— Така е. Джендър беше хуманоиден робот като мен.

— Тогава възможно ли е да не е било замислено роботуубийство?

— Не разбирам, колега Илайджа.

Бейли обясни с известна припряност:

— Не е ли възможно убиецът да е взел Джендър за човешко същество и да е замислил човекоубийство, а не роботуубийство?

Данил бавно поклати глава.

— Хуманоидните работи приличат на външен вид досущ на човешките същества, колега Илайджа, до порите на кожата си. Гласовете ни са напълно естествени, можем да извършваме движенията при хранене и така нататък. Може би с времето и с напредъка в технологиите да се елиминират много от разликите, но засега те са доста. Вие — и останалите земляни, които не сте свикнали с хуманоидните работи — може и да не забележите лесно тези разлики, но с аврорианците не е така. Нито един аврорианец не би сбъркал Джендър — или мен — с човешко същество, нито за миг.

— Не може ли някой друг космолит, не аврорианец, да сбърка?

Данил се поколеба.

— Не мисля. Не го казвам от личен опит или от пряко програмираните си знания, но в мен е заложено да знам, че всички Външни светове са също толкова изтънко запознати с роботите, колкото и аврорианците. Някои, като Солария, дори и повече. Оттук стигам до заключението, че нито един космолит не би сбъркал работа с човек.

— Има ли хуманоидни работи на другите Външни светове?

— Не, колега Илайджа, засега те съществуват само на Аврора.

— Тогава другите космолити не може да са запознати изтънко с хуманоидните работи и биха могли като нищо да изтърват разликите и да помислят роботите за човешки същества.

— Не мисля, че това е правдоподобно. В някои определени случаи дори и хуманоидните работи се държат като работи, което един космолит винаги би забелязал.

— И все пак, сигурно има космолити, които не са толкова интелигентни, колкото болшинството. Нито са с толкова опит, нито са толкова зрели. Децата, ако не друг, не биха забелязали разликите.

— Определено, колега Илайджа... роботубийството не е било извършено от някой неинтелигентен, неопитен или млад човек. С абсолютна сигурност.

— Работим по метода на изключванията. Добре. Щом на никой космолит не биха убегнали разликите, тогава какво ще кажеш за земляните? Възможно е...

— Колега Илайджа, когато пристигнете на Аврора, ще бъдете първият землянин, стъпил върху планетата от времето на първоначалното заселване. Всички живи понастоящем аврорианци са родени на Аврора или — в относително малък брой случаи — на някои от другите Външни светове.

— Първият землянин — промърмори Бейли. — За мен е чест. Не е ли възможно един землянин да се намира на Аврора без знанието на аврорианците?

— Не! — отвърна Данил с проста убеденост.

— Твоето познание, Данил, може да не е абсолютно.

— Не! — дойде повторно отговорът със същия тон, както и първия път.

— Тогава стигаме до извода — продължи Бейли и сви рамене, — че роботубийството е било замислено като роботубийство и нищо друго.

— Това беше изводът още в самото начало.

— Аврорианците, стигнали до този извод още в самото начало, са имали необходимата информация, от която да тръгнат. Аз я получавам сега за първи път.

— Забележката ми, колега Илайджа, не беше отправена в пейоративен смисъл. Достатъчно добре ви познавам, за да подценявам вашите възможности.

— Благодаря ти, Данил. Знам, че нямаше умишлена насмешка за забележката ти. Преди малко каза, че роботубийството не било извършено от неинтелигентен, неопитен или млад човек и че това е абсолютно сигурно. Да се спрем на твоята забележка...

Бейли знаеше, че тръгва отдалече. Нямаше как. Като се имаше предвид пълното му неразбиране на аврорианските обичаи и начин на

мислене, той не можеше да си позволи да прави предположения и да прескача ходове. Ако пред себе си имаше интелигентен човек, той сигурно нямаше да изтърпи и щеше да се разприказва — и да сметне Бейли за идиот. Данил, обаче, като робот, щеше да следва Бейли през всички извивки на мисълта му с пълно търпение.

Подобно поведение издаваше, че Данил е робот, колкото и хуманоиден да беше иначе. За един аврорианец, само един единствен отговор на един единствен въпрос сигурно щеше да е достатъчен, за да разбере, че Данил е робот. Данил беше прав за неуловимите различия.

Бейли продължи:

— Децата, а също и повечето жени, както и много възрастни мъже, могат да бъдат елиминирани, ако се допусне, че начинът, по който е извършено роботоубийството, предполага значителна физическа сила. Ако, да речем, главата на Джендър е била размазана с много силен удар, или гърдният му кош е бил смачкан. Това, предполагам, не би било по силите на един дребен или сравнително слаб човек. — От онова, което Демачек беше казала на Земята, Бейли беше разбрал, че роботоубийството не е било извършено по този начин. Но откъде можеше да е сигурен, че Демачек не я бяха подвели?

— Не би било по силите на никое човешко същество — отвърна Данил.

— Защо не?

— Сигурно, колега Илайджа, ви е ясно, че скелетът на роботите е метален и много по-здрав от човешките кости. Нашите движения са много по-силни, по-бързи и по-fino контролирани. Третият закон на роботиката гласи: „Роботът трябва да защитава собственото си съществуване.“ Една атака от страна на някое човешко същество може лесно да бъде отблъсната. И най-силното човешко същество би било отблъснато. Невероятно изглежда също, един робот да бъде изненадан. Ние винаги усещаме човешкото присъствие. Иначе не бихме могли да изпълним предназначението си.

— Добре де, Данил — продължи да упорства Бейли. — Третият закон гласи: „Роботът трябва да защитава собственото си съществуване, доколкото това не противоречи на Първия или Втория Закон.“ Вторият Закон гласи: „Роботът трябва да се подчинява на заповедите на човешките същества, освен ако тези заповеди не противоречат на Първия Закон.“ А Първият Закон гласи: „Роботът не

бива да наранява човешко същество, или чрез бездействието си да допусне човешко същество да пострада.“ Човешко същество може да заповяда на даден робот да се саморазруши. Тогава роботът ще използва собствената си сила, за да размаже собствената си физиономия. А ако човешко същество нападне някой робот, роботът не би могъл да отблъсне нападението, без да нарани човешкото същество. А това би било в разрез с Първия Закон.

— Предполагам, че имате предвид роботите на Земята — каза Данил. — На Аврора — или на който и да било от Външните светове — роботите се зачитат повече. В общия случай, те са по-сложни, по-разностранни и по-ценни. На Външните светове, Третият Закон определено е много по-силен от Втория, отколкото на Земята. Една заповед за саморазрушение би била оспорена. За да бъде изпълнена, ще е необходимо наличието на действително законни основания — ясно определена и съществуваща опасност. А при отблъскване на нападение, не би се стигнало до нарушение на Първия Закон, тъй като аврорианските работи са достатъчно ловки, за да обездвижат дадено човешко същество, без да го наранят.

— Да предположим, въпреки това, че дадено човешко същество твърди, че ако роботът не се саморазруши, тогава то — човешкото същество — ще бъде унищожено. В този случай роботът няма ли да се саморазруши?

— Един аврориански робот би оспорил със сигурност подобно голословно твърдение. Ще са необходими ясни доказателства за вероятността от унищожение на човешкото същество.

— Дали едно човешко същество не би могло да е достатъчно хитро, за да организира нещата така, че за работа това човешко същество наистина да изглежда в голяма опасност. Изобретателността, необходима в този случай — това ли те кара да елиминираш неинтелигентните, неопитните и младите?

— Не, колега Илайджа, това не е причината — отвърна Данил.

— Греша ли в обосновката си?

— Не.

— Тогава може би е грешно допускането ми, че роботът е бил физически повреден. В действителност той не е бил физически повреден. Така ли е?

— Да, колега Илайджа.

(Значи Демачек не е бъркала, помисли си Бейли.)

— В такъв случай, Данил, Джендър е бил умствено увреден. Роблок! Пълен и необратим!

— Роблок?

— За по-кратко от роботоблок — трайното нарушаване на функционирането на позитронните връзки.

— Не използваме думата „роблок“ на Аврора, колега Илайджа.

— А как казвате?

— Казваме „мозъчно изключване“.

— Както и да е, става дума за едно и също явление.

— Би било разумно, колега Илайджа, да използвате нашия израз. В противен случай аврорианците, с които говорите, може да не ви разберат и това може да попречи на разговора. Преди малко казахте, че различните думи са от значение.

— Много добре. Ще казвам „изключване“. Може ли това да стане спонтанно?

— Да, но вероятността клони към безкрайност, казват роботите. Като хуманоиден робот, мога да кажа, че лично аз не съм изпитвал никога въздействие, което дори само да ме доближи до състоянието на мозъчно изключване.

— Тогава би следвало да се предположи, че дадено човешко същество умишлено е предизвикало ситуация, в която би се стигнало до мозъчно изключване.

— Точно това твърдят противниците на д-р Фастълф, колега Илайджа.

— И тъй като това предполага знания, опит и умение, тогава неинтелигентните, неопитните и младите не могат да бъдат заподозрени.

— Това е логичната обосновка, колега Илайджа.

— Сигурно е възможно да се провери, колко на брой човешки същества на Аврора притежават необходимите умения. Може да се състави списък на заподозрените, който вероятно няма да се окаже много дълъг.

— Всъщност, колега Илайджа, това е направено.

— И колко дълъг е този списък?

— Най-дългият предполагаем списък съдържа само едно име.

Дойде ред на Бейли да помълчи. Веждите му се събраха, той направи сърдита гримаса и накрая не се стърпя:

— Само едно име?

— Само едно, колега Илайджа — тихо каза Данил. — Така прецени д-р Фастълф, който е най-големият специалист по теоретична роботика на Аврора.

— Тогава къде е загадката в цялата тая работа? Чие е това име?

— Ами, на д-р Хан Фастълф, разбира се — отвърна Данил. — Току-що казах, че той е най-големият специалист по теоретична роботика на Аврора. Според професионалното мнение на д-р Фастълф, единствено той би могъл да постигне пълно мозъчно изключване при Джендър, без да остави следа от процеса. В същото време, д-р Фастълф твърди, че той не го е извършил.

— Но и че никой друг не би могъл?

— Наистина, колега Илайджа. В това се състои загадката.

— Ами ако д-р Фастълф... — Бейли млъкна. Нямахше смисъл да пита Данил, дали д-р Фастълф не лъже, или по някакъв начин не се заблуждава — било в собствената си преценка, че никой друг освен него не би могъл да го направи, било като твърди, че той самият не го е направил. Данил беше програмиран от Фастълф и нямаше начин програмирането да включва способността за съмнение в програмиста.

Затова възможно най-меко Бейли отвърна:

— Ще си помисля, Данил, и после ще поговорим пак.

— Добре, колега Илайджа. Във всеки случай, време е за сън. Тъй като на Аврора е възможно, под натиска на събитията, да ви бъде натрапена тежка програма, би било разумно да използвате случая и сега да поспите. Ще ви покажа как да си оправите леглото и как да използвате спалното бельо.

— Благодаря ти, Данил — измърмори Бейли. Не си правеше илюзии, че ще заспи лесно. Изпращаха го на Аврора специално за да покаже, че Фастълф не е виновен за роботоубийството. От него се искаше да успее, заради бъдещата сигурност на Земята и (далеч помаловажно, но също така скъпо за Бейли) заради бъдещото преуспяване на собствената му кариера. Но ето, че още преди да стигне Аврора, той беше открил, че, строго погледнато, Фастълф е направил признание.

8.

Бейли заспа — най-сетне, след като Данил му показва как да намали интензитета на полето, което изпълняваше ролята на псевдогравитация. Не беше истинска антигравитация и изразходваше толкова много енергия, че процесът можеше да се използва само ограничено време и при извънредни обстоятелства.

Данил не беше програмиран така, че да е в състояние да обясни начина, по който това ставаше. А дори и да можеше, Бейли беше сигурен, че нямаше да разбере нищо. За щастие, управлението се извършваше и без много познания за научната обосновка.

— Интензитетът на полето не може да се намали до нула — поне не и от тук — каза му Данил. — Спането при нулева гравитация определено не е най-удобното нещо — в никакъв случай не и за неопитните в космическите пътувания. Достатъчно е да се подбере толкова нисък интензитет, че човек да се чувства освободен от товара на собственото си тегло. Същевременно нивото трябва и да е достатъчно високо, за да не се губи ориентацията за долу и горе. То е строго индивидуално за всеки. Повечето хора се чувстват най-удобно при минималния интензитет, който може да се достигне с управлението. Но може да се окаже, че като за първи път ще предпочете по-висок интензитет, при който да не изгубите напълно познатото си усещане за собствено тегло. Просто опитайте различните нива и намерете онова, което ви устройва.

Отдаден на това съвсем ново усещане, Бейли почувства как мислите му се изплъзват от проблема за признание-отричането на Фастълф, докато тялото му се изплъзваше от бодърстващото си състояние.

Той сънува, че е на Земята (разбира се). Движеше се по Експресната магистрала, но не беше седнал. По-скоро се носеше успоредно на най-скоростната лента, точно над главите на движещите се хора, и бавно ги изпреварваше. Никой от хората на земята не изглеждаше изненадан. Никой не поглеждаше нагоре към него. Усещането беше доста приятно и му липсваше, когато се събуди.

След закуска на следващата сутрин...

Всъщност сутрин ли беше? Можеше ли да се говори за сутрин — или за каквото и да било време от деня, — когато човек е в Космоса?

Очевидно, не. Бейли помисли малко и реши, че ще нарича сутрин времето след събуждане, като се откаже от специфичния смисъл на думата предвид обективната му несъстоятелност. Поне за него, ако не и за целия кораб. След закуска, в такъв случай, на следващата сутрин, той прегледа бюлетините с новините, които му бяха оставили, колкото да се увери, че в тях не се казваше нищо за роботоубийството на Аврора. После се върна към филмокнигите, които Жискар му беше донесъл предния ден (през „периодът на бодърстване“?).

Избра онези, чиито заглавия звучаха исторически. След като набързо прегледа няколко, реши, че Жискар му беше донесъл юношеска литература. Бяха богато илюстрирани и простичко написани. Зачуди се дали това не изразяваше оценката на Жискар за неговата интелигентност — или, може би, неговите нужди. След известно време размисъл, Бейли реши, че, с невинността си на робот, Жискар е направил добър избор и че няма смисъл да търси зад постъпката скрита обида.

Бейли се приготви да гледа по-концентрирано и забеляза, че Данил гледа филмокнигата с него. Истински интерес? Или просто да се намира на работа?

Данил нито веднъж не поиска да прегледа повторно някоя страница. Нито зададе въпрос. По всяка вероятност, той приемаше всичко с доверчивостта на робот и не си позволяваше лука да се усъмни или полюбопитства.

Бейли не обсъди с Данил нищо във връзка с онова, което четеше. Попита го само, как работи печатащото устройство на аврорианския филмоскоп, който не познаваше.

На няколко пъти Бейли спря, за да използва малката стая, съседна на неговата. Тя беше предназначена за разнообразните неприкосновени физиологични нужди. Толкова неприкосновени, че въпросната стая се наричаше „Личната“ с главна буква, която се подразбираше, както на Земята, така и — Бейли разбра това, когато Данил я спомена — на Аврора. Беше голяма, колкото за един човек —

необичайно за един обитател на Градовете, свикнал с дългите редици от писоари, тоалетни чинии, мивки и душове.

Докато гледаше филмокнигите, Бейли не се стараеше да запомни всички детайли. Нямахше намерение да става експерт по аврорианското общество, нито пък да се явява на изпит по въпроса. По-скоро искаше да усети нещата.

Забеляза, например, дори зад ореола на героите, създаден от историците за пред младите читатели, че аврорианските пионери — основоположниците, земляните, дошли първи на Аврора, за да я заселят в зората на междузвездните полети — са били обикновени земляни. Тяхната политика, караници, поведението им във всяко едно отношение си беше чисто Земно. Онова, което беше ставало на Аврора, приличаше в много отношения на събитията, разиграли се, когато относително празни сектори от Земята били заселени преди няколко хиляди години.

Разбира се, аврорианците не се бяха сблъскали с друга разумна форма на живот. Не е имало мислеци организми, били те кръвожадни или не, които да се изпречат пред завоевателите от Земята. Всъщност, не е имало почти никаква ценна форма на живот. И така, планетата бързо била заселена от човешките същества, с техните домашни животни и културни растения, а също и с неизбежно съпровождащите ги паразити и други микроорганизми. Заселниците, разбира се, донесли със себе си и работи.

Първите аврорианци приели бързо планетата за своя лична собственост, тъй като тя им паднала в обятията без никаква съпротива. Като за начало я нарекли Нова Земя. Било съвсем естествено, понеже тя представлявала първата планета извън Слънчевата система — първият от Външните светове, — който бил заселен. Първият плод на междузвездните пътешествия, първата зора на една изключителна нова епоха. Те, обаче, бързо скъсали пъпната връв със Земята и преименували планетата Аврора, на римската богиня на зората.

Това била планетата на Зората. И така, от самото начало, заселниците се обявили за прародители на нов вид. Цялата предишна история на човечеството била тъмна нощ и само за аврорианците, в този нов свят, денят най-сетне настъпвал.

Именно това велико събитие, това велико само-величаене се натрапваше над всички останали подробности — имената, датите,

победителите и победените. Това беше същественото.

Други светове били завладени, някои от Земята, някои от Аврора. Но Бейли не обръщаше внимание на това или на която и да било друга подробност. Той следеше главното и забеляза двете големи промени, в резултат на които аврорианците се отдалечаваха все повече от Земния си произход. Това бяха първо, засилващата се интеграция на роботите във всеки аспект от живота на Аврора, и второ, удължаването на човешкия живот.

Колкото роботите ставали все по-съвършени и по-разностранни, толкова аврорианците ставали по-зависими от тях. Но не и безпомощни. Не както на Солария, спомни си Бейли, където една шепа човешки същества се намираха в колективната утроба на голям брой роботи. На Аврора не беше така. И все пак, аврорианците ставали все по-зависими. Докато гледаше, за да получи интуитивното усещане за нещата — за насоките и положението като цяло, — Бейли разбра, че всяка стъпка в хода на взаимодействието човек/робот ставаше зависима от зависимостта. Дори начинът, по който беше постигнато единодушие по отношение правата на роботите — постепенното изглаждане на онова, което Данил би нарекъл „ненужни разлики“ — беше белег на зависимостта. На Бейли не му се струваше, че аврорианците стават по-човечни, като отдават предпочитание на човешкото. По-скоро те се стремяха да прикрият механистичната природа на роботите, за да си спестят неудобството от признаването на факта, че човешките същества са станали зависими от предмети с изкуствен интелект.

Колкото до удължения човешки живот, това се съпровождаше от забавяне в хода на историята. Върховете и спадовете се размиваха. Вместо това се провлачваха неразделността и разбирателството.

Нямаше място за съмнение, че историята, която той гледаше, ставаше все по-безинтересна. Скоро тя стана приспивна. За онези, които я изживяваха, това сигурно беше добре. Историята е интересна, доколкото описва катастрофални събития. И ако те правеха гледането вълнуващо, то изживяването им определено би било ужасяващо. Несъмнено, животът на отделните хора продължаваше да бъде интересен за болшинството аврорианци. И ако колективното взаимодействие на човешките животи затихваше, кой можеше да има нещо против това?

Ако планетата на Зората прекарваше един тих слънчев ден, то на кого в този свят би му се приискала буря?

Докато гледаше, Бейли усети нещо неопишуемо. Но ако все пак беше принуден да го опише, сигурно би казал, че е изпитал вътрешна инверсия. Като че ли го бяха обърнали с вътрешността навън — и после обратно, както си е бил — в течение на една малка част от секундата.

Беше толкова моментно усещане, че то почти му се изплъзна — незабелязано, сякаш беше малко хлъцване вътре в самия него.

Може би минута по-късно, когато изведнъж си го припомни, той се сети, че вече е изпитвал това чувство два пъти — веднъж, когато пътуваше към Солария, и веднъж, когато се върна от тази планета на Земята.

Беше „Скокът“ — преходът през хиперпространството, който за един безвременен и безпространствен промеждутък запрати кораба на парсеци разстояние от предишното му положение и пречупи ограничението от скоростта на светлината във Вселената. (Няма загадка в думите, тъй като корабът буквално напусна Вселената и прекоси нещо, в което нямаше ограничение на скоростта. Но беше пълна загадка по отношение на концепцията, понеже нямаше думи, с които да се опише какво представлява хиперпространството. Освен ако не се използваша математически символи, което в никакъв случай не би могло да бъде преведено на разбираем език.)

Ако се приемеше фактът, че човешките същества се бяха научили да работят с хиперпространството, без да разбират с какво точно си имат работа, всичко ставаше просто и ясно. В един момент, корабът се намираще на микропарсеци разстояние от Земята, а в следващия — на микропарсеци от Аврора.

В идеалния случай, скокът се извършваше за нулево време — буквално нулево — и ако се преминеше свършено гладко, нямаше и не би могло да има как да се усети биологически. Според физиците, обаче, това изискваше безкрайно много енергия, така че скокът винаги отнемаше едно „ефективно време“. То съвсем не беше нула, макар че можеше да бъде скъсено произволно много. Именно на него се дължеше странното, но съвсем безвредно усещане за инверсия.

Изведнъж съзнанието, че се намира много, много далече от Земята и много, много близо до Аврора, изпълни Бейли с желание да

види Външния свят.

Отчасти това беше желанието да види, че някъде живеят хора. Отчасти — природното любопитство да види онова, което завладя мислите му в резултат на изгледаните филмокниги.

Точно в този момент влезе Жискар с междинното ядене между събуждането и заспиването (да го наречем „обяд“)

— Наближаваме Аврора, сър — каза той, — но няма да може да я наблюдавате от мостика. Във всеки случай, няма да има нищо за гледане. Аврорианското слънце е просто една ярка звезда, а чак след няколко дена ще сме достатъчно близо до самата Аврора, за да се видят някакви подробности. — После, като че ли след кратък размисъл, добави — Но и тогава, пак няма да може да наблюдавате от мостика.

Бейли почувства нелепо смущение. Очевидно се предполагаше, че той би изявил желание да погледа от мостика. И в момента, просто пресичаха всякакъв опит да го изкаже гласно. Присъствието му като наблюдател не беше желателно.

— Много добре, Жискар — каза той и роботът напусна.

Бейли го изпрати с унил поглед. Колко ли още ограничения щяха да му поставят? И без друго, успешното изпълнение на задачата му изглеждаше малко вероятно. Бейли се зачуди какво ли още щяха да измислят аврорианците, за да го направят невъзможно.

3
ЖИСКАР

9.

Бейли се обърна и каза на Данил:

— Неприятно ми е, Данил, че трябва да стоя тук като затворник, защото аврорианците на кораба се страхуват от мен като от източник на зарази. Това си е чист предразсъдък. Вече ме обработиха.

— Бяхте помолен да останете в каютата си не заради страховете на аврорианците, колега Илайджа — отвърна Данил.

— Така ли? Какви други причини има?

— Може би си спомняте, че при първата ни среща на този кораб, вие ме попитахте, защо са ме изпратили да ви придружавам. Аз отвърнах, че е било първо, за да можете да се уловите за нещо познато и второ, за да ме зарадвате. Тогава тъкмо се канех да ви кажа и третата причина, когато Жискар ни прекъсна с вашия филмоскоп и материала за гледане. А после се впуснахме в обсъждането на работоубийството.

— И така и не ми каза третата причина. Каква е тя?

— Ами, колега Илайджа, просто аз мога да помогна в охраната ви.

— От какво?

— След инцидента, който се уговорихме да наричаме работоубийство, се разгоряха необичайни страсти. Вие сте извикан на Аврора, за да помогнете в оневиняването на д-р Фастълф. А хипревълновата драма...

— Йосафате, Данил — прекъсна го Бейли вбесено. — И на Аврора ли са гледали това нещо?

— Гледали са го на всички Външни светове, колега Илайджа. Беше най-популярната програма и тя показва недвусмислено, че вие сте най-изключителният детектив.

— Така че, който и да е този, който седи зад работоубийството, той сигурно изпитва неоправдан страх от онова, което бих могъл да постигна. И следователно сигурно ще поеме големи рискове, за да предотврати появяването ми — или да ме убие.

— Д-р Фастълф — спокойно каза Данил — е твърдо убеден, че зад работоубийството не стои никой, тъй като освен него няма друго

човешко същество, което би могло да го извърши. Според него, станало е чисто и просто случайно. И все пак някои хора се опитват да извлекат изгода от тази случайност и би било в техен интерес да ви попречат да докажете противното. Заради това, вие трябва да бъдете охраняван.

Бейли закричи припряно към една от стените на стаята, после обратно към другата, сякаш се мъчеше да пришпори своите мисловни процеси с физическия си пример. Не изпитваше и най-смътното усещане, че се намира в опасно положение.

— Данил, колко са общо хуманоидните роботи на Аврора? — попита той.

— Имате предвид сега, след като Джендър вече не функционира?

— Да, сега, след като Джендър е мъртъв.

— Един, колега Илайджа.

Бейли се вторачи потресено в Данил. Беззвучно раздвижи устни: Един?

— Чакай да се разберем, Данил — каза той най-накрая. — Ти си единственият хуманоиден робот на Аврора, така ли?

— Или където и да било другаде, колега Илайджа. Мислех, че знаете. Аз бях прототипа, а след това беше конструиран Джендър. Оттогава д-р Фастълф отказва да конструира повече роботи, а никой друг не е в състояние да го направи.

— Но в такъв случай, след като от два хуманоидни робота един е убит, не му ли хрумва на д-р Фастълф, че другият хуманоиден... ти, Данил, може да си в опасност?

— Той отчита такава вероятност. Но шансовете за повторно настъпване на мозъчно изключване са фантастично малки. Д-р Фастълф не гледа сериозно на това. Все пак, той смята, че може да се стигне до други злополуки. Мисля, че това е изиграло известна роля в изпращането ми на Земята с цел да ви придружа. По този начин, за около седмица бях далеч от Аврора.

— И сега си също толкова затворник, колкото и аз, нали, Данил?

— Затворник съм — сериозно отвърна Данил, — само в смисъл, колега Илайджа, че от мен се очаква да не напускам тази стая.

— В какъв друг смисъл човек може да е затворник?

— В смисъл, че ограничената в движенията си личност негодува срещу тези ограничения. Истинският затвор включва елемент на

насилие върху волята на личността. Аз разбирам добре причините да съм тук и се съобразявам с необходимостта.

— *Ти* — да — гласът на Бейли прозвуча жално. — Аз, обаче, — не. Аз съм затворник в пълния смисъл на думата. Така или иначе, какво ни гарантира безопасност тук?

— Преди всичко, колега Илайджа, Жискар е на пост отвън.

— Има ли достатъчно мозък за тази работа?

— Той разбира напълно заповедите си. Той е твърд и силен, при това осъзнава добре важността на своята задача.

— Искаш да кажеш, че е готов да го унищожат, за да защити нас двамата?

— Да, разбира се, както аз съм готов да бъда унищожен, за да защитя вас.

Бейли се почувства неловко.

— Значи не се противиш на такава ситуация, в която може да бъдеш принуден да жертваш съществуването си заради мен? — попита той.

— Така съм програмиран, колега Илайджа — каза Данил и гласът му сякаш омекна, — но ми се струва, че дори и да не беше програмирането, загубата на моето собствено съществуване би ми изглеждала твърде дребно и незначително нещо, ако по този начин бих могъл да спася вас.

Бейли не можа да устои на това. Той протегна ръка и стисна горещо ръката на Данил.

— Благодаря ти, колега Данил, но моля те, не допускай това да се случи. Аз не желая загубата на твоето съществуване. За мен би било неравностойна компенсация да запазя своя собствен живот.

И Бейли остана изумен, че наистина смяташе така. В известна степен беше ужасен, когато си даде сметка, че е готов да рискува живота си заради един робот. Не, не заради робот. Заради Данил.

10.

Жискар влезе без да предупреди. Бейли беше започнал да свиква с това. Като негов телохранител, роботът трябваше да може да влиза и излиза, когато си пожелае. А в очите на Бейли, Жискар беше *само* робот, колкото и да си имаше пол, колкото и да не се споменаваше „Р“-то. Струваше му се, че дори Жискар да го хване да се почесва, да си бърка в носа, или наред някоя мръсна биологическа функция, роботът щеше да си остане безразличен, неосъдителен, неспособен да реагира по някакъв друг начин, освен хладнокръвно да записва своите наблюдения в някоя скрита част от паметта си.

Жискар се превръщаше просто в част от подвижната мебелировка и Бейли не изпитваше неудобство от присъствието му. Не че Жискар му се натрапваше в неудобни моменти, мислеше си Бейли.

Жискар носеше малък куб.

— Сър, предполагам, че все още искате да видите Аврора от Космоса.

Бейли трепна. Без съмнение, Данил беше забелязал раздражението на Бейли. Отгатвайки причината, той е решил да оправи нещата по този начин. Накарал е Жискар да извърши всичко вместо него и да го представи като плод на собствения си прост разум. Беше много тактично от страна на Данил. Щеше да спести на Бейли необходимостта да изказва благодарност. Или поне така си е мислил Данил.

Всъщност Бейли се дразнеше не толкова от това, че го държат затворен, колкото че напразно — според него самия — не му дават да види Аврора. Откакто преди два дена направиха скока, той непрекъснато се ядосваше, че ще пропусне гледката. И така, той се обърна към Данил и каза:

— Благодаря ти, приятелю.

— Това беше идея на Жискар — отвърна Данил.

— Да, разбира се — съгласи се Бейли с усмивка. — Благодаря и на него. Какво е това, Жискар?

— Това е астросимулатор, сър. Принципно работи като триизмерен приемник и е свързан с видеозалата. Ако мога да добавя още нещо...

— Да?

— Гледката няма да ви се стори вълнуваща, сър. Не бих искал да се разочаровате излишно.

— Ще се опитам да не очаквам прекалено много, Жискар. Във всеки случай, няма да те държа отговорен за каквото и да било разочарование, което бих могъл да изпитам.

— Благодаря ви, сър. Трябва да се връщам на пост, но Данил ще ви помогне да се оправите с апарата, ако имате проблеми.

Той излезе и Бейли се обърна към Данил с одобрение.

— Мисля, че Жискар се справи отлично. Може и да е прост модел, но е проектиран добре.

— Той също е от роботите на Фастълф, колега Илайджа. Този астросимулатор се самосъгласува и самонаглася. Тъй като вече е фокусиран върху Аврора, необходимо е само да докоснете края за управление. Това ще го накара да заработи и няма да се наложи да правите нищо друго. Сам ли ще го включите?

Бейли сви рамене.

— Не държа непременно. Може и ти да го направиш.

Данил беше поставил куба върху масата, която Бейли използваше, за да гледа филмокнигите.

— Това — той посочи малкия правоъгълник в ръката си — е краят за управление. Трябва само да хванете куба за тези две страни, ето така, и после леко да ги притиснете навътре, за да включите апарата — а после още веднъж, за да го изключите.

Данил притисна края за управление и Бейли задавено изкрещя.

Той очакваше кубът да се освети и в него да се появи холографско изображение на звездното поле. Не стана така. Вместо това, Бейли се озова в Космоса — в Космоса — с ярките немигащи звезди, които се простираха докъдето му стигнеше погледът.

Това продължи само един миг. После всичко се върна отново на мястото си — стаята, наред нея Бейли, Данил и кубът.

— Съжалявам, колега Илайджа — каза Данил. — Изключих го веднага, щом долових безпокойството ви. Не очаквах, че няма да сте подготвен за случилото се.

— Тогава подготви ме! Какво се случи?

— Астросимулаторът действа директно върху зрителния център на човешкия мозък. Впечатлението, което създава, не може да се разграничи по никакъв начин от триизмерната действителност. Представлява сравнително ново изобретение и засега се използва само за наблюдение на астрономически обекти, които все пак не представляват сложна картина с много детайли.

— Ти също ли видя това, Данил?

— Да, но много смътно и без реализма, който изпитва едно човешко същество. Виждам неясните контури на картина, която се наслажда върху яския декор на стаята. Обясниха ми, обаче, че човешките същества виждат само картината. Несъмнено, когато успеят да настроят мозъците на хуманоидите още по-фино и когато нагодят...

Бейли беше възвърнал равновесието си.

— Работата е там, Данил, че аз не възприемах *нищо* друго. Не възприемах себе си. Не виждах ръцете си и не усещах къде са. Чувствах се, сякаш бях безтелесен дух, или... ъ... както си представям, че бих се чувствал, ако бях мъртъв, със съзнание, което продължава да съществува в някакъв вид следващ нематериален живот.

— Сега разбирам, защо бяхте в известна степен обезпокоен.

— Всъщност, бях *много* обезпокоен.

— Съжалявам, колега Илайджа. Ще извикам Жискар да отнесе това обратно.

— Не. Сега вече съм подготвен. Дай да го видя този куб. Ще мога ли да го изключа, въпреки че няма да го усещам в ръцете си?

— Той ще прилепне за ръцете ви, за да не можете да го изтървете, колега Илайджа. Д-р Фастълф, който е изпитвал действието на астросимулатора, ми е казал, че натискането става автоматично, щом човешкото същество, което държи куба, пожелае да свърши с гледането. Автоматичният процес се управлява от нервната система така, както и самото виждане. Поне така е при аврорианците и предполагам...

— Че физиологично земляните приличат достатъчно много на аврорианците, за да важи същото и за тях. Много добре, дай ми края за управление и ще пробвам.

С леко вътрешно потръпване, Бейли сграбчи края за управление и се озова отново в Космоса. Този път беше подготвен. След като

откри, че може да диша без затруднение и че по никакъв начин не се чувства като потопен във вакуум, той се насили да възприеме всичко като зрителна измама. Дишайки тежко (вероятно за да се убеди, че изобщо диша), той се огледа с любопитство във всички посоки.

Изведнъж осъзна, че чува, как въздухът минава през носа му.

— Чуваш ли ме, Данил? — попита той.

Чу собствения си глас — сякаш идваше отдалече и малко неестествен, — но го чу.

После чу и гласа на Данил, който също беше промени, но се различаваше от гласа на Бейли.

— Да, мога — каза Данил. — Вие също би трябвало да ме чувате, колега Илайджа. Зрителните и кинестетични^[1] усещания интерферират. Така се създава по-голяма илюзия за реалност. Но слухът остава незасегнат. Поне в повечето случаи.

— Ами, виждам само звезди — обикновени звезди, това е. Аврора има слънце. Предполагам, че сме достатъчно близо и звездата, която е нейното слънце, би трябвало да блести значително по-ярко от останалите.

— Много по-ярко, колега Илайджа. Но тя е затъмнена, защото в противен случай бихте получили увреждане на ретината.

— Тогава къде е планетата Аврора?

— Виждате ли съзвездието Орион?

— Да, виждам го. Искаш да кажеш, че все още можем да виждаме съзвездията такива, каквито ги виждаме в небето над Земята, или в Градския планетариум?

— Приблизително. За порядъка на междוזвездните разстояния, ние не сме много далече от Земята и Слънчевата система, така че в звездните картини има нещо общо. Слънцето на Аврора е известно на Земята като Тау Кит и е отдалечено само на 3.67 парсека от нея. Сега, ако си представите линията между Бетелгиус и средната звезда от пояса на Орион, после я продължете още толкова и малко отгоре, тогава средно ярката звезда, която ще видите, е планетата Аврора. Колкото повече я приближаваме, толкова по-ясно ще се вижда.

Бейли я загледа мрачно. Беше просто един звездopodobен обект. Нямахше мигаща луминисцентна стрелка, която да сочи към нея. Нямахше внимателно изписаното в дъга над нея описание.

— Къде е слънцето? — попита той. — Искам да кажа, Земното слънце.

— Намира се в съзвездието Дева, погледнато от Аврора. То е звезда от втора величина. За съжаление, астросимулаторът, с който разполагаме, не е надлежно компютъризиран и не можете да я видите толкова лесно. Във всеки случай, би изглеждала като звезда, съвсем обикновена звезда.

— Няма значение — каза Бейли. — Сега смятам да изключа това нещо. Ако имам проблеми — помогни ми.

Нямаше проблеми. Устройството се изключи още в мига, в който Бейли си помисли да го направи. Той седна и запремига в изненадващо ярката светлина на стаята.

Едва тогава, когато се върна към своите нормални сетива, той осъзна, че преди няколко минути си е представял, че се намира в Космоса, без каквито и да било защитни стени, и въпреки това, земната му агорафобия^[2] не се беше проявила. Бейли се чувстваше съвсем добре, след като беше приел, че не присъства реално.

Мисълта го озадачи и за известно време отвлече вниманието му от гледането на филмокниги.

Бейли се връщаше периодично към астросимулатора, за да погледне към Космоса от някоя подходяща точка извън борда, само че без да му се налага да напуска кораба. Понякога го правеше само за миг, колкото да се убеди, че безкрайната пустош не го кара да се чувства зле. Друг път се чувстваше изгубен сред звездите и започваше лениво да ги брои или да оформя геометрични фигури. Преди всичко се наслаждаваше на възможността да прави нещо, което на Земята никога не би могъл да стори, защото нарастващото безпокойство от агорафобията бързо щеше да погълне всичко останало.

Накрая пролича съвсем ясно, как Аврора започва да става все по-ярка. Не след дълго тя можеше да бъде открита лесно сред останалите светли точки, после безпогрешно и накрая неизбежно. В началото представляваше малка сребърна светлинка, но след време бързо се уголеми и фазите ѝ започнаха да се забелязват.

Виждаше се като почти идеален светлинен полукръг, когато Бейли осъзна тяхното наличие.

Той се поинтересува и Данил му отвърна:

— Наближаваме от външната страна на орбиталната плоскост, колега Илайджа. Южният полюс на Аврора е почти в центъра на диска, малко към осветената половина. В южното полукълбо е пролет.

— Според материала, който видях — каза Бейли, — оста на Аврора е наклонена под ъгъл 16 градуса. — В стремежа си да проникне в същността на самите аврорианци, той беше прегледал физическото описание на планетата без особено внимание, но успя да си спомни цифрата.

— Да, колега Илайджа. Накрая ще влезем в орбита около Аврора и тогава фазите ще се сменят бързо. Аврора се върти по-бързо от Земята...

— Денят има 22 часа. Да.

— 22.3 традиционни часа. Аврорианският ден се разделя на 10 аврориански часа. Всеки час се разделя на 100 аврориански минути, които от своя страна, се делят на 100 аврориански секунди. Така, аврорианската секунда е равна грубо на 0.8 земни секунди.

— Това ли са имали предвид в книгите, когато говореха за метрични часове, метрични минути и така нататък?

— Да. В началото е било трудно да накарат аврорианците да изоставят временните мерки, с които били свикнали. Използвали са и двете системи — стандартната и метричната. Накрая, разбира се, метричната спечелила. Понастоящем се говори само за часове, минути и секунди, но винаги се подразбират метричните. Същата система е била възприета и на останалите Външни светове, въпреки, че там тя не пасва на естественото въртене на планетите. Освен това, всяка планета използва и местна система, разбира се.

— Както Земята.

— Да, колега Илайджа, но Земята използва *само* първоначалните стандартни единици. Това създава неудобства за Външните светове, що се отнася до търговията, но те са оставили Земята да върви по свой път в това отношение.

— Предполагам, не от приятелски чувства. Подозирам, че те искат да подчертаят различието на Земята. Как са напаснали годишния цикъл към метризирането? В края на краищата, Аврора сигурно има естествен период на въртене около своето слънце, от който зависи смяната на сезоните. Как се определят те?

— Аврора прави обиколка около слънцето си за 373.5 аврориански дена, или за около 0.95 земни години — отвърна Данил. — В хронологията това не се смята за съществено. Аврора приема един месец да се равнява на 30 нейни дни, а една метрична година — на 10 месеца. Метричната година е равна на около 0.8 сезонни години или на около три-четвърти от земната година. Тези зависимости са различни за всяка планета, разбира се. Периодът от десет дена обикновено се нарича децимесеца. Всички Външни светове използват тази система.

— Сигурно трябва да има някакъв удобен начин, по който се държи сметка за редуването на сезоните.

— Всяка планета си има собствени годишни времена, но те не са определящи. За всеки конкретен ден — в миналото или в настоящето — може да се изчисли с компютър и съответстващият сезон — ако по някакви причини такава информация е необходима. Това важи за всички планети, където преминаването към местно време и обратно може лесно да се извърши. И, разбира се, колега Илайджа, всеки робот може да извърши изчислението, като насочи човешката дейност съобразно сезона или местното време. Предимството на метричните единици се състои в това, че така човечеството разполага с единно летоброене. А и не се стига до по-сложни операции от преместването на десетичната точка.

Бейли се зачуди, защо в книгите, които прегледа, никъде не обясняваха тези неща. Тогава си спомни от своите познания по история на Земята, че някога в основата на календарното броене е бил лунарният месец. Впоследствие, за улеснение на летоброенето, лунарният месец отпаднал и никога повече не бил използван. Но ако дадяха на някой чужденец книги за Земята, той едва ли щеше да срещне споменаването на лунарния месец, или която и да било друга историческа промяна в календарното броене. Датите щяха да се отбелязват без излишни обяснения.

Какво ли още щеше да се споменава без излишни обяснения?

В такъв случай, доколкото той, Бейли, можеше да се осланя на информацията, която получаваше? Непрекъснато щеше да му се налага да пита, без да взима нищо за дадено.

Щяха да изникват толкова много възможности да изтърве очевидното, толкова много случаи на погрешно разбиране, толкова

много пътища, които водеха в грешна посока.

[1] Усещанията за дължина, посока и тегло, осъществявани посредством нервните окончания на мускулите; мускулни усещания.

— Б.пр. ↑

[2] Страх от открито пространство. — Б.пр. ↑

11.

Сега, когато Бейли използваше астросимулатора, Аврора изпълваше цялото зрително поле. Приличаше на Земята. (Бейли никога не беше виждал Земята по този начин, но беше срещал снимки в астрономическите книги.)

Е, Бейли виждаше на Аврора същите шарки от облаци, същия характерен изглед на пустинни области, същото огромно протежение на деня и нощта, същите мигащи светлини, изпъстрили полукълбото, където беше нощ, които се виждаха и на фотографиите на Земното кълбо.

Бейли гледаше унесено и си мислеше: Ами ако с някаква цел — някаква неясна и безумна цел — го бяха извели в Космоса с уговорката, че отива на Аврора, а в действителност го връщаха на Земята? Как можеше да е сигурен, че не е така, преди да е кацнал?

Имаше ли основание да подозира подобно нещо? Данил старателно му беше обяснил, че съзвездията в небето над двете планети са еднакви. Но нямаше ли това да е естествено при планети, които обикалят около съседни звезди? Като цяло, на външен вид двете планети бяха еднакви — гледани от Космоса. Но нима това би било странно, щом и двете бяха населени и пригодени към изискванията на човешкия живот?

Имаше ли основания да допуска, че го мамят по такъв сложен и отвлечен начин? С каква цел биха го направили? Но пък какво им пречеше да го направят така, че да изглежда отвлечено и безсмислено? Ако причината беше очевидна, той би я прозрял още в самото начало.

Дали Данил би участвал в подобен заговор? Сигурно не, ако беше човешко същество. Но той беше само робот. Вероятно биха могли да му наредят да се държи по съответен начин.

Нямаше как да се разбере. Бейли се хвана, че търси очертанията на континентите, които да определи като земни или неземни. Това щеше да е решаващото изпитание — само че не стана.

Гледките, които бавно се появяваха и изчезваха под облаци, не му бяха от полза. Бейли не познаваше достатъчно добре географията

на Земята. Това, което в действителност познаваше, бяха подземните й Градове — нейните стоманени пещери.

Частите от крайбрежните ивици, които виждаше, му бяха непознати. Дали аврориански или земни, той не можеше да прецени.

Откъде, тогава, идваше тази несигурност? Когато заминаваше за Солария, той нито за миг не се усъмни в крайната точка на пътуването си; нито за миг не допусна, че може да го връщат на Земята. Е, тогава, наистина, заминаваше с ясно определена задача и имаше реални шансове за успех. Сега му се струваше, че няма никакъв шанс.

Тогава, може би си въобразяваше целия този заговор, защото му се *искаше* да се върне на Земята.

Несигурността в него започваше да живее свой собствен живот. Той беше безсилен. Втренчил се беше в Аврора с почти маниакална настойчивост, неспособен да се върне към действителността в каютата.

Аврора се движеше и бавно се завърташе...

Бейли гледаше вече от доста време, за да забележи това. Докато наблюдаваше Космоса, всичко му изглеждаше неподвижно като нарисован декор — безмълвна и статична картина от светли точки. Впоследствие се беше появило и едно малко полукълбо. Дали именно тази неподвижност не го предпазваше от пристъп на агорафобия?

Сега, обаче, той виждаше как Аврора се движи и си даде сметка, че корабът се спуска спираловидно надолу преди да кацне. Облаците се устремяваха нагоре...

Не, не бяха облаците — корабът се спускаше спираловидно надолу. *Корабът* се движеше. *Той* се движеше. Изведнъж Бейли почувства собственото си присъствие. Той се носеше надолу през облаците. Падаше, незащитен, през редкия въздух върху твърдата земя.

Гърлото му пресъхна; дишаше все по-трудно. Отчаяно си помисли: „Ти си на закрито. Стените на стаята са около теб.“

Но не усещаше никакви стени.

Помисли си: „Дори и да не са стените, ти пак си защитен. Покрит си с кожа.“

Но не усещаше никаква кожа.

Усещането беше далеч по-лошо от това, да си просто гол — той беше личност без съпровод, с напълно разголена същност, една жива

точка, един уникат, заобиколен от откритото и безкрайно пространство. И падаше.

Поиска да изключи устройството, сви юмруци върху края за управление, но не последва нищо. Нервните му окончания реагираха толкова ненормално, че автоматичното притискане от волевото усилие не се задейства. Той нямаше воля. Очите му не искаха да се затворят, юмруците да се свият. Беше обзет и хипнотизиран от ужас, парализиран от страх.

Усещаше само облаците пред себе си, бели... не съвсем бели... избелели... с леко златисто-оранжев оттенък...

И тогава всичко посивя — и той потъна. Не можеше да диша. Отчаяно се мъчеше да отвори задавеното си гърло, да извика Данил за помощ...

Не можеше да издаде нито звук...

12.

Бейли дишаше така, като че ли току-що беше скъсал лентата в края на дълго надбягване. Стаята изглеждаше изкривена, а под лакътя си усети нещо твърдо.

Разбра, че лежи на пода.

Жискар седеше до него на колене и стискаше в ръката си (твърда и малко студена) юмрука на Бейли. Вратата на каютата, която Бейли виждаше зад рамото на робота, зееше отворена.

Бейли разбра какво се е случило и без да пита. Жискар е хванал безпомощната човешка ръка и я е притиснал към края за управление на астросимулатора. Ако не го беше направил...

Данил също беше там, склонил лице до лицето на Бейли. То изразяваше нещо, което би могло да се оприличи на болка.

— Нищо не казахте, колега Илайджа. Ако бях доловил по-бързо притеснението ви...

Бейли се опита да махне с ръка, в знак, че това няма значение. Все още не можеше да проговори.

Двата робота изчакаха, докато той направи слабо движение, за да се изправи. Моментално беше подхванат на ръце и вдигнат. Сложиха го да седне в един стол и Жискар измъкна внимателно устройството от ръката му.

— Скоро ще се приземим — каза Жискар. — Мисля, че астросимулаторът няма да ви трябва повече.

— По-добре да го махнем — мрачно добави Данил, — за всеки случай.

— Чакай! — извика Бейли. Гласът му хриптеше и той не беше убеден, че думите му се разбират. Пое дълбоко въздух, леко прочисти гърло и повтори: — Чакай! — после добави: — Жискар!

Жискар се обърна.

— Сър?

Бейли не заговори веднага. Сега, когато Жискар знаеше, че са го повикали, щеше да чака дълго, може би до безкрайност. Бейли опита да събере акъла си. Агорафобия, или не, обаче той все още не беше

сигурен, къде отива. Тази несигурност го беше обзела в началото и вероятно беше засилила агорафобията.

Трябваше да разбере. Жискар не можеше да лъже. Един робот не можеше да лъже — освен ако изрично не го бяха инструктинали. А защо да инструктират Жискар? Данил беше придружителят на Бейли. Данил трябваше неотлъчно да го следва. Ако трябваше да се излъже, това би било работа на Данил. Жискар беше просто автомат за хващане и носене, един телохраниел на вратата. Сигурно са решили, че няма защо да си правят труда да инструктират и *него* в лабиринта от лъжи.

— Жискар! — каза Бейли, този път с почти нормален глас.

— Сър?

— Скоро ще се приземим, нали?

— След по-малко от два часа, сър.

Два метрични часа, помисли си Бейли. Повече от два истински часа? По-малко? Нямаше значение. Само щеше да се обърка. На глас каза — толкова остро, колкото можа:

— Кажи ми веднага името на планетата, върху която ще кацнем.

Едно човешко същество — ако въобще отговореше — щеше да го направи след кратка пауза, при това със значително учудване.

Жискар отвърна веднага, с равен и непоколебим тон:

— Аврора, сър.

— Откъде знаеш?

— Това е нашата крайна цел. И после, не би могло да бъде Земята, например, тъй като аврорианското слънце, Тау Кит, притежава само деветдесет процента от масата на земното слънце. Следователно, Тау Кит е малко по-студено и свети с определено оранжев оттенък за непривикналите очи на земляните. Може би вече сте забелязали характерния цвят на аврорианското слънце в отражението му върху външния слой на облачната обвивка. Със сигурност ще го забележите, когато кацнем на планетата — докато очите ви не свикнат с него.

Бейли отмести поглед от безстрастното лице на Жискар. *Беше* забелязал разликата в цвета, помисли си той, но не й беше отдал никакво значение. Голяма грешка.

— Можеш да си вървиш, Жискар.

— Да, сър.

Бейли се обърна към Данил с горчивина.

— Излязох глупак, Данил.

— Разбирам, че сте се чудили, дали не ви мамим и дали не ви отвеждаме на някое друго място, а не Аврора. Имахте ли основание да подозирате това, колега Илайджа?

— Никакво. Може да е било в резултат от неспокойствието, което предизвика подсъзнателната ми агорафобия. Докато гледах привидно неподвижния Космос, не почувствах никакво неразположение. Но то може да е останало скрито и по този начин да се е акумулирало още по-голямо притеснение.

— Вината беше наша, колега Илайджа. След като знаем, че не обичате откритите пространства, беше грешка да ви подлагаме на астросимулиране. А след като го направихме, не биваше ви позволяваме да разглеждате отблизо.

Бейли поклати глава раздражено.

— Не говори така, Данил. Достатъчно неща не са ми позволени. В главата ми се върти въпросът, какво още няма да ми бъде позволено на самата Аврора.

— Колега Илайджа — каза Данил, — струва ми се, че трудно бихме ви позволили свободния достъп до Аврора и аврорианците.

— Но точно това трябва да ми бъде позволено. Щом от мен се очаква да стигна до истината в този случай на роботоубийство, трябва да мога да събирам свободно информация непосредствено от мястото — и хората, които са замесени.

Бейли се чувстваше вече съвсем добре, макар и малко уморен. Освен че си беше достатъчно притеснително, силното преживяване преди малко го накара да изпита остра нужда от една лула тютюн — нещо, с което смяташе, че общо взето е приключил преди около година. Усещаше вкуса и миризмата на тютюневия дим в гърлото и носа си.

Знаеше, че ще трябва да мине само със спомена за това. На Аврора нямаше да му позволят по никакъв начин да пуши. На Външните светове нямаше тютюн, а дори той самият да носеше със себе си, щяха да му го вземат и унищожат.

Данил каза:

— Колега Илайджа, това трябва да се обсъди с д-р Фастълф, щом кацнем. Не съм упълномощен да взимам подобни решения.

— Знам това, Данил, но как ще говоря с д-р Фастълф? Посредством нещо като астросимулатора? С краища за управление в

ръцете си?

— Съвсем не, колега Илайджа. Ще говорите с него лице в лице. Той ще ви посрещне на космодрума.

13.

Бейли се напрегна да чуе шума от приземяването. Разбира се, не знаеше какво може да очаква. Не знаеше как е устроен корабът, колко мъже и жени има в него, какво щяха да правят те по време на кацането, или какво друго щеше да съпровожда шума.

Викове? Тракане? Леки вибрации?

Не се чуваше нищо.

— Изглеждате ми напрегнат, колега Илайджа — каза Данил. — Бих предпочел да не изчаквате, а да ми казвате направо какво ви притеснява. Аз съм задължен да ви помогна още на момента, в който, по каквато и да било причина, се почувствате зле.

Имаше слабо ударение върху думата „задължен“.

Бейли си помисли разсеяно: „Първият закон го притиска. Сигурно е страдал по свой собствен начин също толкова, колкото и аз, когато припаднах, защото не беше предвидил нещата навреме. Забраненото неравновесие в позитронния потенциал може да няма значение за мен, но в Данил може да предизвика същото притеснение и същата реакция, каквито острата болка при мен.“

Помисли си още: „Не мога да разбера, какво става под псевдокожата и в псевдосъзнанието на един робот, както и Данил не знае какво става в мен.“

После почувства угризение, че е мислил за Данил като за робот, и се вгледа в добрите му очи (откога ли беше започнал да си мисли за тях като за добри?).

— Ще ти казвам веднага за всяко неудобство, което изпитам — обеща Бейли. — В момента няма такова нещо. Просто се опитвам да доловя някакви шумове, които биха ми подсказали как напредва кацането, колега Данил.

— Благодаря ви, колега Илайджа — каза Данил сериозно. Той наклони глава на една страна и продължи — Не би трябвало да чувствате неудобство от кацането. Ще усетите ускорението, но то ще е сведено до минимум, тъй като стаята ще поеме силата му, като поддаде до определена степен в негова посока. Температурата може да се

повиши, но не повече от два градуса Целзий. Колкото до звуковите ефекти, може да се долови леко свистене, докато навлизаме в сгъстяващата се атмосфера. Нещо от изброеното ще ви обезпокои ли?

— Не би трябвало. Това, което ме безпокои, е че не съм свободен да участвам в приземяването. Бих искал да понауча нещо за тази работа. Не искам да стоя затворен и да ми се пречи при набирането на опит.

— Вече имате представа, колега Илайджа, че естеството на тази работа не подхожда на вашия темперамент.

— А как тогава да преодоля това, Данил? — попита Бейли разпалено. — Това не е достатъчно основание да ме държите тук затворен!

— Колега Илайджа, вече ви обясних, че ви държим тук в интерес на собствената ви безопасност.

Бейли поклати глава с явно отвращение.

— Мислих по въпроса и ти казвам, че това са глупости. Като се имат предвид всичките тези ограничения, които ми се поставят, и трудностите да разбера каквото и да било по отношение на Аврора, моите шансове да оправя тая бъркотия изглеждат толкова малки, че не мисля някой, който е с всичкия си, да си направи труда да ме спре. Дори и да го направят, защо да нападат мен? Защо да не саботират кораба? Ако си въобразяваме, че имаме работа с някакви отчаяни бандити, тогава нито корабът, нито хората в него, нито ти и Жискар, нито аз, разбира се, бихме им се сторили прекалено висока цена.

— В интерес на истината, това беше отчетено, колега Илайджа. Корабът беше внимателно прегледан и всеки един признак на саботажа щеше да бъде открит.

— Сигурен ли си? Сто процента?

— За такива неща не може да има абсолютна сигурност. Жискар и аз, обаче, се задоволихме с мисълта, че тази сигурност е доста голяма и че рискът от опасност е минимален.

— Ами ако грешите?

Нещо като малко подобие на спазъм премина през лицето на Данил, сякаш го бяха накарали да се замисли над нещо, което пречеше на гладката работа на позитронните връзки в неговия мозък.

— Но ние не сме сгрешили — възрази той.

— Няма гаранция. Предстои ни кацане, а това сигурно ще е най-опасният момент. Всъщност, при това положение дори няма да е необходимо да се саботира корабът. Лично за мен опасността сега е най-голяма — именно сега. Не мога да се крия в тази стая, ако трябва да стъпя на Аврора. Ще трябва да мина през кораба и така ще попадна в обсега на останалите. Взели ли сте мерки за безопасното ни приземяване? (Той издребняваше — и се нахвърляше излишно върху Данил от яд, че го държаха толкова дълго време затворен — а също и заради накърненото си достойнство в момента, когато припадна.)

Но Данил спокойно отвърна:

— Взели сме, колега Илайджа. И по една случайност, вече кацнахме. Сега стоим върху повърхността на Аврора.

За миг Бейли се обърка. Оглеждаше се дивашки, но разбира се не виждаше нищо друго, освен заобикалящата го стая. Не беше усетил, нито чул нищо от онова, което му описа Данил. Нито ускорението, нито горещината, нито свистенето на въздуха. Или Данил нарочно беше повдигнал наново въпроса за неговата безопасност, за да е сигурен, че Бейли няма да мисли за други обезпокоителни и помаловажни неща.

— Все пак, остава въпросът с измъкването от кораба — не отстъпваше Бейли. — Как ще стане това, без да бъде изложен на евентуално нападение?

Данил се приближи към една от стените и докосна някакво място върху нея. Стената рязко се разцепи на две и двете половини се раздалечиха. Бейли гледаше в един дълъг цилиндър — в един тунел.

В този момент Жискар влезе в стаята от срещуположната страна.

— Сър — каза той, — тримата ще се придвижим през изходния тунел. Отвън той се охранява от други. В отсрещния край на тунела ви чака д-р Фастълф.

— Взели сме всички предпазни мерки — отбеляза Данил.

— Извинявай, Данил — измърмори Бейли, — Жискар.

Той прекрачи мрачно тунела. Всяка ново усилие за осигуряване на предпазни мерки засилваше увереността му в тяхната необходимост.

Бейли не се смяташе за страхливец, но сега се намираше на чужда планета, без да знае, кой му е приятел, и кой — враг. Без да има нещо познато, на което да се осланя (с изключение, разбира се, на

Данил). В критични моменти, помисли си той и потрепери, няма да има стени, които да го стоплят и зад които да се отпусне.

4
ФАСТЪЛФ

14.

Д-р Хан Фастълф наистина го чакаше — и се усмихваше. Беше висок, слаб, със светлокестенява, не много гъста коса и, разбира се, пак тези негови уши. Бейли беше запомнил именно тях. Бяха огромни и щръкнали встрани. Придаваха му малко смехотворен вид и предразполагаха. По-скоро ушите, отколкото посрещането на Фастълф, накараха Бейли да се усмихне.

Бейли се зачуди, дали аврорианската медицина не беше напреднала и в областта на козметичната пластична хирургия. Но всъщност, може би Фастълф си харесваше ушите, както впрочем те харесваха и на Бейли (за голяма негова изненада). Едно лице, което те кара да се усмихнеш, си имаше своите преимущества.

Може би Фастълф държеше да се харесва от пръв поглед. Или пък намираше за удобно да бъде подценяван? Или просто различен?

— Детектив Илайджа Бейли — обърна се той към Бейли. — Помня ви добре, макар упорито да си представях, че в лицето приличате на онзи актьор, който играеше вашата роля.

Лицето на Бейли помръкна.

— Тази хипервълнова драматизация ме преследва, д-р Фастълф. Ако знаех къде мога да се скрия от нея...

— Никъде — добродушно заяви Фастълф. — Поне не и толкова просто. Но, щом не харесвате тази тема, още отсега ще я изключим от нашите разговори. Никога повече няма да я споменавам. Съгласен ли сте?

— Благодаря ви — с пресметната неочакваност, Бейли протегна ръка на Фастълф.

Фастълф видимо се поколеба. После пое ръката на Бейли, задържа я предпазливо — и за малко. Накрая въздъхна:

— Ще приема, че не сте ходеща торба от зарази, мистър Бейли.

След което, докато гледаше ръцете си, посърнало добави:

— Трябва да призная, все пак, че ръцете ми са обработени с инертен филм, от което не се чувствам много удобно. Аз съм рожба на ирационалните страхове на моето общество.

Бейли сви рамене.

— Всички сме такива. Не съм във възторг от мисълта, че съм на открито. Заради това не съм във възторг и от моето идване на Аврора, при създадите се обстоятелства.

— Разбирам добре това, мистър Бейли. Пригответе тук закрыта кола за вас, а когато стигнем до моето имение, ще направим всичко възможно да не ви излагаме на открито.

— Благодаря ви, но допускам, че в някои случаи, по време на моя престой на Аврора, ще се наложи да остана на открито. Подготвен съм — според възможностите си.

— Разбирам, но ще прибъгваме до това само в наложителни случаи. Сегашният не е такъв, така че моля ви, приемете да останете на закрыто.

Колата чакаше в сянката на тунела и едва ли щяха да видят и следа от открито пространство, докато се качваха в нея. Бейли усети зад себе си присъствието на Данил и Жискар, твърде различни на външен вид, но еднакво сериозни и готови да чакат — с безкрайно търпение.

Фастълф отвори задната врата.

— Моля, заповядайте — каза той.

Бейли влезе. Данил го последва бързо и плавно, а Жискар се качи от другата страна почти едновременно с него, в нещо като подобие на танц с не лоша хореография. Бейли остана притиснат между тях, макар и не съвсем плътно. Всъщност, мисълта, че от двете страни между него и откритото пространство стоеше плътната бариера от тела на роботи, го зарадва.

Но открито пространство нямаше. Фастълф се качи отпред и след като вратата се затвори, прозорците се затъмниха и мека, изкуствена светлина изпълни вътрешността на колата.

— Обикновено не карам по този начин, мистър Бейли — каза Фастълф, — но нямам кой знае какво против, а на вас може да ви се стори по-удобно. Колата е изцяло компютъризирана, знае къде отиваме и може да се справи с всякакъв вид непредвидени обстоятелства. Не се изисква никаква намеса от наша страна.

Ускорението се почувства съвсем слабо, последвано от едва доловимо усещане за движение.

— Този маршрут е сигурен, мистър Бейли — продължаваше Фастълф. — Доста усилия ми струваше да направя така, че възможно най-малък брой хора да научат, че ще бъдете в тази кола. Със сигурност няма да ви открият тук. Пътуването с кола — която между другото се движи на въздушна възглавница от реактивните си двигатели, така че всъщност представлява аеромобил — няма да ни отнеме много време, но ако желаете, може да използвате възможността да си починете. В момента сте в пълна безопасност.

— Говорите така — възрази Бейли, — като че ли мислите, че съм в опасност. На кораба бях охраняван толкова строго, че се чувствах като в затвор — а ето че сега пак става същото. — Бейли огледа вътрешността на колата, която го прихлупваше под рамката си от метал и непрозрачно стъкло, да не говорим за металната рамка на двата робота.

Фастълф леко се изсмя.

— Престарявам се, знам, но градусът на Аврора се покачва. Идвате тук в един кризисен момент и бих предпочел да изпадна в положението на глупак с престаряването си, отколкото да поема ужасния риск от подценяването на опасността.

— Вярвам разбирате, д-р Фастълф — отвърна Бейли, — че провалът ми тук ще бъде голям удар за Земята.

— Разбирам добре това. Моето намерение да предотвратя провала ви е толкова твърдо, колкото и вашето. Повярвайте ми.

— Така и правя. Още повече, провалът ми тук, независимо по какви причини, ще ме съсипе професионално и в личен план на Земята.

Фастълф се обърна и погледна шокирано Бейли.

— Наистина ли? Не би трябвало да има основания за подобни санкции.

Бейли сви рамене.

— Съгласен съм, но така ще стане. Ще се превърна в изкупителната жертва за едно отчаяно правителство на Земята.

— Не съм мислил за това, когато помолих да дойдете, мистър Бейли. Бъдете сигурен, че ще направя всичко, което е по силите ми. Макар че, казано съвсем честно — погледът му се отмести настрана, — няма да е кой знае колко, ако загубим.

— Знам — кисело отвърна Бейли. Той се облегна назад в меката тапицерия и притвори очи. Движението на колата се усещаше само като леко, полюшващо клатене, но Бейли не заспа. Вместо това, той усилено мислеше — друго не му оставаше.

15.

Бейли не се сблъска с откритото пространство дори и в края на пътуването. След като слезе от колата, той се озова в подземен гараж и един малък асансьор го изкачи на приземния етаж (както се оказа в последствие).

Беше въведен в светла стая и леко присви очи, когато мина под преките слънчеви лъчи (да, оранжевеникави).

Фастълф забеляза и каза:

— Стъклата са прозрачни, макар че може да бъдат затъмнени. Ще го направя, ако желаете. Всъщност, трябваше да се сетя...

— Няма нужда — прекъсна го рязко Бейли. — Просто ще седна с гръб към тях. Трябва да се аклиматизирам.

— Както желаете, но ми кажете, ако се почувствате неудобно. Мистър Бейли, в тази част на Аврора в момента е късна сутрин. Не знам какво е показвал вашият биологически часовник на кораба. Ако сте буден отдавна и желаете да поспите, това може да бъде уредено. Ако не ви се спи и не сте гладен, няма защо да ядете. Но ако смятате, че можете да похапнете, бих ви предложил да обядваме заедно след малко.

— Това ще е в пълно съответствие с биологическия ми часовник.

— Прекрасно. Ще ви припомня, че нашият ден е с около седем процента по-къс от земния. Не би следвало да изпитате твърде големи биоритмични затруднения, но ако това е така, ще се постарая да се нагодим към вашите нужди.

— Благодаря.

— И накрая — нямам ясна представа, какви са вашите предпочитания към храната.

— Ще се оправя с всичко, което ми поднесете.

— Въпреки това, няма да се почувствам засегнат, ако нещо не ви се стори... вкусно.

— Благодаря.

— И няма да имате нищо против, ако Данил и Жискар се присъединят към нас, нали?

Бейли леко се усмихна.

— Те също ли ще ядат?

Не последва ответна усмивка от страна на Фастълф.

— Не, но искам те да са с вас по всяко време — сериозно отвърна той.

— Все още се опасявате? Дори тук?

— Не се доверявам изцяло на нищо. Дори и тук.

Влезе един робот.

— Сър, обедът е сервиран.

Фастълф кимна.

— Много добре, Фабер. Ще сме на масата след няколко минути.

— Колко работа имате? — попита Бейли.

— Съвсем малко. Не сме стигнали соларианците с техните десет хиляди робота на едно човешко същество, но притежавам повече от средния брой — петдесет и седем. Къщата е голяма и ми служи както за офис, така и за лаборатории. И после, жена ми — когато имам такава — трябва също да разполага с достатъчно пространство, а същевременно да не пречи на работата ми. За нея има отделно крило и прислуга.

— Е, мисля, че с петдесет и седем робота сте могли да заделите два. Чувствам по-малко угризения, че сте ми пратили Жискар и Данил да ме придружават до Аврора.

— Изборът не беше случаен, уверявам ви, мистър Бейли. Жискар е моят управител и дясната ми ръка. Бил е с мен през целия ми съзнателен живот.

— И въпреки това, сте го изпратили да ме вземе. За мен е чест — каза Бейли.

— Това показва, колко голямо значение отдавам на пристигането ви, мистър Бейли. Жискар е най-надеждният ми робот, той е силен и здрав.

Погледът на Бейли проблесна към Данил и Фастълф добави:

— Не включвам приятеля си Данил в тези сметки. Той не ми е слуга, той е мое върховно постижение, от което имам слабостта да съм изключително горд. Данил е първият по рода си и докато д-р Рой Немену Сартън беше негов дизайнер и прототип, то човекът, който...

Фастълф тактично замълча, но Бейли безцеремонно закима и рече:

— Разбирам.

Не му се искаше фразата да бъде завършена с препратки към убийството на Сартън на Земята.

— Докато Сартън движеше практическата страна на конструирането — продължи Фастълф, — аз бях този, чийто теоретични изчисления направиха възможно съществуването на Данил.

Фастълф се усмихна на Данил, който в отговор сведе глава.

— Имало е и Джендър — отбеляза Бейли.

— Да — Фастълф поклати глава и погледът му се наскърби.

— Може би трябваше да го оставя при себе си, както Данил. Но той беше вторият ми хуманоид — в това е разликата. Данил ми е, така да се каже, първороден — специален случай.

— И вече не конструирате хуманоидни роботи?

— Вече не. Но, хайде — подкани го Фастълф, като потриваше ръце. — Трябва да обядваме. Не мисля, мистър Бейли, че населението на Земята е свикнало с това, което бих нарекъл естествена храна. Ще има салата от скариди, хляб и сирене, мляко, ако желаете, или какъвто вид плодов сок предпочитате. Все простишки неща. Сладолед за десерт.

— Всички те са традиционни земни ястия — отвърна Бейли. — които съществуват в истинския си вид само в древната Земна литература.

— Не са съвсем обичайни за Аврора, но не смятах, че има смисъл да ви натрапвам нашето схващане за изискан обяд, който представлява разнообразни аврориански храни и специалитети. Човек трябва да е свикнал с вкуса им.

Той стана.

— Моля, последвайте ме, мистър Бейли. Ще бъдем само двамата и няма да се придържаме към церемониите, или да се отдаваме на излишни обедни ритуали.

— Благодаря — отвърна Бейли. — Ще приема това като израз на любезност. Прогонвах скуката от пътуването с доста интензивно гледане на материали, свързани с Аврора, и знам, че подобаващата учтивост изисква едно церемониално ядене, което би ме стъписало.

— Няма от какво да се стъписвате.

— Не може ли да нарушим церемониалността дори дотам, че да обсъдим деловите неща по време на яденето, д-р Фастълф? — добави Бейли. — Не трябва да губя излишно време.

— Привърженик съм на такава гледна точка. Наистина ще говорим по работа и предполагам, че мога да разчитам на вас да не споменавате пред никого за това отклонение от добрия тон. Не бих искал да бъда зачеркнат от списъка на изисканото общество — той се захили. — Въпреки, че не би трябвало да се смея. Няма на какво да се смея. Загубата на време може да се окаже нещо повече от едно обикновено неудобство. Тя може лесно да се окаже фатална.

16.

Стаята, от която Бейли излезе, беше скромна: няколко стола, ракла с чекмеджета, нещо като пиано, но с медни клапи вместо клавиши, и няколко абстрактни платна на стените, които проблясваха. Подът беше гладък, на шахматни фигури в няколко нюанса на кафявото. Вероятно беше направен така, че да наподобява дървен, и въпреки, че блестеше като току-що излъскан, не беше хлъзгав.

Трапезарията, макар и със същия под, не приличаше по нищо останало на предишното помещение. Представляваше дълга правоъгълна стая и беше претрупана с украси. В нея имаше шест огромни квадратни маси, които очевидно бяха модулни и можеха да се подреждат по различен начин. Покрай една от по-късите стени имаше барче, където проблясваха бутилки с разнообразни цветове. Зад тях имаше криво огледало, което удължаваше стаята сякаш до безкрайност. В отсрещната стена имаше четири ниши, във всяка от които чакаше по един робот.

Двете по-дълги стени представляваха мозайки, чиито цветове непрекъснато семеняха. Едната изобразяваше сцена от повърхността на планета, но Бейли не можа да разбере дали от Аврора, или от някой друг свят, или дали не беше изцяло плод на нечие въображение. В единия край се виждаше житно поле (или нещо такова), изпъстрено със сложна селскостопанска техника, която се управляваше само от роботи. По протежението на стената към другия ѝ край се появяваха разпръснатата жилищни постройките, които в края оформяха нещо, което Бейли прие за аврориански вариант на Град.

Другата по-дълга стена беше астрономическа. Синьо-бяла планета, осветена от далечно слънце, отразяваше светлината така, че дори и съвсем отблизо, човек не можеше да се отърве от впечатлението, че тя бавно се върти. Звездите, които я заобикаляха — някои по-бледи, други по-ярки, — изглеждаха също така, сякаш променяха разположението си. Но щом погледът срещнеше някоя по-малка група, звездите в нея като че ли застиваха неподвижно.

Бейли намираще всичко това смущаващо и отблъскващо.

— Нещо като творение на изкуството, мистър Бейли — поясни Фастълф. — Прекалено скъпо, за да си струва, но Фаня настоя да го купим. Фаня е сегашната ми партньорка.

— Тя ще се присъедини ли към нас, д-р Фастълф?

— Не, мистър Бейли. Както казах, само ние двамата. Помолих я да остане в нейната част от къщата, докато вие сте тук. Не искам да я посвещавам в проблема, който стои пред нас. Надявам се, че ме разбирате?

— Да, естествено.

— Елате. Моля, заповядайте на масата.

Една от масите беше отрупана с чинии, чаши и още някакви сложни съдове, някои от които не бяха познати на Бейли. В центъра имаше висок, конусообразен цилиндър, който изглеждаше като гигантска фигура за шах, изработена от сив скален материал.

Докато сядаше, Бейли не можа да се стърпи и се пресегна да го пипне с пръст.

Фастълф се усмихна.

— Това е солница за подправки. Лесно се борава с нея. Може да се укаже видът на желаната измежду дузина подправки, както и точното количество, с което трябва да се наръси дадена порция ястие. Добрият тон изисква, обаче, човек да вземе солницата в ръце и да изпълни поредица от доста сложни завъртания с нея. Сами по себе си, те не са от значение, но това минава за много модно и се цени високо от аврорианците като израз на грацията и изискаността, с които следва да се поднася яденето. Като по-млад, можех с палеца и двата си пръста да направя тройно завъртане на солницата и да поръся със сол при удара ѝ в дланта ми. Ако сега пробвам да го направя, бих рискувал да размажа главата на госта си. Мисля, че не бихте имали нищо против да не се опитвам.

— Настоявам да не опитвате, д-р Фастълф.

Един робот сложи на масата салатата, друг донесе поднос с плодови сокове, трети — сиренето и хляба, а четвърти подреди салфетките. И четиримата действаха строго координирано, като идваха и си отиваха без да се сблъскат и без видимо затруднение. Бейли ги наблюдаваше изумен.

Без много суетене, те застанаха мирно, по един в четирите краища на масата. Оттеглиха се в синхрон, поклониха се в синхрон,

обърнаха се в синхрон и се върнаха в нишите на стената в отдалечения край на стаята. Изведнъж Бейли усети присъствието на Данил и Жискар. Не беше забелязал да влизат. Те чакаха в две ниши, които се бяха появили по някакъв начин в стената с житното поле. Данил беше по-близо.

— След като вече си отидоха... — започна Фастълф, но млъкна и бавно заклати глава в знак на печално разкритие. — Само че не са. Обикновено роботите напускат преди обедът да започне. За разлика от човешките същества, роботите не ядат. Следователно, логично е тези, които ядат, да ядат, а онези, които — не, да напуснат. Това се е превърнало в още един ритуал. Би било съвсем немислимо човек да яде, преди роботите да напуснат. В този случай, обаче...

— Те не са напуснали — довърши Бейли.

— Така е. Сметнах, че сигурността е по-важна от етикета, и че след като вие не сте аврорианец, не бихте имали нищо против.

Бейли изчака Фастълф да започне пръв. Фастълф взе вилицата, Бейли също. Фастълф я използва, като я движеше бавно, и така позволи на Бейли да види точно какво правеше с нея.

Бейли предпазливо захапа една скарида, която се оказва превъзходна. Вкусът ѝ беше като на скаридената паста, която се правеше на Земята, но далеч по-изтънчен и богат. Бейли бавно задъвка и осъзна, че въпреки горещото си желание да напредне в разследването по време на обяда, в момента не беше възможно да посвети вниманието си на нищо друго, освен яденето.

Фастълф направи първата крачка.

— Дали не би трябвало да се захванем с проблема, мистър Бейли?

Бейли леко се изчерви.

— Да. При всички случаи. Моля да ме извините. Вашата аврорианска храна просто ме смая и ми беше трудно да помисля за каквото и да било друго. Проблемът, д-р Фастълф, се състои във вашето участие, нали така?

— Защо говорите така?

— Някой е извършил работоубийството по начин, който предполага голямо майсторство — както ме осведомиха.

— Работоубийство? Забавна дума — Фастълф се усмихна. — Разбира се, ясно ми е, какво искате да кажете с нея. Правилно са ви

осведомили; начинът предполага *изключително* майсторство.

— А само вие го притежавате — както ме осведомиха.

— И за това са ви осведомили правилно.

— Дори самият вие признавате, всъщност настоявате, че само и единствено вие бихте могли да доведете Джендър до състояние на мозъчно изключване.

— Поддържам онова, което, в края на краищата, е истина, мистър Бейли. Нямам полза да лъжа, дори и да се насиля да го направя. Всеизвестно е, че аз съм водещият специалист по теоретична роботика на всички Външни светове.

— И все пак, д-р Фастълф, не би ли могло вторият най-добър в целия свят специалист по теоретична роботика, или третият, или дори петнадесетият, да притежават необходимите способности за извършване на престъплението? Наистина ли е нужно цялото умение на най-добрия?

— По моя преценка, наистина е нужно цялото умение на най-добрия — спокойно отвърна Фастълф. — Всъщност, пак по моя преценка, единствено аз бих могъл да постигна такова нещо, и то в добрите си времена. Не забравяйте, че най-големите мозъци в областта на роботиката, включително моя, сме работили целенасочено върху такъв модел на позитронния мозък, който да *не* може да бъде доведен до състояние на мозъчно изключване.

— Сигурен ли сте? Наистина ли сте сигурен?

— Напълно съм сигурен.

— И сте го заявили официално?

— Разбира се. Имаше официално разследване, скъпи ми землянино. Зададох ми въпросите, които сега вие ми задавате, и аз им казах истината. Така е прието на Аврора.

— Нито за момент не се съмнявам, че сте убеден, че сте казали истината. Дали обаче не сте се подвели от естествената си гордост? — попита Бейли. — Може би това също е типично за Аврора?

— Искате да кажете, че в своя стремеж да ме смятат за най-добрия бих се поставил съзнателно в положение, в което всеки да бъде принуден да приеме, че аз съм докарал Джендър до мозъчно изключване?

— Допускам, че в известна степен бихте се задоволили да жертвате своето политическо и социално положение, за да остане

ненакърнена научната ви репутация.

— Разбирам. Имате интересен начин на мислене, мистър Бейли. Нямахте да се сетя за това. Ако трябваше да избирам между репутацията на второстепенно величие и тази на извършител, по вашите думи, на работоубийство, вие смятате, че умишлено бих избрал последното, така ли?

— Не, д-р Фастълф, не бих искал да опростявам дотолкова нещата. Не е ли възможно да се самозаблуждавате, като мислите, че сте най-великият роботик и че сте ненадминат? И да не искате да отстъпите на никаква цена, защото подсъзнателно — *подсъзнателно*, д-р Фастълф, — си давате сметка, че ви изпреварват, или дори вече сте изпреварен от други.

Фастълф се изсмя, но в смеха му се долови нотка на раздражение.

— Няма такова нещо, мистър Бейли. Грешите напълно.

— Помислете си, д-р Фастълф! Можете ли да гарантирате, че никой от колегите ви роботици не е достигнал вашето съвършенство?

— Малцина са способни да се занимават с проблема за хуманоидните роботи. С конструирането на Данил, на практика се постави началото на една нова професия, която дори няма име — може би, хуманоидистика. От всички теоретични роботици на Аврора, нито един, освен мен самия, не знае, как е устроен позитронният мозък на Данил. Д-р Сартън знаеше, но той е мъртъв. А дори и той не знаеше това толкова добре, колкото аз. Основната теория е *моя*.

— Може да е била ваша в началото, но вие определено не можете да претендирате безкрайно дълго за изключителни права върху нея. Никой ли не е изучил тази теория?

Фастълф поклати твърдо глава.

— Никой. Не съм обучавал никого и категорично отхвърлям възможността, някой друг жив роботик да я е разработил самостоятелно.

Бейли попита с известно объркване:

— Не може ли някой способен младеж, скоро завършил, който да е по-способен, отколкото предполагат другите...

— *Не*, мистър Бейли, не. Щях да познавам този младеж. Щеше да е минал през лабораторията ми. Щеше да е работил с мен. В

момента, такъв младеж не съществува. Накрая сигурно ще се появи; може би ще бъдат повече. В момента няма *нищо един!*

— Ако умрете, значи и новата наука ще умре с вас, така ли?

— Аз съм само на сто шестдесет и пет години. Метрични години, разбира се, тоест само на сто двадесет и четири ваши земни години — ни повече, ни по-малко. Все още съм достатъчно млад — по аврорианските стандарти — и от медицинска гледна точка няма причини животът ми да се смята дори за преполовен. Не е съвсем необичайно да се достигнат и четиристотин години — метрични, искам да кажа. Имам още много време за обучение.

Бяха свършили обяда, но никой от тях не ставаше от масата. Нито пък някой робот я доближаваше, за да я разтреби. Като ли бяха приковани неподвижно на местата си от силния поток на разговора.

Бейли присви очи.

— Д-р Фастълф, преди две години бях на Солария. Там останах с непосредственото впечатление, че, общо взето, соларианците са най-обиграните роботици в целия свят.

— Общо взето, това е вярно.

— И никой от тях не може да го е направил?

— Никой, мистър Бейли. Те са обиграни с работи, които, в най-добрия случай, не са по-усъвършенствани от моя беден, доверен Жискар. Соларианците изобщо не познават устройството на хуманоидните работи.

— Откъде може да сте толкова сигурен?

— Тъй като сте били на Солария, мистър Бейли, знаете много добре, че соларианците прибегват до преки контакти само в изключителни случаи. Обикновено те общуват с тримерни изображения — освен в случаите, когато сексуалният контакт е абсолютно наложителен. Мислите ли, че някой от тях може дори само да сънува за проектирането на робот, дотолкова хуманоиден на външен вид, че да предизвика тяхната невроза? Ще избягват близостта му заради неговия човешки вид и никога няма да оправдаят неговото предназначение.

— Не би ли могло някой от соларианците, тук или там, да се окаже учудващо толерантен към човешкото тяло? Откъде може да сте сигурен в обратното?

— Дори и да е възможно, което не отричам, тази година няма соларианци на Аврора.

— Нито един?

— Нито един! Те избягват контакта дори с аврорианците и идват тук — или където и да било другаде — само по спешна работа. Но дори и тогава не стигат по-далече от орбита и преговарят с нас посредством електронните средства за съобщения.

— Тогава, щом вие буквално и действително сте единствената личност в целия свят, която е в състояние да го извърши — попита Бейли, — *вие* ли убихте Джендър?

— Не вярвам Данил да не ви е казал, че отричам подобно твърдение — отвърна Фастълф.

— Каза ми, но исках да го чуя от *вас*.

Фастълф скръсти ръце и направи гримаса. После каза като през стиснати зъби:

— Тогава ще ви кажа. Аз *не* съм го извършил.

Бейли поклати глава.

— Вярвам, че си вярвате.

— Точно така. При това съвсем искрено. Казвам ви истината. Аз *не* съм убил Джендър.

— Но щом вие не сте го извършили, и щом не е възможно да го извърши никой друг... Чакайте. Може би правя безпочвени предположения. Джендър наистина ли е мъртъв, или съм докаран тук под фалшив предлог?

— Роботът наистина е унищожен. Дори бих могъл да ви го покажа, ако от Парламента не ми забранят достъпа до него преди края на деня — което не вярвам да направят.

— В такъв случай, щом вие не сте го извършили, и щом не е възможно да го е извършил никой друг, и щом роботът наистина е мъртъв, тогава кой е извършил престъплението?

Фастълф въздъхна.

— Сигурен съм, че Данил ви е казал, какви са били моите показания на следствието. Но вие искате да го чуете от собствената ми уста.

— Точно така, д-р Фастълф.

— Добре тогава, *никой* не е извършил престъплението. Мозъчното изключване на Джендър е предизвикано от спонтанни

процеси в позитронния поток на мозъчните му връзки.

— Това случва ли се?

— Не. Почти никога не се случва, но щом аз не съм го извършил, тогава то е единственото нещо, което може да се е случило.

— Не е ли спорен въпросът, дали вероятността да ме лъжете не е по-голяма от вероятността за спонтанно настъпилото мозъчно изключване?

— Мнозина са на това мнение. Но по една случайност, аз знам, че не съм го извършил, при което спонтанните процеси остават като единствената друга възможност.

— И вие ме докарахте тук, за да ми демонстрирате — да ми *докажете*, — че в този случай действително са настъпили спонтанни процеси?

— Да.

— Но как се очаква от мен да докажа един спонтанен процес? Защото, изглежда, че само ако го докажа, мога да спася вас, Земята и себе си.

— По възходящ ред на значимост ли изброявате, мистър Бейли? Бейли погледна сърдито.

— Добре, тогава вас, себе си и Земята.

— Боя се — каза Фастълф, — че след обстоен размисъл стигнах до заключението, че няма начин да се получи такова доказателство.

17.

Бейли ужасено се втренчи във Фастълф.

— Няма начин?

— Няма начин. Никакъв. — Той грабна солницата с подчертано отсъстващ вид и добави — Знаете ли, любопитен съм да разбера, дали мога да направя тройното салто.

Фастълф подхвърли солницата във въздуха с пресметната чупка в китката. Тя се превъртя и докато падаше надолу, той я хвана откъм нейния тесен край с дясната длан (беше свил палеца си). После солницата отскочи леко нагоре, залюля се и беше подхваната от лявата му длан. Отново отскочи към дясната и обратно към лявата. След това тройно прехвърляне, солницата беше запратена нагоре с достатъчно сила, за да направи салто. Фастълф посегна към нея с дясната си ръка, като държеше лявата разтворена до другата, с дланта обърната нагоре. След като хвана солницата, той протегна лявата си ръка, в която проблясваше фина готварска сол.

— Детско занимание за мозъка на един учен — рече Фастълф. — Необходимото усилие е абсолютно непропорционално на крайния резултат, който, естествено, представлява купчинка сол. Но постижението е гордост за добрия аврориански домакин. Някои специалисти могат да държат солницата във въздуха цяла минута и половина, като движат ръцете си едва ли не по-бързо, отколкото може да се долови с просто око.

— Разбира се — добави той замислено, — Данил може да изпълни тези движения далеч по-сръчно и по-бързо от който и да било човек. Подлагал съм го на тестове по този начин, за да проверя, дали мозъчните му връзки работят добре. Но би било огромна грешка да го карам да демонстрира подобни дарби в обществото. Би унижило излишно пикантистите — популярен израз, нали разбирате, макар че няма да го срещнете в речниците.

Бейли изръмжа.

Фастълф въздъхна.

— Но да се върнем на нашата работа.

— Заради нея сте ме докарали от няколко парсека разстояние.

— Наистина е така. Нека продължим!

— Какво целяхте с тази демонстрация, д-р Фастълф? — попита Бейли.

— Е, изглежда стигнахме до задънена улица — отвърна Фастълф. — Довел съм ви тук, за да направите нещо, което не може да бъде направено. Вашето изражение беше достатъчно красноречиво, а право да ви кажа, самият аз не се чувствам по-добре. Затова ми се стори, че можем да си позволим малка почивка. А сега, нека продължим.

— С невъзможната задача?

— Защо да е невъзможна за вас, мистър Бейли? Имате репутация на човек, за когото няма нищо невъзможно.

— Онази хипервълнова драма? Вярвате на онова глупашко извъртане на случилото се на Солария?

Фастълф разпери ръце.

— Нямам друга надежда.

— А аз нямам друг избор — отбеляза Бейли. — Въпреки всичко, трябва да продължа — не мога да се върна на Земята с провал. Дадох ми ясно да разбера това. Кажете ми, д-р Фастълф, как би могъл да бъде убит Джендър? Как е трябвало да бъде манипулиран мозъкът му?

— Мистър Бейли, не знам как въобще бих могъл да обясня това. Дори и на един друг роботик, какъвто вие определено не сте. Дори и да бях готов да публикувам теориите си, какъвто случаят определено не е. Да видя, все пак, дали не бих могъл да ви обясня нещо. Вие знаете, разбира се, че роботите са изобретени на Земята.

— На Земята се занимават твърде малко с роботика и свързаните с нея...

— Силното предубеждение на Земята към роботите е добре известно на Външните светове.

— Но земният произход на роботите е очевиден за всеки землянин, който би се замислил над това. Знае се, че пътуването през хиперпространството е било развито с помощта на работи. А тъй като Външните светове не са могли да бъдат заселени без това пътуване, следва, че роботите са съществували преди заселването им, докато Земята все още е била единствената населена планета. Значи, роботите са били изобретени на Земята и от земляни.

— От което Земята не се гордее, нали?

— Не обсъждаме това — пресече го Бейли.

— И земляните не знаят нищо за Сюзън Келвин?

— Срещал съм името ѝ в някои от старите книги. Била една от пионерите в роботиката.

— Това ли е всичко, което знаете за нея?

Бейли махна пренебрежително с ръка.

— Предполагам, че бих могъл да науча и други неща, ако се разровя из архивите, но не ми се е налагало да го правя.

— Колко странно — отбеляза Фастълф. — Тя се е превърнала в полубожество за всички космолити. Дори до такава степен, че предполагам малцина от тях, които не са роботици, я смятат за землянка. За тях това би било осквернение. Не биха повярвали, ако разберат, че тя е умряла, след като е доживяла не повече от сто метрични години. А вие знаете за нея само като за един от пионерите.

— Тя има ли нещо общо с въпроса, д-р Фастълф?

— Не пряко, но донякъде. Трябва да знаете, че нейното име е обвито в безброй много легенди. Повечето от тях са без съмнение измислица, но така или иначе се отнасят до нея. Една от най-известните — и най-малко правдоподобните — легенди касае един робот, произведен в онези първобитни времена. Вследствие на някаква авария в схемата на производство, той придобил телепатични способности...

— Какво?!

— Легенда! Казах ви, че е легенда, и то определено неправдоподобна! Да ви призная, има някои теоретични предпоставки, които позволяват да се допусне, че това е възможно. Но досега никой не е могъл да представи задоволителен модел, в който дори само да са загатнати подобни способности. Направо е немислимо, че това е могло да стане в грубите и опростени позитронни мозъци на роботите от предхиперпространствената епоха. Това ме кара да си мисля, че тъкмо тази история си е чиста измислица. Но нека продължа, защото в нея има поука.

— При всички случаи, продължавайте.

— Според легендата, роботът можел да чете умовете на хората. И когато го питали нещо, той прониквал в ума на онзи, който задавал въпроса, и му отговарял това, което на човека му се искало да чуе.

Сега, Първият закон на роботиката гласи ясно, че роботът не бива да наранява човешките същества, или с бездействието си да позволи някой човек да пострада. Обикновено, за роботите това означава физическо нараняване. Обаче един робот, който може да чете умовете, сигурно ще реши, че разочарованието, или ядът, или което и да било друго силно чувство би направило човека, който го изпитва, нещастен. И роботът ще класифицира предизвикването на такова чувство като „нараняване“. Ако, тогава, този робот-телепат разбере, че истината може да разочарова или вбеси човека, или да го накара да се чувства нещастен, или да изпита завист, вместо нея той би казал една приятна лъжа. Разбирате ли?

— Да, естествено.

— И така, роботът лъжел дори самата Сюзън Келвин. Лъжите не можели да продължават вечно, защото на различни хора роботът казвал коренно различни неща. Тези неща не само че не били съгласувани помежду си, но и били опровергавани от натрупващите се доказателства, които предоставяла действителността. Сюзън Келвин разбрала, че е била лъгана и че тези лъжи са я вкарвали в доста конфузни ситуации. Благодарение на лъжливите надежди, неща, които на момента просто биха я разочаровали, в крайна сметка я разочаровали непоносимо. Никога ли ни сте чували тази история?

— Уверявам ви.

— Удивително! Още повече, че сигурно не е измислена на Аврора, тъй като е еднакво разпространена на всички Външни светове. Както и да е, Келвин си отмъстила. Тя обяснила на робота, че лъжата или истината биха наранили еднакво човека, на когото ги е казал. Той не можел да се подчини на Първия закон по никакъв начин. Като разбрал това, роботът бил принуден да се спаси, като остане абсолютно бездействен. Образно казано, позитронните му връзки дали на късо. Мозъкът му бил необратимо унищожен. Легендата свършва с това, че последната дума на Келвин, с която се обърнала към разрушения робот, била „Лъжец!“.

— И предполагам, че нещо подобно е станало с Джендър Панел — вметна Бейли. — Бил е изправен пред противоречие и мозъкът му е дал на късо, така ли?

— Така *изглежда*, въпреки че това не е толкова лесно да се случи, колкото е било във времената на Сюзън Келвин. Може би

благодарение на тази легенда, в роботиката съществува стремеж да се пречи по всякакъв начин на възникването на противоречия. С усъвършенстването на теорията на позитронния мозък и с практическия напредък във все по-сложния му дизайн, бяха разработени все по-успешни системи за преодоляване на всякакви ситуации, които биха могли да възникнат. При тях се достига неравновесно състояние. То позволява предприемането на определено действие, което може да се изтълкува като подчинение на Първия закон.

— Добре, но това означава, че мозъкът на един робот не може да даде на късо. Това ли искате да кажете? Защото ако е така, тогава какво се е случило с Джендър?

— *Не* искам да кажа това. Все по-успешните системи, за които говоря, никога не са били *напълно* успешни. Не могат и да бъдат. Без значение колко усъвършенстван и сложен е мозъкът, винаги съществува начин да се предизвика противоречие. Това е основен принцип в математиката. Никога няма да се постигне изработката на толкова усъвършенстван и толкова сложен мозък, при който шансовете за противоречие да са сведени до нула. Не и абсолютна нула. В съвременните системи, обаче, е постигнато такова приближение до нулата, че за да се предизвика мозъчно изключване посредством изграждането на противоречие, е необходимо дълбоко разбиране на конкретния позитронен мозък — а за *това* се иска способен теоретик.

— Какъвто сте вие, д-р Фастълф, така ли?

— Какъвто съм аз. В случая на хуманоидни работи, *само* аз.

— Или въобще никой — додаде Бейли с тежка ирония.

— Или въобще никой. Точно така — отвърна Фастълф, като пренебрегна иронията. — Хуманоидните работи имат мозък — и бих добавил, тяло, — които са конструирани със съзнателна имитация на човешките. Позитронните мозъци са изключително фино настроени, в тях е отразена, естествено, крехкостта на човешкия мозък. И както едно човешко същество може да получи удар — случайно и без намесата на външни фактори, — така и хуманоидният мозък може напълно случайно — вследствие на хаотичното блуждаене на позитроните — да стигне до мозъчно изключване.

— Можете ли да докажете това, д-р Фастълф?

— Мога да го покажа математически. Но от онези, които биха ме разбрали, не всички биха се съгласили, че обосновката ми е коректна. Тя включва известни мои допускания, които не се вменят във възприетия начин на мислене на роботиците.

— А каква е вероятността за спонтанно мозъчно изключване?

— При голям брой хуманоидни роботи — да кажем сто хиляди — има реален шанс, в рамките на средната продължителност на живота на Аврора, един от тях да стигне до мозъчно изключване. Но може да се случи и много по-скоро, както в случая с Джендър — въпреки, че вероятността за това би била нищожна.

— Но вижте какво, д-р Фастълф, дори от вас да се искаше да покажете недвусмислено, че спонтанното мозъчно изключване би могло да настъпи при роботите по принцип, това не е същото като да докажете, че такова нещо се е случило именно с Джендър и точно в този конкретен момент.

— Да — съгласи се Фастълф, — напълно прав сте.

— Вие, най-големият експерт по роботика, не можете да го докажете в случая с Джендър.

— Отново сте напълно прав.

— Тогава какво очаквате да направя аз, при положение, че не разбирам нищо от роботика?

— Няма нужда нищо да се доказва. Определено, би било достатъчно да се представи едно оригинално хрумване, така че спонтанното мозъчно изключване да изглежда съвсем правдоподобно за широката публика.

— Като например...

— Не знам.

— Сигурен ли сте, че не знаете? — рязко го попита Бейли.

— Какво искате да кажете? Току-що ви казах, че не знам.

— Да погледнем нещата така. Предполагам, че по принцип на аврорианците им е известно, че съм дошъл на тяхната планета със задачата да работя върху този проблем. Трудно би било да ме докарате тук тайно, като се има предвид, че аз съм землянин, а това е Аврора.

— Да, така е, и аз не съм се опитвал да го скрия. Разговарях с Председателя на Парламента и го накарах да ми даде официално разрешение за вашето пристигане. Така успях да отложам присъдата си.

Дава ви се шанс да решите загадката, преди да ме осъдят. Съмнявам се, че ще ми отпуснат кой знае колко време.

— Тогава повтарям — на аврорианците по принцип им е известно, че съм тук, а предполагам също и с каква именно цел — че от мен се очаква да разкрия загадката около смъртта на Джендър.

— Разбира се. С каква друга цел бихте могли да дойдете?

— И от момента, в който се качих на кораба за Аврора, вие зорко и неизменно ме охранявате, поради опасността, че вашите врагове могат да се опитат да ме премахнат. Понеже ме смятат за някакъв вълшебник, който със замах може да разбули загадката и да ви постави на печелившата страна — въпреки че всичко е против мен.

— Да, боя се че има вероятност да очакваме подобни действия.

— И да предположим, че някой, който не иска загадката да бъде разбулена, нито пък иска вие да бъдете оправдан, в действителност успее да ме убие. Това няма ли да обърне настроенията във ваша полза? Хората няма ли да си помислят, че всъщност вие сте невинен? Защото в противен случай никой не би се страхувал толкова много от разследването, че да прибегне чак до убийството ми.

— Доста сложно разсъждение, мистър Бейли. Предполагам, че при правилен подход, вашата смърт би могла да послужи на такава цел. Но това няма как да се случи. Вас ви охраняват и вие няма да бъдете убит.

— Но *защо* да ме охраняват, д-р Фастълф? Защо да не ги оставите да ме убият и да се възползват от смъртта ми по този печеливш начин?

— Защото предпочитам да останете жив и да успеете да докажете на практика моята невинност.

— Но вие знаете със сигурност, че аз *не мога* нищо да докажа — възрази Бейли.

— Може и да можете. Налице са всички възможни стимули. Благосъстоянието на Земята зависи от вас, а както ми казахте, и вашата собствена кариера.

— Какво значение имат стимулите? Ако бяхте поискали от мен да полетя, като пърхам с ръце, и ми бяхте казали, че ако не успея да го направя, ще бъда убит на място и Земята ще бъде взривена, бих имал огромен стимул да размахам криле и да полетя, но въпреки това нямаше да мога да го направя.

— Знам, че шансовете са малки — отвърна Фастълф с известно неудобство.

— Знаете, че те не съществуват — яростно продължа Бейли, — и знаете, че само моята смърт може да ви спаси.

— Тогава няма да бъда спасен, защото съм се погрижил, моите врагове да не могат да се доберат до вас.

— Но *вие* можете да се доберете до мен.

— Какво?!

— Стигнах до извода, д-р Фастълф, че самият вие можете да ме убие, така че отстрани това да изглежда така, сякаш е било извършено от вашите врагове. Ще използвате смъртта ми като коз срещу тях — и това е причината да ме доведете на Аврора.

Известно време Фастълф гледаше Бейли с кротка изненада, после във внезапен и неудържим прилив на чувства лицето му почервения и се изкриви в зловна гримаса. Той грабна солницата от масата, вдигна я високо и замахна с ръка, за да я стовари върху Бейли.

Бейли, напълно неподготвен, едва успя да се свие назад в стола.

5

ДАНИЛ И ЖИСКАР

18.

Фастълф беше действал бързо, но Данил реагира още по-бързо.

Бейли, който съвсем беше забравил за съществуването на робота, долови само неясна схватка и объркани звуци. После видя, че Данил стои от едната страна на Фастълф и държи солницата.

— Надявам се, д-р Фастълф, че не съм ви наранил ни най-малко — каза Данил.

Бейли забеляза, че в суматохата Жискар се беше приближил до Фастълф от другата му страна, а четирите робота от отсрещната стена бяха стигнали почти до масата.

Леко задъхан и с разрошена коса, Фастълф отвърна:

— Не, Данил. Справи се много добре — той повиши глас. — Всички се справихте добре, но помнете, че не бива да позволявате на нищо да ви спре — дори моята лична намеса.

Той се засмя, оправи косата си с ръка и седна.

— Съжалявам — каза той, — че ви стреснах, мистър Бейли, но сметнах, че демонстрацията би била по-убедителна, отколкото каквито и да било приказки.

Бейли, който се беше свил съвсем рефлекторно, разхлаби яка и рече пресипнало:

— Боя се, че очаквах приказките, но съм съгласен, че демонстрацията беше убедителна. Радвам се, че Данил се оказа достатъчно наблизно, за да ви обезоръжи.

— Всички работи бяха достатъчно близко, но Данил — най-вече. Той стигна пръв до мен, при това достатъчно бързо, за да прояви повече внимание. Ако беше малко по-надалече, можеше да се наложи да ми извие китката или дори да ме удари.

— Щеше ли да стигне чак дотам?

— Мистър Бейли — поде Фастълф. — Дал съм инструкции за вашата охрана, а аз *знам* как да инструктирам. Те не биха се поколебали да ви спасят, дори ако в замяна трябваше да наранят мен. Щяха да се погрижат естествено, това да бъде във възможно най-малка степен, както направи Данил. Нарани ми само достойнството и

прическата. И пръстите ми са леко изтръпнали — Фастълф жално ги сгъна.

Бейли пое дълбоко въздух, като опита да се съвземе от епизодичното си объркване. Той попита:

— Данил нямаше ли да ме защити и без вашите специални инструкции?

— Несъмнено. Щеше да е принуден. Не мислете обаче, че реакцията на робота е просто да или не, нагоре или надолу, навътре или навън. Неспециалистите често допускат тази грешка. Тук става дума за скоростта на реакцията. Инструкциите ми във връзка с вас бяха така формулирани, че да изградят толкова ненормално висок вътрешен потенциал у роботите, включително и у Данил, колкото би било допустимо. Ето защо реакцията им на една ясно определена, съществуваща опасност е изключително бърза. Знаех, че това е така. Ето защо си позволих да замахна срещу вас с максимална бързина. По този начин ви демонстрирах *най-убедително*, че не мога да ви направя нищо.

— Да, за което не мога да кажа, че съм ви горещо благодарен.

— О, имам пълно доверие в роботите си, особено в Данил. Чак по-късно се сетих, че ако не бях пуснал веднага солницата, той можеше, пряко волята си — или своя еквивалент на воля — да ми счупи китката.

— Струва ми се — отбеляза Бейли, — че е било глупаво да рискувате подобно нещо.

— И на мен — след като всичко отмина. Ако вие се канехте да хвърлите солницата по мен, Данил щеше моментално да осуети намеренията ви. Но не чак толкова бързо, защото не е получил специални инструкции за моята безопасност. Мога само да се надявам, че би бил достатъчно бърз, за да ме опази. Но не съм сигурен — и не бих искал да пробвам — Фастълф се усмихна добродушно.

— Ами ако бомбардират къщата? — попита Бейли. — Или ако от някой съседен хълм насочат към нас сноп от гама-лъчи?

— Моите работи имат ограничени способности да ви защитят. Но ми се струва във висша степен невъзможно, че подобен краен тероризъм би могъл да бъде проявен тук, на Аврора. По-добре да не си губим времето с това.

— Иска ми се да е така. Наистина, не смятах сериозно, че представлявате опасност за мен, д-р Фастълф. Все пак, трябваше да изключа и тази възможност, ако искам да напредна. Нека да продължим.

— Да, вече можем — каза Фастълф. — Въпреки това допълнително и твърде драматично отклонение, ние все още сме изправени пред проблема, как да докажем, че мозъчното изключване на Джендър е настъпило спонтанно.

Сега, когато вече беше осъзнал присъствието на Данил, Бейли се обърна към него и го попита с известно неудобство:

— Данил, измъчва ли те фактът, че обсъждаме този въпрос?

Данил, който междуременно беше преместил солницата на една от по-отдалечените празни маси, отвърна:

— Колега Илайджа, бих предпочел бившият ми приятел Джендър да е все още в изправност. Но тъй като той не е, и тъй като нормалното му функциониране не може да бъде възстановено, най-доброто, което ми остава, е да взема мерки за предотвратяване на подобни инциденти за в бъдеще. Тъй като в крайна сметка, обсъждането има за цел именно това, то по-скоро ме радва, отколкото измъчва.

— Добре, само да уточним още едно нещо, Данил. *Вярваш* ли, че д-р Фастълф е отговорен за края на твоя другар-робот Джендър? Ще ме извините, д-р Фастълф, че поставям такъв въпрос.

Фастълф махна с ръка в знак на съгласие и Данил отвърна:

— Д-р Фастълф заяви, че не е виновен, така че, разбира се, той не е.

— Не се ли съмняваш, Данил?

— Не, колега Илайджа.

Фастълф изглежда се забавляваше.

— Вие май подлагате на кръстосан разпит един робот, мистър Бейли.

— Знам, но все не мога да си представя Данил напълно като робот и затова го попитах.

— Отговорите му не биха имали никаква тежест пред следствието. Той е обречен да ми вярва вследствие на позитронните си потенциали.

— Аз не съм следствието, д-р Фастълф, и искам да си изясня нещата. Да се върнем там, докдето бяхме стигнали. Или вие сте дали на късо мозъка на Джендър, или това е станало съвсем случайно. Уверявате ме, че не мога да докажа последното, така че ми остава единствено да оборя всякакво ваше участие в случая. С други думи, ако успея да покажа, че е *невъзможно* вие да сте убили Джендър, случайността ни остава като единствената алтернатива.

— А как ще го направите?

— Въпрос на средства, възможности и мотив. Вие разполагате със средствата за убийството на Джендър. Това са теоретичните ви познания, как да го обработите така, че той да стигне до мозъчно изключване. Но имал ли сте възможността да го направите? Бил е ваш робот в смисъл, че сте проектирали мозъчните му връзки и сте ръководили неговото конструиране. Но при вас ли се е намирал той по време на произшествието?

— Всъщност, не. Намираще се на друго място.

— Откога?

— От около осем месеца — или малко повече от половин ваша година.

— Аха. Ето нещо интересно. Бил ли сте с него — или близо до него — в момента на унищожението? Можехте ли да стигнете до него? Накратко, можем ли да покажем, че в момента, когато се предполага, че е било извършено престъплението, вие сте били далече — или лишен от достъп до робота? Така няма да има основания да ви смятат за извършител на престъплението.

— Боя се — отвърна Фастълф, — че е невъзможно да се покаже подобно нещо. Периодът от време, през който това е могло да бъде извършено, е доста голям. След унищожението, в робота не настъпват промени, съответстващи на трупните промени или разложението на човешките същества. Можем само да кажем, че в един определен момент се е знаело, че Джендър е в изправност, а в друг — че не е. Двата момента са разделени от около осем часа. За този период от време аз нямам алиби.

— Никакво? През това време, д-р Фастълф, какво правехте?

— Бях в имението си.

— Вашите работи сигурно са знаели, че сте били тук, и биха могли да свидетелстват.

— Разбира се, че знаеха, но не могат да свидетелстват пред съда, а в онзи ден Фаня беше излязла по нейна работа.

— Между другото, Фаня споделя ли вашия интерес към роботиката?

Фастълф си позволи суха усмивка.

— Знае по-малко и от вас. Освен това, тези неща нямат значение.

— Защо да нямат?

Търпението на Фастълф видимо се изчерпваше.

— Скъпи мистър Бейли, не става дума за нападение от близко, както преди малко си позволих на шега. Това, което се е случило с Джендър, не предполага физическо присъствие на всяка цена. Както се случи, макар и да не беше в имението ми, географски Джендър не беше и толкова далече. Но не би имало никакво значение, дори той да се намираше от другата страна на Аврора. Винаги бих могъл да влезна в електронна връзка с него. Със заповедите, които бих му отправил, и реакциите, които съответно бих предизвикал, бих могъл да го накарам да стигне до мозъчно изключване. Решителната стъпка дори не би ми отнела прекалено много време...

— Значи — прекъсна го Бейли, — става дума за кратък процес, който някой друг би могъл да предизвика случайно, даже и да е имал съвсем други намерения, така ли?

— Не! — отсече Фастълф. — В името на Аврора, земянино, оставете ме да довърша! Вече ви казах, че не е така. Предизвикването на мозъчно изключване у Джендър би било дълъг, сложен и мъчителен процес, който изисква най-дълбоко разбиране и голяма досетливост. *Никой* не може да го направи случайно, без наличието на невъзможни и дълготрайни съвпадения. Вероятността за случайно налучкване на този изключително сложен път е много по-малка от вероятността за спонтанно мозъчно изключване. При положение, че се приеме математическата ми аргументация.

— И все пак, ако аз искам да предизвикам мозъчно изключване, бих могъл внимателно да предизвикам съответните промени и реакции. Малко по малко, в течение на седмици, месеци, дори години — докато доведе Джендър до прага на унищожението. И нито за миг в рамките на този процес, той с нищо не би показал, че е на ръба на катастрофата. Както и вие бихте могли да се приближавате в тъмното все по-близо до пропастта, но въпреки това да не усещате нищо

нередно в терена под краката си — дори на самия ръб. След като веднъж е докаран до самия край — края на пропастта, — една единствена забележка от моя страна би го хвърлила надолу. Именно тази решаваща стъпка не би ми отнела повече от един миг. Разбирате ли?

Бейли сви устни. Нямахше смисъл да скрива разочарованието си.

— Значи накратко, вие сте имал възможността.

— *Всеки* човек би могъл да има такава възможност. Всеки човек на Аврора, но при условие, че той или тя притежават необходимите способности.

— Които притежавате само вие.

— Боя се, че е така.

— С което стигаме до мотива, д-р Фастълф.

— О-о.

— И тук вероятно бихме могли да спечелим. Тези хуманоидни роботи са ваши. Изградени са с помощта на вашата теория. Вие сте участвал в проектирането им на всеки един стадий, макар че д-р Сартън е ръководил тяхното конструиране. Те съществуват благодарение и *само* благодарение на вас. Говорихте за Данил като за „първороден“. Те са ваши създания, ваши деца, вашият подарък на човечеството, вашата власт над безсмъртието — Бейли усети, че изпада във високопарно красноречие и си представи за момент, че пледира в съда. — Защо, в името на Земята — или по-скоро Аврора, — защо, в името на Аврора, бихте извършили това престъпление? Защо да унищожавате един живот, който сте изградил с чудесата от умствения си труд?

Фастълф изглеждаше слабо развеселен.

— Че защо, мистър Бейли, вие нищо не знаете. Как може да сте сигурен, че моята теория е резултат от чудесата на моя умствен труд? Може да е била плод на най-банално разширение на някое уравнение. И сигурно всеки би могъл да го постигне, само че не си е направил труда да го извърши преди мен.

— Не мисля — отвърна Бейли и се насили да намали патоса. — Никой друг, освен вас, не познава хуманоидния мозък толкова добре, че да може да го разруши. В такъв случай смятам, че и никой друг, освен вас, не го познава достатъчно добре, за да го създаде. Или може би отричате това?

Фастълф поклати глава.

— Не, няма да го отричам. И все пак, мистър Бейли — лицето му придоби толкова мрачен вид, колкото не беше откакто се бяха срещнали, — вашият внимателен анализ успя единствено да покаже, че нещата стоят още по-зле за нас. Видяхме вече, че само аз съм имал средствата и възможността да извърша престъплението. Както се оказва, аз имам и мотив — най-добрият мотив на света — и враговете ми го знаят. Тогава как, в името на Земята — позволете да ви цитирам, — или в името на Аврора, или в името на каквото и да било друго, ще докажем, че не съм бил аз?

19.

Лицето на Бейли се изкриви в яростна гримаса. Той закрочи нервно към ъгъла на стаята, като че ли търсеше закрилата на стените. После се обърна рязко и каза:

— Д-р Фастълф, имам чувството, че ви доставя удоволствие да проваляте моите идеи.

Фастълф сви рамене.

— Никакво удоволствие. Просто ви запознавам с проблема такъв, какъвто е. Бедният Джендър загина от смъртта на роботите, която се дължи на чистата неопределеност на позитронното отместване. Тъй като знам, че нямам нищо общо с това, знам и че другояче не би могло да бъде. Обаче никой друг не може да е сигурен, че съм невинен, и всички косвени улики сочат към мен. Това трябва да ни е ясно, при положение, че искаме да стигнем до някакво решение — ако въобще има такова.

— Добре тогава — въздъхна Бейли, — нека разгледаме вашия мотив. Нещо, което на вас може да ви се струва като неоспорим мотив, погледнато отстрани може да не е.

— Съмнявам се. Не съм глупак, мистър Бейли.

— Но, също така, вероятно не можете да съдите себе си и своите мотиви. Хората не винаги успяват да го направят. Може по някакви причини да драматизирате нещата.

— Не мисля така.

— Тогава кажете какъв е мотивът ви. Какъв е той? Кажете ми!

— Не бързайте толкова, мистър Бейли. Не е лесно да ви го обясня. Бихте ли дошли с мен навън?

Бейли погледна моментално към прозореца. Навън?

Слънцето беше слязло по-ниско в небето и стаята беше станала още по-светла. Той се поколеба, после каза, макар и малко по-високо, отколкото беше необходимо:

— Да, ще дойда!

— Прекрасно — отвърна Фастълф. След което добави с доброжелателна нотка в гласа си — Но вероятно бихте предпочели

първо да посетите Личната стая?

Бейли помисли малко. Не изпитваше непосредствена необходимост, но пък и не знаеше какво може да го очаква навън, колко дълго щеше да стои и какви удобства щеше или нямаше да има. Преди всичко, не знаеше аврорианските обичаи в това отношение. А от филмокнигите, които беше гледал на кораба, не можеше да си спомни нищо по този въпрос. Може би щеше да е по-благоразумно да се възползва от предложението на домакина.

— Благодаря — каза Бейли на глас, — не би било зле.

Фастълф кимна.

— Данил — обърна се той към робота, — покажи на мистър Бейли Личната за гости.

— Колега Илайджа, бихте ли ме последвали? — каза Данил.

Когато минаха в съседната стая, Бейли заговори:

— Съжалявам, Данил, че не участва в разговора между мен и д-р Фастълф.

— Не би било редно, колега Илайджа. Когато ме питахте нещо, аз отговарях, но не бях поканен да взема пълно участие.

— Бих могъл да го издействам, Данил, ако не се чувствах ограничен от положението си на гост. Мисля, че би било грешно да поемам инициативата в това отношение.

— Разбирам. Това е Личната за гости, колега Илайджа. Вратата се отваря при докосване с ръка, ако помещението не е заето.

Бейли стоеше. Той се замисли, после попита:

— Ако беше поканен да говориш, Данил, има ли нещо, което би казал? Нещо, което би изкоментирал? Бих оценил мнението ти, приятелю.

— Единствената забележка, която бих си позволил — отвърна Данил с обичайната си сериозност, — е че не очаквах от д-р Фастълф да каже, че разполага с прекрасен мотив за изкарването на Джендър от строя. Не знам какъв може да е този мотив. Каквото и да твърди той обаче, човек би се запитал, защо да няма същия мотив да накара и мен да стигна до мозъчно изключване. Ако са склонни да смятат, че е имал мотив за случая с Джендър, тогава защо да не го приложи и в моя случай? Би ми било любопитно да разбера.

Бейли го погледна изпитателно, като по навик търсеше да отгатне какво се крие зад израза на едно лице, което не беше лишено

от контрол.

— Чувстваш ли несигурност, Данил? — попита той. — Смяташ ли, че Фастълф е опасен за теб?

— Според Третия закон, съм задължен да защитавам собственото си съществуване — отвърна Данил, — но не бих се съпротивлявал на д-р Фастълф, или на което и да било друго човешко същество, ако те намират за необходимо да сложат край на съществуването ми. Така е според Втория закон. Известна ми е, обаче, ценността, която представлявам като вложени материали, труд и време, както и от гледна точка на научния интерес. Ето защо, би се наложило да ми разяснят внимателно причините за подобно действие. Д-р Фастълф никога — *никога*, колега Илайджа — не е споменавал нещо, което да ми подсказе, че има такива намерения. Не вярвам да му е хрумвала дори и най-отдалечената идея за прекратяване на моето съществуване, или пък че някога му е хрумвала идеята да прекрати съществуването на Джендър. Случайното позитронно отместване трябва да е причината за края на Джендър — а някой ден вероятно и за моя. Във Вселената винаги има елемент на случайност.

— Ти казваш така — въздъхна Бейли, — Фастълф казва така, и аз вярвам, че е така, но проблемът е да убедим хората да приемат тази гледна точка. — Той се обърна мрачно към вратата на Личната и попита: — Идваш ли с мен, Данил?

Изражението на Данил успешно наподобиха задоволство.

— Поласкан съм, колега Илайджа, че ме смятате за толкова равен на себе си. Не ми се налага, разбира се.

— Разбира се. Но можеш да влезнеш, така или иначе.

— Не би било редно да влизам. Роботите не се допускат в Личната. Тези стаи са обзаведени изцяло съобразно чисто човешките нужди. Пък и това е едноместна Лична.

— Едноместна! — За момент Бейли остана шокиран. После се овладя. Други светове, други нрави! И този въпрос не си спомняше да беше споменат някъде във филмокнигите. — Значи това си имал предвид, като каза, че вратата ще се отвори само ако не е заето. Ами ако е заето, както ще бъде след малко?

— Тогава, разбира се, при докосване отвън тя *няма* да се отвори и никой няма да ви безпокои. Естествено при допир отвътре вратата ще се отвори.

— Ами ако някой посетител припадне, получи удар или сърдечен пристъп, докато е вътре, и не може да си отвори? Означава ли това, че никой няма да може да влезне, за да му помогне?

— Има начин да се влезне при спешни случаи, колега Илайджа, ако това изглежда наложително. — После очевидно обезпокоен, добави: — Да не би да смятате, че нещо подобно може да ви се случи?

— Не, разбира се че не. Просто съм любопитен.

— Ще бъда непосредствено отвън — каза Данил с притеснен вид. — Ако чуя да викате, колега Илайджа, ще взема мерки.

— Съмнявам се, че ще ти се наложи.

Бейли докосна вратата, небрежно и съвсем леко с опакото на ръката си, и тя тутакси се отвори. Той изчака една-две секунди да види дали няма да се затвори. Стоеше си отворена. Прекрачи прага и тогава тя бързо се затвори.

Докато вратата зееше отворена, Бейли успя да види, че отвътре Личната изглеждаше съответно на предназначението си. Мивка, писоар (вероятно снабден с отмиващо устройство), вана, тоалетна чиния зад полупрозрачна преграда. Имаше някои устройства, които не му бяха съвсем познати. Предположи, че са предназначени за лични нужди от един или друг вид.

Нямаше кой знае каква възможност да ги разучи, защото те изчезнаха в миг. Бейли остана да се чуди, дали в действителност са били там, или така му се беше сторило, защото е очаквал да ги види.

Докато вратата се затваряше, стаята притъмня, защото нямаше прозорец. Щом вратата се затвори плътно, стаята отново се освети, но нищо от онова, което Бейли беше мернал в началото, не се върна на мястото си. Беше ден и той се намираше на открито — или поне така изглеждаше.

Над него имаше небе, из което сновяха облаци, но прекалено подредено, за да бъдат истински. Отвсякъде го заобикаляше зеленина, която беше също толкова строго подредена.

Бейли почувства познатото свиване в стомаха, което се случваше винаги, щом излезеше на открито — но той *не* беше на открито. Беше влезнал в стая без прозорци. Сигурно беше някакъв номер от осветлението.

Той погледна право пред себе си и бавно плъзна крака напред. Протегна ръце. Бавно. Взираше се усилено. Ръцете му докоснаха

гладка стена. Той я проследи в двете посоки. Докосна онова, което беше видял, че е мивка, и като следваше с поглед ръцете си, успя най-накрая да я види слабо, слабо зад непреодолимо натрапващата се светлина.

Намери чучура, но от него не потече вода. Проследи извивката му назад, но не намери нищо, което би могло да бъде еквивалент на познатите кранове, които да регулират водата. Напипа продълговата плочка, чиято грапавост я открояваше от стената. Пръстите му се плъзнаха върху нея и той пробва леко да я натисне. Изведнъж зеленината, простираща се отвъд плоскостта, върху която Бейли напипваше стената, се раздели от ручей. Той шумно се спускаше от една височинка към краката му.

Бейли отскочи назад с панически рефлекс, но водата спря, преди да стигне краката му. Не спря да тече, но не стигна до пода. Той протегна ръка. Не беше вода, а светлинна илюзия на вода. Не си измокри ръката и не почувства нищо. Но очите му упорито отхвърляха доказателството. Те виждаха вода.

Бейли проследи ручея нагоре и най-накрая стигна до нещо, което беше вода — една по-малка струя, която излизаше от чучура. Беше студена.

Пръстите му напипаха отново плочката и той опита да я натисне на различни места. Температурата бързо започна да се повишава. В крайна сметка, Бейли успя да налучка мястото, откъдето се задаваше подходяща температура.

Не намери сапун. Започна неохотно да търка ръце под струята, която приличаше на планински извор и заплашваше да го измокри от главата до петите. В действителност това не се случваше. Механизмът като че ли отгатна мислите му, или по-скоро се управляваше от потриването на ръцете, защото водата започна да става сапунена. В изворът, който Бейли виждаше/не виждаше, се появиха мехурчета и пяна.

Все така неохотно, Бейли се наведе над мивката и затърка лице със сапунената вода. Брадата му беше набола, но без предварителни инструкции, той едва ли щеше да се оправи с бръснача.

Накрая свърши миенето и ръцете му увиснаха безпомощно под водата. Как да спре сапуна? Не се наложи да се чуди дълго. Ръцете му, които вече не се търкаха една в друга, нито потриваха лицето, сами

контролираха това. Водата се избистри и сапунът се отми от ръцете му. Бейли написка лицето си, без да го търка, и изплакна и него. Без визуална подкрепа и с несръчността на непривикнал човек, беше успял добре да накисне ризата си.

Кърпа? Салфетки?

Бейли отстъпи със затворени очи, като държеше главата си протегната напред, за да избегне капането върху без друго мокрите си дрехи. Отстъпването назад беше очевидно ключовото действие и той усети топлия полъх на въздушна струя. Подложи лицето си, после и ръцете.

Отвори очи и видя, че изворът вече го нямаше. Не можа да напипа с ръце и истинската вода.

Топката в стомаха му отдавна се беше превърнала в раздразнение. Даваше си напълно сметка, че на всяка планета това помещение изглежда по различен начин, но в случая абсурдната симулация на открито пространство му се виждаше прекалена.

На Земята, Личната представляваше огромно обществено помещение, само за единия или другия пол, с отделни кабинки за лично ползване. Всеки човек разполагаше с ключ за една от тях. На Солария, към Личната водеше тесен коридор, който се намираще в единия край на къщата, като че ли соларианците държаха по този начин помещението да не се взима за част от техния дом. И на двете планети, обаче, макар и толкова различни във всяко едно отношение, Личните си бяха строго определени и предназначението на всичко в тях не можеше да се сбърка. Тогава за какво им беше притрябвало тук, на Аврора, тази ужасно несвързана и недодялана преструвка, която маскираше всичко в помещението?

За какво?

Във всеки случай, раздразнението не му остави почти никакво емоционално пространство, в което да се почувства притеснен от лъжливата представа за открито пространство. Бейли се запъти към мястото, където си спомни, че беше видял полупрозрачната преграда.

Не беше на прав път. Успя да намери преградата едва след като бавно проследи извивките на стените и фрасна разни места от тялото си в някакви изпъкналости.

Накрая откри, че уринира върху илюзията за малко езерце, върху което струята не изглеждаше да пада съвсем правилно. С колената си

чувстваше, че се цели добре между двете страни на онова, което беше взел за писоар. После си каза, че ако е сгрешил в избора на канализацията или в прицелването, вината не беше негова.

След като свърши се зачуди, дали да не потърси пак мивката, но после се отказа. Направо нямаше да понесе още веднъж цялото търсене и гледката на оня изкуствен водопад.

Вместо това, затърси опипом вратата, но по нищо не беше сигурен, че я е намерил, докато тя не се отвори при неговия допир. Светлината моментално изчезна и Бейли потъна в сиянието на нормалния и неилюзорен ден. Данил го чакаше отвън, заедно с Фастълф и Жискар.

— Забавихте се почти двадесет минути — каза Фастълф. — Вече започнахме да се безпокоим за вас.

Бейли почувства, че му става горещо от яд.

— Имах проблеми с вашите тъпи илюзии — отвърна той, като едвам се сдържаше да не избухне.

Фастълф стисна устни и веждите му се повдигнаха в мълчаливо „О, о!“

— Има ключ от вътрешната страна на вратата, който регулира илюзиите — поясни той. — Може да се намалят, така че да виждате през тях действителните предмети. Ако желаете, може дори да ги махнете изобщо.

— Не ме бяхте предупредили. Всички Лични ли са такива?

— Не — отвърна Фастълф. — Обикновено Личните на Аврора имат илюзорни системи, но изборът на самите илюзии е строго индивидуален. На мен ми попада тази за природна зеленина. От време на време сменям детайлите. Нали знаете, на човек бързо му писва от еднообразието. Някои си слагат еротични илюзии, но това не е в моя стил. Разбира се, ако човек познава Личните, илюзиите не представляват проблем. Стаите са съвсем стандартни и се знае кое къде е. Не е нищо повече от това, да се движиш из някое познато място на тъмно. Но кажете, мистър Бейли, защо не излязохте да попитате как да се оправите?

— Защото не исках — отвърна Бейли. — Признавам, че илюзиите страшно ме вбесиха, но ги приех. В края на краищата, Данил ме отведе в Личната и не ми каза нищо — нито ме посъветва, нито ме предупреди. Ако зависеше само от него, сигурно щеше да го направи,

понеже със сигурност би предвидил неприятностите, които имах. И така предположих, че вие изрично сте го предупредили да не ми казва нищо. Но тъй като изобщо не подозирах, че ще ми изиграете такъв поучителен номер, реших, че сте имали сериозни основания за това.

— Нима?

— В края на краищата, вие ме поканихте да дойда навън, а след като се съгласих, веднага ме поканихте да посетя Личната. Реших, че причината да ме изпратите в една илюзия на външния свят, е да видите дали ще мога да издържа — или ще се втурна обратно в паника. Ако издържа, това би означавало, че можете спокойно да ме вземете навън. Е добре, аз издържах. Малко се понамокрих, благодаря, но бързо ще изсъхна.

— Вие сте трезвомислещ човек, мистър Бейли — каза Фастълф.
— Извинете ме за естеството на теста и за неудобството, което ви причиних. Наистина само се опитвах да предотвратя още по-големи неудобства. Все още ли искате да дойдете с мен?

— Не само че искам, д-р Фастълф, аз настоявам.

20.

Двамата минаха по един коридор. Данил и Жискар ги следваха отблизо.

Фастълф се беше настроил приказливо.

— Надявам се, че няма да имате нищо против, ако роботите ни придружат. Аврорианците не отиват никъде, без да са следвани поне от един робот. А специално във вашия случай, настоявам Данил и Жискар да са с вас през цялото време.

Той отвори някаква врата и Бейли с мъка устоя прав под удара на слънчевата светлина и вятъра, да не говорим за странния и нежен чужд мирис на аврорианската земя.

Фастълф мина встрани и Жискар излезе пръв. Роботът хвърли остър поглед наоколо. Човек оставаше с впечатлението, че всичките му сетива са опънати до краен предел. Жискар се обърна. Данил го последва и също се заглежда.

— Да ги оставим за малко, мистър Бейли — продължи Фастълф, — те ще ни кажат, когато се убедят, че е безопасно да излезем и ние. Нека се възползвам от възможността да се извиня още веднъж за гадния номер, който ви изиграх с Личната. Уверявам ви, че щяхме да разберем, ако ви се беше случило нещо лошо — вашите жизнени показатели се следяха през цялото време. Много се радвам, макар и да не съм съвсем изненадан, че можахте да проникнете в моя замисъл — той се усмихна и с почти незабележимо колебание сложи ръка върху лявото рамо на Бейли, като го стисна приятелски.

Бейли не отстъпваше.

— Изглежда сте забравили другия си гаден номер — престореното си нападение със солницата. Ако ме уверите, че вече ще се отнасяме един спрямо друг честно и открито, ще приема, че и в двата случая вашите подбуди са били основателни.

— Дадено!

— Можем ли вече да тръгваме? — Бейли погледна към Жискар и Данил, които междувременно се бяха разделили и отдалечили — единият вдясно, другият вляво. Те все още се оглеждаха.

— Не съвсем. Те ще обиколят имението. Данил ми каза, че сте го поканили в Личната. Сериозно ли сте го казали?

— Да. Знам, че за него няма такава необходимост, но си помислих, че би било неучтиво да го пренебрегна. Не бях сигурен, какво е прието у вас в това отношение, макар че прочетох доста неща за аврорианските обичаи.

— Предполагам, че това не е нещо, което аврорианците биха споменали на всяка цена. Пък и човек не може да очаква, че книгите са съставени с цел да подготвят в това отношение посетители от Земята...

— Защото посетителите от Земята са толкова малко, така ли?

— Именно. Работата е там, разбира се, че роботите никога не посещават Личните. Това е мястото, където човешките същества могат да си починат от тях. Смятам, че понякога и в някои моменти, на човек му се иска да може да си почине от тях.

— Добре, но когато Данил беше на Земята във връзка със смъртта на д-р Сартън преди три години — възрази Бейли, — аз се опитах да го спра да не влиза в обществената Лична. Изтъкнах му, че той няма никаква необходимост да го прави. Въпреки това, той настоя да влезе.

— И много правилно. Тогава той беше изрично предупреден да не издава с нищо, че не е човек. Причините са ви добре известни. Тук, на Аврора, обаче... А, ето че са приключили.

Роботите се връщаха и Данил им махна да излизат. Фастълф вдигна ръка и препречи пътя на Бейли.

— Ако не възразявате, мистър Бейли, аз ще излезна пръв. Пребройте до сто без да бързате и елате при нас.

21.

На стотното отброяване, Бейли прекрачи твърдо и се запъти към Фастълф. Може би лицето му беше прекалено вдървено, челюстите прекалено силно стиснати, а гърбът прекалено изправен.

Той се огледа. Пейзажът не се различаваше много от пейзажа в Личната. Вероятно Фастълф беше използвал за прототип собствените си владения. Навсякъде беше зелено, а по един хълм се спускаше малък поток. Вероятно изкуствен, но не и илюзия. Водата беше истинска. Бейли усети пръските ѝ, когато мина покрай потока.

Всичко имаше някак си опитомен вид. Външният свят на Земята беше по-девствен и по величествено красив, поне в малката си част, която Бейли беше видял.

Фастълф докосна леко рамото на Бейли и махна с ръка:

— Елате насам. Погледнете!

Между две дървета се виждаха ширналите се ливади.

За първи път Бейли получи усещането за дълбочина на пространството. На хоризонта се виждаше постройка — широка, с плосък покрив и толкова зелена на цвят, че почти се сливаше с пейзажа.

— Това е обитаемо място — каза Фастълф. — Може би не ви прилича на такава, тъй като вие сте свикнали с огромните земни кошери. Но ние се намираме в аврорианския град Еос, който на практика представлява административният център на планетата. Тук живеят двадесет хиляди човешки същества и това го прави най-големия град не само на Аврора, но и на всички Външни светове. Жителите на Еос са колкото цялото население на Солария — заяви гордо Фастълф.

— А колко са роботите, д-р Фастълф?

— В този район? Може би стотици хиляди. Средно за цялата планета на всеки човек се падат по петдесет робота. Не десет хиляди, както на Солария. Повечето от нашите работи са във фабриките, фермите, мините, и в Космоса. Ако изобщо се чувства недостиг, това е най-вече в домакинството. Повечето аврорианци минават с два или три

такива работа, а някои дори и с един. И въпреки това, ние не искаме да следваме пътя на Солария.

— Колко домакинства не разполагат въобще с работи?

— Нито едно. Не би било в интерес на обществото. Ако дадено човешко същество не може да си позволи робот — по каквито и да било причини, — на него или на нея им се отпуска един. Дори ако се наложи неговата поддръжка да бъде за сметка на обществени разходи.

— А какво ще правите, когато населението се увеличи? Ще добавите ли и още работи?

Фастълф поклати глава.

— Населението не се увеличава. Населението на Аврора се е задържало на двеста милиона от три века насам. Това е желаният брой. Сигурно сте го прочели в книгите, които сте гледали.

— Да — призна Бейли, — но не ми се вярваше.

— Уверявам ви, че това е самата истина. Така за всеки един от нас има достатъчно земя, достатъчно място, достатъчно спокойствие и достатъчен дял от ресурсите на планетата. Нито има толкова много хора, колкото на Земята, нито толкова малко, колкото на Солария — той протегна ръка да подкани Бейли да продължат разходката.

— Това, което виждате — продължи той, — е един опитомен свят. Накарах ви да излезете, за да ви го покажа, мистър Бейли.

— Тук няма ли опасност от нищо?

— Винаги има *някаква* опасност. Имаме бури, свличания, земетресения, урагани, лавини, един или два вулкана. Смъртта от нещастни случаи никога не може да бъде напълно избегната. Налице са и развихрените страсти на сърдитите и завистливите, безразсъдството на незрелите и лудостта на късогледите. Всички те обаче, представляват твърде дребни дразнителни, които не помрачават ни най-малко цивилизованото спокойствие, което цари над нашата планета.

Известно време Фастълф като че ли размишляваше върху казаното, после въздъхна и добави:

— Едва ли бих искал да бъде другояче, но определено имам някои интелектуални резерви. Донесли сме тук, на Аврора, само онези растения и животни, които сме сметнали за полезни, декоративни, или и за двете заедно. Направили сме всичко възможно да се отървем от бурените, паразитите, хищниците или дори просто от нещата, които не

са общоприети. Подбрали сме силни, здрави и привлекателни човешки същества — разбира се, според нашето собствено виждане. Опитали сме се... Но вие се смеете, мистър Бейли?

Бейли не се смееше. Само устните му бяха потрепнали.

— Не, не — възрази той. — Няма на какво да се смея.

— Има, защото знам също толкова добре, колкото и вие, че аз самият не съм от най-привлекателните по аврорианските стандарти. Бедата е, че общо взето, ние не можем да контролираме комбинирането на гените и вътрематочните влияния. Разбира се в днешно време, когато ектогенезата е все по-често срещана — макар че се надявам никога да не се стигне до положението на Солария, — мен биха ме елиминирали в късния ембрионален стадий.

— И в такъв случай, д-р Фастълф, светът би се лишил от един велик теоретик в роботиката.

— Напълно вярно — съгласи се Фастълф, без видимо смущение, — но светът никога нямаше да го разбере, нали? Както и да е, помъчили сме се да изградим един много прост, но напълно действителен екологичен баланс. Мек климат, плодородна почва и възможно най-равномерно разпределение на природните блага. Резултатът представлява една планета, която произвежда всичко, от което се нуждае, и която, ако мога така да се изразя, се грижи за нашите потребности. Да ви кажа ли какъв е идеалът, към който се стремим?

— Моля ви — отвърна Бейли.

— Помъчили сме се да произведем планета, която като цяло да се подчинява на Третия закон на роботиката. Тя не прави нищо, което да нарани човешките същества — с или без своето участие. Прави онова, което й кажем да прави, доколкото не я караме да вреди на човешките същества. И се самозащитава. Освен там и тогава, когато трябва да ни служи или да ни спасява — дори с цената на собственото си нараняване. Никъде другаде — нито на Земята, нито на останалите Външни светове — това не съответства на истината до такава степен, както тук, на Аврора.

— Земяните са копнеели за същото — отбеляза Бейли, — но оттогава населението ни се е увеличило толкова много. Пък и докато сме тънели в невежество, сме съсипали планетата си до такава степен, че сега не сме в състояние да направим нищо кои знае какво. Ами

местните форми на живот на Аврора? Нали не сте заварили мъртва планета?

— Щом сте гледали исторически книги — отвърна Фастълф, — значи знаете, че не. Аврора е имала растителност и животински свят, когато сме пристигнали тук — и азот-кислородна атмосфера. Така е било и на всички останали Външни светове. Странно, но навсякъде формите на живот са били оскъдни и не твърде разнообразни. Нито пък са оказали особена съпротива при овладяването на собствената им планета. Превзели сме ги, така да се каже, без бой. Това, което е останало от местните форми на живот, се намира в нашите аквариуми, зоопаркове и в няколко грижливо поддържани девствени райони. Ние наистина не знаем, защо обитаваните планети, които човешките същества са завзели, са били толкова слабо обитавани. Защо единствено самата Земя е била препълнена с бясно съпротивляващи се видове, изпълващи всяка екологична ниша. Защо само на Земята се е развила някаква разумна форма на живот.

— Може би е съвпадение — вметна Бейли, — случайност, която се дължи на нашите непълни изследвания. За сега сме опознали толкова малко планети.

— Съгласен съм — продължи Фастълф, — че това е най-вероятното обяснение. Може би някъде съществува също толкова сложен екологичен баланс, колкото и на Земята. Може би някъде има разумен живот и техническа цивилизация. Но земният живот и разум са се разпрострели на парсеци във всяка посока. Ако някъде другаде имаше живот и разум, защо тогава те не са се разпрострели като нас — и защо не сме се сблъскали досега?

— Откъде да знаем, че това няма да стане утре?

— Може би. Но ако тази среща е неизбежна, това е само още една причина да не стоим пасивно и да чакаме. Защото ние ставаме пасивни, мистър Бейли. За два века и половина не е заселен нито един нов Външен свят. Нашите светове са толкова опитомени, толкова прелестни, че ние не искаме да ги напуснем. Тази планета, както ви е известно, първоначално е била заселена, защото на Земята положението станало толкова непоносимо, че рисковете и опасностите, които се криели на новите и пусти планети, изглеждали далеч по-за предпочитане. След като нашите петдесет Външни свята били развити — Солария последна, — вече не е имало стимул, не е било необходимо

да се отива никъде другаде. А пък Земята се оттегли в подземните си стоманени пещери. Край. Finis.

— Не говорите сериозно.

— Все така ли да продължаваме? Така ли да си останем безметежни, уютно устроени и закотвени? Да, сериозно говоря. Човечеството трябва по някакъв начин да разшири границите си ако иска да продължи да процъфтява. Единственият начин да се разшири е като пътува в Космоса и непрестанно открива нови светове. Ако не успеем да го направим, някоя друга цивилизация, която претърпява подобно развитие, ще ни застигне. И тогава няма да бъдем в състояние да устоим на динамиката ѝ.

— Значи очаквате междузвездна война — като в хипервълновите пукотевици.

— Не, съмнявам се, че ще се стигне дотам. Една цивилизация, която се разширява в Космоса, едва ли ще има нужда от нашите няколко планети. А и вероятно ще е достатъчно напреднала в интелектуално отношение, за да изпитва необходимост от налагането на своето господство тук. Ако, обаче, бъдем заобиколени от една по-жизнена и по-действена цивилизация, ние ще западнем просто защото сравнението няма да е в наша полза. Осъзнаването в какво сме се превърнали и какви шансове сме пропилили, ще ни довърши. Вместо в Космоса, разбира се, бихме могли да се разширим в областта на научното познание или културата, например. Боя се обаче, че едното не може да върви без другото. Изоставането в едната област води до пълно изоставане. Определено ние изоставаме. Живеем прекалено дълго. Чувстваме се прекалено удобно.

— На Земята се смята, че космолитите са най-силни — каза Бейли, — че те са абсолютно самоуверени. Не мога да повярвам, че чувам тези думи от един космолит.

— Няма да ги чуете от никой друг. Моите схващания не са на мода. Останалите биха ги сметнали за недопустими и аз не споделям често подобни мисли с аврорианците. Вместо това, говоря просто за нова заселническа кампания, без да давам израз на страховете си от катастрофата, до която бихме стигнали, ако се откажем от колонизацията. В това поне, успявам. На Аврора се заговори сериозно — дори ентузиазизирано — за новата ера в космическите изследвания и заселничество.

— Казвате това — отбеляза Бейли, — без видим ентузиазъм. Къде е проблемът?

— Ето че се доближаваме до моя мотив за унищожението на Джендър Панел.

Фастълф замълча, поклати глава и продължи:

— Бих искал, мистър Бейли, да познавам човешките същества по-добре. Прекарал съм шест десетилетия в изследване на загадките на позитронния мозък и очаквам това да продължи още сто и петдесет-двеста години. До момента обаче, аз едва съм се докоснал до проблема за човешкия мозък, който е далеч по-сложно устроен. Съществуват ли Закони на хуманиката, така както съществуват Законите на роботиката? Колко закони на хуманиката може да има и как те биха могли да бъдат изразени математически? Не знам.

Може би ще дойде денят, когато някой ще открие Законите на хуманиката и тогава по-общите бъдещи тенденции ще могат да бъдат предсказвани. Ще се *знае* какво предстои на човечеството, а няма просто да се гадае, както правя аз. Ще се *знае* какво трябва да се направи, за да се подобри положението, а няма просто да се спекулира. Понякога си мечтая да положа основите на една нова математическа наука, която мислено наричам „психоистория“. Но знам, че не мога, и се опасявам, че никой няма да може.

Фастълф спря.

Бейли почака и накрая меко попита:

— А вашият мотив за унищожението на Джендър Панел, д-р Фастълф?

Фастълф изглежда не чу въпроса. Във всеки случай, не отговори. Вместо това каза:

— Данил и Жискар сигнализират отново, че всичко е наред. Кажете, мистър Бейли, бихте ли дошли с мен още по-нататък в полето?

— Докъде? — предпазливо попита Бейли.

— До съседното имение. В онази посока, през ливадата. Ще ви безпокои ли, че ще бъдем съвсем на открито?

Бейли стисна устни и погледна нататък, сякаш се мъчеше да прецени ефекта.

— Мисля, че мога да издържа. Не долавям никакво безпокойство.

Жискар, който беше достатъчно наблизно, за да чуе, се приближи още повече. Очите му не блестяха на слънчева светлина. И въпреки че в гласа му нямаше човешка изразителност, думите му прозвучаха загрижено.

— Сър, позволете да ви напомня, че по време на пътуването докато кацахме на планетата, вие преживяхте сериозно вълнение.

Бейли се обърна към него. Каквито и добри чувства да изпитваше към Данил, колкото и топлината на минала близост да смекчаваше неговото отношение към роботите, в момента от това нямаше и следа. Примитивността на Жискар определено го отблъскваше. Бейли се помъчи да потисне надигащото се раздражение и каза:

— На кораба изпаднах в безсъзнание, момче, от прекалено любопитство. Сблъсках се с нещо, което никога преди това не бях изживявал, и нямах време да се адаптирам. Сега е различно.

— Сър, сега чувствате ли се притеснен? Позволете ми да се уверя в това.

— Няма значение — натърти Бейли (като си повтаряше, че Първият закон притиска неумолимо робота и като се опитваше да бъде учтив с една купчина метал, която, в края на краищата, се интересуваше единствено от собственото му благосъстояние) — как се чувствам. Аз трябва да изпълня дълга си. Но това не може да стане, като се крия на закрито.

— Дълга си? — Жискар явно не беше програмиран да разбира тази дума.

Бейли хвърли бърз поглед към Фастълф, който кротко наблюдаваше и не направи опит да се намеси. Той проявяваше някакъв абстрактен интерес, като че ли преценяваше реакциите на даден вид робот в една нова ситуация, и ги превръщаше във връзки, променливи, константи и диференциални уравнения, които единствено той разбираше.

Или поне така си помисли Бейли. Подразни се, че е участник в подобно разглеждане и попита (както си даде сметка, прекалено остро):

— Знаеш ли какво означава „дълг“?

— Дълг е онова, което трябва да се извърши, сър — отвърна Жискар.

— Твоят дълг е да се подчиняваш на Законите на роботиката. А човешките същества също си имат закони — както господарят ти, д-р Фастълф, тъкмо поясняваше, — които трябва да се спазват. Аз трябва да извърша онова, което ми е поръчано да направя. Много е важно.

— Но да излизате на открито, когато вие не...

— Въпреки това, трябва да го направя. Някой ден моят син може да отлети на друга планета, където ще срещне далеч по-големи неудобства, отколкото аз срещам на тази. Ще трябва да се излага на откритото пространство до края на живота си. И ако можех, бих тръгнал с него.

— Но защо ще го правите?

— Казах ти. Смятам го за мой дълг.

— Сър, аз не мога да не се подчинявам на Законите. Вие можете ли да не се подчините на вашите? Защото аз трябва да настоя...

— Мога да реша да не изпълня своя дълг, но не го правя. А това понякога е по-силно от евентуалните неудобства, Жискар.

За известно време се възцари тишина, после Жискар каза:

— Ще ви навреди ли, ако успея да ви накарам да не вървите на открито?

— Да, доколкото ще знам, че не съм успял да изпълня своя дълг.

— Повече ли ще ви навреди, отколкото всичките притеснения, които бихте изпитали на открито?

— Много повече.

— Благодаря, че ми обяснихте, сър — каза Жискар и на Бейли му се стори, че видя изписано задоволство върху иначе безизразното лице на робота. (Човешкият стремеж към олицетворяване беше непреодолим.)

Жискар се отдалечи.

— Това беше много интересно, мистър Бейли — отбеляза Фастълф. — Жискар се нуждаеше от указания, преди да разбере как да подреди позитронните си потенциали в съответствие с трите закона. Или по-точно, как тези потенциали да се подредят в светлината на новата ситуация. Сега вече знае, как трябва да се държи.

— Забелязах, че Данил не задава въпроси — каза Бейли.

— Данил ви познава — отвърна Фастълф. — Бил е с вас на Земята и на Солария. Но хайде, ще тръгваме ли? Няма да бързаме.

Оглеждайте се внимателно и щом ви се прииска да си починем, да спрем, или дори да се върнем, ще разчитам на вас да ми кажете.

— Разбира се, но каква е целта на тази разходка? След като допускате, че може да е притеснително за мен, едва ли ми предлагате просто така.

— Не — призна Фастълф. — Мисля, че бихте искали да видите тялото на Джендър.

— Формално да, но не мисля, че ще има голяма полза.

— Сигурен съм, но така ще имате възможността да разпитате и човека, който беше наполовина собственик на Джендър по времето, когато стана трагедията. Сигурно бихте желали да обсъдите нещата и с някой друг, освен с мен.

22.

Фастълф вървеше бавно напред. Откъсна един лист от храста, покрай който мина, прегъна го на две и го задържа.

Бейли го погледна с любопитство и се зачуди, как ли космолитите можеха да пъхат в устата си нещо необработено, неизварено и дори неизмито, когато се страхуваха толкова много от заразите. После си спомни, че на Аврора няма (съвсем ли нямаше?) патогенни микроорганизми. Така или иначе, гледката му се стори отблъскваща. Не бяха необходими рационални доводи, за да почувства човек отвращение, мислено се оправдаваше Бейли — и изведнъж осъзна, че е на път да извини космолитите за тяхното отношение спрямо земляните.

Ето че отстъпи! Но имаше разлика! Тук ставаше дума за човешки същества!

Жискар вървеше начело, отпред и леко вляво, а Данил — отзад и леко вдясно. Аврорианското оранжево слънце (Бейли вече почти не забелязваше оранжевия оттенък) приятно загреваше гърба му. Нямаше го палеция зной на земното слънце през лятото (но, всъщност, какъв ли беше климатът и сезонът в тази част на Аврора?).

Тревата, или каквото и да беше това (изглеждаше като трева), беше малко по-жилава и по-еластична, отколкото в спомените на Бейли от Земята. Самата земя беше по-твърда, като че ли отдавна не беше валяло.

Бяха се запътили към къщата в далечината, която вероятно принадлежеше на половин-собственика на Джендър.

Бейли долови прощумоляването на някакво животно в тревата отдясно, внезапното изчуруликване на птичка в дървото зад себе си и лекото, почти неразлично жужене на насекомите наоколо. Всички те, помисли си той, бяха животни, чиито предшественици са обитавали някога Земята. Нямаше как да разберат, че това парче земя, на което живееха, не е било единствената им родина — далеч, далеч назад във времето. Самите дървета и тревата са произлезли от други дървета и трева, които са расли някога на Земята.

Само човешките същества можеха да живеят в този свят и същевременно да разбират, че не са автохтонни^[1], а са произлезли от земяните. Но дали космолитите наистина си даваха сметка за това, или просто бяха изхвърлили тази мисъл от главите си? Дали щеше да дойде и времето, когато те нямаше изобщо да знаят за своето минало? Когато нямаше да си спомнят от коя планета са дошли, или дали въобще е имало планета, откъдето да произхождат?

— Д-р Фастълф — обади се внезапно Бейли, за да прекъсне своята нишка на разсъждения, които започваха да стават все потягостни, — вие така и не ми казахте какъв е вашият мотив за унищожението на Джендър.

— Наистина! Не съм! Кажете, сега, мистър Бейли, защо, според вас, съм се мъчил да положа теоретичната основа на позитронния мозък на хуманоидните роботи?

— Не мога да кажа.

— Ами, помислете. Задачата се състои в проектирането на изкуствен мозък, който да се доближава възможно най-много до човешкия. Би могло да се каже, че тя изисква определено докосване до поезията... — Той замълча и беглата му усмивка се разгърна в тридесет и два карата. — Знаете ли, някои мои колеги недоумяват винаги, когато им кажа, че ако даден извод не е поетично балансиран, той не може да бъде и научно обоснован. Те ми отговарят, че не разбират какво значи това.

— Боя се, че и аз не разбирам — заяви Бейли.

— Но аз знам какво искам да кажа. Не мога да го обясня, но чувствам обяснението, без да мога да го изразя с думи. Може би в това се крие причината да постигам резултати, които колегите ми не могат. Както и да е, изпадам в грандомания, което е добър знак, че трябва да се върна към прозаичното. Имитирането на човешкия мозък, при положение, че не се знае почти нищо за начина, по който той е устроен, изисква интуитивен подход — нещо, което ми се струва като поезията. А същият интуитивен подход, който би довел до хуманоидния позитронен мозък, би трябвало да ми даде и нов метод за познание на самия човешки мозък. Това е моето убеждение — че посредством хуманоидността бих могъл да се доближа поне малко до психоисторията, за която ви споменах.

— Разбирам.

— И ако аз успея да разработя теоретична структура, която да съответства на хуманоидния позитронен мозък, ще ми е необходимо и хуманоидно тяло, в което да я вложа. Мозъкът не съществува сам за себе си, нали разбирате. Той взаимодейства с тялото, така че хуманоиден мозък, поставен в едно нехуманоидно тяло, донякъде би се превърнал също в нещо нехуманоидно.

— Сигурен ли сте?

— Напълно. Сравнете само Данил и Жискар.

— Значи Данил е бил построен като експериментално средство за по-нататъшното разбиране на човешкия мозък?

— Познахте. Работих две десетилетия върху проблема, заедно със Сартън. Имахме многобройни провали, от които трябваше да се откажем. Данил беше първото ни успешно постижение и разбира се, аз го задържах за по-нататъшните си изследвания и вън от... — той се ухили накриво, като че ли при мисълта за нещо глупаво, — ... областта на всякакви чувства. В края на краищата, Данил може да схване смисъла на човешкия дълг, докато Жискар, при всичките свои положителни качества, се затруднява. Вие се убедихте сам.

— А идването на Данил на Земята преди три години — първата му възложена задача ли беше?

— Да, първата, която имаше някакво значение. Когато убиха Сартън, на нас ни трябваше някой, който хем да е като робот и да устои на инфекциозните заболявания на Земята, хем да изглежда съвсем като човек и да заобиколи предразсъдъците на населението на Земята по отношение на роботите.

— Удивително съвпадение, че Данил ви е бил под ръка тъкмо в този момент.

— Нима? Вярвате ли в съвпаденията? Аз имам чувството, че винаги, когато на бял свят се появи някое толкова революционно постижение, колкото е хуманоидният робот, моментално възниква и някоя задача, чието решение да е свързано с него. Подобни задачи вероятно редовно са възниквали и през всичките ония години, в които Данил не е съществувал. Но именно защото той не е съществувал, са се намирали други начини за тяхното решение.

— И успешни ли са били вашите усилия, д-р Фастълф. Сега разбирате ли по-добре човешкия мозък?

Фастълф постепенно беше забавял крачка, а Бейли го беше следвал. Сега те стояха на място, на около половината път между имението на Фастълф и отсрещното. За Бейли това беше най-мъчителният момент, тъй като той се намираше еднакво отдалечен от прикритие и в двете посоки. Успя да се пребори със своето нарастващо безпокойство, решен да не провокира наново Жискар. Не искаше с някое движение или възглас — или дори само изражение — да предизвика неудобство от желанието на Жискар да го спасява. Не искаше да го вдигат и да го пренасят на закрито.

Фастълф не показва да е доловил затруднението на Бейли.

— Няма съмнение — продължи той, — че е осъществен напредък в областта на науката за мозъка. Наистина има огромни проблеми и сигурно винаги ще ги има, но прогресът е налице. И все пак...

— Все пак?

— Все пак, Аврора не е удовлетворена от едно чисто теоретично изследване на човешкия мозък. Намерени са приложения на хуманоидните роботи, които аз не одобрявам.

— Както приложението им на Земята.

— Не, това беше кратък експеримент, който по-скоро одобрявах и който дори ме забавляваше. Щеше ли да успее Данил да заблуди земляните? Оказа се, че успя, въпреки че земляните, разбира се, нямат набито око за роботите. Данил не би могъл да заблуди аврорианците, макар да смее да твърдя, че бъдещите хуманоидни роботи биха могли да са усъвършенствани до такава степен, че да успеят да го направят. Предлагат се обаче, други приложения.

— Като например?

Фастълф замислено се вгледа в далечината.

— Обясних ви, че този свят е опитомен. Когато дадох тласък на движението за насърчаване на един обновен изследователски и заселнически период, аз не съм имал предвид, че аврорианците — или космолитите въобще — ще застанат начело. По-скоро мислех, че би трябвало да подтикнем земляните към това. С тяхната ужасна планета — извинете ме — и кратка продължителност на живот, те няма какво да загубят. Мислех, че сигурно ще приветстват подобен шанс. Особено ако ние им окажем техническа помощ. Споменах ви за това, когато ви

видях на Земята преди три години. Спомняте ли си? — той хвърли кос поглед към Бейли.

— Спомням си много добре — отвърна Бейли без да бърза. — Всъщност, вие тласнахте мислите ми в определена посока, което доведе до зараждането на едно малко движение на Земята.

— Наистина? Няма да ви е лесно, предполагам. С тази ваша клаустрофилия и нежеланието ви да напуснете своите стени.

— Ние се борим, д-р Фастълф. Организацията ни планира да излезем в Космоса. Синът ми е водач на това движение и се надявам, че ще дойде денят, когато той ще напусне пределите на Земята начело на заселническа експедиция към нови светове. Ако наистина получим техническата помощ, за която споменахте... — Бейли остави фразата да увисне.

— Искате да кажете, ако ви осигурим корабите?

— И останалото оборудване. Да, д-р Фастълф.

— Има трудности. Много аврорианци не желаят земляните да излезнат от своята черупка и да заселват нови светове. Те се боят от разпространението на земната култура — с нейните Градове-кошери, с нейната хаотичност.

Той се размърда неловко и добави:

— Чудя се, защо стоим тук? Да тръгваме.

Фастълф закричи бавно напред.

— Казвал съм — продължи той, — че това няма да стане така. Изтъквал съм, че заселниците от Земята няма да са земляни в класическия смисъл на думата. Те няма да се затворят в Градове. Стигнали до нови светове, те ще приличат по-скоро на аврорианските прадеди, дошли тук. Ще разработят един управляем екологичен баланс и по своето поведение ще се доближават повече до аврорианците, отколкото до земляните.

— В такъв случай няма ли да стигнат до същите слабости, които вие откривате в културата на космолитите, д-р Фастълф?

— Може би не. Те биха се поучили от нашите грешки. Но въпросът е чисто теоретичен, защото се появи нещо, което направи положението твърде спорно.

— И какво е то?

— Ама, хуманоидните работи. Виждате ли, има и такива хора, които виждат в хуманоидните работи идеалните заселници.

Единствено те можели да построят новите светове.

— Но вие винаги сте имали работи — учуди се Бейли. — Искате да кажете, че досега тази идея никога не е била обсъждана?

— О, напротив, но винаги е било ясно, че от нея нищо няма да излезе. Обикновените нехуманоидни работи, без непосредствения човешки надзор, биха построили един свят, който да отговаря на техните собствени нехуманоидни изисквания. От тях не може да се очаква, че ще опитомят и построят свят, който да е адекватен на по-деликатните и по-гъвкави умове и тела на човешките същества.

— Но сигурно светът, който те биха построили, би могъл да послужи като едно разумно първо приближение.

— Сигурно, мистър Бейли. Характерен белег на аврорианския упадък обаче, е преобладаващото мнение сред нашия народ, че едно разумно първо приближение е неразумно недостатъчно. Група хуманоидни работи, от друга страна, които се доближават възможно най-много до човешките същества по разум и по тяло, би успяла да изгради свят, който да задоволява самите тях, но същевременно неизбежно да задоволява и аврорианците. Разбирате ли за какво говоря?

— Напълно.

— Те биха построили един свят толкова добре, че когато свършат и аврорианците най-накрая се решат да напуснат своята планета, нашите човешки същества ще стъпят от една Аврора на друга. Те никога няма да напуснат дома си. Просто ще се преместят в един по-нов дом — съвсем същият, както и старият, — в който ще продължат своя упадък. Разбирате ли все още за какво говоря?

— Виждам накъде биете, но предполагам, че аврорианците не.

— *Може би* не. Мисля, че мога да спечеля спора, ако моите противници не ме унищожат политически, като се възползват от случая с унищожението на Джендър. Разбирате ли какъв мотив ми приписват? Предполага се, че съм започнал да изпълнявам програма по унищожението на хуманоидните работи, за да не допусна те да бъдат използвани с цел заселването на други планети. Така твърдят моите врагове.

Този път спря Бейли. Той погледна замислено Фастълф и каза:

— Разбирате, д-р Фастълф, че в интерес на Земята е вашата гледна точка да спечели безапелационно.

— И във ваш собствен интерес, мистър Бейли.

— И в мой. Но дори за момент да забравим за мен, остава жизненоважно моят народ да не бъде спиран, да бъде подпомогнат и окуражен да изследва Галактиката. Да запазим собствените си разбирания за нещата такива, каквито сме свикнали да са те. Да не бъдем осъждани на заточение на Земята за вечни времена, тъй като там ние сме обречени на бавна смърт.

— Някои от вас, струва ми се, ще настоят да си останат заточени — отбеляза Фастълф.

— Разбира се. Може би почти всички. И все пак, поне някои от нас — възможно най-големият брой — ще избягат, ако това им бъде позволено. Затова мой дълг — не само като блюстител на закона пред една голяма част от човечеството, но и като землянин — е чисто и просто да ви помогна да запазите своето име неопетнено, независимо дали сте виновен или не. Но бих могъл да се отдам с цяло сърце на изпълнението на тази задача само ако знам, че действително обвиненията срещу вас са неоснователни.

— Естествено! Разбирам.

— Тогава в светлината на онова, което ми казахте за приписвания ви мотив, уверете ме за сетен път, че вие не сте извършили това нещо.

— Мистър Бейли — отвърна Фастълф, — разбирам напълно, че в този случай вие нямате избор. Съвсем ясно ми е, че мога безнаказано да ви призная, че съм виновен. Въпреки това, от естеството на своите нужди — както и тези на вашата планета — вие ще бъдете принуден да работите с мен, за да прикрием факта. Наистина, ако действително бях виновен, щях да съм принуден да ви го кажа, за да можете да се съобразите с това. Така, след като знаете истината, ще можете по-успешно да ме спасите — а също и себе си. Но не мога да го направя, защото истината е, че съм невинен. Колкото и всичко да е срещу мен, не съм унищожил Джендър. Такова нещо никога не ми е минавало през ума.

— Никога?

Фастълф тъжно се усмихна:

— О, веднъж или два пъти съм си мислил, че за Аврора би било далеч по-добре, ако никога не бях стигнал до оригиналните решения, които доведоха до развитието на хуманоидния позитронен мозък. Или пък че щеше да е за добро, ако тези мозъци се бяха оказали нестабилни

и лесно податливи на мозъчно изключване. Но това бяха по-скоро мимолетни мисли. Дори за части от секундата не съм допуснал, че бих могъл да унищожа Джендър с подобна цел.

— Тогава трябва да унищожим този мотив, който те ви приписват.

— Добре. Но как?

— Можем да покажем, че той не води до никъде. За какво ви е да унищожавате Джендър? Могат да се направят други хуманоидни роботи. Хиляди. Милиони.

— Боя се, че не е така, мистър Бейли. Не може да бъде направен нито един. Единствено аз знам как да ги проектирам, а докато колонизирането с роботи е вероятната ни участ, отказвам да правя други. Джендър си отиде, остана само Данил!

— Тайната ви сигурно ще бъде открита от ваши колеги.

Фастълф вирна брадичка.

— Бих искал да видя, че роботите са способни на това. Моите врагове основаха цял Институт по роботика не за друго, а именно за да открият методите за конструиране на хуманоидни роботи. Но те няма да успеят. Досега със сигурност не са успели, а аз знам, че никога няма да могат.

Бейли се намръщи.

— Щом вие сте единственият човек, който знае тайната на хуманоидните роботи, и щом вашите врагове отчаяно искат да се доберат до нея, няма ли да пробват да ви я отнемат пряко волята?

— Разбира се. Като заплашат моето политическо съществуване, като вероятно се постараят да ми наложат някакво наказание, което да попречи и на моята професионална изява. Надяват се по този начин да ме накарат да споделя своята тайна с тях. Дори биха могли да склонят Парламента да ме накара да го направя, като ме осъди на конфискация на имуществото и на затвор — кой знае? Както и да е, решил съм по-скоро да се подложам на всичко — всичко, — отколкото да им се дам. Но не бих искал да се стига до там, нали разбирате.

— Те знаят ли, че сте решен да им се съпротивявате?

— Надявам се. Казах им го достатъчно ясно. Предполагам, че си мислят, че блъфирам и не говоря сериозно. Но това не е така.

— Но ако ви повярват, те могат да предприемат и по-сериозни мерки.

— Какво искате да кажете?

— Да ви откраднат трудовете. Да ви отвлекат. Да ви измъчват. Фастълф избухна в смях и Бейли се изчерви. Той прибави:

— Никак не ми се ще да прозвучи като в хипервълнова драматизация, но помислихте ли и за това?

— Мистър Бейли... — започна той. — Първо, моите работи ме охраняват. Ще е необходима пълномащабна война, за да ме пленят — мен или моите трудове. Второ, дори някакси да успеят, нито един от роботите, които са срещу мен, не би понесъл позора от разкритието, че единственият начин да се сдобие с тайната на хуманоидния позитронен мозък, е бил като я открадне насила от мен. Неговата или нейната професионална репутация би била безвъзвратно изгубена. Трето, такива неща са нечувани на Аврора. И най-тънкият намек за непрофесионално отношение спрямо мен би обърнало Парламента — и общественото мнение — моментално на моя страна.

— Така ли? — промърмори Бейли и тихо прокле, че си имаше работа с култура, чиито особености просто не разбираше.

— Да. Повярвайте ми. Бих искал да опитат да направят нещо мелодраматично от този сорт. Бих искал да са дотолкова невероятно тъпи, че да го направят. Всъщност, мистър Бейли, бих искал да мога да ви накарам да отидете при тях, да спечелите тяхното доверие и да ги подкукуросате да нападнат моето имение, или да ми направят засада в някое пусто местенце — или нещо подобно, което предполагам, е обичайно за Земята.

— Не мисля, че това е в стила ми — сухо отбеляза Бейли.

— Аз също, така че не възнамерявам да ви натрапвам своите желания. И повярвайте ми, така е още по-лошо. Защото ако не можем да ги накараме да поемат този самоубийствен път на силата, те ще продължат да хвърлят своите усилия в нещо далеч по-добро от тяхна гледна точка. Ще ме унищожат със своите лъжи.

— Какви лъжи?

— Те не ми приписват единствено унищожението на работа, което прави положението сериозно и би било достатъчно само по себе си. Те разпространяват и слуха — все още е само слух, — че смъртта на Джендър е била само един мой експеримент, при това твърде опасен и успешен. Аз съм работел върху система за бързо и ефикасно унищожение на хуманоидни мозъци. И когато моите врагове създадат

свои собствени хуманоидни роботи, аз съвместно с членовете на моето обкръжение, ще съм в състояние да ги разруша всичките до един. По този начин съм щял да попреча на Аврора да заселва нови светове и да оставя Галактиката на моите съюзници — земляните.

— Определено в това не може да има и капка истина.

— Разбира се, че няма. Казах ви, че това са лъжи. И то твърде абсурдни. Подобен метод на унищожение не е възможен дори теоретично. А хората от Института по роботика не са стигнали дотам, че да могат да създадат свои собствени хуманоидни роботи. Дори и да исках, не мога да се впусна в оргията на масово унищожение. *Не мога.*

— Тогава не отпада ли всичко от само себе си?

— За нещастие, не ми изглежда да стане така в близкото бъдеще. Всичко това може да са отявлени глупости, но те вероятно ще издържат достатъчно дълго време, за да настроят общественото мнение срещу мен. При това до такава степен, че ще се съберат достатъчно гласове против мен и в Парламента. Накрая ще стане ясно, че са били глупости, но тогава ще бъде твърде късно. И моля забележете, че те намесват Земята като изкупителна жертва в случая. Обвинението, че работя в интерес на Земята, е силно и мнозина ще предпочетат да повярват на цялата тази нелепост — противно на собствения си здрав разум, — защото не обичат Земята и земляните.

— Искате да кажете, че срещу Земята се надига вълна на активна омраза? — попита Бейли.

— Точно така, мистър Бейли — отвърна Фастълф. — С всеки изминал ден моето положение — и това на Земята — става все по-лошо и нямаме никакво време.

— Но не съществува ли някакъв лесен начин нещата да се обърнат? — (В отчаянието си Бейли реши да се върне към въпроса с Данил.) — Ако действително изгаряхте от желание да изпробвате някакъв метод за унищожение на хуманоидни роботи, защо да прибегвате до работа в другото имение, с който едва ли би било удобно да се експериментира? Вие сте имали Данил в собственото си имение. Бил ви е под ръка и е било съвсем удобно да прибегнете до него. Нямахте ли да проведете експеримента с Данил, ако в слуховете имаше някаква истина?

— Не, не — възрази Фастълф. — Не бих могъл да накарам никого да повярва в това. Данил беше моят първи успех, моят триумф.

Не бих го унищожил при никакви обстоятелства. Естествено, бих се обърнал към Джендър. Всеки би го разбрал и трябва да съм глупак, за да се опитвам да ги убедя, че за мен би имало повече смисъл да жертвам Данил.

Те вървяха отново и почти бяха стигнали своята крайна цел. Бейли изпадна в дълбоко мълчание със здраво стиснати устни.

— Как се чувствате, мистър Бейли? — попита Фастълф.

— Ако имате предвид как ми понася откритото пространство — приглушено рече Бейли, — дори не го забелязвам. А ако имате предвид дилемата, пред която сме изправени, мисля, че съм толкова близо до това да се откажа, колкото би могло да бъде, без за целта да е необходимо да си пъхам главата в ултразвукова камера за разрушаване на мозъка.

После се обърна разпалено:

— Защо изпратихте да ме викнат, д-р Фастълф? Защо ми възлагате тази работа? Какво съм ви направил, че да се отнасяте така с мен?

— Всъщност — отвърна Фастълф, — идеята не беше моя. И после, мога да се позова единствено на своето отчаяние.

— Добре, чия идея беше тогава?

— Първоначално я предложи собственикът на имението, до което вече стигнахме. Аз самият нямах по-добра идея.

— Собственикът на имението? Защо пък той...

— Тя.

— Добре тогава, защо пък тя да предлага подобно нещо?

— О! Не ви ли обясних, че тя ви познава, мистър Бейли? Ето я там, вече ни чака.

Бейли вдигна смаяно поглед.

— Йосафате — прошепна той.

[1] Местен, присъщ за даден географски район. — Б.пр. ↑

6 ГЛАДИА

23.

Младата жена ги посрещна с измъчена усмивка:

— Знаех си, че когато те видя отново, Илайджа, това ще е първата дума, която ще чуя.

Бейли не откъсваше поглед от нея. Беше се променила. Носеше косата си по-късо подстригана, а лицето ѝ имаше още по-угрижен вид в сравнение с първата им среща преди две години. Изглеждаше много по-състарено. И все пак тя си оставаше Гладиа. С нейния триъгълен овал, издадени скули и малка брадичка. Все така дребничка, все така слаба — в нея неизменно се долавяше нещо детинско.

След като се върна на Земята, Бейли често я сънуваше, макар и по не отявлено еротичен начин. Сънищата му представляваха различни варианти на това, как той все не може да я достигне. Гладиа оставаше винаги малко по-надалече, отколкото трябваше, за да я заговори човек направо. Никога не го чуваше, когато Бейли я викаше. Никога не се приближаваше, когато той тръгваше към нея.

Не беше трудно да се разбере, защо сънищата му бяха такива. Гладиа беше родена на Солария и следователно се предполагаше, че почти никога не присъства физически пред други човешки същества.

Илайджа беше забранен за нея, защото беше човек, още повече (разбира се), че идваше от Земята. И въпреки, че разследването на убийството налагаше те да се срещат, когато се случваше да са заедно физически, тя беше покрита от главата до петите, за да избегне истинския контакт. При последната им среща, обаче, тя беше протегнала голата си ръка и с мимолетно движение се беше докоснала до неговата буза — с явно пренебрежение на здравия разум. Трябва да е знаела, че в резултат от това, би могла да се зарази. За Бейли докосването означаваше много, защото всеки един елемент от нейното възпитание го правеше немислимо.

С времето сънищата му бяха избледнели. Думите на Бейли прозвучаха доста глуповато:

— Значи *ти* си притежавала...

Той замълча и Гладиа довърши изречението вместо него.

— Робота. А преди две години, пак аз имах съпруг. Всичко, до което се докосна, се разрушава.

Без да си дава сметка какво прави, Бейли сложи длан върху своята буза. Гладиа изглежда не забеляза.

— Ти ми дойде на помощ тогава — продължи тя. — Прости ми, но трябваше да те извикам пак. Заповядай, Илайджа. Заповядайте, д-р Фастълф.

Фастълф отстъпи на Бейли да влезе пръв и го последва. След него вървяха Данил и Жискар — и с характерната за роботите незабележимост отстъпиха в две от незаетите ниши, разположени една срещу друга. Те застанаха прави, с гръб към стените.

Като че ли за момент Гладиа се отнесе към тях с типичното за човешките същества безразличие спрямо роботите. Но след като хвърли поглед към Данил, тя се обърна към Фастълф с леко потрепване в гласа си:

— Онзи там. Моля ви. Помолете го да излезе.

Фастълф възкликна с известно учудване:

— Данил?

— Прекалено... прекалено много прилича на Джендър!

Фастълф се обърна и погледна Данил. По лицето му премина сянка на неприкрита болка.

— Разбира се, скъпа. Ще трябва да ме извините. Не се сетих. Данил, отиди в някоя друга стая и остани там, докато не си тръгнем.

Без да каже и дума, Данил излезе.

Гладиа хвърли бегъл поглед върху Жискар, сякаш преценяваше дали и той не прилича прекалено много на Джендър, после се обърна с леко свиване на раменете.

— Някой от вас ще желае ли да се ободри с нещо? — попита тя. — Имам чудесен сок от кокосов орех — студен и пресен.

— Не, Гладиа — отвърна Фастълф. — Просто доведох тук мистър Бейли, както бях обещал. Няма да стоя дълго.

— Една чаша вода за мен, ако може — обади се Бейли, — няма да те притеснявам с нищо друго.

Гладиа вдигна ръка. Без съмнение я наблюдаваха, защото само след миг се появи един робот с поднос, върху който имаше чаша вода и малко блюдо с нещо подобно на бисквити, украсени с розовеникави топчици.

Бейли не можа да се сдържи и си взе една, макар че не беше сигурен, какво представлява. Трябва да беше производно на земните сладкиши. Той не можеше да повярва, че който и да било на Аврора ще седне да яде част от оскъдната местна биота, или пък нещо синтетично. И все пак, производните на земната кухня сигурно се бяха променили с времето — или вследствие на целенасочена култивация, или вследствие на въздействието на необичайната околна среда. Пък и по време на обяда, Фастълф беше споменал, че голяма част от аврорианското меню изисква придобит вкус.

Бейли остана приятно изненадан. Бисквитите имаха остър и ароматен вкус и толкова му харесаха, че той си взе още една почти веднага. Каза „Благодаря“ на робота (който не би имал нищо против да остане прав до безкрайност) и взе цялото блюдо, заедно с чашата вода.

Роботът излезе.

Беше късен следобед и червеникавото слънце надничаше през прозорците, които гледаха на запад. На Бейли му се струваше, че къщата е по-малка от тази на Фастълф, но щеше да се чувства в още по-добро настроение, ако тъжната фигура на Гладиа не действаше толкова потискащо.

Разбира се, възможно беше само така да му се струва. Във всеки случай, за него беше невъзможно да се чувства добре в една постройка, която се предполагаше, че служи за дом и защита на човешките същества, а същевременно зад всяка нейна стена дебнеше откритото пространство. Нито една стена, помисли си Бейли, не излъчваше топлината на човешки живот, скрит от другата ѝ страна. Отникъде не идваше усещането за другарство и общност. Зад всяка външна стена, от всички страни, отгоре и отдолу се долавяше един неодошевен свят. Студен! Студен!

Самия Бейли го обля студена вълна, щом си помисли отново за дилемата, пред която беше изправен. (За момент, шокът от срещата с Гладиа го беше отвлякъл от тази мисъл.)

— Ела — каза Гладиа. — Седни, Илайджа. Ще ме извиниш, че не съм съвсем на себе си. За втори път съм в центъра на планетарна сензация, а първия път ми беше повече от достатъчен.

— Разбирам те, Гладиа. Моля те, недей да се извиняваш — отвърна Бейли.

— А колкото до вас, скъпи докторе, моля ви не се чувствайте задължен да си тръгвате.

— Ами... — Фастълф погледна часовниковата лента на стената. — Ще остана за малко, но после, скъпа моя, ме чака работа — ако ще небето да рухне. Всъщност още повече, тъй като трябва да се подготвя за близкото бъдеще, когато изобщо няма да имам възможност да работя.

Гладиа замига бързо, сякаш се опитваше да сдържи сълзите си.

— Знам, д-р Фастълф. Имате огромни неприятности заради... заради онова, което стана тук, а аз изглежда не намирам време да мисля за нищо друго, освен за собственото си... притеснение.

— Ще направя всичко възможно да се погрижа сам за моите проблеми, Гладиа — каза Фастълф, — и няма нужда да се чувствате виновна заради всичко това. — Може би мистър Бейли ще е в състояние да помогне и на двамата ни.

Бейли стисна устни, като чу това, после тежко изрече:

— Не допусках, Гладиа, че си замесена по какъвто и да било начин в този случай.

— А кой друг? — въздъхна тя.

— Значи ти притежаваш... притежавала си Джендър Панел?

— Не точно притежавах. Д-р Фастълф ми го беше заел.

— С него ли беше, когато той... — Бейли се поколеба, как да довърши.

— Умря? Не може ли да кажем умря? Не, не бях. И преди да си ме попитал, ще ти кажа, че в къщата нямаше никой друг. Бях сама. Обикновено съм сама. Почти винаги. Така съм възпитана на Солария, нали си спомняш. Разбира се, това не е задължително. Вие двамата сега сте тук и аз нямам нищо против — нищо кой знае какво.

— И си била съвсем сама, когато Джендър е умрял? Не се ли заблуждаваш?

— Вече ти казах — натърти Гладиа малко объркано. — Не, няма значение, Илайджа. Знам, че на теб всичко трябва да ти се повтаря ли, повтаря. Бях сама. Честно.

— Но е имало работи.

— Да, разбира се. Като казвам „сама“, имам предвид без други човешки същества.

— Колко работа притежаваш, Гладиа? Без да броим Джендър.

Гладиа се замисли, сякаш ги броеше на ум.

— Двадесет — каза накрая тя. — Пет в къщата и петнадесет в имението отвън. Освен това, роботите могат да се придвижват свободно между къщата на д-р Фастълф и моята, така че не винаги, когато видиш един робот, е възможно да прецениш, дали той е от моите, или от неговите.

— Аха — каза Бейли, — и тъй като д-р Фастълф има петдесет и седем робота в своето имение, това означава, че ако ги съберем, налице са седемдесет и седем робота общо. Има ли и други имения, с чиито роботи вашите могат да се смесват свободно?

— Няма друго имение — намеси се Фастълф, — което да е достатъчно наблизко за целта. Нито пък смесването на роботите е на особена почит. Гладиа и аз сме особен случай, защото тя не е аврорианка, и защото аз един вид съм поел... отговорност за нея.

— Дори и да е така. Седемдесет и седем — повтори Бейли.

— Да — съгласи се Фастълф, — но за какво ви е всичко това?

— Защото това означава — отвърна Бейли, — че имате на разположение седемдесет и седем движещи си обекта, всеки от които по форма смътно напомня човешко същество. Вие сте свикнали да ви се мяркат и да не им обръщате особено внимание. Не е ли възможно, Гладиа, ако едно истинско човешко същество иска да проникне в къщата — с каквато и да било цел, — ти да не го забележиш? Би ти се сторило като още един движещ се обект, смътно подобен по форма на човек, и сигурно не би му обърнала внимание.

Фастълф тихичко се изсмя, а Гладиа поклати глава без усмивка.

— Илайджа — отвърна тя, — веднага си личи, че си землянин. Да не би да си въобразяваш, че което и да било човешко същество, дори д-р Фастълф, би могло да се доближи до моята къща, без роботите да ме предупредят? Аз мога да пренебрегна една движеща се фигура, като я сметна за робот, но нито един робот не би го направил. Вече ви чаках, когато пристигнахте преди малко, но само защото роботите ме предупредиха за вашето приближаване. Не, не, когато умря Джендър, нямаше нито едно друго човешко същество в къщата.

— Освен теб?

— Освен мен. Също както никой, освен мен, не беше в къщата, когато убиха моя съпруг.

Фастълф предпазливо се намеси.

— Има разлика, Гладиа. Съпругът ви е бил убит с тъп инструмент. Било е необходимо физическото присъствие на убиеца и щом единствено вие сте се намирала в къщата, нещата са били сериозни. В този случай, Джендър е бил изваден от режим на работа с умело продиктувана програма. Физическото присъствие не е било необходимо. Това, че сте присъствала само вие, не означава още нищо. Особено след като нямате представа, как да блокирате мозъка на един хуманоиден робот.

Двамата обърнаха поглед към Бейли, Фастълф с насмешливо изражение на лицето, Гладиа с тъжно. (Бейли се чудеше как ли Фастълф, чието бъдеще беше също толкова неясно, колкото и бъдещето на Бейли, успяваше въпреки това да запази своето чувство за хумор. Какво толкова го караше да се смее като идиот? Бейли мрачно се замисли.)

— Невежеството — бавно каза той, — все още не означава нищо. Човек може да не знае, как да стигне до определено място, но случайно да се натъкне на него, докато се лута слепешката. Би могло в разговор с Джендър ненадейно да се налучка копчето за мозъчно изключване.

— И каква е вероятността за това? — попита Фастълф.

— Вие сте специалистът, д-р Фастълф, и предполагам, че ще ми кажете, че тя е много малка.

— Невъобразимо малка. Човек може и да не знае, как да стигне до определено място. Но ако единственият път до там е маркиран от поредица яки въжета, опънати в рязко сменящи се посоки, каква е вероятността да се стигне до мястото случайно с вързани очи?

Ръцете на Гладиа затрепериха от вълнение. Тя стисна юмруци и ги опря в коленете си, като че ли се надяваше по този начин да спре треперенето.

— Не съм го направила — случайно или не. Не бях с него, когато това се е случило. *Не бях*. Сутринта си поговорихме с Джендър. Той беше добре, изглеждаше абсолютно нормално. Часове по-късно, когато го извиках, той така и не се появи. Тръгнах да го търся и го намерих изправен на обичайното си място. Изглеждаше съвсем нормално. Бедата беше, че не ми отговаряше. Не отговаряше въобще. Оттогава, така и никога не проговори.

— Възможно ли е — попита Бейли, — съвсем между другото да си му казала нещо, което да е предизвикало мозъчното изключване след като си го оставила — може би след около час по-късно?

— Абсолютно невъзможно, мистър Бейли — остро възрази Фастълф. — Мозъчното изключване настъпва веднага. Моля ви да не се заяждате с Гладиа по такъв начин. Тя не е способна да предизвика умишлено мозъчно изключване, а е немислимо да го е направила случайно.

— Не е ли също така немислимо това да се случи вследствие на случайно позитронно отместване, както твърдите, че трябва да е станало?

— Не толкова немислимо.

— И двете алтернативи са изключително невероятни. Каква е разликата в немислимостите?

— Огромна. Допускам, че мозъчно изключване вследствие на позитронно отместване може да настъпи с вероятност 1 по 10^{12} ; а породена от случайно налучкване — с 1 по 10^{100} . Това е само една груба, но разумна оценка. Разликата е по-голяма, отколкото разликата в размерите на един електрон и цялата Вселена — и е в полза на позитронното отместване.

За известно време се възцари тишина.

— Д-р Фастълф — поде Бейли, — преди малко казахте, че няма да можете да останете дълго.

— Вече стоях прекалено много.

— Добре. Тогава бихте ли си тръгнали?

Фастълф понечи да стане, после попита:

— Защо?

— Защото искам да говоря с Гладиа насаме.

— За да се заяждате с нея?

— Трябва да я разпитам без вашата намеса. Положението е твърде сериозно, за да обръщаме внимание на учтивостта.

— Не се боя от мистър Бейли, скъпи докторе — намеси се Гладиа. — После добави с горчивина — Роботите ще ме защитят, ако отиде твърде далече в своята неучтивост.

Фастълф се усмихна и каза:

— Много добре, Гладиа.

Той се изправи и протегна ръка към нея. Тя я пое за кратко.

— Бих искал Жискар да остане тук като обща охрана, а Данил да не напуска съседната стая, ако не възразявате. Бихте ли ми заели един от вашите работи да ме придружи до моето имение?

— Разбира се — отвърна Гладия и повдигна ръцете си. — Струва ми се, че познавате Пандиън.

— И още как! Твърд и надежден придружител.

Фастълф излезе с работа по петите си.

Бейли изчака, докато гледаше Гладия и я изучаваше с поглед. Тя седеше свела очи към ръцете, които беше присвила вяло в скута си.

Бейли беше сигурен, че тя криеше нещо. Не знаеше как би могъл да я накара да проговори, но беше сигурен и в друго. Докато Фастълф беше там, тя нямаше да каже цялата истина.

24.

Най-сетне Гладиа вдигна поглед с изражението на малко момиченце върху лицето си.

— Как си, Илайджа? Как се чувстваш? — тихо попита тя.

— Достатъчно добре, Гладиа.

— Д-р Фастълф каза, че ще те доведе през ливадите и че ще се погрижи да изпиташ предварително най-лошото.

— Нима? И защо? За да се забавлява ли?

— Не, Илайджа. Казах му как си реагира на откритото пространство. Спомняш ли си, когато изгуби съзнание и падна в езерото?

Илайджа поклати отривисто глава. Не можеше да отрече нито факта, нито пък че не си го спомня, но не му се нравеше, че тя заговори за това.

— Вече не е съвсем така — рязко отсече той. — Имам напредък.

— Но д-р Фастълф каза, че ще ти направи един малък тест. Добре ли мина?

— Достатъчно добре. Не припаднах.

Той си спомни епизода на борда на кораба, когато приближаваха Аврора, и леко скръцна със зъби. Това беше съвсем друго и нямаше нужда да го обсъждат.

— Как да те наричам тук? — смени нарочно темата Бейли. — Как да се обръщам към теб?

— Ти ме наричаш Гладиа.

— Може би не е прието. Бих могъл да ти казвам мисис Делмар, но може би имаш...

Тя пое задъхано въздух и остро го прекъсна:

— Не съм използвала това име, откакто дойдох тук. Моля те да не го използваш и ти.

— Как те наричат аврорианците в такъв случай?

— Казват ми Гладиа Солария, но само за да подчертаят, че съм чужденка. Не държа и на това. Аз съм просто Гладиа. Едно име. Не е аврорианско и се съмнявам, че може да се повтаря на тази планета,

така че то стига. Аз ще продължа да те наричам Илайджа, ако нямаш нищо против.

— Нямам нищо против.

— Бих искала да ти поднеса чай — каза Гладиа.

Прозвуча като твърдение и Бейли кимна.

— Не знаех, че космолитите пият чай — отбеляза той.

— Не е като чая на Земята. Това е растителен екстракт, съвсем приятен, но не се счита за вреден по никакъв начин. Наричаме го чай.

Тя вдигна ръка и Бейли забеляза, че ръкавът ѝ беше здраво вързан за китката, откъдето продължаваха тънки ръкавици с цвят на кожата. Значи продължаваше да излага минимална част от повърхността на своето тяло в негово присъствие. Все така свеждаше до минимум опасността от зараза.

За момент ръката ѝ остана във въздуха, а след още една-две секунди се появи робот с поднос. Очевидно беше още по-примитивен и от Жискар, но подреди чашите за чай, малките сандвичи и сладките, с размера на хапка, с плавни движения. Наля чая по начин, който се доближаваше до грацията.

— Как постигаш това, Гладиа? — полюбопитства Бейли.

— Кое, Илайджа?

— Вдигаш ръката си всеки път, когато искаш нещо, и роботите винаги знаят какво е то. Този как разбра, че искаш да сервира чая?

— Не е трудно. Когато вдигам ръка, тя смущава слабо електромагнитно поле, което се поддържа непрекъснато в стаята. Малки разлики в положението на ръката и пръстите ми смущават полето по различен начин и роботите интерпретират тези смущения като нареждания. Използвам го само за прости нареждания: Ела тук! Донеси чай! и така нататък.

— Не съм забелязал д-р Фастълф да използва такава система в имението си.

— Всъщност тя не е аврорианска. Това е системата ни на Солария и аз съм свикнала с нея. Пък и винаги пия чай по това време. Борграф го очаква.

— Това ли е Борграф? — Бейли се вгледа с интерес в робота, като си даде сметка, че преди малко само го беше мернал. Привикването бързо пораждаше безразличие. Още няколко дена и нямаше въобще да забелязва роботите. Щяха да сноват около него

незабележими и домашната работа щеше да изглежда, че се върши от само себе си.

Той, обаче, не искаше да не ги забелязва. Искаше да ги няма въобще.

— Гладиа, — рече Бейли, — искам да остана насаме с теб. Дори без роботите. Жискар, отиди при Данил. Можеш да охраняваш оттам.

— Да, сър — отвърна Жискар, внезапно оживял и проговорил при произнасянето на своето име.

Гладиа като че ли донякъде се развесели.

— Вие, земляните, сте толкова странни. Знам, че имате работи на Земята, но изглежда не знаете, как да се държите с тях. Вие *излайвате* заповедите си, като че ли те са глухи.

Тя се обърна към Борграф и тихо му каза:

— Борграф, никой от вас да не влиза в стаята, докато не ви извикам. Не ни прекъсвайте по никакъв повод, освен при ясна и неотложна нужда от спешен случай.

— Да, госпожо — отвърна Борграф.

Той отстъпи, хвърли поглед към масата, като че ли проверяваше, дали не е пропуснал нещо, обърна се и излезе от стаята.

Бейли се развесели на свой ред. Гласът на Гладиа беше прозвучал меко, но тонът ѝ беше също толкова категоричен, както на старшината, когато се обръща към новобранец. Но защо пък трябваше да се учудва? Отдавна беше разбрал, че е далеч по-просто да виждаш чуждите кусури, отколкото своите собствени.

— Сега сме сами, Илайджа — каза Гладиа. — Дори роботите излязоха.

— Не се ли страхуваш да останеш сама с мен? — попита Бейли.

Тя поклати бавно глава.

— Защо да се страхувам? Едно повдигане на ръката, един жест, един вик на уплаха — и няколко работа ще са тук начаса. Никой, на нито един от Външните светове, няма причини да се страхува от друго човешко същество. Не сме на Земята. Както и да е, защо питаш?

— Защото може да имаш и други страхове. Не бих прибягнал до никакво насилие върху теб, нито пък бих се отнесъл по някакъв начин зле физически. Но не се ли боиш от въпросите ми и онова, което мога да разбера за теб? Не забравяй, че това не е Солария. На Солария аз ти съчувствах и се стараех да покажа, че си невинна.

— Не ми ли съчувстваш и сега? — приглушено попита тя.

— Този път няма мъртъв съпруг. Не те подозират в убийство. Унищожен е само един робот и доколкото знам, не те подозират в нищо. Сега имам проблем с д-р Фастълф. За мен е най-важно — по причини, върху които няма да се спирам — да покажа *неговата* невинност. Ако това се окаже в твоя вреда, аз няма да мога да направя нищо. Нямам намерение да се отклонявам от своя път, за да ти спестя болката. Казвам ти го от чувство за справедливост.

Тя повдигна глава и го прониза с високомерен поглед:

— Защо мислиш, че нещо е в моя вреда?

— Може би ще успеем да открием защо — отвърна студено Бейли, — сега, когато д-р Фастълф го няма, за да се намесва.

Той бодна в чинията един от малките сандвичи с виличка (нямаше смисъл да се протяга с ръка, което вероятно би превърнало в невъзможно за Гладиа докосването до цялата останала част от чинията), прехвърли го в чинийката пред себе си, пъкна го в устата си и отпи от чая.

Тя направи същото, сандвич след сандвич, глътка след глътка. Ако той щеше да се държи студено, то очевидно и нейните намерения бяха същите.

— Гладиа, — обърна се към нея Бейли, — важно е да знам какви точно са вашите отношения с д-р Фастълф. Ти живееш до него и двамата сте оформили нещо като общо домакинство от работи. Той явно е загрижен за теб. Не направи никакъв опит да защити собствената си невинност, като оставим настрана неговото голословно твърдение, че е невинен. Но теб започна усилено да те защитава още в мига, когато те притиснах със своите въпроси.

Гладиа леко се усмихна:

— Какво подозираш, Илайджа?

— Не увъртай — отвърна Бейли. — Не искам да подозирам. Искам да знам.

— Д-р Фастълф спомена ли Фаня?

— Да.

— Попита ли го, дали Фаня му е жена, или те просто живеят под един покрив? Дали има деца?

Бейли неловко се размърда. Можеше да го попита, разбира се. В тесните квартири на претъпканата Земя обаче, частният живот се

пазеше ревностно, именно защото почти не оставаше място за него. На Земята беше практически невъзможно да не знаеш семейни подробности за останалите. Човек никога не задаваше излишни въпроси и не се преструваше, че не знае. Лицемерието се беше превърнало в повсеместен навик.

Естествено тук, на Аврора, земните правила на играта не важаха, но Бейли по инерция се беше придържал към тях. Глупаво!

— Още не съм го попитал — отвърна той. — Кажи ми.

— Фаня му е жена — обясни Гладиа. — Бил е женен няколко пъти — последователно, разбира се, макар че многобрачието при двата пола не е съвсем нечувано на Аврора — сянката на умерена погнуса, с която произнесе последното, премина в сянка на умерена самоотбрана. — На Солария е нечувано. Както и да е, настоящият брак на д-р Фастълф вероятно скоро ще бъде разтрогнат. Тогава и двамата ще са свободни за нови ангажименти, макар често двете страни да не дочакват разтрогването за тази цел. Не твърдя, че разбирам това несериозно отношение, Илайджа, но така изграждат своите отношения аврорианците. Доколкото ми е известно, д-р Фастълф е доста праволинеен. Той държи винаги на един или друг брак, но никога не търси нищо извън него. На Аврора това се смята за старомодно и твърде глупаво.

Бейли кимна с глава.

— Подразбрах нещо повече по въпроса, докато четох. В брак се встъпва само когато се предвиждат деца, доколкото разбирам.

— Теоретично — да, но са ми казвали, че в днешно време почти никой не взима това на сериозно. Д-р Фастълф има вече две деца и не може да има други. Но въпреки това, той се жени и прави постъпки за трето. Отклоняват ги, разбира се, и той знае много добре това. Повечето аврорианци дори не се опитват да правят постъпки.

— Тогава защо му е да се жени?

— Има социални преимущества. Доста е сложно и при положение, че не съм аврорианка, не се ориентирам много добре.

— Е, няма значение. Разкажи ми за децата на д-р Фастълф.

— Има две дъщери от две различни майки. Нито една от майките не е била Фаня, разбира се. Няма синове. Всяка от дъщерите е била инкубирана в утробата на майката, както се прави на Аврора. И двете са вече големи и имат собствени имена.

— Близък ли е с тях?

— Не знам. Никога не е говорил за тях. Едната е роботик и предполагам, че той *трябва* да е запознат с нейната работа. Струва ми се, че другата се е кандидатирила за някаква длъжност в кметството на един от градовете, или вече я е заела. Наистина не знам.

— Знаеш ли дали има семейни търкания?

— Не, доколкото ми е известно, а то може да не е толкова много, Илайджа. Доколкото знам, д-р Фастълф е в прилични отношения с всичките си бивши жени. Нито един от разводите не е бил следствие от момент на ярост. Преди всичко, д-р Фастълф не е такъв човек. Не мога да си го представя да посрещне каквото и да било в своя живот с нещо повече от добродушна въздишка на примирение. Той ще се шегува дори и на смъртно легло.

Това поне звучеше правдоподобно, помисли си Бейли.

— А връзката на д-р Фастълф с теб? — попита той. — Истината, моля те. Не сме в положение да увъртаме истината, с цел да избегнем притесненията.

Тя вдигна поглед и го изгледа равнодушно.

— Няма какво да избягваме. Д-р Хан Фастълф е мой приятел — мой много добър приятел.

— Колко добър, Гладиа?

— Колкото казах — много добър.

— Дали не чакаш разтрогването на неговия брак, за да можеш да станеш следващата му жена?

— Не — Гладиа каза това много спокойно.

— Тогава любовници ли сте?

— Не.

— Били ли сте?

— Не. Учуден ли си?

— Просто ми трябва информация — отвърна Бейли.

— Тогава остави ме да отговарям на твоите въпроси свързано и недей да ги излайваш в лицето ми. Сигурно смяташ, че така ще ме притиснеш и ще изкопчиш нещо, което иначе бих запазила в тайна. — Не си личеше да е ядосана. По-скоро изглеждаше развеселена.

Бейли се изчерви и почти се накани да каже, че въобще не е имал такова намерение — което очевидно беше лъжа. Пък и нямаше да спечели нищо, като го отрича.

— Добре де, давай тогава — изръмжа леко той.

Остатъците от чая стояха разхвърляни върху масата. Бейли се зачуди, дали при нормални обстоятелства Гладиа нямаше да вдигне ръка, леко да я свие — ей така — и дали тогава роботът, Борграф, нямаше да влезе мълчаливо и да разчисти.

Фактът, че масата беше разхвърляна, не потискаше ли Гладиа? Нямаше да я разсейва, като отговаря? В такъв случай, по-добре беше да си остане разхвърляно. Но в крайна сметка Бейли реши, че не може да разчита много на това, тъй като не откри никакви признаци Гладиа да е разтревожена от бъркотията. Изобщо не й правеше впечатление.

Гладиа беше свела отново поглед в скута си, а лицето й изглеждаше съвсем помрачено и беше придобило донякъде суров вид. Сякаш надничаше в миналото, което по-скоро би предпочела да забрави.

— Имаш представа за моя живот на Солария — каза накрая тя. — Не беше щастлив, но аз не познавах по-добър. Едва когато се докоснах до щастieto, изведнъж ясно осъзнах, до каква степен — и колко силно — нещастен е бил моят предишен живот. Първият намек за това дойде от теб, Илайджа.

— От мен? — Бейли остана смаян.

— Да, Илайджа. При нашата последна среща на Солария — надявам се, че си я спомняш, Илайджа, — научих нещо важно. Аз те докоснах! Свалих моята ръкавица, която беше подобна на тази, която нося в момента, и докоснах бузата ти. Контактът не трая дълго. Не знам, какво е означавал той за теб — не, не ми казвай, няма значение, — но за мен означаваше много.

Тя вдигна поглед и срещна предизвикателно неговия.

— За мен той означаваше *всичко*. Промени живота ми. Не забравяй, Илайджа, че дотогава, след няколкото години детство, аз никога не бях докосвала мъж — или изобщо човешко същество, — освен съпруга си. А него докосвах много рядко. *Вижда*ла съм мъже по видеофона разбира се, и постепенно се запознах напълно с всичките им физически аспекти, с всяка част от тяхното тяло. В това отношение нямаше какво да науча. Но нямах основание да смятам, че един мъж може да бъде почувстван по-различно от друг. Знаех какво усещам при допира до кожата на своя съпруг, до неговите ръце, когато той се насилеше да ме докосне, какво... знаех *всичко*. Нямах основание да

смятам, че нещо би било по-различно с някой друг мъж. Не изпитвах никакво удоволствие от докосването до моя съпруг, а и защо ли трябваше да изпитвам? Изпитвам ли някакво особено удоволствие от допира на моите пръсти с тази маса? Освен дотолкова, че бих могла да оценя нейната физическа гладкост? Докосването до моя съпруг беше част от един ритуал, който се повтаряше от време на време. Той го изтърпяваше, защото това се очакваше от него. А като добър соларианин, той го правеше стриктно спазвайки датата и часа — с продължителност и по начин, съответстващи на добрите маниери. Но с това се изчерпваше всичко и макар че този периодичен контакт беше именно с цел сексуално общуване, съпругът ми не беше правил постъпки за дете. Убедена съм, че въобще нямаше и намерение да го прави. Аз изпитвах прекалено голямо страхопочитание към него, за да направя постъпки от моя страна, както би било редно. Сега, когато си спомням за това, мога да кажа, че сексуалното ни изживяване е било повърхностно и механистично. Никога не съм имала оргазъм. Нито веднъж. Че такова нещо въобще съществува, подразбрах от някои книги. Но описанията просто ме озадачаваха и — тъй като това се срещаше само във внесените отвън книги, в соларианските никога не ставаше дума за секс — не можех да им се доверя. Мислех, че всичко написано са просто екзотични метафори. Нито пък можех да експериментирам с автоеротизъм. Във всеки случай, не и успешно. Струва че мастурбация е разпространената дума. Поне нея съм чувала да употребяват на Аврора. Естествено, на Солария сексът не се обсъждаше в никакъв аспект. Нито пък някоя свързана с него дума се използва в доброто общество. Нито пък има друг вид общество на Солария. От нещо, което ми попадна случайно за четене, добих представа, как човек може да мастурбира. В редица удобни случаи съм правила плахи опити да извърша онова, което беше описано там. Табуто върху докосването до човешкото тяло доведе до това, че дори моето собствено ми се струваше забранено и неприятно. Можех да прокарам ръка по страните си, да скръстя крак върху крак, да усетя притискането на едното си бедро в другото, но това бяха обичайки докосвания, безинтересни. Да превърнеш процеса на докосването в инструмент на съзнателно удоволствие е нещо съвсем друго. Всяка частица от мен съзнаваше, че това не бива да се прави, защото знаех, че няма да изпитам удоволствие. И никога не ми е минавало през ума

— нито веднъж, — че бих могла да изпитам удоволствие от докосването при други обстоятелства. Защо ли би ми дошло наум? Как би могло да ми дойде наум? Докато не те докоснах онзи път. Не знам защо го направих. Изпитах прилив на чувства към теб, защото ти ме спаси от съдбата на убийца. Пък и общо взето, ти не ми беше забранен. Не беше соларианин. Не беше — извинявай — общо взето, мъж. Беше създание от Земята. По външност приличаше на човек — но с кратък живот и пълен със зарази — нещо, което в най-добрия случай можеше да се разглежда като полу-човек. Така че, понеже ме беше спасил и не беше истински мъж, аз можех да те докосна. И нещо повече, ти не ме гледаше с враждебността и антипатията на моя съпруг, или с добре заученото безразличие на онези, които ме гледаха по видеофона. Ти беше там, съвсем осезаем, и в твоите очи имаше топлота и загриженост. Дори потрепна, когато ръката ми се доближи до твоята буза. Забелязах това. Не знам защо стана така. Докосването беше толкова мимолетно. Нямахте причини физическото усещане да е различно от онова, ако бях докоснала своя съпруг или някой друг мъж — или дори може би, и жена. Но в него имаше нещо повече от физическото усещане. Ти беше там, зарадва се и показва всички признаци на обич, както ми се стори. Когато нашите тела — моята ръка и твоята буза, — се допряха, все едно че се бях докоснала до малко пламъче, което моментално пробяга нагоре по ръката ми и ме подпали цялата. Не знам колко време продължи това — не може да е било повече от една или две секунди, — но за мен времето беше спряло. Случи ми се нещо, което никога дотогава не ми се беше случвало. Когато по-късно си припомних онзи момент — след като вече бях наясно с нещата, — аз осъзнах, че в онзи момент съм изпитала нещо много подобно на оргазъм. Опитах се да не го покажа... — Бейли поклати глава, без да смее да я погледне. — Значи не съм го показала. Казах „Благодаря ти, Илайджа“. Казах го заради това, което ти направи за мен във връзка със смъртта на моя съпруг. Но най-вече, защото без сам да си даваш сметка, тя озари моя живот и ми показа какво има на този свят. Защото ми отвори една врата. Защото ми откри един път. Защото ми показа нови хоризонти. Физическото действие не означаваше нищо само по себе си. Просто едно докосване. Но това беше началото на всичко.

Гласът ѝ замря и известно време тя не каза нищо, потънала в спомени.

После вдигна един пръст.

— Не. Не казвай нищо. Още не съм свършила. Преди онзи момент, си бях представяла разни неща — много смътно и неясно. Един мъж и аз да правим онова, което правехме аз и моят съпруг. Но някак си по-различно — не знаех дори в какъв смисъл по-различно. Може би с по-различно усещане — нещо, което дори не можех да си представя, колкото и с всички сили да се мъчех. Сигурно целият ми живот щеше да премине в опити да си представя непостижимото. Щях да си умра така, както предполагам, че жените на Солария — а също и мъжете — често умират — без никога да го разберат. Дори след три или четири века живот. Без никога да го разберат. Имайки деца, но без никога да го разберат. Но само едно докосване до твоята буза, Илайджа, и аз го разбрах. Не е ли удивително? Ти ме научи какво мога да си представям. Не механичното извършване, не скучното и неохотно доближаване на телата, а нещо, което никога не бих предположила, че може да е свързано с това. Изразът на лицето, блясъкът в очите, усещането за... нежност... внимание... за нещо, което дори не мога да го опиша... приемане... снижаване на ужасяващата бариера между отделните личности. Любов, предполагам, е подходящата дума, която обобщава всичко това. Почувствах любов към теб, Илайджа, защото то помислих, че и ти може да изпитваш любов към мен. Не казвам, че си ме обичал, но ми се струваше, че би могъл. Това никога не ми се беше случвало и макар че в древната литература споменават такива неща, аз не знаех, какво искат да кажат с тях. Не повече, отколкото в случаите, когато мъжете в тези книги говореха за „чест“ и се убиваха заради нея. Приемах думата, но така и никога не успях да разбера нейното значение. И досега е така. Така беше и с „любовта“, докато не те докоснах. След това вече можех да си представям. Дойдох на Аврора, като си спомнях за теб, и мислех за теб, и мислено говорех с теб до безкрайност. Бях убедена, че на Аврора ще срещна милиони Илайджи.

Тя млъкна за момент, изгубена в своите мисли, после изведнъж продължи пак:

— Не стана така. Оказа се, че на Аврора е също толкова зле, колкото и на Солария, само че по друг начин. На Солария сексът беше нещо *лошо*. Мразеха го и ние всички му обръщяхме гръб. Не можехме

да се любим заради омразата, която будеше сексът у нас. На Аврора, сексът е *отегчителен*. Приемат го хладнокръвно и с лекота — с такава лекота, както и дишането. Ако някой почувства желание за секс, той се протяга към първия, когото сметне за подходящ. И ако този подходящ човек в момента не е ангажиран с нещо, което да не може да остави, следва секс в каквато форма се сметне за приемлива. Като дишането. Но къде е екстазът в дишането? Ако човек се задушаваше, тогава вероятно първото разтърсващо вдишване може и да представлява наслада и облекчение. Но ако никога не си се задушавал? Ако човек неволно никога не е минавал без секс? Ако на младите сексът е бил преподаван наравно с четенето и програмирането? Ако от децата се очаква да експериментират в курса на обучението, а от по-големите се очаква да помагат? Сексът, позволен и безплатен като водата, няма нищо общо с любовта на Аврора. Също както сексът, забранен и в качеството си на нещо срамно, няма нищо общо с любовта на Солария. И в двата случая децата са малко. Правят се предварително официални постъпки. И ако бъде отпуснато разрешение, идва етапът на секса, предназначен само за правене на деца — скучен и противен. Ако след един разумен период от време не се стигне до забременяване, твоят дух се сломява и прибягваш до изкуствено осеменяване. След време, както на Солария, ектогенезата ще е единствената алтернатива. Оплождането и ембрионалното развитие ще стават само в генотариумите. Сексът ще остане сам за себе си като форма на социално общуване и ще играе същата роля в любовта, каквато има и космическото поло. Не можах да се нагодя към аврорианските възгледи, Илайджа. Не съм възпитана така. С ужас протягах ръка за секс и никой не ми отказваше — и не му пукаше. Очите на всеки мъж бяха празни, когато се предлагаш, и оставаха празни, когато приемаше. Още една, си казваха те, какво от това? Те бяха склонни, но нищо повече от склонни. И докосването до тях не означаваше нищо. Все едно, че докосвах своя съпруг. Научих се да го правя, да ги следвам, да приемам тяхното насочване — но това все така продължаваше да не значи нищо. Не придобих дори и желанието да го направя за себе си, самата аз. Чувството, което ти ми даде, никога не се върна и след време се отказах. На фона на всичко това, д-р Фастълф беше мой приятел. На цяла Аврора, единствено той знаеше подробности за онова, което стана на Солария. Поне така си мисля. Знаеш, че подробности не бяха

оповестени, а сигурно не са присъствали и в онази ужасна хипервълнова програма, за която чух. Отказах да я гледам. Д-р Фастълф ме защити от липсата на разбиране от страна на аврорианците и от общото презрение към соларианците. Защити ме и от отчаянието, което след време ме обзе. Не, ние не сме били любовници. Можех да се предложа. Но когато това ми хрумна, вече не смятах, че чувството, което ти ми вдъхна, Илайджа, някога ще се върне пак. Мислех, че съм се лъгала в своите спомени и се отказах. Не се предложих. Нито пък той себе си. Не знам защо не го е направил. Може би е разбирал, че моето отчаяние идва от неуспеха да намеря нещо полезно в секса и не е искал да го задълбочава с нов неуспех. Това е напълно в стила му — да прояви загриженост към мен по такъв мил начин. Така че, не бяхме любовници. Той ми беше просто приятел, и то тогава, когато имах най-голяма нужда. Това е, Илайджа. Ето ти пълния отговор на въпросите, които ми зададе. Искаше да знаеш какви са моите отношения с д-р Фастълф и каза, че ти трябва информация. Имаш я. Доволен ли си?

Бейли се помъчи да не покаже колко му е мъчно.

— Съжалявам, Гладиа, че животът е бил толкова труден за теб. Даде ми информацията, от която се нуждаех. Даде ми повече информация, отколкото, вероятно, предполагаш.

Гладиа се намръщи.

— В какъв смисъл?

Бейли не отговори направо.

— Гладиа, — каза той, — радвам се, че споменът за мен е означавал толкова много за теб. Докато бях на Солария, никога не ми е идвало наум, че съм ти направил такова силно впечатление. Дори и да се бях сетил, никога не бих се опитал... Ти знаеш.

— Знам, Илайджа — меко отвърна тя. — Нито пък щеше да получиш нещо, ако се беше опитал. Не бих могла.

— И аз знам, че това е така. И не приемам онова, което ми каза сега, като покана. Едно докосване, един миг на сексуално вглеждане — няма нужда от нищо повече. Много е вероятно то никога да не се повтори. А споменът за него не би трябвало да се разваля с глупави опити за възкресение. Това е причината сега да не... се предлагам. Не го приемай като началото на още една задънена улица за себе си. Пък и...

— Да?

— Както вече споменах, ти ми каза може би повече, отколкото осъзнаваш. Каза ми, че историята не свършва с твоето отчаяние.

— Защо мислиш така?

— Като ми разказваше за чувството, което ти вдъхнало докосването до моята буза, ти спомена нещо като „когато по-късно си припомних онзи момент — след като вече бях наясно с нещата, — осъзнах, че тогава съм изпитала нещо много подобно на оргазъм“. Но после започна да обясняваш, че сексът с аврорианците така и никога не довел до нищо. Следователно предположих, че и с тях не си изпитала оргазъм. Но ти *трябва* да си го изпитала, Гладиа, щом определяш по този начин онова усещане, което си изпитала на Солария. Не може спомняйки си да разбереш, че е това е било оргазъм, без никога да си се любила истински. С други думи, ти *си* имала любовник и *си* изживяла любов. Ако трябва да вярвам, че д-р Фастълф не ти е любовник, нито е бил, тогава следва, че е, или е бил, някой друг.

— Дори и да е така. На теб какво ти влиза в работата, Илайджа?

— Не знам, Гладиа. Кажи ми кой е той и ако се окаже, че не ми влиза в работата, с това ще приключим.

Гладиа мълчеше.

— Ако не ми кажеш, Гладиа — добави Бейли, — ще трябва аз да ти кажа. Вече споменах, че не съм в състояние да ти спестявам излишни емоции.

Гладиа продължаваше да мълчи, угълчетата на нейните устни бяха побелели от стискане.

— Трябва да е бил някой, Гладиа, а твоята скръб от загубата на Джендър е огромна. Отпрати Данил, защото не можеш да го гледаш, заради приликата му с Джендър. Ако греша, като смятам, че това е бил Джендър Панел... — Той се поколеба за миг, после рязко полита — Вярно ли е, че роботът Джендър Панел ти е бил любовник?

Гладиа прошепна:

— Джендър Панел, роботът, не ми е бил любовник. — После добави, по-силно и по-твърдо — Беше ми съпруг!

25.

Устните на Бейли замърдаха беззвучно, но четиригласният възглас не можеше да бъде сбъркан.

— Да — каза Гладиа. — Йосафате! Изумен си. Защо? Не одобряваш ли?

— Не ми е работата да одобрявам или не — безизразно отвърна Бейли.

— Което значи, че не одобряваш.

— Което значи, че просто търся информация. Каква е разликата между любовник и съпруг на Аврора?

— Щом двама души живеят заедно в едно и също имение за известен период от време, техните взаимоотношения са по-скоро съпружески, отколкото любовни.

— Колко дълъг период от време?

— Доколкото разбирам, зависи от мястото — в съответствие с местните разпоредби. В града Еос, периодът от време е три месеца.

— Трябва ли двамата да се въздържат от сексуални отношения с други през този период?

Гладиа повдигна учудено вежди.

— Защо?

— Просто питам.

— Ограничението е немислимо за Аврора. Съпруг или любовник, няма значение. Тук човек се ангажира със секс, когато му се прииска.

— А приисквало ли ти се е, докато си била с Джендър?

— Не ми се е случвало, но това си беше мой личен избор.

— А други предлагали ли са се?

— От време на време.

— И ти си отказвала?

— Винаги мога да откажа, след като не желая. Това е типично за непридирчивия им стил тук.

— Но ти отказва ли?

— Да.

— А този, на когото си отказала, знаеше ли защо го правиш?

— Какво искаш да кажеш?

— Знаеха ли, че имаш съпруг-робот?

— Имах *съпруг*. Не го наричай съпруг-робот. Няма такъв израз.

— Знаеха ли?

Тя се замисли.

— Не знам дали са знаели.

— Казвала ли си им?

— Защо да им казвам?

— Не отговаряй на въпросите ми с въпроси. Казвала ли си им?

— Не съм.

— Как си могла да избегнеш това? Не мислиш ли, че би било естествено да дадеш обяснение за своя отказ?

— Никога не се искат никакви обяснения. Един отказ си е просто отказ и винаги се приема. Не те разбирам.

Бейли спря да събере мислите си. Гладиа и той не се разминаваха в своите интереси; те вървяха успоредно.

Той започна отново:

— На Солария щеше ли да е естествено да имаш робот за съпруг?

— На Солария това би било немислимо и никога не бих сънувала за подобно нещо. На Солария всичко е немислимо. И на Земята също, Илайджа. Жена ти би ли си взела някога робот за съпруг?

— Това няма отношение към въпроса, Гладиа.

— Вероятно, но твоето изражение беше достатъчно красноречиво. Може и да не сме аврорианци — ти и аз, — но сме на Аврора. Живея тук от две години и приемам нейните плюсове.

— Да не искаш да кажеш, че сексуалните отношения между хора и роботи са често срещани на Аврора?

— Не знам. Знам просто, че се приемат, защото се приема всичко, свързано със секса. Всичко, което е доброволно, което дава взаимно удовлетворение, и което не вреди физически никому. Какво толкова му пука на някой, как даден човек, или произволна група от хора, намират удовлетворение? На кой му пука, какви книги чета аз, какво ям, кога си лягам да спя или ставам, дали си падам по котките или не обичам розите? Сексът също е въпрос на безразличие — на Аврора.

— На Аврора — повтори Бейли като ехо. — Но ти не си родена на Аврора и не си възпитана по такъв начин. Само преди малко каза, че не си могла да се нагодиш именно към това безразличие спрямо секса, което сега превъзнасяш. Преди изказа отвращението си от многократните бракове и безпрепятствените сношения. Може би не си им обяснявала причините за своя отказ, защото дълбоко в себе си се срамуваш, че Джендър ти е съпруг. Може би си знаела, или подозирала, или дори само си предполагала, че това не е обичайно. Че е необичайно дори за Аврора — и си се срамувала.

— Не, Илайджа, няма да ме подлъжеш да кажа такова нещо. Ако за Аврора е необичайно да имаш робот за съпруг, това би се дължало единствено на факта, че роботите като Джендър са необичайни. Роботите, които имаме на Солария, или на Земята, или на Аврора — освен Джендър и Данил, — не са направени с цел да доставят някакво сексуално удовлетворение, освен най-примитивното. Сигурно биха могли да бъдат използвани за мастурбация — може би като механичен вибратор, — но нищо повече. И щом новите хуманоидни роботи се разпространяват широко, ще се разпространят и сексът между хората и роботите.

— Преди всичко, Гладиа — попита Бейли, — как така Джендър стана твоя собственост? Били са само два — и двата в имението на д-р Фастълф. Той просто така ли ти даде единия — половината от всичките?

— Да.

— Защо?

— От любезност, предполагам. Бях самотна, обезверена, отчаяна — един чужденец в чужда страна. Той ми даде Джендър, за да ми прави компания, и аз никога няма да мога да му се отблагодаря. Всичко трая само около половин година, но тази половин година струва може би колкото целия мой останал живот.

— Д-р Фастълф знаеше ли, че Джендър ти е съпруг?

— Никога не е споменавал, така че не знам.

— А *ти* споменавала ли си?

— Не.

— Защо не?

— Не виждах смисъл. И не, не беше защото съм се срамувала.

— Как стана така?

— Че не виждах смисъл ли?

— Не. Че Джендър стана твой съпруг.

Гладиа се вдърви. Тя отвърна с враждебна нотка в гласа си:

— Защо трябва да обяснявам това?

— Гладиа, — каза Бейли, — става късно. Не ме спъвай на всяка стъпка, която правя. Страдаш ли, че Джендър го... го няма?

— Искат ли питане?

— Искаш ли да разбереш какво се е случило?

— Пак, искат ли питане?

— Тогава ми помогни. Нужна ми е всичката информация, която мога да събера, за да започна — само за да започна — да осъществявам някакъв напредък по отношение на този привидно неразрешим проблем. Как така Джендър стана твой съпруг?

Гладиа се отпусна в стола и ненадейно очите ѝ се изпълниха със сълзи. Тя побутна чинията с трохи, в която преди това имаше сладки, и зададено рече:

— Обикновените работи не носят дрехи, но са направени така, че да изглеждат, сякаш имат. Познавам добре роботите, понеже съм живяла на Солария, и притежавам известен артистичен талант...

— Спомням си твоите светлинни форми — меко я прекъсна Бейли.

Гладиа кимна с глава.

— Разработих няколко проекта за новите модели работи. Според мен, проектите бяха по-стилни и по-интересни от използваните тук, на Аврора. На стените можеш да видиш една част от скиците на тези проекти. Останалите съм окачила в другите стаи на имението.

Погледът на Бейли се премести върху рисунките. Несъмнено представляваха работи. Те, обаче, не бяха реалистично изобразени, а изглеждаха удължени и неестествено разкривени. Сега, когато ги гледаше под нов ъгъл, Бейли забеляза, че изкривените части всъщност хитро подчертаваха онези места, които предполагаха наличието на облекло. Рисунките му напомняха за прислужническите дрехи, които беше видял в една книга, посветена на средновековна викторианска Англия. Дали Гладиа знаеше за тези неща, или просто ги беше налучкала, макар и с доста подробности? Не че беше съществен въпрос, но (вероятно) не биваше да се подминава току-така.

Когато Бейли първоначално забеляза рисунките, си беше помислил, че по този начин Гладиа се е заобиколила с работи, по подобие на своя живот на Солария. Тя беше заявила, че мрази този живот, но казаното представляваше мисловен продукт на нейния разум. Солария си оставаше нейната единствената родина, а това не може така лесно да се забрави — може би дори никога. И вероятно именно заради това тя рисуваше, макар че намираше друг благовиден предлог за новото си занимание.

— Имах успех — продължи Гладиа. — Някои от водещите концерни-производители на работи плащат добре за моите проекти и в редица случаи промениха изцяло външния вид на вече съществуващи работи според моите указания. Всичко това ми донесе известно удовлетворение, което донякъде компенсира емоционалната дупка в моя живот. Когато д-р Фастълф ми даде Джендър, аз се сдобих с робот, който, естествено, носеше истинско облекло. Скъпият доктор беше наистина толкова мил, че ми даде и доста дрехи за смяна. Но те изобщо не бяха направени с въображение и аз се забавлявах, като купувах най-различни глупости, които смятах за по-подходящи. Трябваше да взема точните мерки на Джендър, защото възнамерявах да ушийт моделите ми по поръчка — а *това* означаваше, че той постепенно трябва да си свали дрехите. Така и направи. И едва тогава, когато целият се съблече, разбрах, колко много прилича на човек. Нищо не му липсваше. А онези части, които се предполагаше, че трябва да получават ерекция, наистина получаваха. Всъщност, той съзнателно се контролираше, както бихме казали за едно човешко същество. На Джендър му ставаше и спадаше по заповед. Така ми каза, когато го попитах, дали пенисът му функционира в това отношение. Полюбопитствах и той ми показа. Трябва да знаеш, че макар Джендър да приличаше много на човек, аз си давах сметка, че той е робот. Имам известни задръжки по отношение на докосването до мъже — нали разбираш — и не се съмнявам, че това изигра голяма роля за моята неспособност да получа удовлетворение от секса с аврорианците. Но Джендър не беше човек. А през целия си живот, аз съм била все с работи. Можех спокойно да го докосвам. Не след дълго разбрах, че ми харесва да го пипам. Джендър разбра, че на мен ми харесва. Той беше фино настроен робот, който внимателно следваше Трите закона. Да не достави удоволствие, при положение, че може, щеше да означава да ме

разочарова. Разочарованието би се причислило към причиняването на вреда, а той не можеше да причинява вреда на едно човешко същество. С безкрайно внимание, той ме караше да изпитвам удоволствие. А понеже аз виждах у него желанието да ме накара да изпитам удоволствие — нещо, което никога не съм виждала при аврорианците — аз наистина го получавах и в крайна сметка разбрах — напълно, струва ми се — какво е оргазъмът.

— Значи си била щастлива? — попита Бейли.

— С Джендър? Разбира се. Напълно.

— Никога ли не се карахте?

— С Джендър? Как бих могла? Единствената му цел, единственото нещо, заради което съществуваше, беше да ме радва.

— Това не те ли притесняваше? Той те е радвал само защото е бил принуден да го прави.

— Какво друго може да накара един човек да направи нещо, освен това, че по една или друга причина, той е принуден да го направи?

— Значи, след като си разбрала какво е оргазъм, никога не си почувствала необходимост да го направиш наистина... с аврорианците?

— Щяха да са незадоволителен заместител. Искях само Джендър. Сега разбираш ли, какво съм изгубила?

Лицето на Бейли, което беше придобило естествено мрачен вид, стана сериозно.

— Разбирам, Гладиа — отвърна той. — Ако преди съм ти причинил болка, моля те да ми простиш, защото тогава не си давах напълно сметка.

Тя обаче се разрида. Бейли чакаше, без да може да каже нищо повече, без да може да се сети за някакъв разумен начин, по който да я утеши.

Накрая тя отърси глава и изтри очи с опакото на ръката си. После прошепна:

— Има ли още нещо?

Бейли каза с извинителна нотка в гласа си:

— Още няколко въпроса на друга тема и няма да те торможя повече. — После предпазливо добави — Засега.

— За какво става дума? — Гладиа изглеждаше много уморена.

— Знаеш ли, че има хора, които смятат, че д-р Фастълф е виновен за убийството на Джендър?

— Да.

— Знаеш ли, че самият д-р Фастълф признава, че само той разбира достатъчно, за да убие Джендър по начина, по който това е направено?

— Да. Скъпият доктор ми каза.

— Добре тогава, Гладиа *смяташ* ли, че д-р Фастълф е убил Джендър?

Тя рязко изправи глава и го изгледа сърдито.

— Разбира се, че не. Защо да го прави? Първо на първо, Джендър беше *негов* робот и той много се грижеше за него. Не познаваш скъпия доктор така, както аз, Илайджа. Той е толкова деликатен човек, който не би сторил зло никому и който никога не би сторил зло на един робот. Да си мислиш, че е способен да убие някого, е все едно да си мислиш, че камъните падат към небето.

— Нямам повече въпроси, Гладиа. Единственото друго нещо, заради което съм тук в момента, е да видя Джендър — или каквото е останало от Джендър, — ако ми позволиш.

Тя отново се изпълни с подозрение и стана враждебна.

— Защо? *Защо!*

— Гладиа! Моля те! Не мисля, че от това ще има някаква полза, но трябва да го видя и *да се убедя*, че това е така. Ще се опитам да не направя нищо, с което да накърня твоите чувства.

Гладиа се изправи. Дрехите ѝ, които не представляваха нищо повече от една плътно прилепнала рокля, не бяха черни (както щеше да е на Земята). Бяха в някакъв убит цвят, който нямаше никакъв блясък. Без да е кой знае какъв познавач на модата, Бейли си помисли, колко добре се подчертаваше с него скръбта ѝ.

— Ела с мен — прошепна Гладиа.

26.

Бейли последва Гладиа през няколко стаи, чиито стени излъчваха бледо сияние. Веднъж или два пъти долови бегло движение, което реши, че бяха бързо отдалечаващите се работи, на които им беше наредено да не пречат.

Минаха през едно антре, после изкачиха един етаж по някакви стълби и влезнаха в малка стая. Част от едната ѝ стена блестеше така, че изглеждаше, сякаш там има прожектор.

В стаята имаше койка и стол — и никакви други мебели.

— Това беше неговата стая — каза Гладиа. После, като че ли отгатнала мислите на Бейли, продължи — Той нямаше нужда от нищо повече. Оставях го сам толкова дълго, колкото можех — понякога за цял един ден. Не исках никога да ми омръзне. — Тя поклати глава. — Сега бих искала да съм оставала с него всяка една секунда. Не знаех, че времето ни е толкова малко. Ето го.

Джендър лежеше на койката и Бейли мрачно го изгледа. Роботът беше покрит с някаква гладка, блестяща материя. Светлината от стената беше насочена към главата на Джендър — отпусната с почти нечовешко спокойствие. Очите му бяха широко отворени, но мътни и без блясък. Наистина приличаше толкова много на Данил, че притеснението на Гладиа от неговото присъствие беше съвсем оправдано. Вратът и рамената на Джендър се показваха над завивката.

— Д-р Фастълф прегледа ли го? — попита Бейли.

— Да, изцяло. В отчаянието си отидох при него и ако го беше видял, как хукна насам, колко угрижен беше, каква болка, каква... каква паника го обзе, никога не би си помислил, че той е виновен за случилото се. Нищо не можа да направи.

— Съблечен ли е?

— Да. Д-р Фастълф трябваше да го съблече, за да го прегледа обстойно. Нямаше смисъл да го обличам пак.

— Ще ми позволиш ли да дръпна завивката, Гладиа?

— Трябва ли?

— Не искам после да се обвинявам, че съм пропуснал нещо очевидно.

— Какво толкова можеш да видиш, което д-р Фастълф да не е видял?

— Нищо, Гладиа, но трябва да знам, че няма какво да видя. Моля те, съдействай ми.

— Добре, тогава, давай, но моля те като свършиш да поставиш завивката точно така, както е в момента.

Тя се обърна с гръб към него и Джендър, облегна лявата си ръка на стената и опря чело в нея. Не се чуваше никакъв звук. Но Бейли знаеше, че тя отново ридае.

Тялото май не беше съвсем човешко. Очертанията на мускулите изглеждаха някак си опростени и схематични. Иначе всичко си беше на мястото — зърната на гърдите, пъпът, пенисът, тестисите, окосмяването и така нататък. Даже имаше малки светли косъмчета на гърдите.

Колко ли дни бяха минали, откакто Джендър беше убит? Бейли се сепна, че всъщност не знае. Вероятно е станало малко преди да започне неговото пътешествие към Аврора. Значи беше минала повече от една седмица, а нямаше никакви признаци на разложение — било то видими, или обонятелни. Очевидна разлика в сравнение с хората.

Бейли постоя нерешително, но после пхна едната си ръка под рамото на Джендър, а другата под бедрата му, и ги провря до другия край на тялото. Реши да не се обръща към Гладиа за помощ — това би било невъзможно. Той повдигна и преобърна Джендър с известно усилие, без да го събори от койката.

Койката изскърца. Гладиа сигурно се беше досетила какво прави той, но не се обърна. Не предложи услугите си, но поне и не възрази.

Бейли измъкна ръцете си. Джендър беше топъл. Вероятно храненето с енергия продължаваше да поддържа телесната температура, макар че мозъкът на работа не работеше. Тялото беше освен това твърдо и еластично. Вероятно в него никога нямаше да настъпят трупни изменения.

Едната ръка на Джендър беше увиснала до койката съвсем по човешки. Бейли внимателно я раздвижи и я отпусна. Тя се заклати леко напред-назад и после спря. Той присви единия крак в коляното и го

разгледа. После другия. Тазът беше идеално оформен, имаше дори и анус.

Бейли не можеше да се отърве от чувството за неловкост. Усещането, че нарушава спокойствието на едно човешко същество, не искаше да го напусне. Ако това беше човешки труп, неговата студенина и вдървеност биха го лишили от всичко човешко.

Бейли притеснено си помисли: „Трупът на един робот изглежда далеч по-човешки от трупа на човек.“

Той се протегна отново под Джендър, вдигна го и го преобърна.

Приглади чаршафа, колкото може, после върна завивката, както беше в началото, и приглади и нея. Отстъпи крачка назад и реши, че всичко изглежда както преди. Или почти както преди. Беше се постарал според своите възможности.

— Свърших, Гладиа — заяви Бейли.

Тя се обърна, погледна към Джендър с навлажнени очи и каза:

— Тогава може ли вече да тръгваме?

— Да, разбира се, но Гладиа...

— Е?

— Така ли ще го държиш? Предполагам, че няма да тръгне да се разлага.

— Има ли значение, какво ще направя?

— В известен смисъл, да. Трябва да си дадеш възможност да се възстановиш. Не можеш да прекараш три столетия във вечно оплакване. Коеето е свършило, е свършило. — (Думите му звучаха кухо като сентенции, дори в неговите собствени уши. Как ли й звучаха на нея?)

— Знам — отвърна тя, — че не искаш да кажеш нищо лошо, Илайджа. Помолиха ме да задържа Джендър, докато разследването приключи. После ще го стопят по моя молба.

— Стопят?

— Ще го подложат на плазмена струя и ще го разградят на съставните му елементи, както правят и с човешките трупове. Ще ми останат неговите холограми — и спомените за него. Това задоволява ли те?

— Разбира се. Сега трябва да се връщам в имението на д-р Фастълф.

— Да. Научи ли нещо ново от трупа на Джендър?

— Не съм и очаквал, Гладиа.

Тя се обърна и го погледна направо в лицето.

— И Илайджа, искам да откриеш, кой е направил това и защо.

Трябва да знам.

— Но, Гладиа...

Тя яростно заклати глава, сякаш да не допусне да чуе нещо, за което не беше подготвена.

— *Знам*, че ще го направиш.

7

ОТНОВО ФАСТЪЛФ

Бейли излезе от къщата на Гладиа по залез. Обърна се в посоката, накъдето предположи, че се намира западният хоризонт и видя слънцето на Аврора — пурпурно червено на фона на зеленото като ябълка небе, с тънки ивици червеникави облаци в горната си част.

— Йосафате — измърмори той. Очевидно слънцето на Аврора, което беше по-студено и по-оранжево от земното, изглеждаше още по-различно при залез, когато лъчите му преминаваха през по-дебелия слой въздух.

Данил беше зад него; Жискар — както преди, отпред.

— Добре ли сте, колега Илайджа? — дочу Бейли гласа на Данил.

— Съвсем добре — увери го Бейли, доволен от себе си. — Външният свят ми понася добре, Данил. Дори мога да се възхитя на залеза. Винаги ли изглежда така?

Данил погледна безстрастно залязващото слънце.

— Да — отвърна той. — Но нека по-скоро да тръгваме към имението на д-р Фастълф. По това време на годината здрачът бързо отминава, колега Илайджа, а бих искал да стигнем там, докато все още можете ясно да виждате.

— Готов съм. Да тръгваме.

Бейли се зачуди, дали не би било по-добре да изчакат тъмното. Нямахше да му е приятно да не вижда, но пък щеше да има илюзията, че е на закрито. Дълбоко в себе си той не беше сигурен, колко време щеше да продължи еуфорията, породена от неговото възхищение на залеза (истински залез, да не забравяме, на открито). Но това беше страх от неизвестното и той нямаше намерение да му се дава.

Жискар се понесе безшумно назад към него и го попита:

— Ще предпочете ли да изчакаме, сър? Тъмнината по-добре ли ще ви устройва? За нас няма да представлява пречка.

Бейли усети присъствието на още работи, които обикаляха на известно разстояние около тях. Дали Гладиа не беше назначила на роботите си дежурство по охраната, или Фастълф беше пратил своите?

Това беше още по-показателно за грижите, които всички те полагаха за него, и Бейли реши от инат да не се поддава на своята слабост.

— Не, тръгваме сега — отвърна той и бързо закрачи към имението на Фастълф, което се виждаше между дърветата в далечината.

„Роботите ако щат да ме следват.“ — наперено си помисли той. Знаеше, че ако се замисли по-сериозно, щеше да открие в себе си някаква частица, която все още потрепва при мисълта, че той се намира върху оголената кожа на една планета, без никаква друга защита, освен въздуха между себе си и огромната пустош. Но той *нямаше* да мисли за това.

Челюстите му затракаха, устните затрепериха. Сигурно заради неговото усещане за неподвластност на страха. Или може би беше от студения вечерен вятър, от който му настръхна и кожата на ръцете.

Не беше от откритото.

Не беше.

Бейли заговори, като се опита да раздели челюстите си една от друга:

— Познаваше ли добре Джендър, Данил?

— Бяхме заедно известно време — отвърна Данил. — След като конструирах моя приятел Джендър и преди той да отиде в имението на мис Гладиа, ние бяхме неотлъчно заедно.

— Притесняваше ли те, Данил, че Джендър прилича на теб толкова много?

— Не, сър. И двамата се различавахме, колега Илайджа, а и д-р Фастълф не ни бъркаше. Следователно, бяхме две отделни личности.

— А ти можеше ли да ги различаваш, Жискар? — Вече бяха по-близо до него, може би защото останалите работи бяха застъпили дежурствата на дълги разстояния.

— Доколкото си спомням — отвърна Жискар, — не е имало случай, когато това да се е налагало.

— А ако се беше наложило, Жискар?

— Тогава щях да ги отлича един от друг.

— Какво беше мнението ти за Джендър, Данил?

— Моето мнение, колега Илайджа? По отношение на какво искате да чуете моето мнение за Джендър? — попита Данил.

— Например, вършеше ли добре работата си?

— Несъмнено.

— Беше ли задоволителен във всяко едно отношение?

— Във всяко отношение, доколкото ми е известно.

— Ами ти, Жискар? Какво е твоето мнение?

— Никога не съм бил толкова близък с моя приятел Джендър, колкото беше приятелят ми Данил — отвърна Жискар, — а и не би било редно да изказвам мнение. Мога да кажа, че доколкото ми е известно, д-р Фастълф винаги беше доволен от приятеля ми Джендър. Изглеждаше еднакво доволен и от приятеля ми Джендър, и от приятеля ми Данил. Но не мисля, че съм програмиран така, че да си позволя сигурност по въпроса.

— А какво ще кажеш за времето, когато Джендър е бил в имението на мис Гладиа? — попита Бейли. — Тогава поддържахте ли връзка, Данил?

— Не, колега Илайджа. Мис Гладиа го държеше в своето имение. В случаите, когато тя посещаваше д-р Фастълф, Джендър никога не я придружаваше, доколкото ми е известно. В случаите, когато придружавах д-р Фастълф при посещенията му в имението на мис Гладиа, не виждах приятеля си Джендър.

Бейли остана малко изненадан. Той се обърна към Жискар, за да го попита същото, замълча и накрая сви рамене. Така нямаше да стигне доникъде и както д-р Фастълф беше отбелязал по-рано, нямаше особена полза от кръстосания разпит на един робот. Роботите никога нямаше да кажат нещо, което създават, че би навредило на някое човешко същество. Нито пък човек можеше да се заяжда с тях, да ги подкупва или да ги подмами. Нямаше да излъжат открито, но щяха да упорстват — ако ще и учтиво — в даването на безполезни отговори.

А може би, нямаше и значение.

Бяха стигнали прага на имението на Фастълф и Бейли усети, че ускорява дъха си. Беше убеден, че треперенето на ръцете и долната му устна наистина се е дължало единствено на студения вятър.

Слънцето вече се беше скрило, тук-там се виждаше по някоя звезда и небето притъмняваше в странен зеленикаво-пурпурен цвят, сякаш току-що му бяха нанесли побой. Бейли отмина през вратата към топлината на светещите стени.

Беше в безопасност.

Фастълф го поздрави.

— Връщате се тъкмо навреме, мистър Бейли. Плодотворно ли беше вашето заседание с Гладиа?

— Твърде плодотворно, д-р Фастълф — отвърна Бейли. — Дори е възможно да държа ключа към отговора в ръцете си.

28.

Фастълф само учтиво се усмихна по начин, който не изразяваше нито изненада, нито възторг, нито неверие. Той го поведе към трапезарията — по-малка и по-приятелска стая от онази, в която бяха обядвали.

— Вие и аз, скъпи мистър Бейли — любезно се обърна Фастълф към него, — ще имаме неофициална вечеря. Само ние двамата. Дори ще отпратим роботите, ако това ще ви бъде угодно. И няма да говорим по работа, освен ако вие не държите на всяка цена.

Бейли не каза нищо. Той спря учуден, за да разгледа стените. Те се поклащаха — луминисцентно зелени, — с различна яркост и с преливащи се отдолу нагоре тонове. На места се появяваха следи от палмови клони в по-тъмно зелено и призрачни проблясвания. Така стаята изглеждаше като добре осветена подводна пещера на дъното на някой плитък ръкав от морето. Ефектът беше главозамайващ — поне на Бейли му се стори такъв.

Фастълф с лекота разгада изражението на Бейли.

— Съгласен съм — каза той, — че с това трябва да се свикне, мистър Бейли. Жискара, намали осветлението на стените. Благодаря ти.

Бейли си пое дъх с облекчение.

— И аз ви благодаря, д-р Фастълф. Мога ли да посетя Личната, сър?

— Но, разбира се!

Бейли се поколеба.

— Бихте ли могли...

Фастълф се захили.

— Ще я намерите абсолютно нормална, мистър Бейли. Няма да имате оплаквания.

Бейли кимна с глава.

— Благодаря ви *много*.

Без нетърпимите измишльотини, Личната — Бейли реши, че тя е същата, която беше ползвал и преди — си беше просто онова, което трябваше да представлява. Може би малко по-люксозна и по-

гостоприемна от всички останали, които той беше виждал. Различаваше се невероятно много от земните, които представляваха простираща се до безкрайност редица от еднакви кабинни, всяка от които можеше да се ползва от един — и само един — човек.

Тази някак си *блестеше* от чистота. Сигурно нейният външен молекулен слой старателно се изстъргваше след всяко ползване и на негово място се полагаше нов. Бейли получи тягостното усещане, че ако остане прекалено дълго време на Аврора, после ще му бъде трудно да свикне отново със земните тълпи, за които хигиената и чистотата оставаха на заден план. Те се бяха превърнали в нещо, на което се отдаваше почит и уважение от разстояние и което си оставаше непостижим идеал.

Бейли беше заобиколен от различни удобства, направени от слонова кост и злато (не истинска слонова кост без съмнение, нито истинско злато), блестящи и гладки. И изведнъж той ясно си даде сметка, че потреперва при мисълта за небрежния обмен на бактерии на Земята. Втрисаше го от нейната гигантска неефективност. Дали космолитите не се чувстваха именно така? Можеше ли да ги упреква?

Изми ръцете си замислен, като си поигра малко с пластинката за нагласяне на температурата. И все пак имаше толкова показност във вътрешната украса на домовете на тези аврорианци, толкова натрапваща се преструвка — колко, видите ли, природосъобразно живеем, — когато всъщност те бяха опитомили и пречупили природата. Или може би така беше само при Фастълф?

В края на краищата, имението на Гладиа беше далеч по-строго обзаведено. Или може би това се дължеше просто на нейното соларианско възпитание?

Вечерята, която последва, му достави неподправена наслада. Както и по време на обяда, Бейли определено почувства по-голяма близост с природата. Блюдата нямаха край — разнообразни и в малки количества, — а за повечето не беше възможно да се определи, дали някога са представлявали част от растения, или от животни. Бейли започваше да гледа на притеснителните неща — някоя и друга малка кост, парче хрущял или влакнеста растителна нишка, които по-рано сигурно биха го отвратили — като на вълнуващо преживяване.

Първото ястие беше малка риба — малка риба, която се ядеше цялата, с всичките ѝ вътрешни органи. В първия момент Бейли реши,

че това е още един глупав начин за перчене с Природата с главно „П“. Така или иначе, той глътна рибката, както направи Фастълф, и вкусът моментално промени неговото мнение. Никога не беше изпитвал нещо подобно. Като че ли вкусовите рецептори бяха току-що открити и имплантирани в езика му.

Вкусът на различните ястия се менеше, някои бяха определено странни и не съвсем приятни. Бейли реши, че това няма значение. Тръпката от усещането на строго определен вкус, на *различни* строго определени вкусове (по препоръка на Фастълф той си сръбваше от някаква слабо ароматизирана вода между отделните ястия) — това беше от значение, а не останалите подробности.

Бейли се стараеше да не се тъпче. Нито да се съсредоточава само в храната, нито да си облизва чинията. Отчаяно продължаваше да наблюдава и подражава на Фастълф и да не обръща внимание на неговия любезен, но определено забавляващ се поглед.

— Надявам се — каза Фастълф, — че всичко е по вашия вкус.

— Съвсем добро е — успя да измляска Бейли.

— Моля ви, не се насилвайте от излишна учтивост. Не яжте нищо, което ви се струва странно или противно на вкус. Ще ви осигуря допълнително всичко, което бихте пожелали в замяна.

— Не е необходимо, д-р Фастълф. Всичко е съвсем задоволително.

— Добре тогава.

Въпреки предложението на Фастълф да ядат в отсъствието на работи, имаше един, който сервираше. (Фастълф, свикнал с това, вероятно дори не го забелязваше, помисли си Бейли — и не повдигна въпроса.)

Както можеше да се очаква, роботът мълчеше и неговите движения бяха безупречни. Хубавата му ливрея имаше вид на извадена от някоя историческа хипервълнова драма. Едва при по-сериозно вглеждане се забелязваше, до каква степен костюмът е светлинна илюзия и колко много външността на работа се доближава до гладкия метален гланц — и нищо повече.

— Гладя ли е проектирала външността на сервитьора? — попита Бейли.

— Да — отвърна Фастълф, видимо доволен. — Колко поласкана би се почувствала, ако разбере, че сте познали стила ѝ. Добра е, нали?

Нейните работи стават все по-популярни. Те запълват полезно пространство в аврорианското общество.

Разговорът по време на яденето беше приятен, но несъществен. Бейли не чувстваше нужда да „говори по работа“ и всъщност беше предпочел предимно да мълчи, докато се наслаждаваше на яденето. Остави на своето подсъзнание — или която и да беше онази способност, която компенсира отсъствието на усилено мислене — да реши само, как да подхване разговора за нещата, които сега му се струваше, че заемат централно място в проблема с Джендър.

Фастълф обаче, пое инициативата в свои ръце и каза:

— Като споменахте Гладиа, мистър Бейли, мога ли да попитам, как стана така, че тръгнахте към имението ѝ така дълбоко отчаян, а се връщате почти преливащ от радост. Дори твърдите, че може би държите ключа към цялата история в ръцете си? Нещо ново — и вероятно неочаквано — ли научихте у Гладиа?

— Така и стана — отвърна Бейли разсеяно, но се изгуби в десерта, който въобще не можа да разбере какво представлява. В чинията пред него се появи още едно парче, след като сервитьорът се вдъхнови от известната доза копнеж в очите на госта. Никога досега Бейли не беше изпитвал такова удоволствие от яденето и за първи път негодуваше срещу физиологичните ограничения, които го правеха невъзможно да продължи до безкрайност. Засрами се, че се чувства по този начин.

— И какво беше новото и неочакваното, което научихте? — попита Фастълф със сдържано търпение. — Предполагам нещо, което аз самият не знам?

— Може би. Гладиа ми каза, че сте ѝ дали Джендър преди около половин година.

Фастълф кимна.

— Това го знам. Така е.

— Защо? — остро запитва Бейли.

Приветливото изражение бавно изчезна от лицето на Фастълф. После той попита на свой ред:

— Защо не?

— Не знам защо не, д-р Фастълф — каза Бейли. — Не ме е грижа. Въпросът ми е: Защо?

Фастълф бавно поклати глава и не отвърна.

— Д-р Фастълф — продължи Бейли, — тук съм, за да оправя една отвратителна каша. Не сте направили нищо — *нищо*, — с което да ме облекчите. Напротив, вас изглежда ви забавлява да ми показвате, колко ужасна е тази каша и да опровергавате всяко мое предположение, което изказвам като евентуално решение. Аз, разбира се, не очаквам другите да отговарят на моите въпроси. Нямам официален статут на тази планета и нямам право да разпитвам, камо ли да изисквам отговори. С вас, обаче, нещата стоят другояче. Тук съм по ваша молба и се опитвам да спася вашата кариера, както и моята. Да не говорим, че по собствените ви думи, се опитвам да спася и Аврора, както и Земята. Следователно, очаквам да ми отговорят на въпросите пълно и правдиво. Моля ви, не прибъгвайте до патови техники, като например тази, да ме питате защо не, когато аз питам защо. Още веднъж — и за последен път ви питам: Защо?

Фастълф издаде устни напред и погледна мрачно.

— Моите извинения, мистър Бейли. Ако не ви отговорих веднага, това се дължи само на факта, че сега, като се замисля, не намирам никаква кой знае колко драматична причина. Гладиа Делмар — не, тя не обича да се използва презимето ѝ, — Гладиа е чужденка на тази планета. Била е подложена на травматични изпитания на своята родна планета, както знаете, и на травматични изпитания тук, както вероятно не знаете...

— Знам. Моля ви по същество.

— Добре тогава, жал ми беше за нея. Тя се чувстваше самотна и си помислих, че Джендър би я накарал да се чувства по-малко самотна.

— Жал ви е било за нея? Само това? Любовници ли сте? Били ли сте?

— Не, съвсем не. Не съм се предлагал. Нито пък тя. Защо? Тя ли ви каза, че сме били любовници?

— Не, тя го отрече, но ми трябваше още едно потвърждение. За всеки случай. Ще ви кажа, ако възникне несъответствие, няма нужда да се безпокоите по въпроса. Как така, след като сте ѝ съчувствали толкова много и — както тя самата ми каза — тя ви е била толкова благодарна, никой от вас не се е предложил? Разбирам, че на Аврора предлагането на секс е същото, като да се обсъжда времето.

Фастълф се намръщи.

— Нищо не знаете, мистър Бейли. Не ни съдете по мерките на вашата собствена планета. Сексът не е от голямо значение за нас, но прибягваме до него с голямо внимание. Може да не ви изглежда така, но никой от нас не го предлага лекомислено. Гладиа, която не е свикнала с нашите обичаи и е била сексуално затормозена на Солария, може би го е предлагала лекомислено — или отчаяно, вероятно е поточната дума. Ето защо, никак не е чудно, че резултатите не са я зарадвали.

— Не сте ли се опитал да подобрите нещата?

— Като се предлага? Аз не съм това, от което тя има нужда, нито пък тя е онова, от което аз имам нужда. Беше ми *жал* за нея. Харесвам я. Възхищавам се на нейния артистичен талант. И искам да е щастлива. В края на краищата, мистър Бейли, сигурно ще се съгласите, че съчувствието на едно човешко същество към друго не е задължително да почива на сексуално влечение или нещо подобно. То може да е проява на съвсем порядъчни човешки подбуди. Никога ли не сте съчувствал на някого? Никога ли не сте искал да помогнете на някой просто заради доброто чувство, което би ви донесло облекчението на нещастieto на другия? От каква планета идвате вие?

— Това, което казвате — отвърна Бейли, — е напълно разбираемо, д-р Фастълф. Не споря, че вие сте почтено човешко същество. И все пак, съобразявайте се с мен. Когато ви попитах в началото, защо сте дали Джендър на Гладиа, не ми казахте това, което ми казвате сега — и то твърде емоционално, бих добавил. Първият ви импулс беше да се измъкнете, да увъртате, да печелите време, като ме питате защо не. Да приемем, че това, което ми казахте накрая, е истина. Но какво толкова имаше в моя въпрос, което ви накара да се смутите в началото? Каква причина — която *не искахте* да признаете — ви дойде наум, преди да се спрете на причината, която *искахте* да признаете? Простете, че настоявам, но трябва да знам — и то не от случайно любопитство, уверявам ви. Ако онова, което ми кажете, няма да е от полза за нашето жалко положение, смятайте, че сте го хвърлили в черна дупка.

— Съвсем честно — приглушено отвърна Фастълф, — не съм сигурен, защо парирах вашия въпрос. Вие ме изненадахте с нещо, което може би подсъзнателно отбягвам. Нека си помисля, мистър Бейли.

Те останаха да седят в пълно мълчание. Сервитьорът почисти масата и излезе. Данил и Жискар бяха другаде (вероятно охраняваха къщата). Най-накрая Бейли и Фастълф останаха сами в една освободена от работи стая.

— Не знам, какво би следвало да ви кажа — каза накрая Фастълф, — но нека се върна няколко десетилетия назад. Имам две дъщери. Може би знаете. Те са от две различни майки...

— Бихте ли предпочели да имате синове, д-р Фастълф?

Фастълф изглеждаше искрено удивен.

— Не. Изобщо. Майката на моята втора дъщеря искаше син, струва ми се. Но аз никога не бих дал своето съгласие за изкуствено осеменяване със селектирана сперма — било то и моята собствена. Привърженик съм на естественото завъртане на генетичния зар. Преди да попитате защо, ще ви кажа, че е защото предпочитам моят живот да се определя от известна доза случайност и защото мисля, че всъщност исках да имам дъщеря. Бих приел и един син, нали разбирате, но не исках да пропусна шанса за дъщеря. Някак си, дъщерите ми допадат. Е, второто ми дете се оказа дъщеря, и може би това беше една от причините майката да разтрогне нашия брак малко след раждането. От друга страна, значителен процент от браковете така или иначе се разтрогват след раждане и може би няма смисъл да търся някакви особени причини.

— Предполагам, че тя е взела детето.

Фастълф изгледа Бейли озадачено.

— Защо да го взима? Но аз все забравям. Вие сте от Земята. Не, разбира се, че не. Детето естествено, щеше да бъде отгледано в ясли, където щяха да се грижат за него както трябва. Всъщност, обаче... — той сбърчи нос, като че ли внезапно смутен от някакъв спомен, — ... тя не отиде там. Реших да я отгледам аз. Законно е, но твърде необичайно. Бях твърде млад, разбира се, още не бях стигнал стоте, но вече имах напредък в роботиката.

— Справихте ли се?

— Имате предвид да я отгледам успешно? О, да. Обикнах я много. Нарекох я Василия. Това е името на моята майка. — Той се усмихна на спомена. — Понякога проявявам подобна странна сантименталност — като моята привързаност към роботите. Разбира се, никога не съм срещал своята майка, но нейното име фигурира в

моите документи. Тя все още е жива, доколкото ми е известно, така че бих могъл да я видя, но... Мисля, че има нещо гадно в това, да се срещнеш с някой, в чиято утроба си бил някога. Докъде бях стигнал?

— Нарекли сте своята дъщеря Василия.

— Да — и я възпитах, като постепенно я обикнах. Много я обичах. И така успях да открия в какво се състои чара на този вид занимание. Естествено, моите приятели силно се смущаваха от това и аз трябваше да я държа настрана от тях, когато имах делови контакти, независимо дали социални или професионални. Спомням си веднъж... — той замълча.

— Да?

— Това е нещо, за което не си бях спомнял от десетилетия. Тя влезе тичешком, плачейки за нещо, и се хвърли в моите прегръдки, когато д-р Сартън беше при мен, за да обсъдим един от най-ранните проекти на програмите за хуманоидни роботи. Беше едва седем годишна струва ми се, и аз естествено я гушнах. Целунах я и пренебрегнах своята работа в момента, което беше съвсем непростимо от моя страна. Сартън напусна, кашляйки и давейки се — и *най-дълбоко* възмутен. Измина цяла седмица, преди да успея да подновя контакта с него и да възобновим обсъждането. Децата не би трябвало да действат по такъв начин на хората, предполагам, но те са толкова малко и се срещат толкова рядко.

— А вашата дъщеря — Василия — обичаше ли ви?

— О, да — поне, докато... Обичаше ме много. Аз се грижех за нейното обучение и се стараех умствените ѝ възможности да се разгърнат в пълна степен.

— Казахте, че ви е обичала докато... нещо си. Не довършихте изречението. Значи, дошло е време, когато тя вече не ви е обичала. Кога е станало това?

— След като порасна достатъчно, вече искаше да има свое собствено име. Беше съвсем естествено.

— А вие не сте искали?

— Какво искате да кажете с това, че не съм искал? Разбира се, че исках. Вие продължавате да ме смятате за чудовище, мистър Бейли.

— Да смятам ли тогава, че веднъж стигнала възрастта, когато е можела да има свое име, тя вече не е изпитвала същите чувства към

вас, които естествено е питаела, докато е била ваша дъщеря и е водила зависим живот във *вашето* имение?

— Не е толкова просто. Всъщност, беше доста объркано. Разбирате ли... — Фастълф изглеждаше смутен. — Аз ѝ отказах, когато тя ми се предложи.

— Тя се е предложила на *вас*? — ужасено попита Бейли.

— Това си беше съвсем естествено — отвърна Фастълф с безразличие. — Тя ме познаваше добре. Бях я напътствал в секса, окуражавал нейните опити, водил я бях на игрите на Еос... Изобщо, правех възможно най-доброто за нея. Това трябваше да се очаква и беше глупаво от моя страна, че не бях подготвен и се оставих да ме хванат на тясно.

— Ами кръвосмешението?

Фастълф беше озадачен.

— Кръвосмешение? О, да, земно понятие. На Аврора няма такова нещо, мистър Бейли. Много малко аврорианци познават своите родители. Естествено, ако става дума за брак и са заявени деца, се провежда генеалогично проучване. Но какво общо има това с обществения секс? Не, не, неестественото беше, че отказах на своята дъщеря. — Той се изчерви — големите му уши най-вече.

— Ще ми се да ви вярвам — промърмори Бейли.

— Пък и нямах сериозни причини да отказвам, поне не и такива, които да изтъкна пред Василия. Беше престъпно от моя страна, че не предвидих нещата. Не успях да подготвя почвата, така че в случай, че се наложи да откажа на един млад и неопитен човек, да не го нараня и подложя на страхотно унижение. Наистина изпитвам непоносим срам, че се нагърбих с необичайната отговорност за възпитанието на едно дете. Успях единствено да я подложя на толкова неприятни изпитания... Струваше ми се, че можехме да продължим нашите отношения като баща и дъщеря... като приятели, но тя не беше склонна. След като ѝ отказах, независимо колко тактично се опитах да го направя, нещата между нас се влошиха.

— Докато накрая...

— Накрая тя пожела да има собствено имение. Отначало се възпротивих. Не защото не исках да има, а защото ми се искаше да възстановим обичта помежду си, преди да си е отишла. Нищо не можа да помогне. Това беше периодът на може би най-голямото изпитание в

моя живот. Накрая тя просто — и по доста груб начин — настоя да напусне и аз не можех повече да я задържам. По това време Василия вече се беше оформила като професионален роботик — благодарен съм, че не заряза професията от неприязън към мен — и имаше възможност да си намери имение без моята помощ. Така и направи. От тогава не сме имали много контакти помежду си.

— Може би тя не се е отчуждила напълно, д-р Фастълф — предположи Бейли, — след като *не е* зарязала роботиката.

— Просто роботиката е областта, в която тя може да работи най-пълноценно и от която се интересува най-много. Аз нямам нищо общо с това. Знам, че е така, защото в началото си мислех като вас и направих няколко приятелски опита за помирение, но те бяха отхвърлени.

— Липсва ли ви, д-р Фастълф?

— Разбира се, че ми липсва, мистър Бейли. Ето ви един пример, колко погрешно е човек да се нагърбва с възпитанието на деца. Човек отстъпва пред един ирационален импулс, едно атавистично желание — с което вдъхва на детето възможно най-силната любов. При което се излага на риска да откаже първото предлагане на същото това дете и го осакатява емоционално за цял живот. И, бих добавил, подлага себе си на това абсолютно ирационално чувство на „съжаление, че я няма“. Това е нещо, което нито преди, нито след това съм изпитвал. И тя, и аз страдахме ненужно, а вината си е изцяло моя.

Фастълф беше погълнат от размишления и Бейли меко попита:

— А какво общо има това с Гладиа?

Фастълф се сепна.

— О! Бях забравил. Ами, много просто. Всичко, което казах за Гладиа, е истина. Харесвам я. Съчувствам ѝ. Възхищавам се от нейния талант. Но освен това, тя прилича на Василия. Забелязах приликата още щом гледах първия хипервълнов репортаж за нейното пристигане от Солария. Беше доста шокиращо и аз се заинтересувах. — Той въздъхна. — Когато разбрах, че и тя е била сексуално осакатена, това преля чашата. Уредих да ѝ дадат имение в близост до моето, както виждате. С нея сме приятели и аз правя всичко възможно да туширам трудностите при нейното адаптиране към този чужд свят.

— Тоест, тя е заместител на вашата дъщеря.

— В известен смисъл — да, мисля че може да се каже така, мистър Бейли. — И нямате представа, колко се радвам, че никога не й е хрумнало да ми се предложи. Да й откажа, би било все едно да откажа пак на Василия. Да приема, поради безсилието да повтора отказа, би вгорчило живота ми! Защото тогава, заради този чужд човек — това бледо копие на дъщеря ми — щях да извърша нещо, което не бих извършил заради собствената си дъщеря. И в двата случая... Но, няма значение, сега разбирате, защо се поколебах да ви отговоря в началото. И като се замислих върху причините, се върнах към тази трагедия в моя живот.

— А другата ви дъщеря?

— Лумен? — отвърна Фастълф с безразличие. — Никога не сме имали контакти, макар, че от време на време научавам по нещо за нея.

— Разбрах, че се е кандидатирила за някаква политическа длъжност.

— Местна длъжност. От листата на Глобалистите.

— Какво е това?

— Глобалистите? Те подкрепят единствено Аврора — само нашият глобус, оттам идва тяхното име. Аврорианците трябва да застанат начело на заселването на Галактиката. На останалите трябва да бъде попречено, доколкото е възможно — особено на земляните. Наричат това „просветен егоизъм“.

— Разбира се, това не съвпада с вашите възгледи.

— Разбира се, че не. Аз оглавявам партията на Хуманистите, които смятат, че всички човешки същества имат право на дял от Галактиката. Когато говоря за „моите врагове“, имам предвид Глобалистите.

— Значи, Лумен е ваш враг.

— Василия също. Всъщност, тя е член на Института по роботика на Аврора — ИРА, който беше основан преди няколко години. Управляват го роботици, за които аз съм демон, който трябва да бъде победен на всяка цена. Доколкото ми е известно, обаче, многобройните ми бивши жени са аполитични, дори може би Хуманистки. — Той се усмихна сухо и добави: — Е, мистър Бейли, зададохте ли всички въпроси, които искахте да зададете?

Ръцете на Бейли безцелно затърсиха джобове по широките, гладки аврориански бричове. Откакто ги облече на кораба, той

периодично правеше подобни опити, но така и нищо не откриваше. Както и преди, той прибягна до компромис, като скръсти ръце на гърдите си.

— Всъщност, д-р Фастълф — каза той, — изобщо не съм сигурен, че сте ми отговорили на първия въпрос. Струва ми се, че не ви омръзва да избягвате отговора. *Защо дадохте Джендър на Гладиа?* Да изкараме това наяве, и тогава може би ще успеем да хвърлим светлина там, където сега виждаме само мрак.

29.

Фастълф отново почервения. Може би този път беше от гняв, но той продължи с мек тон:

— Не се занасяйте, мистър Бейли. Вече ви отговорих. Беше ми жал за Гладиа и мислех, че Джендър ще ѝ прави компания. Говорих с вас по-открито, отколкото бих си позволил с който и да било друг, отчасти заради положението, в което се намирам, и отчасти защото не сте авторианец. В замяна очаквам подобаващо уважение.

Бейли захапа долната си устна. Не се намираше на Земята. Нямаше официална власт зад гърба си, но от друга страна беше заложил нещо повече от професионалната си чест.

— Извинете ме, д-р Фастълф — каза той, — ако съм наранил вашите чувства. Нямам предвид, че не казвате истината или не ми съдействате. И все пак, аз не мога да работя без да знам цялата истина. Нека отгатна вероятния отговор, които преследвам, а вие ще ми кажете, дали съм прав, или почти прав, или греша напълно. Дали сте Джендър на Гладиа, за да послужи като фокус на нейния сексуален нагон. По този начин сте се надявали да не се стигне дотам, че тя да се предлага на вас. Може би това не е било съзнателното ви намерение, но си помислете сега. Възможно ли е подобно чувство да е допринесло за вашия подарък?

Ръката на Фастълф повдигна едно леко и прозрачно украшение, което стоеше върху масата в трапезарията. Тя го преобърна, после отново, после пак и пак. С изключение на това движение, Фастълф изглежда беше застинал.

— Може би е така, мистър Бейли — отвърна накрая той. — Определено, след като ѝ заех Джендър — по една случайност, никога не съм ѝ го подарявал, — се опасявах по-малко, че тя може да ми се предложи.

— Знаете ли, дали Гладиа е използвала Джендър за сексуални цели?

— Попитахте ли нея, дали го е използвала, мистър Бейли?

— Това няма нищо общо с моя въпрос. *Вие* знаехте ли? Били ли сте свидетел на открити сексуални действия между тях? Някой от вашите работи информирал ли ви е за подобно нещо? Тя самата казвала ли ви е?

— Отговорът на всички тези въпроси, мистър Бейли, е не. Като се замисля, няма нищо необичайно в това, жените или мъжете да използват роботите за сексуални нужди. Обикновените работи не са кой знае колко пригодени за целта, но в това отношение човешките същества са много изобретателни. Колкото до Джендър, той е абсолютно пригоден, защото е толкова хуманоиден, колкото можахме да го направим...

— Така, че да може да прави секс.

— Не, изобщо не сме имали това предвид. Нас двамата с покойния д-р Сартън ни занимаваше абстрактният проблем за изграждането на абсолютно хуманоиден робот.

— Но такива хуманоидни работи са идеално пригодни за секс, нали?

— Предполагам, че да. И сега, когато ме накарахте да се замисля по въпроса — при това признавам, че дълбоко в себе си може и да съм го имал предвид от самото начало, — Гладиа като нищо е могла да използва Джендър по такъв начин. Ако го е направила, надявам се то да ѝ е доставило удоволствие. Бих сметнал, че съм извършил едно добро дело, като съм ѝ заел работа, ако това е било така.

— Не сте ли разчитали на нещо повече от едно добро дело?

— В какъв смисъл?

— Как ще реагирате, ако ви кажа, че Гладиа и Джендър са били съпрузи?

Ръката на Фастълф, която все още държеше украшението, конвулсивно го стисна, задържа го за миг-два, после го пусна да падне.

— Какво? Това е абсурдно. Официално е невъзможно. Не може и дума да става за деца, така че е немислимо да са правени постъпки. Без намерението за такива постъпки, не може и дума да става за брак.

— Тук не се касае за официалната страна на въпроса, д-р Фастълф. Не забравяйте, че Гладиа е соларианка и не споделя аврорианските разбирания. Касае се за емоционалната страна. Самата Гладиа ми каза, че смята Джендър за свой съпруг. Мисля, че сега тя се смята за негова вдовица и че е получила още една сексуална травма —

при това много тежка. Ако по някакъв начин вие съзнателно сте допринесли за това...

— Кълна се във всички звезди — прекъсна го Фастълф без особено вълнение, — не съм. Каквото и друго да съм си представял, никога не съм допускал, че Гладиа може да си въобрази брак с един робот. Колкото и хуманоиден да е той. Никой аврорианец не би го допуснал.

Бейли кимна и вдигна глава.

— Вярвам ви. Не мисля, че сте достатъчно талантлив актьор, за да ме приспите с подправена искреност. Но трябваше да разбере. В края на краищата, би могло просто...

— Не, не е така. Да съм предвидил ситуацията? По някакви причини да съм предизвикал умишлено това отвратително овдовяване? Никога. Би било немислимо, така че не съм си го и помислял. Мистър Бейли, каквото и да съм имал предвид, като съм оставил Джендър в нейното имение, то е било нещо добро. Не съм имал предвид *нищо* подобно. Добрите намерения са слаба защита, знам, но това е всичко, което мога да ви предложа.

— Д-р Фастълф, да не се връщаме повече на въпроса — заяви Бейли. — Това, което аз имам да предложа, е вероятното решение на мистерията.

Фастълф пое дълбоко въздух и седна обратно в стола си.

— Намекнахте нещо такова, когато се върнахте от имението на Гладиа. — Той погледна Бейли със свиреп блясък в очите си. — Не можяхте ли да ми кажете за този „ключ“, който държите, още от самото начало? Трябваше ли да минем през всичко... това?

— Съжалявам, д-р Фастълф. Ключът се обезсмисля без всичко... това.

— Добре, тогава. Давайте нататък.

— Така и ще направя. Джендър се е оказал в положение, което вие — най-великият в целия свят в областта на теоретичната роботика — по свое собствено признание не сте предвидили. Харесвал е на Гладиа до такава степен, че тя е била дълбоко влюбена в него и го е имала за свой съпруг. Ами ако се окаже, че така, както ѝ е харесвал, в същото време и я е дразнел?

— Не съм сигурен, какво искате да кажете.

— Ами, вижте сега, д-р Фастълф. Тя е била доста потайна по въпроса. Доколкото схващам, на Аврора сексуалните въпроси не са нещо, което човек ще седне да крие на всяка цена.

— Тези работи не ги излъчваме по хипервълновия ефир — сухо отбеляза Фастълф, — но и не ги превръщаме в по-голяма тайна, отколкото който и да било друг строго личен въпрос. По принцип знаем, кой на кого е бил последен партньор. А ако става дума за приятели, често имаме представа и за това, колко добър, или ентусиазиран, или обратното е бил единият или другият — или и двамата. В някои случаи си приказваме на такива теми.

— Да, но вие не сте знаели нищо за връзката на Гладиа с Джендър.

— Подозирах...

— Не е същото. Тя не ви е казала нищо. Не сте видели нищо. Нито пък някой от роботите е могъл да ви осведоми. Държала го е в тайна дори и от вас, своя най-добър приятел на Аврора. Ясно е, че нейните работи са били внимателно инструктирани да не обсъждат никога Джендър. А самият Джендър трябва да е бил подробно инструктиран да не издава нищо.

— Допускам, че това е добро заключение.

— Защо е трябвало да го прави, д-р Фастълф?

— Соларианското разбиране за личния характер на секса?

— Това не е ли същото, както ако кажем, че тя се е срамувала?

— Нямала е никакви причини да се срамува, макар че би се превърнала в посмешище, ако се разбере, че смята Джендър за свой съпруг.

— Можела е лесно да скрие тази част, без да крие и всичко останало. Да допуснем, че по свой солариански начин, тя се е срамувала.

— Добре, и после?

— На никой не му харесва да се срамува. Тя може да е обвинявала Джендър за това — по твърде необоснования начин, по който хората се мъчат да припишат на другите вината за собствените си неприятности.

— Е, и?

— Може би Гладиа, която няма сдържан характер, да е избухвала в сълзи — примерно — и да е упреждала Джендър, че той е източникът

на нейното нещастие и срам. Подобна сцена може да не е траела дълго и Гладиа бързо да е преминавала към извинения и ласки. Но дали за Джендър не би било повече от ясно, че той действително представлява източник на нещастията и срама ѝ?

— Може би.

— А дали за него това не би означавало, че ако продължи връзката, ще кара Гладиа да се чувства нещастна? Ако я прекрати — пак същото. Каквото и да направи, би нарушил Първия закон. И след като не е бил в състояние да действа по никакъв начин без подобно нарушение, единственото му спасение е било да не действа въобще — и така е стигнал до мозъчно изключване. Спомняте ли си какво ми разказахте днес за легендарния робот, който можел да чете умовете на хората и бил вкаран в стазис от онази жена-пионер в роботиката?

— От Сюзън Келвин, да. Разбирам! Изграждате своя сценарий върху онази стара легенда. Много изобретателно, мистър Бейли, но не става.

— Защо не? Когато казахте, че само вие бихте могли да предизвикате мозъчното изключване на Джендър, вие нямахте и най-малка представа, че той е бил въввлечен толкова сериозно в една толкова неочаквана ситуация. Тя се припокрива напълно с положението, в което се е намирала Сюзън Келвин.

— Да допуснем, че историята за Сюзън Келвин и роботът, който четял умовете, не е просто една измислена от началото до края легенда. Да я вземем на сериозно. Дори и при това положение, няма нищо общо между нея и случая с Джендър. В случая със Сюзън Келвин имаме насреща един невероятно примитивен робот, който в днешно време не би получил статуса дори на играчка. Той е можел да борави с нещата само качествено: А причинява нещастие; не-А причинява нещастие. Следователно — мозъчно изключване.

— А Джендър? — попита Бейли.

— Който и да било съвременен робот — който и да било робот от последното столетие — би измервал тези неща количествено. Коя от двете ситуации, А или не-А, би причинила *повече* нещастие? Роботът би стигнал до бързо решение и би избрал варианта с минимум нещастие. Вероятността да прецени, че двете взаимно изключващи се алтернативи биха предизвикали абсолютно равно по тежест нещастие, е малка. Дори и това да се окаже така, съвременният робот може да

генерира случаен фактор. Ако според робота А и не-А са абсолютно равностойни източници на нещастие, той ще избере първото или второто по съвсем непредсказуем начин, след което ще го следва безпрекословно. Няма да стигне до мозъчно изключване.

— Искате да кажете, че принципно е невъзможно Джендър да стигне до мозъчно изключване, така ли? Досега твърдахте, че вие бихте могли да го предизвикате.

— В случая с хуманоидните позитронни мозъци съществува начин, по който да се проследи генерирането на случайния фактор. Този начин зависи изцяло от устройството на мозъка. Насочването на робота, така да се каже, по пътя към мозъчното изключване като крайна цел, предполага умело подбрана последователност от въпроси и заповеди. Дори човек да е запознат с основната теория, този процес е много труден и е свързан с непрестанни усилия. Немислимо е да бъде извършен случайно. Съществуването само по себе си на видимо противоречие като това, предизвикано от едновременните любов и срам, не би могло да доведе до никъде, без най-внимателна количествена настройка при най-необичайни условия. При което, както продължавам да смятам, ни остава единствено вариантът с неопределената вероятност.

— Но вашите врагове ще продължават да настояват, че е вероятно самият вие да сте виновен. Не бихме ли могли на свой ред да настояваме, че Джендър е стигнал до мозъчно изключване вследствие на любовта и срама на Гладиа? Това не би ли звучало правдоподобно? И не би ли спечелило общественото мнение на ваша страна?

Фастълф направи гримаса.

— Мистър Бейли, прекалено сте прибързан. Помислете сериозно. Ако се опитаме да се измъкнем от нашата дилема по този доста нечестен начин, какви ще бъдат последствията? Не говоря за срама и нещастията, които ще сполетят Гладиа. Тя ще страда не само заради загубата на Джендър, но и от чувството, че самата тя е допринесла за тази загуба — ако в действителност наистина се е чувствала по някакъв начин засрамена и го е показала. Не бих искал да й причинявам подобна болка, но ако можем, нека се абстрахираме от това. Да допуснем в замяна, че моите врагове ще заявят, че аз съм й заел Джендър именно с такава цел. Направил съм го, ще кажат те, за да разработя метод за мозъчно изключване на хуманоидни роботи, с който

бих могъл да избегна привидно отговорността за стореното. Положението ще стане още по-лошо, отколкото е в момента. Не само че ще ме обвинят, че съм задкулисен интригант, както правят сега, но и ще кажат, че съм се отнесъл чудовищно спрямо една нищо не подозираща жена, с която съм се преструвал, че сме приятели — нещо, което поне засега са ми спестили.

Бейли остана поразен. Усети как ченето му увисна. Започна да заеква.

— Сигурно те не биха...

— Напротив. Преди няколко минути вие самият бяхте поне наполовина склонен да си мислите така.

— Само като отдалечено...

— Моите врагове няма да го сметнат за отдалечено и няма да го разгласят като отдалечено.

Бейли почувства, че се изчервява и че го залива гореща вълна. Не можеше да погледне Фастълф в очите. Прочисти гърло и каза:

— Прав сте. Търсех изход без да се замисля сериозно и ви моля да ме извините. Дълбоко се срамувам. Предполагам, ни остава нищо друго, освен истината — ако успеем да я открием.

— Не се отчайвайте — отвърна Фастълф. — Вече успяхте да откриете някои неща във връзка с Джендър, за които не бях и сънувал. Може да откриете и още. В края на краищата това, което сега ни се струва пълна мистерия, може да се разплете и изясни. Какви са следващите ви планове?

Но Бейли не можеше да измисли нищо заради срама от своето фиаско.

— Наистина не знам — каза той.

— Е, не беше честно да питам. Имахте дълъг и тежък ден. Нищо чудно, че мозъкът ви работи бавно. Защо не си починете, не погледате някой филм, или просто не отидете да поспите? Утре сутринта ще се чувствате по-добре.

Бейли кимна и промърмори:

— Може би сте прав.

Но за момента не смяташе, че на сутринта ще се чувства кой знае колко по-добре.

30.

Спалнята беше студена — както температурата, така и нейната обстановката. Бейли леко потръпна. Тази ниска температура му създаваше неприятното усещане, че се намира на открито. Стените бяха белезникави и (необичайно за имението на Фастълф) без декорации. На вид подът изглеждаше като от слонова кост, но на бос крак Бейли усети някаква постелка. Леглото беше бяло, а гладкото одеало му се стори студено, когато го докосна.

Бейли седна в края на дюшека и почувства, че той поддава съвсем леко на теглото му.

— Данил — обърна се той към робота, който беше влязъл заедно с него, — засягаш ли се, ако някое човешко същество излъже?

— Знам, че човешките същества лъжат в определени случаи, колега Илайджа. Понякога лъжата може да е от полза или дори неизбежна. Отношението ми към лъжата зависи от лъжеца, конкретния повод и причините.

— Винаги ли разбираш дали дадено човешко същество лъже?

— Не, колега Илайджа.

— Не ти ли се струва, че д-р Фастълф често лъже?

— Никога не ми се е струвало, че д-р Фастълф лъже.

— Дори и във връзка със смъртта на Джендър?

— Доколкото мога да преценя, той казва истината във всяко едно отношение.

— Може би ти е наредил да казваш така — ако случайно те попитам?

— Не го е правил, колега Илайджа.

— Но може би ти е наредил да кажеш и това...

Бейли млъкна. Отново, каква полза можеше да има от кръстосания разпит на един робот? А в този конкретен случай, Бейли просто предизвикваше безкрайна регресия.

Внезапно си даде сметка, че дюшекът бавно се разтапя под неговата тежест. Вече го беше обгърнал до половината на бедрата му. Бейли рязко се изправи и попита:

— Няма ли начин да се затопли стаята, Данил?

— Ще ви стане по-топло, ако легнете под завивката и угасите светлината, колега Илайджа.

— Аха. — Бейли подозрително се огледа. — Би ли угасил осветлението, Данил, и после би ли останал в стаята?

Светлината угасна почти моментално. Бейли разбра, че неговото предположение, че поне в тази стая няма украси, е било напълно погрешно. Щом стана тъмно, той се почувства на открито. Чуваше шепота на вятъра в дърветата и едва доловимото сънливо шумолене на далечни форми на живот. Имаше и илюзия на звезди над него, които от време на време се засенчваха почти незабележимо от стелещите се облаци.

— Включи пак осветлението, Данил!

Стаята се заля в светлина.

— Данил — занарежда Бейли. — Не искам никакви такива работи. Не искам никакви звезди, никакви облаци, никакви шумове, никакви дървета, никакъв вятър — и никакви миризми. Искам тъмнина — безлична тъмнина. Можеш ли да уредиш това?

— Разбира се, колега Илайджа.

— Тогава направи, каквото ти казах. И ми покажи, как да си изгася осветлението сам, когато реша, че искам да спя.

— Тук съм, за да ви защитавам, колега Илайджа.

— Убеден съм — отвърна с раздражение Бейли, — че можеш да го правиш и от другата страна на вратата. Жискар, предполагам, ще бъде от другата страна на прозорците, ако зад завесите изобщо има прозорци.

— Има. Щом прекрачите този праг, колега Илайджа, ще се озовете в Личната, определена за вас. Тази част от стената не е материална и лесно ще минете през нея. Осветлението ще се включи, когато влезете, и ще се изключи, когато излезете. И няма декорации. Може да вземете душ, ако желаете, или да направите каквото друго поискате — преди да си легнете, или след като се събудите.

Бейли се обърна в указаната посока. Не можа да различи никаква пролука в стената, но подът на това място беше удебелен, като че ли там имаше праг.

— Как ще го видя в тъмното, Данил?

— Онази част от стената — която всъщност не е стена — леко просветва на тъмно. Колкото до осветлението на стаята, ако поставите пръста си във вдлъбнатината на таблата над леглото, стаята ще се затъмни, ако е осветена, и ще се освети, ако е тъмна.

— Благодаря ти. Сега можеш да си вървиш.

Половин час по-късно, Бейли беше приключил с Личната и лежеше сгушен под одеалото, с угасено осветление и в прегръдките на топлатата тъмнина.

Както отбеляза Фастълф, беше изминал един дълъг ден. На Бейли направо не му се вярваше, че беше пристигнал на Аврора едва тази сутрин. Научил беше много неща, но нищо, което да му е от полза.

Лежеше в тъмното и си припомняше събитията от деня в тиха последователност, като се надяваше да се сети за нещо, което му е убягнало преди това. Но нищо подобно не се случи.

Толкова за тихо замисленият, проникателен и прозорлив Илайджа Бейли от хипервълновата драма.

Дюшекът отново го беше обгърнал наполовина и на Бейли му се струваше, че се намира в топло укритие. Размърда се леко и дюшекът се изглади под тежестта му. После бавно се разтопи, за да приеме новата форма.

Нямаше смисъл да се опитва да си припомни как беше протекъл деня, със своя изтощен и търсец почивка мозък. Но Бейли не можа да се сдържи и се опита повторно. Проследи стъпка по стъпка своя първи ден на Аврора — от космодрума до имението на Фастълф, после до Гладиа и обратно при Фастълф.

Гладиа — по-красива, отколкото си я спомняше. Но имаше нещо безцеремонно... нещо безцеремонно в нея... или може би просто си беше изградила защитна обвивка... клетата жена. Бейли се замисли с топло чувство за нейната реакция на онова докосване до неговата буза — ако тогава можеше да остане при нея, би могъл да я научи... глупавите аврорианци... отвратително равнодушни към секса... всичко става... което значи, че всъщност нищо не става... нищо, което си струва... глупаво... при Фастълф, при Гладиа, обратно при Фастълф... обратно при Фастълф.

Бейли се размърда и долови неясно настройването на дюшека. Обратно при Фастълф. Какво се случи по пътя на връщане при

Фастълф? Нещо казано? Нещо неизказано? А на кораба, още преди въобще да беше стъпил на Аврора — нещо, което си пасваше...

Бейли се намираще в призрачния свят на унасянето, когато съзнанието се освобождава и следва своите собствени закони. Сякаш тялото му литна и се понесе във въздуха, освободено от гравитацията.

По своя собствена воля, неговото съзнание започна преглед на събитията от деня — в малко по-различна светлина от тази, в която самият той ги беше видял. То ги сглобяваше, прибавяше едно нещо към друго, поставяше го на неговото точно място, изплиташе нишката — скелета...

И тогава му се стори, че чува някакъв звук. Бейли се издигна до нивото на будното съзнание. Заслуша се, но не чу нищо и потъна отново в унасяне, за да подхване нишката на мисълта си. Но тя му се изплъзна.

Сякаш някакво произведение на изкуството потъваше в тресавище. Бейли все още можеше да долови контурите и цветните петна. Те ставаха все по-неясни, но той знаеше, че предметът е там. И въпреки, че се бореше отчаяно да стигне до него, той изчезна, а Бейли не си спомняше нищо за него. Абсолютно нищо.

Наистина ли беше стигнал до нещо, или самият спомен, че го е направил, беше илюзия, породена от някакви плувачи в неговия заспал мозък безсмислици? И Бейли наистина заспа.

През нощта, когато се събуди за кратко, си помисли: „Хрумна ми някаква идея. Важна идея.“

Но не си спомняше нищо, освен, че нещо се беше появило.

Остана буден известно време, вперил поглед в тъмнината. Ако наистина е имало нещо, то след време щеше да се върне.

Или може би не? (Йосафате!)

... И той отново заспа.

8

ФАСТЪЛФ И ВАСИЛИЯ

31.

Бейли се събуди внезапно и пое дъх, изпълнен със силно подозрение. Във въздуха се носеше слаба и непозната миризма, която изчезна с второто вдишване.

Данил стоеше със сериозен вид до леглото.

— Вярвам, колега Илайджа — каза той, — че сте спали добре.

Бейли се огледа. Завесите все още бяха спуснати, но очевидно навън беше ден. Жискар приготвяше дрехите, облечен абсолютно различно — от главата до петите — в сравнение с предния ден.

— Съвсем добре, Данил — отвърна Бейли. — Нещо не ме ли събуди?

— Беше инжектиран антисомнин във въздушния поток на стаята, колега Илайджа. Той активира системата за пробуждане. Използвахме по-малко от обичайното количество, тъй като не бяхме сигурни как ще реагирате. Но може би трябваше да използваме още по-малко.

— Дойде ми като удар отзад по тила — оплака се Бейли. — Колко е часът?

— 07:05, аврорианско време — отвърна Данил. — Физиологично, закуската ще е готова след половин час. — Каза го без следа от чувство за хумор, макар че едно човешко същество би сметнало за уместно да се усмихне.

Жискар се намеси с глас, който беше още по-скован и съвсем малко по-неизразителен от този на Данил:

— Сър, приятелят ми Данил и аз не можем да влизаме в Личната. Но ако след като отидете там ни кажете, че имате нужда от нещо, ще ви го осигурим веднага.

— Да, разбира се. — Бейли се изправи, завъртя се и стана от леглото.

Жискар тутакси започна да оправя завивките.

— Бихте ли ми подали пижамата си, сър?

Бейли се поколеба само за момент. Казваше го само един робот, нищо повече. Той се съблече и подаде одеждите си на Жискар, който ги взе с леко, сериозно кимване.

Бейли се погледна с погнуса. Внезапно си даде сметка, че вижда тялото на човек на средна възраст. Беше много вероятно то да е в далеч по-лошо състояние от три пъти по-възрастното тяло на Фастълф.

Бейли механично потърси с поглед слипове, но не откри такива. По всяка вероятност не му и трябваша. Усещаше пода под краката си затоплен и мек.

Той прекрачи Личната и извика за инструкции. От другата страна на илюзорната част от стената, Жискар тържествено обясняваше, как работи самобръсначката и устройството за подаване на паста за зъби, как се пуска водата на тоалетната в автоматичен режим и как се регулира температурата на водата на душа.

Всичко беше много по-импозантно и сложно в сравнение с онова, което можеше да предложи Земята. Нямаше преградки, иззад които да се чуват движенията и разните неволни звуци от нечие друго присъствие. На Земята човек трябваше с всички сили да се старее да не обръща внимание на това, ако искаше да поддържа илюзията, че е насаме.

Беше разглезващо, трезво прецени Бейли, докато изпълняваше разкошния ритуал, но с това разглезване (той вече знаеше) лесно се свикваше. Колкото и за кратко време да останеше на Аврора, културният шок при неговото връщане на Земята щеше да бъде болезнено остър, особено по отношение на Личните. Надяваше се пренастройката да не отнеме много време, но същевременно му се искаше всеки един землянин, който се отправи да заселва нови светове, да не се чувства длъжен да се придържа към концепцията за обществени Лични.

Може би това беше начинът, по който би трябвало да се дефинира „разглезващо“: онова, с което лесно се свиква.

Бейли излезе от Личната, приключил с разнообразните процедури, гладко избръснат, със светнали зъби, изкъпан и изсушен.

— Жискар, къде мога да намеря дезодорант? — попита той.

— Не разбирам, сър — отвърна Жискар.

— Активирането на сапунисващата система, колега Илайджа — бързо обясни Данил, — включва и дезодориращо действие. Моля да извините приятеля ми Жискар, че не можа да ви разбере. На него му липсва моя опит от Земята.

Бейли повдигна недоверчиво вежди и започна да се облича с помощта на Жискар.

— Виждам — отбеляза той, — че ти и Жискар все още ме придружавате на всяка стъпка. Имало ли е признаци за някакъв опит да ме отстранят?

— Никакви засега, колега Илайджа — отвърна Данил. — Въпреки това, би било разумно да задържите приятеля ми Жискар и мен самия до себе си, по възможност по всяко време.

— Но защо, Данил?

— По две причини, колега Илайджа. Първо, можем да ви помогнем да разберете аврорианската култура и обичаи, с които вие не сте запознат, във всяко едно отношение. Второ, приятелят ми Жискар, в частност, може да запише и възпроизведе всяка една дума от всеки един разговор, който вие провеждате. Това може да ви е от полза. Навярно си спомняте, че имаше моменти в разговорите както с д-р Фастълф, така и с мис Гладиа, когато приятелят ми Жискар и аз не бяхме наблизко, или се намирахме в друга стая...

— Така че, разговорите не са били записани от Жискар, така ли?

— Всъщност били са, колега Илайджа, но с ниско качество. А може да има и части, които да не са толкова разбираеми, колкото бихме желали. Би било по-добре, ако останем толкова близо до вас, колкото би ви било удобно.

— Данил — попита го Бейли, — не смяташ ли, че ще се чувствам по-малко притеснен, ако ви смятам по-скоро за екскурзоводи или записващи устройства, отколкото за телохранители? Защо просто не стигнем до извода, че като телохранители, вие двамата сте абсолютно излишни? Тъй като досега не е имало опит за покушение върху мен, защо да не приемем, че и за в бъдеще няма да има?

— Не, колега Илайджа, това би било непредпазливо. Д-р Фастълф смята, че неговите врагове имат висока оценка за вас. Те се опитаха да накарат Председателя да не даде своето разрешение на д-р Фастълф да ви повика. Със сигурност ще продължат своите опити да го накарат да нареди да ви върнат на Земята във възможно най-близко бъдеще.

— Този вид мирна опозиция не изисква телохранители.

— Не, сър, но след като опозицията има основания да се страхува, че може да оневините д-р Фастълф, възможно е да прибегнат

и до крайности. В края на краищата, вие не сте аврорианец, и следователно последствията от евентуално упражнено насилие във вашия случай няма да са големи.

— Фактът, че прекарах тук цял ден и че нищо не се случи — не отстъпваше Бейли, — би трябвало да им донесе известно облекчение и по този начин да намали значително опасността от насилие.

— Наистина изглежда така — отвърна Данил, без да дава признаци, че е доловил иронията в гласа на Бейли.

— От друга страна — продължи Бейли, — ако попадна на нещо, тогава опасността за мен автоматично нараства.

Данил помисли малко, после каза:

— Това изглежда съвсем логичен извод.

— И следователно ти и Жискар ще ме придружавате, където и да отида — просто в случай, че успея да свърша работата си малко по-добре.

Данил помисли пак, после отвърна:

— Начинът, по който го казвате, колега Илайджа, ме озадачава, но изглежда сте прав.

— В такъв случай — каза Бейли, — съм готов за закуска. Но мисълта, че алтернативата на провала е опит за покушение, убива апетита ми.

32.

Фастълф се усмихна на Бейли през масата.

— Добре ли спяхте, мистър Бейли?

Бейли изучаваше резена шунка с обожание. Трябваше да се среже с нож. Парчето беше грапаво. Имаше и дискретна ивица тлъстина, която минаваше от единия му край до другия. Накратко, не беше минало през обработка. В резултат на това имаше, така да се каже, по-шунков вкус.

Имаше и пържени яйца, с полусферично издути жълтъци в средата, заобиколени от белтък — приличаха малко на маргаритките, които Бен му беше показал в полето там, на Земята. Теоретично, Бейли знаеше как изглежда едно яйце преди обработката и че то съдържа жълтък и белтък. Но никога не ги беше виждал разделени в готов за консумация вид. Яйцата се сервираха бъркани, дори и на кораба по пътя за Аврора, дори и на Солария.

Бейли хвърли кос поглед към Фастълф и рече:

— Извинете?

— Добре ли спяхте? — търпеливо повтори Фастълф.

— Да. Съвсем добре. Вероятно щях още да спя, ако не беше този антисомнин.

— А, да. Не е съвсем в стила на гостоприемството, което един гостенин е в своето право да очаква, но сметнах, че ще искате да започнете отрано.

— Напълно вярно. Пък и не съм точно гостенин.

Фастълф яде известно време мълчаливо. Отпи от напитката си, после попита:

— През нощта не ви ли осени някаква идея? Може би сте се събудили с нов поглед върху нещата, нова мисъл?

Бейли изгледа с подозрение Фастълф, но не забеляза сарказъм по неговото лице. Приблужи чашата към устата си и отвърна:

— Боя се, че не. Безпомощен съм също толкова, колкото бях и снощи. — Той отпи и неволно направи гримаса.

— Съжалявам — извини се Фастълф. — Напитката не е ли по вашия вкус?

Бейли изръмжа и предпазливо я опита пак.

— Това е просто кафе — добави Фастълф. — Безкофеиново.

Бейли се намръщи.

— Няма вкус на кафе и... Извинете ме, д-р Фастълф, не искам да прозвучи параноично, но Данил и аз току-що обсъдихме в полусеговата форма вероятността да упражнят насилие върху мен. Полусеговата форма от моя страна разбира се, не от страна на Данил. И сега си мисля, че един от начините да стигнат до мен...

Гласът му замря.

Веждите на Фастълф се придвижиха нагоре. Той се протегна към чашата на Бейли, като измърмори някакво извинение, и помириша кафето. После загреба малко от него с лъжичка и го опита.

— Съвсем нормално е, мистър Бейли — каза накрая той. — Това не е опит да ви отровят.

— Съжалявам — отвърна Бейли, — че се държах толкова глупашки, след като знам, че е било приготвено от вашите собствени работи. И все пак, сигурен ли сте?

Фастълф се усмихна.

— Преди време бяха човъркали роботите ми. Но този път няма такова нещо. Просто кафето, макар и широко разпространено на всички планети, не винаги е от един и същи сорт. Всеизвестно е, че всяко човешко същество предпочита кафето, което се пие на неговата родна планета. Съжалявам, мистър Бейли, но нямам от земния сорт. Ще предпочете ли мляко? То е приблизително еднакво на вкус навсякъде. Плодов сок? По принцип, аврорианският гроздов сок се смята за превъзходен на всички Външни светове. Някои си позволяват да намекват, че го оставяме малко да ферментира, но това разбира се, не е вярно. Вода?

— Ще опитам вашия гроздов сок. — Бейли хвърли подозрителен поглед към кафето. — Предполагам, че ще трябва да свикна с другото.

— Съвсем не — възрази Фастълф. — Защо да си натрапваме неприятното, без да ни се налага? И така... — усмивката му доби измъчен вид при подхващането на предишната тема — нощта и сънят не са ви оказали никакво ползотворно влияние?

— Съжалявам — отвърна Бейли. После се смръщи, като че ли обхванат от неясен спомен. — Макар че...

— Да?

— Останах с впечатлението, че тъкмо преди да заспя, в освободеното от задръжки забвение между съня и събуждането, сякаш попаднах на нещо.

— Наистина ли? На какво?

— Не знам. Мисълта ме накара да се събудя, но не ме последва. Или пък някой въображаем шум ме разсея. Не си спомням. Опитах се да се уловя за тази мисъл, но тя ми се изплъзна. Отиде си. *Мисля*, че подобни работи не са необичайни.

Фастълф изглеждаше замислен.

— Сигурен ли сте в това?

— Не съвсем. Мисълта избледня толкова бързо, че дори не съм сигурен, дали въобще я е имало. Но дори и да я е имало, може само да ми се е сторила важна, защото бях полу-заспал. Ако сега ми се яви повторно, навярно ще се окаже, че е пълна безсмислица.

— Но каквато и да е била и колкото и да ви е убягвала, несъмнено би трябвало да е оставила някаква следа.

— Предполагам, д-р Фастълф. В такъв случай, ще се върне пак. Убеден съм.

— Трябва ли да чакаме?

— Какво друго ни остава?

— Съществува такова нещо като психосондата.

Бейли се дръпна назад в стола и впери поглед във Фастълф. После каза:

— Чувал съм за нея, но на Земята тя не се използва даже и в полицията.

— Не сме на Земята, мистър Бейли — меко отбеляза Фастълф.

— Но от това може да пострада мозъкът. Не съм ли прав?

— Малко вероятно е, ако се направи, както трябва.

— Но не и невъзможно. Дори и да се направи, както трябва — натърти Бейли. — Според мен, тя не може да се използва на Аврора, освен в строго определени случаи. Лицата, върху които се прилага, трябва да са обвинени в тежко престъпление, или трябва...

— Да, мистър Бейли, но това се отнася за аврорианците. Вие не сте аврорианец.

— Искате да кажете, че понеже съм землянин, няма да ме третираат като човек?

Фастълф се усмихна и разпери ръце.

— Хайде, мистър Бейли. Това беше само идея. Снощи бяхте достатъчно отчаян, за да предложите да разрешим нашата дилема, като поставим Гладиа в едно ужасно и трагично положение. Чудех се, дали сте достатъчно отчаян, за да подложите и себе си на подобен риск?

Бейли затърка очи и известно време не каза нищо. После, с промени глас, изрече:

— Снощи не бях прав. Признавам си. Колкото до това сега, няма никакви гаранции, че мисълта, която ме е спходила в полу-заспало състояние, има въобще някаква връзка с проблема. Може да са били чисти глупости, нелогични фантасмагории, може въобще да не е имало никаква мисъл. Нищо. Смятате ли, че би било разумно да се рискува увреждането на моя мозък, заради една толкова нищожно малка вероятност да спечелим нещо? След като, както твърдите, разчитате именно на този мозък да намери решение?

Фастълф кимна.

— Вашите аргументи са съвсем основателни — пък и аз не го имах сериозно предвид.

— Благодаря, д-р Фастълф.

— Но какво ще правим сега?

— Преди всичко, искам да поговоря пак с Гладиа. Има някои въпроси, които искам да си изясня.

— Трябваше да го направите снощи.

— Трябваше, но ми се струпаха повече неща, отколкото бих могъл да осмисля. Има някои моменти, които ми убягнаха. Аз съм само един детектив, а не безпогрешен компютър.

— Не ви упреквам в нищо — каза Фастълф. — Просто не бих искал да безпокоим излишно Гладиа. Като имам предвид онова, което ми казахте снощи, мога само да предполагам, че тя е дълбоко разстроена.

— Несъмнено. Но също така, тя отчаяно иска да разбере какво се е случило — кой, ако изобщо е бил някой, е убил онзи, когото тя смята за свой съпруг. И това е разбираемо. Сигурен съм, че ще е склонна да ми помогне. И бих искал да поговоря с още един човек.

— С кого?

— С дъщеря ви Василия.

— С Василия? Защо? Каква полза ще има от това?

— Тя е роботик. Бих искал да поговоря и с някой друг роботик, освен с вас.

— Не бих допуснал това, мистър Бейли.

Току-що бяха приключили със закуската. Бейли стана.

— Д-р Фастълф, още веднъж се налага да ви напомня, че съм тук по ваше настояване. Нямам официално разрешение да извършвам полицейско разследване. Нямам връзка с аврорианските власти. Единственият ми шанс да се добера до дъното на тази бъркотия, е като се надявам, че разни хора ще ми съдействат доброволно и ще отговарят на моите въпроси. Ако вие ми попречите да пробвам това, става ясно, че не мога да стигна по-далече от положението, в което се намирам сега, тоест доникъде. Би било изключително зле за вас — и следователно за Земята, — така че ви призовавам да не заставате на пътя ми. Ако уредите да мога да разпитам когото си пожелае — или дори *се опитате* да го уредите, като ходатайствате в моя полза, — населението на Аврора може да сметне това за чистосърдечна проява на невинност. От друга страна, ако затруднявате моето разследване, до какъв друг извод биха стигнали хората, освен, че сте виновен и се страхувате от разобличение?

— Разбирам това, мистър Бейли — отвърна Фастълф с трудно сдържано раздражение. — Но защо Василия? Има и други роботици.

— Василия е ваша дъщеря. Тя ви познава. Може да има твърдо мнение по въпроса, доколко сте способен да разрушите един робот. Тъй като тя е член на Института по роботика и съответно е на страната на вашите политически врагове, всеки благоприятен отзив, който тя би могла да даде, ще бъде от голямо значение.

— А ако свидетелства против мен?

— Ще мислим, когато му дойде времето. Бихте ли влезли във връзка с нея, за да я помолите да ме приеме?

— Задължен съм ви — безропотно отвърна Фастълф, — но грешите, ако смятате, че ще я убедя лесно да ви види. Може да е твърде заета — или така да си мисли. Може да не е на Аврора. Може просто да не иска да има нищо общо с това. Снощи се опитах да ви обясня, че тя има причини — мисли, че има причини — да е настроена враждебно спрямо мен. Ако аз я помоля да се срещне с вас, може да

реши да откаже, просто като израз на своето неприязнено отношение към мен.

— Бихте ли опитал, д-р Фастълф?

Фастълф въздъхна.

— Ще опитам, докато вие сте при Гладиа. Предполагам, че ще искате да се срещнете с нея. Бих си позволил да изтъкна, че тримерното изображение ще е достатъчно. Образът е толкова качествен, че не може да се различи от истинското физическо присъствие.

— Известно ми е това, д-р Фастълф, но Гладиа е от Солария и има неприятни асоциации с тримерните изображения. Пък и във всеки случай смятам, че има и едно друго неуловимо преимущество в реалния физически контакт между двама души. Положението, в което се намираме сега, е прекалено деликатно и усложнено за мен, за да съм склонен да пренебрегна това допълнително преимущество.

— Е добре, ще предизвестя Гладиа. — Той се обърна, поспря, после се обърна пак. — Но, мистър Бейли...

— Да, д-р Фастълф?

— Снощи ми казахте, че положението е достатъчно сериозно, за да спестявате на Гладиа неудобствата, които могат да възникнат за нея. Изтъкнахте, че са заложени далеч по-важни неща.

— Така е, но можете да разчитате, че няма да я тревожа, ако това е възможно.

— Нямам предвид Гладиа. Просто искам да ви предупредя, че този съществено важен подход би трябвало да го разширите и в случая с мен. Не бих искал да се притеснявате заради моето лично спокойствие, или гордост, ако успеете да говорите с Василия. Не очаквам никакви резултати, но ако все пак поговорите с нея, ще понеса всички произтичащи от това притеснения, а вие не трябва да се мъчите да ми ги спестите. Разбирате ли?

— Да си призная, д-р Фастълф, никога не съм имал намерение да ви спестявам нещо. Ако трябва да избирам между вашето притеснение, или срам от една страна, и благополучието на политическата ви кариера и благополучието на моята планета от друга, не бих се поколебал и за момент да ви засрамя.

— Отлично! И, мистър Бейли, трябва да разширим този подход и спрямо вас самия. *Вашето* спокойствие също не бива да ни пречи.

— В това отношение нямах избор, още щом ме доведохте тук, без да поискате моето съгласие.

— Имам предвид нещо друго. Ако след един разумен период от време — не дълъг, просто разумен период от време — не напреднете в решението на проблема, ще трябва, в края на краищата, да обсъдим възможността за психосондиране. Вероятно ако успеем да разберем какво знае вашият мозък, без вие самият да знаете, че го знае, това ще бъде нашият последен шанс.

— Може да не знае нищо, д-р Фастълф.

Фастълф тъжно погледна Бейли.

— Съгласен съм. Но, както казахте по повод възможността Василия да свидетелства против мен — ще го мислим, когато му дойде времето.

Той се обърна и излезе от стаята.

Бейли замислено гледаше след него. В този момент му се струваше, че ако напредне, ще се сблъска с физическа разправа от неизвестен — но вероятно опасен — вид. А ако не напредне, щеше да се сблъска с психосондата, което едва ли беше по-доброто.

— Йосафате! — измърмори той лекичко под носа си.

33.

Разходката до Гладиа му се стори по-къса, отколкото предния ден. Отново беше слънчево и приятно, но гледката беше съвсем различна. Слънцето грееше от противоположната страна, разбира се, и обагряше всичко в малко по-различни цветове.

Може би сутрин растенията не изглеждаха както вечерта, а и ухаеха по-различно. Бейли си спомни, че подобна мисъл му е минавала през ума и по повод растенията на Земята.

Данил и Жискар отново го придружаваха, но вървяха по-наблизо до него и не изглеждаха толкова нащрек.

— Тук слънцето през цялото време ли греє? — безцелно запита Бейли.

— Не, колега Илайджа — отвърна Данил. — Ако беше така, това би било пагубно за растителния свят и следователно за човечеството. Всъщност, прогнозата е, че през деня облачността ще се засили.

— Какво беше това? — попита стреснато Бейли. Малко животно със сива козина стоеше свито в тревата. Щом ги видя, заподскача в обратна посока.

— Заек, сър — отвърна Жискар.

Бейли се отпусна. Беше ги виждал по полето на Земята.

Този път Гладиа не ги посрещна на вратата, но очевидно ги очакваше. Когато един робот ги въведе вътре, тя не стана, а каза с нещо средно между яд и умора в гласа си:

— Д-р Фастълф ме предупреди, че трябвало да говориш пак с мен. Какво има сега?

Носеше рокля, която прилепваше плътно по нейното тяло и очевидно под нея не носеше нищо. Косата ѝ беше отметната назад в безпорядък, а лицето ѝ бе мъртвешки бледно. Изглеждаше още по-посърнала в сравнение с предния ден и явно през нощта почти не беше мигвала.

Като си спомни, какво беше станало предния път, Данил въобще не пристъпи прага на стаята. Жискар обаче влезе, огледа се с остър

поглед и се оттегли в една от нишите на стената. Един от роботите на Гладиа стоеше в друга ниша.

— Ужасно съжалявам, Гладиа — рече Бейли, — че трябва отново да те безпокоя.

Гладиа не реагира на забележката.

— Снощи забравих да ти кажа, че след като стопят Джендър, разбира се, ще го рециклират за нуждите на завода за работи. Предполагам, че ще е забавно, когато всеки път виждам току-що произведен робот, да знам, че той носи в себе си много от атомите на Джендър.

— Когато умрем — философски заяви Бейли, — самите нас ни рециклират — и кой знае каква част от нечий атоми носим ти и аз в този момент, или в кого ще преминат един ден нашите.

— Ти си съвсем прав, Илайджа. И ме подсецаш, колко лесно е да се философства върху скръбта на другите.

— Това също е вярно, Гладиа, но не съм дошъл да философствам.

— Тогава върши това, за което си дошъл.

— Трябва да задам някои въпроси.

— Вчера не ти ли беше достатъчно? Да не би да си прекарал времето оттогава насам в измисляне на нови въпроси?

— Отчасти — да, Гладиа. Вчера ти ми каза, че дори след като сте били с Джендър... като съпрузи, е имало мъже, които са ти се предлагали и на които ти си отказвала. Трябва да те разпитам във връзка с това.

— Защо?

Бейли пропусна въпроса.

— Кажи ми — попита той, — колко мъже са ти се предлагали през времето, когато си била омъжена за Джендър?

— Не си водя записки, Илайджа. Трима или четирима.

— Някои от тях били ли са по-настойчиви? Някой предлагал ли ти се е повече от веднъж?

Гладиа, която досега избягваше неговия поглед, го погледна направо и каза:

— Говорил ли си с някой друг за това?

Бейли поклати глава.

— На тази тема не съм говорил с никой друг, освен с теб. От въпроса ти, обаче, оставам с впечатлението, че е имало поне един, който е бил по-настоятелен.

— Един. Сантирикс Гремнионис. — Тя въздъхна. — Аврорианците имат толкова странни имена, а и той самият *беше* странен — за аврорианец. Не бях срещала толкова упорит мъж като него. Винаги беше учтив, винаги приемаше моите откази с лека усмивка и стегнат поклон, а после, все едно че нищо не е било, се опитваше наново — следващата седмица, или дори на следващия ден. Тази настойчивост сама по себе си беше донякъде признак на неуважение. Един благоприличен аврорианец би приел отказа веднъж завинаги, освен ако предполагаемият партньор не покаже недвусмислено, че е променил своето решение.

— Каж ми пак — онези, които ти се предлагаха, знаеха ли за връзката ти с Джендър?

— Това не беше нещо, което бих споменала в един обикновен разговор.

— Добре, тогава, да вземем този Гремнионис в частност. *Той* знаеше ли, че Джендър е бил твой съпруг?

— Никога не съм му казвала.

— Не се измъквай така, Гладиа. Не става дума, дали си му го казвала. За разлика от другите, той ти се е предлагал нееднократно. Колко често каза, между другото? Три пъти? Четири? Колко?

— Не съм ги броила — уморено отвърна Гладиа. — Може би дузина пъти и повече. Ако иначе не беше приятен човек, досега щях да съм наредила на своите работи да му забранят достъпа до имението.

— Аха, но не си го направила. А многократните предложения изискват време. Идвал е да те вижда. Опитвал се е да те спечели. Имал е време да забележи присъствието на Джендър и как ти се отнасяш с него. Не е ли могъл да се досети за вашата връзка?

Гладиа поклати глава.

— Не мисля така. Джендър никога не се е намесвал, когато съм била с други човешки същества.

— По твое нареждане ли? Предполагам, че е имало такова нещо.

— Да. И преди да решиш, че е било защото съм се срамувала от тази връзка, ще ти кажа, че исках просто да избегна неприятните

усложнения. Запазила съм някакъв инстинкт за лична неприкосновеност по отношение на секса, който аврорианците нямат.

— Помисли си пак. Не е ли могъл да се досети? Ето ти един влюбен мъж, който...

— Влюбен! — Звукът, който издаде Гладиа, приличаше много на ръмжене. — Какво разбират аврорианците от тези неща?

— Мъж, който смята, че е влюбен. Ти не си споделяла неговите чувства. Не е ли могъл да се досети — с изострената си чувствителност и подозрителност на разочарован поклонник? Помисли си! Никога ли не те е разпитвал по заобиколен начин за Джендър? Може би е имало нещо, което да е предизвикало в теб дори най-беглото подозрение...

— Не! Не! Би било нечувано който и да било аврорианец да покаже враждебност спрямо сексуалните предпочитания или навици на другите.

— Не непременно враждебност. Може би някое шеговито подмятане. *Какъвто и да е* намек, че подозира за съществуването на вашата връзка.

— Не! Ако младият Гремионис беше обелил дори само една думичка от този сорт, никога нямаше да види отново моето имение отвътре, а аз щях да се погрижа никога да не се доближи до мен. Но той не би направил нищо подобно. Беше олицетворение на ревностната учтивост.

— Казваш „младият“. На колко години е този Гремионис?

— Горедолу колкото мен. Тридесет и пет. Може би дори година или две по-малко.

— Дете — тъжно отбеляза Бейли. — По-млад дори от мен. Но на тази възраст... Да предположим, че се е досетил за вашата връзка с Джендър и не е дал да се разбере — изобщо. Въпреки това, той може да е ревнувал.

— Да е ревнувал?

Бейли се сети, че думата едва ли означава нещо особено на Аврора или Солария.

— Да се е ядосал, че предпочиташ друг, вместо него.

Гладиа остро го сряза:

— Знам значението на думата „ревнувам“. Повторих я само защото се учудих, че можеш да си помислиш, че някой аврорианец би

ревнувал. На Аврора хората не ревнуват заради секса. Заради други неща — сигурно, но не и заради секса. — На лицето ѝ се изписа насмешка. — Дори и да е ревнувал, какво значение има това? Какво толкова би могъл да направи?

— Може да е казал на Джендър, че връзката ти с един робот би застрашила твоето положение на Аврора...

— Това не би било вярно!

— Джендър може да е повярвал, при положение, че са му казали така — да е повярвал, че те застрашава и ти вреди. Дали това не е била причината за неговото мозъчно изключване?

— Джендър никога не би повярвал на подобно нещо. Той ме караше да се чувствам щастлива всеки път, когато идваше при мен като съпруг, и аз му го казвах.

Бейли се съдържа да не избухне. Тя не разбираше за какво става дума и очевидно се налагаше той да ѝ обясни по-добре.

— Сигурен съм, че ти е вярвал, но също така може да е бил принуден да вярва и на някой друг, който му казва точно обратното. Ако по този начин е бил изправен пред една непоносима дилема, произтичаща от Първия закон...

С изкривено лице Гладиа изкрещя:

— Това е *налудничаво!* Занимаваш ме със старата приказка за Сюзън Келвин и робота-телепат. Никой, който е на повече от десет години, не вярва на това.

— Не може ли...

— Не, не може. Аз идвам от Солария и разбирам достатъчно от работи, за да знам, че не може. Нужно е да си невероятен специалист, за да вържеш на възел Първия закон в един робот. Може би д-р Фастълф е способен да го направи, но определено не и Сантирикс Гремионис. Гремионис е стилист. Работи с човешки същества. Прави прически и работи като дизайнер на дрехи. Аз правя същото, но поне работя с работи. Гремионис никога не е докосвал робот. Нищо не разбира от тях, освен че може да им заповяда да затворят прозореца или нещо такова. Да не се опитваш да кажеш, че връзката между Джендър и мен... мен... — тя се потупа остро с изправен показалец между малките си гърди, които се очертаваха слабо под нейната рокля — ... е причина за смъртта на Джендър?

— Не става дума за никакво съзнателно действие от твоя страна — поясни Бейли. Искаше да престане, но не беше в състояние да спре своето налучкване. — Ами ако Гремионис е научил от д-р Фастълф как да...

— Гремионис не познаваше д-р Фастълф и не би могъл да разбере нищо от онова, което д-р Фастълф би могъл да му каже. По никакъв начин.

— Не можеш да си сигурна, какво е могъл или не е могъл да разбере, а колкото до това, че не е познавал д-р Фастълф... Гремионис трябва да е идвал често при теб, щом те е преследвал толкова много, и...

— ... и д-р Фастълф почти никога не е идвал при мен. Снощи, когато дойде заедно с теб, прекрачи прага на моята къща за втори път. Боеше се, че прекалената близост с мен би ме прогонила. Призна го веднъж. Мисли, че по този начин е загубил дъщеря си — някакви глупости от този сорт. Разбираш ли, Илайджа, когато живееш няколко века, имаш предостатъчно време да загубиш хиляда неща. Бъди благодарен за своя кратък живот, Илайджа. — Тя зариде неудържимо.

Бейли я гледаше безпомощно.

— Съжалявам, Гладиа. Нямам повече въпроси. Да извикам ли някой робот? Имаш ли нужда от помощ?

Тя поклати глава и му махна с ръката си.

— Просто се махай... махай се — изхлипа тя задавено. — Махай се.

Бейли постоя, после закрачи към вратата, като хвърли един последен, несигурен поглед към нея. Жискар го следваше по петите, а Данил се присъедини към тях когато напуснаха къщата. Бейли едвам го забеляза. Помисли отнесено, че започва да гледа на тяхното присъствие, както би гледал на своята сянка или дрехите си, че се доближава до състоянието, в което без тяхното обкръжение щеше да се чувства гол.

Вървеше бързо към имението на Фастълф със замъглено съзнание. Първоначално неговото желание да се срещне с Василия беше породено от отчаяние, от липсата на друг обект на внимание, но сега нещата се бяха променили. Имаше вероятност да се е натъкнал на нещо жизненоважно.

34.

Бейли завари приветливото лице на Фастълф набраздено от бръчки в мрачна гримаса.

— Някакъв напредък? — попита той.

— Отхвърлих част от един възможен вариант. Може би.

— *Част* от възможен вариант? Как ще отхвърлите другата част? По-скоро, как *установявате* възможните варианти?

— Като открия, че е невъзможно да се отхвърли даден възможен вариант — отвърна Бейли. — Това е началото на неговото установяване.

— Ами ако откриете, че е невъзможно да отхвърлите другата част на възможния вариант, за който така тайнствено споменахте?

Бейли сви рамене.

— Преди да си загубим времето в размишления върху това, трябва да се срещна с вашата дъщеря.

Фастълф изглеждаше потиснат.

— Добре, мистър Бейли, направих това, за което ме помолихте, и се опитах да влезна във връзка с нея. Наложих се да я събудя.

— Искате да кажете, че тя живее от другата страна на планетата, където сега е нощ? Не се сетих по-рано. — На Бейли му стана досадно. — Боя се, че съм дотолкова глупав, че си въобразявам, че се намирам все още на Земята. В подземните Градове, денят и нощта губят своето значение. Имаме единно стандартно време.

— Не е толкова страшно. Еос представлява центъра по роботика на Аврора и почти няма роботик, който да не живее в него. Тя просто спеше и очевидно събуждането не се отрази добре на нейното настроение. Не пожела да говори с мен.

— Обадете ѝ се пак — настоя Бейли.

— Говорих с робота-секретар и последва неудобна размяна на съобщения. Тя ми даде да разбера съвсем ясно, че няма да говори с мен по никакъв начин. Беше малко по-отстъпчива спрямо вас. Роботът ми предаде, че тя ви отпуска пет минути по своя частен предавателен канал, ако решите да ѝ се обадите... — Фастълф погледна

часовниковата лента на стената — ... след половин час. Няма да се срещне лично с вас при никакви условия.

— Условията са недостатъчни, както и времето. Трябва да се срещна с нея лично за колкото време се наложи. Обяснихте ли й колко е важно това, д-р Фастълф?

— Опитвах се. Не я интересува.

— Вие сте й баща. Сигурно...

— Тя е далеч по-склонна да промени своето решение заради един случайно избран непознат, отколкото заради мен. Ясно ми беше, така че използвах Жискар.

— Жискар?

— О, да. Жискар е неин голям любимец. Докато следваше роботика в университета, тя си позволи да коригира неговото програмно обезпечение в някои незначителни отношения. Нищо не сближава толкова много човека с един робот — освен, разбира се, методът на Гладиа. Жискар като че ли се беше превърнал в нейния Андрю Мартин...

— Кой е Андрю Мартин?

— Кой е бил, не кой е — поправи го Фастълф. — Никога ли не сте чували за него?

— Никога!

— Колко странно! Всички тези наши древни легенди са тръгнали от Земята, а на Земята те са непознати. Андрю Мартин е бил робот, който смятат, че постепенно, стъпка по стъпка, се е превърнал в хуманоид. Определено, преди Данил е имало и други хуманоидни роботи, но те всички са били прости играчки — малко над обикновените автомати. Независимо от това, за способностите на Андрю Мартин се носят главозамайващи предания — сигурен признак за легендарния произход на историята. Има и една жена, която присъства неизменно в легендите и обикновено се нарича Литъл Мис. Много е сложно да ви обяснявам сега цялата история, но предполагам, че на Аврора едва ли има някое малко момиченце, което да не си мечтае да бъде Литъл Мис и да си има робот като Андрю Мартин. С Василия беше така, а Жискар беше нейният Андрю Мартин.

— Е, и?

— Помолих роботът да й предаде, че Жискар ще ви придружи. Тя не го е виждала от години и сметнах, че така ще я подмамня да се

срещне с вас.

— Но, предполагам, че не успяхте.

— Не успях.

— Тогава ще трябва да измислим нещо друго. Трябва да има начин да я накараме да се срещне с мен.

Фастълф каза:

— Може би ще ви хрумне нещо. След няколко минути ще я видите по триизмерния канал и ще разполагате с пет минути да я убедите, че трябва да ви види лично.

— Пет минути! Какво мога да направя за пет минути?

— Не знам. В края на краищата, по-добре това, отколкото нищо.

35.

Петнадесет минути по-късно, Бейли стоеше пред тримерния екран, готов да се срещне с Василия Фастълф.

Д-р Фастълф беше излезнал, след като каза със суха усмивка, че в негово присъствие дъщеря му сигурно щеше да е по-малко отстъпчива. Данил също го нямаше. Само Жискар беше останал да прави компания на Бейли.

— Тримерният канал на д-р Василия е настроен за приемане — каза Жискар. — Готов ли сте, сър?

— Толкова, колкото бих могъл да бъда — отвърна мрачно Бейли. Беше отказал да седне, като смяташе, че прав ще изглежда повнушително. (Колко ли внушителен можеше да изглежда един землянин?)

Екранът се освети, докато останалата част от стаята притъмняваше, и на него се появи жена. Отначало не беше много но фокус. Тя стоеше с лице към него, а дясната ѝ ръка се подпираше на лабораторна маса, отрупана с диаграми. (Без съмнение, *тя* също имаше намерение да изглежда внушително.)

С нагласянето на фокуса, краищата на екрана се размиха и образът на Василия (ако това беше тя) стана по-плътен и изглеждаше вече тримерен. Тя стоеше в стаята с илюзията за пълна реалност, като изключим това, че подредбата на помещението, в което се намираше тя, не пасваше на подредбата в стаята на Бейли. Преходът от едната към другата обстановка беше много рязък.

Василия носеше тъмнокафява пола, която постепенно преминаваше в два широки полупрозрачни крачола, така че краката ѝ, от средата на бедрата надолу, смътно се виждаха. Блузата беше плътно по нея и без ръкави. Ръцете ѝ оставаха голи до раменете. Имаше голямо деколте, а светло русата ѝ коса се спускаше на твърди къдрици.

Нямаше и следа от откритите черти на своя баща, нито от неговите огромни уши. Бейли можеше само да предполага, че майка ѝ е била доста красива и че Василия е имала късмет при комбинирането на гените.

Тя беше ниска и Бейли забеляза нейната удивителна прилика в чертите на лицето с Гладиа, макар че изражението ѝ беше много постудено и белязано от силна индивидуалност.

— Вие ли сте землянинът, който е дошъл да реши проблема на моя баща? — запита остро Василия.

— Да, д-р Фастълф — отвърна Бейли също толкова лаконично.

— Можете да ме наричате д-р Василия. Не желая да ме бъркат с баща ми.

— Д-р Василия, трябва да разговарям с вас лице в лице за един разумно дълъг период от време.

— Без съмнение ви се иска. Разбира се, вие сте землянин и следователно сте сигурен източник на зараза.

— Подложиха ме на медицинска обработка и съм напълно безопасен. Вашият баща беше плътно с мен цял един ден.

— Баща ми се преструва на идеалист и от време на време се налага да върши глупости, за да поддържа тази представа. Няма да му подражавам.

— Мисля, че не му желаете злото. Ще му навредите, ако откажете да ме видите.

— Губите си времето. Няма да се срещна с вас, освен по този начин, а половината време, което ви бях определила, вече изтече. Ако желаете, може да спрем дотук, щом разговорът не ви задоволява.

— Жискар е тук, д-р Василия, и би искал настоятелно да ви помоли да ме приемете.

Жискар пристъпи към обсега на предаване.

— Добро утро, Литъл Мис — поздрави той с приглушен глас.

За момент Василия изглеждаше объркана, а когато заговори отново, гласът ѝ звучеше малко по-меко.

— Радвам се да те видя, Жискар, и бих се срещнала с теб, когато пожелаеш, но не бих се срещнала с този землянин, дори и по твое настояване.

— В такъв случай — намеси се Бейли, като в отчаянието си прибягна до единственото нещо, с което разполагаше, — ще трябва да оглася случая със Сантирикс Гремнионис, без да мога да го обсъдя с вас.

Очите на Василия се разшириха, а ръката ѝ върху масата се повдигна и сви в юмрук.

— Какво имате предвид с този Гремнионис?

— Само, че е един хубав млад мъж, който ви познава добре. Да продължавам ли своята работа нататък, без да чуя, какво имате да ми кажете вие?

— Още сега мога да ви кажа, че...

— Не — прекъсна я Бейли с повишен тон. — Няма да ми кажете нищо, докато не се срещна с вас лице в лице.

Устата ѝ се изкриви.

— В такъв случай, ще се срещна с вас, но няма да остана във вашата компания нито миг повече, отколкото сметна за необходимо. Предупреждавам ви. И доведете Жискар.

Тримерната връзка се прекъсна с прашене и Бейли усети замайване от внезапната промяна в задния план, която последва. Отправи се към един стол и седна.

Ръката на Жискар го придържаше за лакътя, докато Бейли не се настани удобно в стола.

— Мога ли да ви помогна по някакъв начин, сър? — попита роботът.

— Добре съм — увери го Бейли. — Трябва само да си поема дъх. Д-р Фастълф се изправи пред него.

— Приемете пак моите извинения, че не можах да изпълня своите задължения на домакин. Подслушвах от едно удължение, което е настроено да приема без да предава. Искях да видя дъщеря си, дори и без тя да знае.

— Разбирам ви — успокои го Бейли, леко задъхан. — Ако доброто възпитание изисква да се извините за своята постъпка, тогава аз ви прощавам.

— Но какво беше това със Сантирикс Гремионис? Името ми е непознато.

Бейли вдигна поглед към Фастълф и отвърна:

— Д-р Фастълф, чух името му от Гладиа тази сутрин. Не знам почти нищо за него, но така или иначе, реших да кажа това, което казах на вашата дъщеря. Вероятността за попадение беше нищожна, и въпреки това, резултатите се оказаха такива, каквито исках да бъдат. Както виждате, мога да правя полезни изводи, дори когато разполагам с много малко информация, така че по-добре ме оставате на спокойствие да продължа. Моля ви за в бъдеще изцяло да ми съдействате и не споменавайте повече психосондата.

Фастълф мълчеше и Бейли изпита мрачно задоволство от налагането на своята воля първо върху дъщерята, а после и върху бащата.

Но не знаеше, колко дълго можеше да продължава в този дух.

9
ВАСИЛИЯ

36.

Бейли спря до вратата на аеромобила и твърдо отсече:

— Жискар, *не* искам прозорците да се затъмняват. *Не* искам да седя отзад. Искам да седна на предната седалка и да гледам навън. Тъй като ще бъда между теб и Данил, ще съм в достатъчна безопасност, освен ако не унищожат самата кола. А в такъв случай, ще унищожат и всички нас, и няма да има никакво значение, дали съм седял отпред, или отзад.

Жискар отвърна на силата, с която Бейли изрече това, като изпадна в още по-голяма учтивост.

— Сър, ако се почувствате зле...

— В такъв случай ще спрете колата и ще се прекача отзад, а вие ще затъмните прозорците. Може дори да не спирате. Ще се прекатеря от предната седалка в движение. Работата е там, Жискар, че за мен е важно да се запозная с Аврора колкото е възможно по-добре. Пък и във всеки случай, важно е да свикна с откритото пространство. Отправлям това като заповед, Жискар.

— Колегата Илайджа — намеси се Данил — е съвсем прав, Жискар. Ще бъде в достатъчна безопасност.

Жискар, може би неохотно (Бейли не можеше да разчете изражението върху неговото не съвсем хуманоидно лице), отстъпи и седна при управлението. Бейли го последва и погледна през прозорците не толкова уверено, колкото беше прозвучал неговият глас. Все пак, близостта на роботите от двете му страни го успокояваше.

Колата се повдигна на въздушната възглавница от реактивните си двигатели и малко се позаклати, като че ли търсеше опора. Бейли усети, че го свива под лъжичката и се помъчи да не изпаде в горчиво съжаление за своето смело представяне преди малко. Нямаше полза да си повтаря, че Данил и Жискар не проявяват никакви признаци на страх. Те бяха работи, за които това чувство беше непознато.

В този момент колата рязко потегли напред и Бейли се притисна силно към седалката. За около минута той вече се движеше с такава

скорост, с каквато едва ли беше пътувал с Експресната магистрала в Града. Отпред се простираше широк, обрасъл с трева път.

Скоростта му се струваше по-голяма заради факта, че вместо приветливите светлини и здания на Града, от двете му страни се ширеше море от зеленина и неправилни форми.

Бейли се постара да овладее своето дишане и да заговори непринудено, все едно, че няма нищо.

— Не забелязвам да минаваме покрай селскостопански земи, Данил — подхвърли той. — Струва ми се, че това е необработваема земя.

— Намираме се на територията на града, колега Илайджа — отвърна Данил. — Това са паркове и градини, които са частна собственост.

— Град? — Бейли не можеше да приеме тази дума. Той знаеше много добре, какво представлява един град.

— Еос е най-големият и най-важен град на Аврора. Той е първият, който са основали. Тук е седалището на законодателната власт на планетата. Председателят на Парламента живее тук в своето имение, покрай което скоро ще минем.

Не стига, че беше град, ами на всичкото отгоре и най-големият. Бейли се огледа от двете страни.

— Бях останал с впечатлението, че имененията на Фастълф и Гладиа се намират в покрайнините на Еос. Мислех си, че вече сме минали очертанията на града.

— Съвсем не, колега Илайджа. Преминаваме през центъра. До края на града има още седем километра, а нашата крайна цел се намира на още четиридесет километра по-нататък.

— Центърът на града? Не виждам никакви здания.

— Те не са построени така, че да се виждат от пътя, но ако се вгледате между дърветата, може да забележите едно от тях. Това е имението на Фуад Лаборд, известен писател.

— Всички ли именения познаваш на външен вид?

— Те са въведени в паметта ми — тържествено поясни Данил.

— Няма движение по пътя. Защо?

— На дълги разстояния се пътува с въздушни автомобили или с коли на магнитна възглавница. Тримерните контакти...

— На Солария го наричат видеовръзка — прекъсна го Бейли.

— Тук също — в неофициални разговори, но ТВК е официалното наименование. По този начин се общува най-често. В крайна сметка, аврорианците обичат да ходят пеша и е съвсем естествено да извървят няколко километра, когато си ходят на гости, или отиват на делова среща, за която времето не е от първостепенно значение.

— А ние сме тръгнали за място, което се намира твърде далече, за да вървим пеша, но и твърде близо, за да вземем въздушен автомобил. Тримерна връзка не искаме, така че използваме наземна кола.

— По-точно аеромобил, колега Илайджа, но предполагам, че това спада към наземните коли.

— За колко време ще стигнем до имението на Василия?

— Скоро, колега Илайджа. Тя живее в Института по роботика, както вероятно вече знаете.

Последва кратко мълчание, което Бейли наруши пръв:

— Струва ми се, че към хоризонта се заоблачава.

Жискар преодоля един завой с висока скорост, при което аеромобилът се наклони под ъгъл от някакви си тридесет градуса. Бейли простена и се вкопчи в Данил, който праметна лявата си ръка през рамената на Бейли и го стисна като в менгеме между двете си ръце. Бейли бавно изпусна дъх, след като аеромобилът се изправи.

— Да — каза Данил, — тези облаци ще доведат до валежи по-късно през деня, както казаха в прогнозата.

Бейли се намръщи. Дъждът го беше сварвал веднъж — *веднъж* — по време на неговата експериментална работа в полята на Земята. Все едно, че беше застанал под студен душ заедно с дрехите. За момент беше изпитал неопишуема паника, после беше разбрал, че няма кранове, откъдето да спре водата. Тя щеше да се излива отгоре до безкрайност! После всички се втурнаха да бягат, а той бягаше заедно с тях, устремен към сухия и управляем Град.

Но сега се намираще на Аврора и нямаше представа какво се прави, когато вали дъжд. Нито пък имаше Град, където да се скрие. Да бяга към най-близкото имение? Дали посрещаха бегълците от дъжда с добре дошли?

Последва още един малък завой и Жискар каза:

— Сър, намираме се на паркинга е Института по Роботика. Вече може да слезем и да посетим имението, което е във владение на д-р Василия на територията на Института.

Бейли кимна. Пътешествието беше отнело средно между петнадесет и двадесет минути (земно време, доколкото Бейли можеше да прецени) и той беше доволен, че е свършило.

— Искам да науча нещо за дъщерята на д-р Фастълф — каза Бейли доста задъхано, — преди да се срещна с нея. Ти не си я познавал, нали, Данил?

— По времето, когато бях създаден — отвърна Данил, — д-р Фастълф и неговата дъщеря бяха вече разделени от доста време. Никога не съм я виждал.

— Но колкото до теб, Жискар, вие двамата сте се познавали твърде добре. Не е ли така?

— Така е, сър — безстрастно потвърди Жискар.

— И сте се харесвали?

— Мисля, сър — поясни Жискар, — че на дъщерята на д-р Фастълф й беше приятно да сме заедно.

— А на теб?

Жискар като че ли подбираше думите си.

— Това предизвиква такова усещане в мен, което, мисля, човешките същества имат предвид, като казват, че им е приятно да бъдат в компанията на някое друго човешко същество.

— Но най-вече в компанията на Василия, струва ми се. Прав ли съм?

— Нейното задоволство от това, че сме заедно, сър — отвърна Жискар, — стимулираше онези позитронни потенциали, които предизвикват в мен действия, равносилни на действията, предизвикани от задоволството в човешките същества. Или поне така ми беше обяснено веднъж от д-р Фастълф.

— Защо Василия е напуснала баща си? — попита ненадейно Бейли.

Жискар не отговори.

Бейли натърти с резкия заповеднически тон на един землянин, който се обръща към робот:

— Попитах те нещо, момче!

Жискар обърна глава и впери поглед в Бейли, който за миг си помисли, че блясъкът в очите на робота сякаш заискри с пламъка на дълбоко възмущение от унизителната дума.

Жискар обаче заговори меко и в погледа му не се четеше нищо.

— Бих искал да ви отговоря, сър, но по онова време мис Василия ми нареди да мълча по всички въпроси, касаещи тази раздяла.

— Но аз ти заповядвам да ми отговориш, и мога да ти заповядвам наистина много строго — ако пожелаея.

— Съжалявам, сър — възрази Жискар. — Мис Василия — дори по онова време — беше голям специалист по роботика и заповедите, които ми даде, бяха достатъчно силни, за да останат в сила, независимо, какво бихте ми наредили вие, сър.

— Трябва да е била голям специалист по роботика — заяде се Бейли, — тъй като д-р Фастълф ми каза, че е имала удобен случай да те препрограмира.

— В това нямаше нищо опасно, сър. Самият д-р Фастълф би могъл да коригира всякакви грешки.

— Налагало ли се е?

— Не, сър.

— В какво се състоеше препрограмирането?

— Дребни неща, сър.

— Може би, но можеш да ме развеселиш. Какво е направила тя?

Жискар мълчеше и Бейли веднага се досети, какво означава това. Накрая роботът отвърна:

— Боя се, че не мога да отговарям и на никакви въпроси относно препрограмирането.

— Забранено ли ти е било?

— Не, сър, но препрограмирането изтрива автоматично всички данни за моето предишно състояние. Дори и да съм променен в нещо конкретно, на мен ще ми се струва, че то винаги е било така и няма да си спомням какво е било то преди да съм бил променен.

— Тогава откъде знаеш, че си препрограмиран по отношение именно на някои дребни неща?

— Тъй като д-р Фастълф никога не сметна за необходимо да коригира извършеното от мис Василия — поне той ми каза така веднъж, — мога само да предполагам, че промените са били дребни. Можете да питате мис Василия, сър.

— Така и ще направя — заяви Бейли.

— Боя се, обаче, че тя няма да ви отговори, сър.

Сърцето на Бейли изтръпна. Досега беше разпитвал само д-р Фастълф, Гладиа и двата робота. Всички те имаха основателни причини да му съдействат. Сега за първи път щеше да се срещне с неприятелски настроено лице.

37.

Бейли слезе от колата, която беше спряла върху тревисто място, и почувства определено задоволство от усещането за твърда почва под краката си.

Огледа се с изненада, тъй като зданията тук бяха доста нагъсто. От дясната му страна се виждаше една особено висока сграда, обикновена на външен вид, която приличаше повече на огромен правоъгълен блок от метал и стъкло.

— Това ли е Институтът по роботика? — попита той.

— Целият този комплекс — отвърна Данил — представлява Института, колега Илайджа. Виждате само една част, която е застроена много по-нагъсто, отколкото е характерно за Аврора, защото е със статута на самоподдържаща се политическа единица. Тук са домашните имения, лабораториите, библиотеките, гимнастическите салони, и така нататък. Голямото здание е административният център.

— Толкова е нетипично за Аврора, с всички тези сгради — поне като съдя по онова, което зърнах от Еос. Струва ми се, че това би предизвикало значително неодобрение.

— Мисля, че е било така, колега Илайджа, но директорът на Института е в приятелски отношения с Председателя, които е твърде влиятелна фигура. Доколкото разбирам, направена е била специална отстъпка за изследователските нужди. — Данил замислено се огледа. — Наистина, по-компактно е, отколкото предполагах.

— Значи си *предполагал*! Никога ли не си идвал тук досега, Данил?

— Не, колега Илайджа.

— Ами ти, Жискар?

— Не, сър — отвърна Жискар.

— Намерихте мястото без проблеми — възкликна Бейли — и изглежда го познавате!

— Разполагаме със съответната информация, колега Илайджа — поясни Данил, — тъй като се наложи да ви придружим.

Бейли замислено кимна, после попита:

— Защо д-р Фастълф не дойде с нас? — Но после за сетен път си каза, че нямаше смисъл да се опитва да издебне роботите неподготвени. Човек можеше да отправа бързо — или неочаквано — своите въпроси, а те просто ги попиваха в очакване и после отговаряха. Невъзможно беше да ги издебнеш от засада.

— Както каза д-р Фастълф — заобяснява Данил, — той не е член на Института и смята, че не е редно да го посещава, без да е бил поканен.

— А защо не е член?

— Никога не са споменавали причината за това пред мен, колега Илайджа.

Погледът на Бейли се премести върху Жискар, който тутакси каза:

— Нито пък на мен, сър.

Не знаеха? Или им беше наредено да не знаят? Бейли сви рамене. Нямаше значение. Човешките същества можеха да лъжат, а роботите да бъдат инструктирани.

Разбира се, човешките същества можеше да бъдат заплашени или ловко хванати, че лъжат — ако човек умееше да задава въпроси, или пък беше достатъчно брутален. Роботите, от друга страна, можеше да бъдат разкрити, че са инструктирани по съответен начин — ако човек умееше да задава въпроси, или пък беше достатъчно безскрупулен. Но двете умения бяха твърде различни, а Бейли изобщо не го биваше по отношение на роботите.

— Къде ще можем да намерим д-р Василия Фастълф? — попита той.

— Нейното имение се намира точно пред нас — отвърна Данил.

— Значи са ви инструктирали за неговото точно местонахождение?

— Данните са въведени в паметта ни, колега Илайджа.

— Добре тогава, водете ме.

Оранжевото слънце се издигаше високо в небето. Очевидно приближаваше пладне. По пътя за имението прекосиха сянката на завода и Бейли леко потръпна от рязкото падане на температурата.

Стисна зъби при мисълта за завладяването и заселването на чужди планети без Градове, където температурата нямаше да бъде регулирана, а щеше да е подвластна на непредсказуеми, идиотски

промени. А и с притеснение забеляза, че облаците над хоризонта бяха наближили. На всичкото отгоре, всеки момент можеше да завали, с потоците стичаща се надолу вода.

Земята! Бейли копнееше за Градовете.

Жискар влезе първи в имението, а Данил протегна ръка, за да предпази Бейли от падане.

Разбира се! Жискар разужнаваше.

Честно казано, същото правеше и Данил. Неговият поглед кръстосваше терена наоколо с такава острота и съсредоточеност, каквато никое човешко същество не би могло да постигне. Бейли беше сигурен, че роботът не пропуска нищо. (Той се зачуди, защо не правеха роботите с четири очи, разположени на равни интервали по обиколката на главите им, или пък с оптична лента, която да ги препасва. При Данил това не можеше да се очаква разбира се, след като неговата външност трябваше да е хуманоидна, но защо не при Жискар? Или може би това водеше до усложнения в приемането на образа, с което позитронните връзки не можеха да се справят? За момент Бейли доби смътна представа за трудностите, които изпълваха живота на роботите.)

Жискар се появи на вратата и кимна. Ръката на Данил упражни впечатляваща сила и Бейли тръгна напред. Врата зееше широко отворена.

В имението на Василия нямаше никакви ключалки. Бейли ненадейно си спомни, че не беше забелязал да има нито при Гладиа, нито при Фастълф. Рядката населеност и разделението спомагаха за реда и спокойствието. Без съмнение, обичаят аврорианците да не се натрапват един другиму, също играеше роля. А и като се замисли човек, вездесъщите работи-телохранители представляваха много по-ефикасна защита от която и да било ключалка.

Силата, с която Данил държеше Бейли за горната част на ръката, го накара да спре. Отпред Жискар говореше приглушено с два робота, които приличаха доста на него самия.

Изведнъж ледени тръпки прободоха Бейли. Ами ако с някаква бърза маневра подменят Жискар с друг робот? Щеше ли да забележи подмяната? Щеше ли да различи двата робота? Нямаше ли да го оставят с робот, който да не е инструктиран специално да го охранява

и който невинно щеше да го изложи на опасност, като при необходимост не реагира достатъчно бързо, за да го защити?

С овладян глас, Бейли се обърна спокойно към Данил:

— Тези роботи имат забележителна прилика, Данил. Можеш ли да ги различаваш?

— Разбира се, колега Илайджа. Имат различни модели на облеклата, а и кодовите им номера се различават.

— На мен ми изглеждат еднакви.

— Не сте свикнал да забелязвате такива разлики.

Бейли се вгледа отново в роботите.

— Какви кодови номера?

— Лесно ще ги видите, колега Илайджа, ако знаете къде да погледнете и ако очите ви имат по-голяма чувствителност в инфрачервената област, отколкото човешките.

— Е, тогава бих изпаднал в затруднение, ако се наложи да ги идентифицирам, нали?

— Съвсем не, колега Илайджа. Можете просто да попитате робота за името и неговия сериен номер. Той ще ви го каже.

— Дори и да са го инструктирали да дава фалшив номер?

— Защо да го инструктират така?

Бейли реши да не обяснява.

Във всеки случай, Жискар се връщаше при тях.

— Сър, ще ви приемат — каза той. — Насам, моля.

Двата робота от имението ги поведоха. Зад тях вървяха Бейли и Данил, който продължаваше да държи Бейли с превантивна цел.

Най-отзад остана Жискар.

Двата робота спряха пред една двойна врата, която се отвори автоматично в двете посоки. Стаята беше обляна от слаба, сивкава светлина — дневна светлина, която се промъкваше иззад дебелиите завеси.

Бейли успя да различи не много ясно малка човешка фигура, полу-седнала във висок стол и с подпрян лакът на някаква маса, разположена по протежението на стената.

Бейли и Данил влязоха и Жискар ги последва. Вратата се затвори, при което стаята притъмня още повече.

Женски глас остро отекна:

— Елате по-наблизо! Останете на място!

И стаята се изпълни с истинска дневна светлина.

38.

Бейли премигна и погледна нагоре. Таванът беше стъклен и през него се виждаше слънцето. Странно, но то светеше толкова слабо, че човек можеше спокойно да го погледне, въпреки, че това не се отразяваше на силата на светлината в стаята. Вероятно стъклото (или каквото представляваше прозрачният материал) разсейваше светлината, без да я абсорбира.

Бейли сведе поглед към жената, която заемаше все същата поза на стола, и попита:

— Д-р Василия Фастълф?

— Д-р Василия Алиена, ако искате моето цяло име. Не заемам чужди имена. Можете да ме наричате д-р Василия. Това е името, с което съм позната в Института. — Твърде резкият й глас омекна — А ти как си, стари ми приятелю Жискар?

Жискар отвърна с тон, който странно се различаваше от обичайния:

— Приемете моя поздрав... — Той се поколеба и добави: — Приемете моя поздрав, Литъл Мис.

Василия се усмихна.

— А това, предполагам, е хуманоидният робот, за който съм чувала — Данил Оливо?

— Да, д-р Василия — енергично отвърна Данил.

— И най-накрая, имаме... землянина.

— Илайджа Бейли, докторе — сухо натърти Бейли.

— Да, известно ми е, че земляните имат имена и че Илайджа Бейли е вашето — хладно отбеляза тя. — Нямаме капка прилика с актьора, който игра вашата роля в хипервълновото представление.

— Известно ми е това, докторе.

— Онзи, обаче, който играеше Данил, е бил подбран много добре. Но предполагам, че не сме се събрали да обсъждаме представлението.

— Не.

— Както се досещам, събрали сме се, землянино, да поговорим за онова, което имате да ми кажете за Сантирикс Гремионис, и да приключим с въпроса. Права ли съм?

— Не съвсем — отвърна Бейли. — Това не е основната причина за моето посещение, макар че допускам, че ще стигнем и до там.

— Нима? Да не сте останали с впечатлението, че сме се срещнали за дълга и сложна дискусия върху тема по ваш избор?

— Мисля, д-р Василия, че ще бъдете достатъчно разумна да ми позволите да насоча разговора, както желая.

— Това заплаха ли е?

— Не.

— Е добре, никога не съм виждала землянин и може да ми е интересно да разбера, доколко приличате на актьора, който играеше вашата роля. Искам да кажа, не на външен вид, а в други аспекти. Наистина ли сте толкова властна личност, колкото ви представиха в постановката?

— Постановката — сряза я Бейли с недвусмислено отвращение — беше свръх-драматизирана и преувеличена по отношение на моята личност. Бих предпочел да ме приемете такъв, какъвто съм, и да ме преценявате единствено по това, как ви изглеждам в момента.

Василия се засмя.

— Поне не изпадате в благоговееен страх пред мен. Което е във ваша полза. Или да не би да си мислите, че тая работа с Гремионис, която сте си наумили, ви поставя в положение да ми диктувате нещата?

— Дошъл съм единствено с цел да откроя истината в случая с мъртвия хуманоиден робот, Джендър Панел.

— Мъртъв? Тогава, може би някога е бил жив?

— Използвам две срички вместо фрази като „приведен в неизправност“. Смущава ли ви това, че казвам „мъртъв“?

Василия отстъпи:

— Добре се измъквате. Дебрет, донеси един стол за землянина. Ще се умори, ако ще приказваме дълго. После се върни в нишата. Ти също можеш да си избереш някоя, Данил. Жискар, ела застани до мен.

Бейли седна.

— Благодаря ти, Дебрет. Д-р Василия, нямам официално право да ви разпитвам; не разполагам със законни средства, с които да ви

принудя да ми отговаряте. И все пак, смъртта на Джендър Панел е поставила вашия баща в положение на...

— Кого е поставила?

— Вашия баща.

— Землянино, понякога аз се обръщам към една определена личност с „баща ми“, но никой друг не си го е позволявал. Моля, използвайте съответното име.

— Д-р Хан Фастълф. Нали той е вашият баща? По документи?

— Използвате един биологически термин — каза Василия. — Имаме общи гени — дотолкова, доколкото това е характерно за връзката баща-дъщеря на Земята. На Аврора това е без значение, освен в медицински и генетичен план. Ако определени метаболитни състояния ми причиняват страдание, би било уместно да се анализира физиологията и биохимията на онези, с които имаме общи гени — родители, братя или сестри, деца и така нататък. Иначе, тези връзки не се споменават в изисканото аврорианско общество. Обяснявам ви това, защото сте землянин.

— Ако съм казал нещо обидно по отношение на обичаите — рече Бейли, — то е било поради незнание и се извинявам. Мога ли да се обръщам към въпросния господин по име?

— Разбира се.

— В такъв случай, смъртта на Джендър Панел е поставила д-р Хан Фастълф в трудно положение и бих сметнал, че ще проявите достатъчно загриженост, за да му помогнете.

— Така ли смятате? Защо?

— Той е ваш... Той ви е възпитал. Грижил се е за вас. Били сте дълбоко привързани един към друг. Той все още изпитва дълбока привързаност.

— Той ли ви го каза?

— Стана ясно от разговорите ни. Дори само поради факта, че се е заинтересувал от соларианката, Гладиа Делмар, защото тя прилича на вас.

— Той ли ви каза *това*?

— Да, но дори и да не беше, приликата е очевидна.

— Въпреки това, землянино, не дължа нищо на д-р Фастълф. Предположенията ви се отхвърлят.

Бейли прочисти гърло.

— Като оставим настрана вашите лични чувства, които изпитвате или не, остава въпросът с бъдещето на Галактиката. Д-р Фастълф желае новите светове да бъдат изследвани и заселени от човешки същества. Д-р Фастълф смята, че ако политическите последици от смъртта на Джендър доведат до изследването и заселването на планетите от роботи, това би било катастрофално за Аврора и човечеството. Разбира се, вие не бихте искали да допринесете за подобно нещо.

— Разбира се, че не — отвърна Василия с безразличие, докато го изучаваше с поглед, — ако бях съгласна с д-р Фастълф. Но аз не съм. Не виждам нищо лошо в това, работата да бъде извършена от хуманоидни роботи. Всъщност, работя тук, в Института, за осъществяването именно на тази цел. Аз съм Глобалист. И тъй като д-р Фастълф е Хуманист, той е мой политически враг.

Изреченията ѝ бяха кратки и стегнати, не по-дълги, отколкото трябваше да бъдат. Всяко биваше придружавано от определена пауза, като че ли Василия изчакваше с любопитство, дали няма да последва въпрос. Бейли остана с впечатлението, че ѝ е интересен и че ѝ е забавно да се обзалага със себе си, какъв би могъл да бъде неговият следващ въпрос. Очевидно тя беше решила да му дава само минималната информация, необходима, за да го предизвика.

— Отдавна ли сте член на Института? — попита Бейли.

— Откакто е създаден.

— Имате ли много членове?

— Бих казала, че около една трета от аврорианските роботици са членове, макар и само половината от тях да живеят и работят на територията на Института.

— И другите ли членове на Института споделят вашите възгледи за изследването на новите светове от роботи? Всички до един ли опонират на възгледите на д-р Фастълф?

— Подозирам, че повечето са Глобалисти, но не ми е известно да сме гласували този въпрос. Нито да сме го обсъждали официално. По-добре да ги питате поотделно.

— Д-р Фастълф не е ли член на Института?

— Не.

Бейли изчака малко, но тя не добави нищо повече към отрицанието.

— Това не е ли учудващо? — попита той. — Щях да си мисля, че най-вече той би трябвало да е член.

— Оказва се, че ние не го искаме. И — което може би е помаловажно — той също не ни иска.

— Това не е ли още по-учудващо?

— Не мисля така. — После като че ли някакво вътрешно раздражение я подтикна да продължи: — Той живее в града Еос. Предполагам, че знаете значението на думата, землянино?

Бейли кимна и отговори:

— Еос е древногръцката богиня на зората, както Аврора е древноримската.

— Точно така. Д-р Хан Фастълф живее в Града на Зората на Планетата на Зората, но той самият не вярва в Зората. Не разбира кой е правилният начин за овладяване на Галактиката и за превръщането на Зората на космолитите в Деня на Галактиката. Изследването на Галактиката от роботи представлява единственият удобен начин за изпълнение на задачата, което той не иска да приеме, нас също.

— Защо да е единственият? — бавно възрази Бейли. — Аврора и останалите Външни светове не са били изследвани и заселени от роботи, а от човешки същества.

— Поправка. От земляни. Било е разточително и неефективно, а и сега не съществуват земляни, на които ще разрешим да послужат за бъдещи заселници. Ние сме се превърнали в космолити — дългоживуци и здрави. Имаме роботи, които са безкрайно разнообразни и гъвкави от онези, с които са разполагали човешките същества, заселили първоначално нашите планети. Времената и нравите са се променили изцяло — и днес е възможно единствено изследването с помощта на роботите.

— Да предположим, че вие сте права, а д-р Фастълф греши. Дори и да е така, в неговите разсъждения има логика. Защо Институтът и той не приемат спокойно нещата? Само защото се разминават по този въпрос ли?

— Не, разминаването е сравнително маловажно. Съществува дълбок конфликт.

Бейли отново изчака и отново тя не добави нищо към своята забележка. Той не смяташе, че е безопасно да дава воля на яда си и тихо, почти риторично, зададе въпроса:

— Какъв е този по-дълбок конфликт?

В гласа на Василия изплува още по-ясна нотка на забавление. Това смекчи донякъде чертите на лицето ѝ и в един миг, тя заприлича още повече на Гладиа.

— Предполагам, че не бихте се досетили, ако не ви бъде обяснено.

— И поради това ви питам, д-р Василия.

— Добре тогава, чувала съм, че земляните не живеят дълго. Не се заблуждавам, нали?

Бейли сви рамене.

— Някои от нас доживяват и до сто години, земно време. — Той помисли малко. — Може би около сто и тридесет метрични години.

— Вие на колко сте години?

— Четиридесет и пет стандартни, шестдесет метрични.

— Аз съм на шестдесет и шест метрични. Предполагам, че ще съм жива още поне три метрични века — ако се пазя.

Бейли разпери широко ръце.

— Моите поздравления.

— Има недостатъци.

— Тази сутрин ми казаха, че за три или четири века, има вероятност да се натрупат много, много загуби.

— Боя се, че е така — продължи Василия. — Но освен това, има вероятност да се натрупат и много, много придобивки. Като цяло нещата се балансират.

— Какви са тогава недостатъците?

— Вие, разбира се, не сте учен.

— Аз съм детектив — полицай, ако предпочитате.

— Но вероятно познавате някои учени от вашата планета.

— Срещал съм някои — предпазливо отвърна Бейли.

— Знаете ли как работят те? Чували сме, че на Земята те се кооперират по необходимост. В най-добрия случай, имат на разположение половин век от своя кратък живот за активна работа. По-малко от седем метрични декади. За това време не може да се постигне много.

— Някои от нашите учени са постигнали доста много за значително по-кратко време.

— Защото са се възползвали от откритията на другите преди тях и са напредвали благодарение на своето умение да ползват съвременните чужди открития. Не е ли така?

— Разбира се. Съществува научна общност, където всеки внася своя дял в пространството и времето.

— Точно така. Иначе нищо не би се получило. Всеки учен, който разбира нищожната вероятност да постигне абсолютно сам нещо значително, е принуден да се присъедини към тази общност. Той не може да не се включи в играта. По този начин се напредва изключително много — далеч повече, отколкото ако не съществуваше подобна система.

— На Аврора и останалите Външни светове положението не е ли същото? — запита Бейли.

— На теория е така; на практика — не толкова. В едно дългоживущо общество принудата е много по-малка. Учените тук имат на разположение три или три и половина века, в които да се посветят на даден проблем, така че възниква въпросът, дали един отделен човек не може да постигне значителен напредък сам. Става възможно обсебването от нещо като интелектуална алчност — *искаш* да постигнеш нещо сам, да придобиеш собственост върху определена страна от прогреса, да искаш да видиш как общият напредък се забавя — много повече, отколкото да дадеш онова, което смяташ, че принадлежи само на теб. И в резултат, общият напредък във Външните светове *се забавя* до такава степен, че става трудно да се изпревари работата, извършвана на Земята, въпреки нашите огромни преимущества.

— Предполагам, че не бихте ми разказали всичко това, ако не трябва да разбирам, че д-р Хан Фастълф се държи именно по този начин.

— Определено го прави. Именно неговите теоретични разработки в областта на позитронния мозък направиха възможно съществуването на хуманоидния робот. Той ги използва, за да конструира — с помощта на покойния д-р Сартън — вашия приятел-робот Данил. Но не е публикувал съществените моменти от своята теория, нито пък ги е предоставял на някой друг. Така той — и единствено той — държи ключовете към производството на хуманоидни роботи.

Бейли сви вежди.

— А Институтът по роботика е посветен на кооперирането между учените?

— Точно така. Този Институт се състои от над стотина водещи роботици на различна възраст, с различни постижения и умения. Надяваме се да изградим филиали и на останалите планети и по този начин да създадем междузвездна асоциация. Всички ние сме решили да споделяме своите индивидуални открития или разработки и да ги вложим в един общ фонд. Правим го доброволно за общото благо, както вие, земляните, сте принудени да правите поради своето кратко време на живот. Д-р Хан Фастълф, обаче, не желае да прави така. Убедена съм, че си го представяте като благороден идеалист и аврориански патриот. Но той не би вложил своята лична интелектуална собственост — за каквато я смята той — в общия фонд. Следователно, не ни иска и нас. А понеже той признава правото на лична собственост върху научните открития, ние, от своя страна, също не го искаме. Мисля, че взаимната антипатия не представлява повече мистерия за вас.

Бейли кимна с глава и попита:

— Вие смятате, че от това ще има ефект — това доброволно отказване от личната слава?

— Трябва да има — мрачно отвърна Василия.

— А не е ли успял Институтът да изкопира индивидуалната работа на д-р Фастълф и да преоткрие теорията за хуманоидния позитронен мозък, благодарение на общите ви усилия?

— След време ще успее. Неизбежно е.

— И не правите никакви опити да скъсите това време, като карате д-р Фастълф да издаде своята тайна?

— Мисля, че сме на път да го накараме.

— Посредством въздействието от скандала с Джендър?

— Не мисля, че е необходимо да задавате този въпрос. Е, казах ли ви всичко, което искахте да знаете, землянино?

— Казахте ми някои неща, които не знаех. — отвърна Бейли.

— Тогава е време да ми разкажете за Гремнионис. Защо свързахте името на този бръснар с мен?

— Бръснар?

— Той самият се смята за стилист, освен куп други неща, но си е чисто и просто бръснар. Разкажете ми за него — или да сметнем, че сме приключили срещата.

Бейли се почувства уморен. Беше му ясно, че тя се беше наслаждавала на престрелката. Направила беше достатъчно, за да възбуди неговия апетит. Но сега се налагаше той да изтъргува още материал срещу своята собствена информация, с каквата не разполагаше. Или поне имаше само догадки. И ако някоя от тях беше погрешна, фатално погрешна, с него беше свършено.

Затова той започна престрелка от своя страна.

— Сигурно си давате сметка, д-р Василия, че не можете да се измъкнете, като се преструвате, че е нелепо да се допуска съществуването на връзка между Гремнионис и вас.

— Защо не, след като това е нелепо?

— О, не. Ако беше нелепо, щяхте да ми се изсмеете в лицето и да изключите тримерната връзка. Сам по себе си фактът, че вие склонихте да измените своите първоначални позиции и да ме приемете — фактът, че приказвахте с мен надълго и нашироко и ми казахте страшно много неща — си е чисто признание от ваша страна, че аз вероятно бих могъл да опра ножа до шията ви.

Мускулите по лицето на Василия се обтегнаха и тя заговори с нисък и сърдит глас:

— Вижте какво, малки землянино, в уязвимо положение съм и вие вероятно го знаете. Аз съм дъщеря на д-р Фастълф, а тук, в Института, има някои хора, които са достатъчно глупави — или достатъчно хитри — да ми нямат доверие заради това. Не знам какво точно са ви казали — или сте си измислил. Сигурна съм обаче, че то е повече или по-малко нелепо. И все пак, колкото и да е нелепо, то може да бъде използвано успешно в моя вреда. Така че съм склонна да се спазаря. Казах ви някои неща, а бих могла да ви кажа и още, но само при условие, че ми покажете веднага, какво държите в ръцете си, и ме убедите, че говорите истината. Така че, казвайте *веднага*.

Ако се опитвате да си играете с мен игрички, моето положение няма да се влоши спрямо сегашното, ако ви изритам навън — поне ще си доставя удоволствие. И ще използвам всичкото влияние, което аз имам върху Председателя, за да го накарам да преразгледа своето решение за вашето идване тук, и да ви изпрати обратно на Земята. В

момента и без това оказват значителен натиск върху него, за да го направи и без моята намеса.

Така че, говорете! Веднага!

39.

На Бейли му се прииска да доведе с налучкване нещата до крайност, за да провери дали е на прав път. Беше му ясно, обаче, че така няма да стигне доникъде. Тя щеше да се досети накъде бие той — не беше глупава — и щеше да го спре. Бейли знаеше, че беше попаднал на някаква следа, и не му се искаше да я изтърве. Онова, което Василия каза за своята уязвимост заради връзката с баща ѝ, можеше и да е вярно. Но едва ли би я изплашило дотолкова, че да я накара да се срещнат. Освен ако тя не подозираше, че Бейли знае нещо, което не е *съвсем* нелепо.

И така, той трябваше да излезе с нещо — нещо важно, — което веднага би я поставило в подчинено положение. Следователно — блъф.

— Сантирикс Гремионис ви се е предлагал — каза Бейли и преди Василия да успее да реагира, вдигна залога, като добави още по-остро: — И то не веднъж, а много пъти.

Василия скръсти ръце над едното си коляно, после се изпъна и се размърда в стола, като че ли се наместваше по-удобно. Тя хвърли поглед към Жискар, който стоеше безизразно и неподвижно от едната ѝ страна.

После погледна Бейли и рече:

— Е, добре, този идиот се предлага на всеки, когото срещне, независимо от възрастта или пола. Не бих се чувствала наред, ако не ми беше обърнал внимание.

Бейли направи движение, с което искаше да покаже, че отхвърля възражението. (Не му се изсмя. Не прекрати срещата. Дори не си сложи маската на разярение. Чакаше да чуе, какво щеше да изгради Бейли върху това твърдение. Значи, той се беше закачил за *нещо*.)

— Преувеличавате, д-р Василия — продължи Бейли. — Всеки си има предпочитания, колкото и да е непридирчив. В случая с този Гремионис, неговият избор е паднал върху вас. И въпреки че сте отказали да го приемете, той е продължил да ви се предлага, напълно в разрез с аврорианските обичаи.

— Радвам се — отвърна Василия, — че не се съмнявате, че съм му отказала. Според някои хора, всяко предложение — или почти всяко — би трябвало да се приеме от учтивост, но аз не споделям подобно схващане. Не виждам защо да се включвам в някаква безинтересна авантюра, която просто би ми загубила времето. Намирате ли нещо осъдително в това, землянино?

— Не мога да изказвам мнение — в подкрепа или не — по отношение на аврорианските обичаи. — (Тя все още чакаше, очакваше да чуе нещо. Какво беше то? Дали не чакаше онова, което Бейли искаше да каже, но не беше сигурен, че ще събере кураж да го направи?)

Тя подхвана с явно усилие да си придаде небрежен вид:

— Имате ли въобще нещо, което да ми предложите, или свършихме?

— Не сме свършили — отвърна Бейли, като се принуди да подхване наново играта. — Дали сте си сметка за тази неаврорианска настойчивост и ви е хрумнало, че може да се възползвате от нея.

— Нима? Колко налудничаво! И как бих могла да го направя?

— Тъй като очевидно сте го привличали много силно, не би било трудно да наредите нещата така, че да накарате Гремнионис да изпита влечение към някой друг. Някой, който прилича много на вас. Подтиквали сте го към това, като вероятно сте му обещавали да приемете неговото предложение, в случай, че другият не приеме.

— Коя е тази бедна жена, на която приличам толкова много?

— Не знаете ли? Хайде, д-р Василия, това е наивно. Говоря за соларианката, Гладиа, която, както вече споменах, е под закрилата на д-р Фастълф именно заради своята прилика с вас. Вие не се учудихте, когато ви казах за това в началото на нашия разговор. Сега е твърде късно да се преструвате, че не знаете.

Василия го изглежда изпитателно.

— Значи от неговия интерес към нея, вие сте стигнали до извода, че първоначално той е трябвало да проявява интерес към мен? С тази отчаяна догадка ли идвате при мен?

— Не съвсем отчаяна. Има и други факти в подкрепа на това. Отричат ли всичко дотук?

Василия замислено поглаждаше с пръсти дългата маса. Бейли се запита какво ли криеха дългите листа хартия отгоре. От разстояние

успяваше да различи само някакви объркани знаци. Знаеше, че те няма да му проговорят нищо, колкото и внимателно и задълбочено да ги изучава.

— Вече се уморявам — рече Василия. — Казахте ми, че Гремнионис се е интересувал първо от мен, после от моята двойничка, соларианката. А сега искате да го отрека. Защо да си правя труда да го отричам? Какво значение има? Дори и да беше истина, как въобще би могло да ми навреди това? Казвате, че съм се дразнела от вниманието, което не съм искала да ми оказват, и че съм се отървала хитро от него. Е, и?

— Не е толкова важно, какво сте направили — не отстъпваше Бейли, — а защо. Знаели сте, че е в стила на Гремнионис да бъде настоятелен. Предлагал ви се е неколкократно и е щял да се предлага неколкократно и на Гладиа.

— Ако тя му откаже.

— Тя е соларианка, има проблеми със секса, и е отказвала на всички — нещо, което се осмелявам да твърдя, че сте знаели. Защото въпреки цялата си враждебност по отношение на ба... на д-р Фастълф, вашите чувства към него са достатъчно силни, за да държите под наблюдение заместничката си.

— Е, добре, радвам се за нея. Ако е отказала на Гремнионис, значи е проявила добър вкус.

— Знаели сте, че няма да има „ако“. Знаели сте, че тя е щяла да го направи.

— И все пак — какво от това?

— Повторните предложения биха означавали, че Гремнионис ще посещава често имението на Гладиа и че ще се лепне за нея.

— За последен път — е, и?

— А в имението на Гладиа се е намирал един твърде необичаен обект, единият от двата съществуващи хуманоидни робота, Джендър Панел.

Василия помълча. После запита:

— Накъде биете?

— Мисля, че ви е хрумнало, че ако по някакъв начин хуманоидният робот бъде убит при такива обстоятелства, които да хвърлят вината върху д-р Фастълф, това би могло да послужи като оръжие, с което да го накарате насила да разкрие тайната на

хуманоидния позитронен мозък. Гремионис е бил раздразнен от упорития отказ на Гладиа да го приеме и е разполагал с възможността за извършване на престъплението при своите чести посещения в имението. Би могло да му бъде внушено да потърси ужасно отмъщение, като убие робота.

Василия запремигва.

— Този нещастен бръснар може да има двадесет подобни мотива и двадесет подобни възможности, без това въобще да има значение. Той дори не знае, как да накара едни робот да се ръкува. Как би могъл да се доближи и на една светлинна година до постигането на мозъчно изключване в един робот?

— Коего вече — меко продължи Бейли — ни довежда най-сетне до същността на въпроса. Смятам, че тук сте била замесена вие. Въздържайте се да не ме изгоните, понеже е трябвало да се убедите, дали съм имал предвид именно това, или не. Твърдя, че Гремионис е свършил работата с подкрепата на този Институт по роботика, *като е действал посредством вас.*

10
ОТНОВО ВАСИЛИЯ

40.

Бяха замръзнали неподвижно като в холографски кадър от хипервълново представление.

Разбира се, никой от роботите не помръдваше. Нито Бейли, нито д-р Василия Алиена. Последваха дълги секунди — ненормално дълги, — преди Василия да изпусне дъха си и много, много бавно да се изправи на крака.

Нейното лице се изкриви в суха усмивка, а гласът ѝ беше станал много плътен.

— Искате да кажете, землянино, че съм съучастник в унищожаването на хуманоидния робот?

— Нецо такова ми хрумна, докторе — отвърна Бейли.

— Благодаря ви за тази мисъл. Срещата ни приключи и вие ще си тръгнете. — Тя посочи вратата.

— Боя се, че не желая — подхвърли Бейли.

— Не ме интересуват вашите желания, землянино.

— А трябва, защото как иначе ще ме накарате да си тръгна против моята воля?

— Имам роботи, които по моя молба ще ви изхвърлят учтиво, но твърдо, без да ви наранят нищо, освен достойнството — ако въобще имате такава.

— Имате само един робот тук. Аз имам два, които няма да позволят това да се случи.

— Ще имам двадесет в момента, в който ги извикам.

— Д-р Василия — рече Бейли, — моля ви, разберете! Удивихте се, когато видяхте Данил. Подозирам, че макар и да работите в Института по роботика, където хуманоидните роботи са на първо място във вашата работа, на практика никога не сте виждали завършен и функциониращ образец. Следователно, вашите работи също не са виждали. Сега погледнете Данил. Той прилича на човек. Прилича на човек много повече, отколкото който и да било съществуващ робот, освен мъртвия Джендър. Пред вашите работи той несъмнено ще мине

за човек. Данил знае как да отправи към тях нареждане така, че да се подчинят на него с предимство дори по отношение и на вас.

Василия продължи:

— Ако е необходимо, мога да повикам двадесет човешки същества от Института, които ще ви изхвърлят, по всяка вероятност с наранявания. А вашите роботи, дори Данил, няма да могат да се намесят резултатно.

— Как възнамерявате да ги повикате, след като моите роботи няма да ви позволят да помръднете? Те имат изключително бързи реакции.

Василия оголи зъби в някакво подобие на усмивка.

— Не мога да кажа нищо за Данил, но познавам Жискар почти откакто съм родена. Не мисля, че той би направил *каквото и да било*, с което да ми попречи да повикам помощ, а допускам, че ще попречи и на Данил да се намеси.

Бейли се помъчи да овладее гласа си от треперенето, което го обзе. Той се пързеляше върху все по-изтъняваща ледена кора. И тогава се сети.

— Преди да направите каквото и да било — каза той, — може би ще попитате Жискар, какво би направил той, ако вие и аз му отправим две противоречащи си заповеди.

— Жискар? — обърна се към него Василия с върховно доверие.

Жискар я погледна право в очите и със странен тембър в гласа си отвърна:

— Литъл Мис, принуден съм да защитавам мистър Бейли. Той има предимство.

— Наистина ли? По чие нареждане? На този землянин ли? На този чужденец?

— По нареждане на д-р Фастълф — отвърна Жискар.

В очите на Василия блесна искра и тя бавно седна обратно на стола. Ръцете ѝ, поставени в скута, трепереха.

— Дори и *теб* ми отне — произнесе тя през стиснати зъби, почти без да помръдне устни.

— Ако това не е достатъчно, д-р Василия — ненадейно се обади Данил, — аз също бих поставил благополучието на колегата Илайджа преди вашето.

Василия вдигна поглед към него с горчиво любопитство.

— Колега Илайджа? Така ли го наричаш?

— Да, д-р Василия. Изборът ми в този случай — землянинът преди вас — произтича не само от инструкциите на д-р Фастълф, но и защото землянинът и аз сме колеги в това разследване, и защото... — Данил замълча, сякаш озадачен от онова, което се канеше да каже, но така или иначе довърши — ... ние сме приятели.

— Приятели? — не се сдържа Василия. — Землянин и хуманоиден робот? Това се казва двойка. И двамата не сте съвсем хора.

— И все пак сме обвързани от приятелство — остро възрази Бейли. — За ваше добро, недейте да изпитвате силата на нашата... — Сега дойде негов ред да замълчи и, за голяма своя изненада, Бейли довърши изречението по най-невъзможния начин — ... любов.

Василия се обърна към него.

— Какво искате?

— Информация. Извикаха ме на Аврора — тази планета на Зората, — за да се ориентирам в едно събитие, което изглежда не може да бъде лесно обяснено. Събитие, за което несправедливо обвиняват д-р Фастълф, с произтичащите от това възможни последствия за вашата и моята планета. Данил и Жискар разбират добре положението и знаят, че нищо, освен Първия закон, в неговата пълнота и непосредствено действие, не може да има приоритет пред моите усилия да разбуля мистерията. И тъй като те чуха какво казах и знаят, че вие сте вероятно съучастник в престъплението, разбират много добре, че не бива да позволяват срещата ни да приключи. Следователно, повтарям отново, рискувате да ги принудите да се намесят, ако не ми отговорите на въпросите. Обвиних ви в съучастничество в убийството на Джендър Панел. Отричате ли обвинението, или не? *Трябва да отговорите.*

Василия отвърна с горчивина:

— Ще ви отговоря. Не се тревожете! Убийство? Изваждат от строя един робот и вие наричате това *убийство!* Добре тогава, *отричам* съучастничеството в убийството, или както искате го наречете. Отричам с пълна сила. Не съм занимавала Гремнионис с роботика с цел да му помогна да сложи край на съществуването на Джендър. Не знам достатъчно за тази цел и подозирам, че никой друг в Института не знае достатъчно.

— Не мога да преценя — заяви Бейли, — дали вие или някой друг в Института знае достатъчно, за да помогнете за извършването на

престъплението. Може, обаче, да обсъдим мотива. Първо, възможно е да изпитвате симпатия към този Гремнионис. Колкото и да сте му отказвала, колкото и да го намирате отблъскващ в ролята на евентуален любовник, нима би било странно, ако сте се чувствала поласкана от неговото присъствие? И то дотолкова, че не бихте имала нищо против да му помогнете, в случай, че той се обърне с молба към вас, без да ви досажда със своите сексуални претенции.

— Искате да кажете, че той е дошъл при мен и ми е казал: „Василия, скъпа, искам да извадя един робот от строя. Моля те, кажи ми как да го направя, и ще ти бъда ужасно благодарен.“ А аз съм му отвърнала: „Ами, разбира се, скъпи, с удоволствие ще ти помогна да извършиш престъпление.“ Абсурд! Никой друг, освен един землянин, който не разбира нищо от аврорианските нрави, не би могъл да си представи, че нещо подобно може да се случи. Сигурно ще трябва и да е някой изключително *тъп* землянин.

— Може би, но трябва да се разгледат всички възможности. Например, като втора възможност, не може ли да допуснем, че сте изпитали ревност поради факта, че Гремнионис е прехвърлил своите чувства на друго място. Помогнали сте му не просто от някаква си симпатия, а заради своето съвсем конкретно желание да си го върнете обратно?

— Ревност? Това е земно чувство. След като не желая Гремнионис за себе си, как въобще е възможно да ме е грижа дали той се предлага на друга жена и тя приема, или, примерно, дали друга жена му се предлага и той приема?

— Чувал съм вече, че сексуалната ревност е непозната на Аврора и съм склонен да вярвам, че по принцип това е така. Но на практика нещата може да стоят другояче. Сигурно има някои изключения. Нещо повече, ревността твърде често е неподвластно на разума чувство и не може да се отхвърли с чисто логически доводи. Но да оставим това за момент. Като трета възможност, може да сте ревнували от Гладиа и да сте искали да ѝ причините болка — дори и пет пари да не сте давали за самия Гремнионис.

— Да ревнувам от Гладиа? Никога не съм я виждала, освен веднъж в едно хипервъздушно предаване, когато тя пристигна на Аврора. Фактът, че се случва хората да коментират нейната прилика с мен, не ме притеснява.

— Може би се дразните от факта, че тя е под опеката на д-р Фастълф — негова любимка, почти дъщеря, както вие навремето? Тя ви е заместила.

— Моите *поздравления*. Изобщо не ме интересува.

— Дори и ако са били любовници?

Василия изгледа Бейли с нарастващо раздражение и по челото ѝ избиха капки пот.

— Няма никакъв смисъл да обсъждаме това — каза тя. — Поискайте от мен да отрека твърдението, че съм съучастник в нещо, което наричате убийство, и аз го отрекох. Казах, че нямам нито възможност, нито мотив. Можете да разгласите вашия случай на цяла Аврора. Да разгласите своите тъпи опити да ми припишете мотив. Да твърдите, ако желаете, че съм имала и възможност да го извърша. Доникъде няма да стигнете. Абсолютно доникъде.

И макар че тя трепереше от яд, на Бейли му се стори, че долови в гласа ѝ нотки на твърдо убеждение.

Не се боеше от обвинението.

Василия се беше съгласила да се срещне с него. Значи той все пак *е бил* по следата на нещо, от което тя се боеше — може би отчаяно.

Но не и от *това*.

Тогава, къде беше сбъркал?

41.

Бейли продължи (обезпокоен и търсейки начин да се измъкне):

— Да предположим, че приема вашите твърдения, д-р Василия. Да предположим, че се съглася, че моите подозрения за вашето съучастничество в това... роботубийство са били погрешни. Но дори и да е така, вие пак бихте могли да ми помогнете.

— Защо да ви помагам?

Бейли отвърна:

— От чисто човешко благоприличие. Д-р Хан Фастълф ни уверява, че не го е извършил. Че той не е убиец на работи. Че в частност не е повреждал този робот. Човек би допуснал, че познавате д-р Фастълф по-добре от всички останали. Прекарали сте толкова години заедно с него, в тесни взаимоотношения като негово обичано дете и подрастваща дъщеря. Виждали сте го в такива моменти и при такива обстоятелства, в които никой друг не го е виждал. Каквито и да са сегашните ви чувства спрямо него, миналото не може да се промени с тях. След като го познавате толкова добре, вие трябва да свидетелствате, че неговият характер не би му позволил да навреди на един робот. Във всеки случай не и на робота, който представлява едно от най-върховните му постижения. Ще се съгласите ли да свидетелствате за това открито? Пред всички планети? Това би помогнало страшно много.

Лицето на Василия се вкамени.

— Разберете ме — каза тя, като натъртваше всяка дума. — Няма да се намесвам в случая.

— Трябва да се намесите.

— Защо?

— Нищо ли не дължите на баща си? Той е ваш баща. Независимо дали тази дума означава нещо за вас или не, биологически вие сте свързани. А освен това — баща или не, — той се е грижил за вас, гледал ви е и ви е възпитавал години наред. Заради това му дължите нещо.

Василия трепереше. Виждаше се, как потръпва, а зъбите ѝ тракаха. Опита се да проговори. Пое дълбоко въздух, после още веднъж. Накрая опита пак и каза:

— Жискар, чуваш ли всичко това?

Жискар сведе глава.

— Да, Литъл Мис.

— А ти, хуманоидният... Данил?

— Да, д-р Василия.

— И ти ли чуваш всичко това?

— Да, д-р Василия.

— Вие двамата разбирате, че землянинът настоява да свидетелствам за характера на д-р Фастълф?

И двамата кимнаха.

— Тогава ще говоря — против волята си и след като ме вбесихте. Именно защото смятам, че дължа на този мой *баща* някакъв минимум уважение като към човек, който ми е дал своите гени и, в известен смисъл, ме е възпитал, *не* съм давала показания. Но сега ще го направя. Землянино, чуй, какво ще ти кажа. Д-р Хан Фастълф, част от чиито гени нося и аз, не се е отнасял с мен... *мен... мен...* като с едно отделно, обособено човешко същество. Аз не представлявах за него нищо повече от един експеримент, един обект за наблюдение.

Бейли поклати глава.

— Не ви питах за това.

Тя се нахвърли вбесено върху него.

— Вие настояхте да говоря, и аз *ще* говоря — и отговорът сам ще ви се натрапи. Д-р Хан Фастълф се интересуваше от едно нещо. Едно нещо. Само едно нещо. И това е устройството на човешкия мозък. Той иска да го сведе до уравнения, до преплетени диаграми, до решени загадки, като по този начин положи основите на математическата наука, описваща човешкото поведение, която ще му позволи да предсказва бъдещето на хората. Нарича я „психоистория“. Не вярвам да сте говорили с него по-малко и от час, без той да ви е споменал за това. Това е мономанията, която го е обзела.

Василия претърси лицето на Бейли с поглед и изкрещя с дивашка радост:

— Познах! Той *ви е говорил* за това. Тогава сигурно ви е казал, че се интересува от роботите само дотолкова, доколкото те могат да му

помогнат да стигне до човешкия мозък. Интересува се от хуманоидните работи само дотолкова, доколкото те могат да го доближат още повече до човешкия мозък. Да, и това ви е казал.

Основата на теорията, която направи възможно съществуването на хуманоидните работи, е произтекла — убедена съм в това — от неговите опити да проникне в тайните на човешкия мозък. Той си я стиска за себе си и не позволява на никой друг да я зърне, защото иска да разреши сам проблема за приблизително двата века живот, които му остават. Всичко е подчинено на тази цел. И в това число, най-вече аз.

Бейли опита да не се поддава на вълната от негодувание, която се надигна в него.

— Как така вие, д-р Василия? — тихо попита тон.

— Когато съм се родила, е трябвало да ме оставят с други такива като мен на грижите на професионалисти, които знаят как се гледат малки деца. Не е трябвало да ме оставят самичка в разпореждането на един аматьор — бил той баща, или не, учен или не. Не е трябвало да позволяват на д-р Фастълф да подлага едно дете на такива въздействия. И е нямало да го направят, ако е бил някой друг, а не Хан Фастълф. Използвал е цялото свое влияние, за да го постигне, обадил се е на всичките си длъжници, преследвал е всяка ключова личност, до която е можел да стигне, докато накрая съм му паднала в ръцете.

— Той ви е обичал — промърмори Бейли.

— Обичал? Би се задоволил с което и да е друго дете, но не е имал други под ръка. Искал е да има пред себе си едно подрастващо дете, един развиващ се мозък. Искал е да направи внимателен анализ на пътя, по който той се развива, на начина, по който се оформя. Искал е човешки мозък в проста форма, който постепенно се усложнява, така че да може да го изследва с подробности. С такава цел той ме е подлагал на ненормални въздействия и изкусно замислени експерименти, без въобще да се интересува от мен като от човешко същество.

— Не мога да повярвам. Дори и да се е интересувал от вас като от експериментален обект, той е могъл въпреки това да проявява и грижи като към едно човешко същество.

— *Не.* Говорите като землянин. Може би на Земята и да е прието някакво зачитане на биологическите връзки. Тук не е така. За него аз бях един експериментален обект. Толкоз.

— Дори и да е било така, д-р Фастълф е нямал друг избор, освен да ви заобича — едно безпомощно същество, оставено на неговите грижи. Дори въобще да е нямало биологическа връзка, дори да сте били животно — примерно, — той е щял да ви заобича.

— О, така ли мислите? — горчиво възкликна тя. — Не познавате силата на безразличието в човек като д-р Фастълф. Ако, за да постигне напредък в своето познание, е трябвало да ме умори, сигурно е щял да го направи без колебание.

— Това е абсурдно, д-р Василия. Той се е грижил за вас толкова внимателно и мило, че е събудил вашата любов. Знам това. Вие... вие сте му се предложили.

— Той ви каза това, нали? Да, би го казал. Нито за момент, дори и днес, не би си задал въпроса, дали подобно откровение не би ме разстроило. Да, предложих му се, и защо не? Той беше единственото човешко същество, което познавах истински. Отнасяше се с привидна нежност към мен, а аз не разбирах неговите действителни подбуди. Той се превърна в естествен обект на моето внимание. И после, той имаше грижата да се запозная със сексуалната възбуда при строго подобрени условия — условия, които задаваше *той*. Беше неизбежно накрая да не се обърна към него. Нямах избор, тъй като наоколо нямаше никой друг — а той ми отказа.

— И заради това го намразихте?

— *Не*. Първоначално не. Въпреки, че моето сексуално развитие беше спряно и объркано, резултатите от което изпитвам и до ден днешен, не го обвинявам за това. Не знаех достатъчно. Оправдавах го. Той беше зает. Имаше други. Изпитваше нужда от по-възрастни жени. Бихте се учудили на изобретателността, с която си измислях оправдания за неговия отказ. Едва години по-късно разбрах, че нещо не беше наред, и успях да повдигна въпроса открито, лице в лице. „Защо ми отказа?“ — попитах го аз. — „Ако ми беше направил тази услуга, щях да се оправя и това щеше да разреши всичко.“

Тя млъкна, преглътна и за момент покри очи с ръцете си. Бейли чакаше, скован от смущение. Роботите гледаха безизразно (Бейли знаеше, че не могат да усетят такова равновесие или неравновесие в своите позитронни пътища, което би съответствало на човешкото смущение).

Василия продължи по-спокойно:

— Той избягваше моя въпрос възможно най-дълго време, но аз се връщах към него отново и отново. „Защо ми отказа?“ „Защо ми отказа?“ Той нямаше задръжки по отношение на секса. Знаех няколко случая... Чудех се, дали просто не предпочита мъже. Щом не се касае за деца, личните предпочитания не са от значение и някои мъже намират жените за отвратителни, или обратното. Но не беше такъв случая с този човек, когото вие наричате мой баща. Жените му харесваха — понякога това бяха млади жени — толкова млади, колкото бях и аз, когато му се предложих. „Защо ми отказа?“ Накрая, той ми отговори — и ще ви поздравя, ако успеете да отгатнете отговора.

Тя млъкна и зачака със сардонична усмивка. Бейли неловко се размърда и изфъфли:

— Не е искал да прави любов с дъщеря си?

— О, не ставайте глупав. Какво значение има това? Като се има предвид, че едва ли някой мъж на Аврора познава дъщеря си, всеки, който прави любов с някоя жена, с няколко десетки години по-млада от него, би могъл... Но, няма значение, това е ясно от само себе си. — Това, което той ми отвърна — и о!, как добре си спомням неговите думи, — беше: „Глупачка такава! Ако се обвържа с теб по такъв начин, как ще мога да запазя своята обективност — и каква полза ще имам да продължа да те изучавам?“

— По това време, нали разбирате, аз вече знаех за неговия интерес към човешкия мозък. Дори следвах неговите стъпки и самата аз напредвах в роботиката. Работех с Жискар в това отношение и експериментирах с неговото програмно устройство. При това твърде успешно, нали, Жискар?

— Така беше, Литъл Мис — отвърна Жискар.

— Но можах да разбера, че този човек, когото вие наричате мой баща, не се отнасяше с мен като с човешко същество. Предпочиташе да ме гледа осакатена за цял живот, отколкото да подлага на риск своята обективност. Неговите изследвания бяха по-важни за него, отколкото моята нормалност. От този момент разбрах, какво представлявам аз, и какво — той, и го напуснах.

Мълчанието увисна тежко във въздуха.

Главата на Бейли леко пулсираше. Искаше да попита: Не можехте ли да се съобразите с егоцентризма на великия учен? Важността на великия проблем? Не можехте ли да го извините за

казаното, вероятно от раздразнение, че е принуден да обсъжда неща, които не е искал да се обсъждат. Гневът на Василия в този момент не беше ли от съвсем сходно естество? Съсредоточаването на Василия върху нейната собствена „нормалност“ (каквото и да имаше предвид с това), стигаше до пълно пренебрегване на двата може би най-големи проблема пред човечеството — природата на човешкия мозък и заселването на Галактиката. Това не беше ли също толкова егоцентрично, само че далеч по-непростимо?

Но Бейли не можеше да попита нито едно от тези неща. Не знаеше, как да ги изложи така, че да прозвучат действително основателно на горката жена, нито пък беше сигурен, че щеше да разбере нейните отговори.

Какво правеше той на тази планета? Не разбираше техните нрави, колкото и да му ги обясняваха. Нито пък те разбираха неговите.

— Съжалявам, д-р Василия — уморено рече Бейли. — Разбирам, че сте ядосана. Но ако за момент оставите настрана яда си и се спрете на въпроса с д-р Фастълф и убития робот, не бихте ли се съгласили, че става дума за две различни неща? Д-р Фастълф може и да е искал да ви изследва — обективно и независимо, дори с цената на вашето щастие. И все пак, това е на светлинни години далече от желанието да се унищожи един модерен хуманоиден робот.

Василия почервения.

— Не разбирате ли, какво искам да кажа, землянино? — извика тя. — Да не мислите, че ви разказах всичко това, само защото си мисля, че вие — или който и да било друг — се интересува от тъжната история на моя живот? Или ако щете, да не мислите, че ми е приятно да се разкривам по този начин?

Казах ви всичко това само за да ви накарам да разберете, че д-р Хан Фастълф — моят биологичен баща, както не ви писва да натяквате, — е унищожил Джендър. Разбира се, че го е направил. До момента съм се въздържала да го заявя, защото никой, освен вас, не е бил достатъчно видиотен, за да се допита до мен. И заради някакви си глупашки остатъци на уважение към този човек. Но сега, след като вие повдигнахте въпроса, аз го твърдя и, в името на Аврора, ще продължавам да го твърдя — на всички и на всеки. Официално, ако се наложи.

Д-р Хан Фастълф унищожил Джендър Панел. Сигурна съм в това.
Сега доволен ли сте?

42.

Бейли гледаше ужасено обезумялата жена.

Той заекна и повтори наново:

— Нищо не разбирам, д-р Василия. Моля ви, успокойте се и помислете. Защо му е на д-р Фастълф да разрушава робота? Какво общо има това с начина, по който се е отнасял с вас? Да не смятате, че така той си връща за вашето отношение към него?

Василия дишаше учестено (подсъзнателно, Бейли разсеяно отбеляза, че макар Василия да беше дребничка като Гладиа, гърдите ѝ бяха по-големи) и се мъчеше да овладее гласа си.

— Нали ви казах, землянино — отвърна тя, — че Хан Фастълф се интересува само от изследването на човешкия мозък? Подлага го без колебание на стресове, за да може да изследва резултатите. И предпочита мозъци, които да не са обикновени — например, детските, — така че да може да наблюдава тяхното развитие. Който и да било друг мозък, стига да не е обичайно срещаният.

— Но какво общо има това с...

— Задайте си тогава въпроса, защо се интересува толкова много от тази чужденка.

— От Гладиа? *Питах* го и той ми каза. Прилича му на вас и приликата действително е голяма.

— А когато вие ми го казахте преди малко, на мен ми стана забавно и ви попитах, дали му вярвате? Питам пак. Вярвате ли му?

— Защо да не му вярвам?

— Защото не е вярно. Приликата може и да е привлякла вниманието му, но истинската причина за неговия интерес е, че чужденката си е чужденка. Възпитана е на Солария, в лицемерие и сред социални норми, които не приличат на аврорианските. Следователно, той би могъл да изследва един мозък, който се е оформил по-различно от нашите и предлага интересни възможности. Не разбирате ли това? Като стана въпрос, защо, мислите, се интересува от вас, землянино? Толкова ли е глупав да си въобразява, че можете да

разрешите един аврориански проблем, когато не знаете нищо за Аврора?

Внезапно Данил пак се намеси и Бейли се стресна от неговия глас.

— Д-р Василия, колегата Илайджа разреши един проблем на Солария, без да знае нищо за тази планета.

— Да — кисело отвърна Василия, — всички планети го забелязахме от онова хипервълново представление. Веднъж може да дойде озарение, но се съмнявам д-р Фастълф да вярва, че то би се повторило още веднъж толкова скоро. Не, землянино, привлекли сте го, на първо място, защото сте землянин. Вие притежавате друг, чужд мозък, който той може да изследва и манипулира.

— Сигурно не смятате, д-р Василия, че д-р Фастълф би рискувал жизненоважни за Аврора въпроси, като повика някой^[1] само за да изучава необикновенният му мозък!

— Сигурно би могъл. Точно това ви обяснявам. Няма такава криза на Аврора, която да е по-важна за него от решаването на проблемите на мозъка. Мога да ви кажа какво точно ще отговори, ако го попитате: „Аврора може да се издигне или да пропадне, да процъфти или да загние — всичко това са дреболии в сравнение с проблемите на мозъка, защото ако човек наистина опознае мозъка, всичко, което може да пропадне за хилядолетие поради небрежност или неправилни решения, може да се поправи за десет години, разумно управлявайки човешкото развитие под ръководството на «психоисторията»“. С този аргумент той ще оправдае всичко — лъжата, жестокостта, всичко, за което се сетите — и ще каже, че всичко трябва да служи на целта да се опознае мозъка.

— Не мога да си представя, че д-р Фастълф е толкова жесток. Той е мил човек.

— Отдавна ли го познавате?

— Няколко часа на Земята, преди три години, и един ден на Аврора.

— Виж ти: цял ден! А аз бях с него почти постоянно в течение на тридесет години, а после следих кариерата му отдалеч. А вие сте бил с него цял ден? И през целият този ден той не е направил нищо, което ви е уплашило или унизило?

Бейли мълчеше. Той си мислеше за неочакваната атака с прибора за подправки, от която го спаси Данил; за тоалетната, която му причини такива затруднения заради маскировката си; далечната разходка навън, предназначена да провери неговата адаптация.

— Виждам, че е правил — каза Василия. — Вашето лице, землянино, не е толкова непроницаемо, колкото си въобразявате, че е. Заплаши ли ви с психосонда?

— Спомена за нея.

— Един ден — и вече я е споменал. Мисля, че това не ви е харесало?

— Разбира се, че не.

— А имаше ли причина за това споменаване.

— Имаше — бързо каза Бейли. — Казах му, че ми е хрумнала някаква мисъл и веднага е изчезнала, и беше съвсем естествено да намекне, че психосондата може да я открие.

— Не — каза Василия. — Не би могла. Психосондата не може да се използва за толкова деликатно докосване, а ако направите опит, има голям шанс мозъкът ви да бъде увреден.

— Може би не, ако е направено от експерт — да кажем, д-р Фастълф.

— Той? Та той не може да различи единия край на сондата от другия. Той е теоретик, а не техник.

— Е, тогава някой друг.

— Не, землянино. *Никой*. Помислете сами: ако психосондата можеше да се използва безопасно върху хората, и ако Хан Фастълф толкова се безпокои от проблема с деактивацията на робота, нима не би предложил да приложат психосондата върху него? Не ви ли е идвало на ум това? Всеки разумен човек ще стигне до заключението, че Фастълф е виновен. Единственото доказателство за неговата невинност е собственото му отрицание на вината. Защо да не докаже своята невинност с психосондата? Той намеквал ли е за подобно нещо?

— Не. Във всеки случай, не и пред мен.

— Защото той прекрасно знае колко опасно е това. Обаче той, без да се замисля, ви намеква за вас — просто за да види как мозъкът ви работи под натиска, как реагирате на страха. А може би си е помислил, че такава проба, колкото и опасна да е за вас, може да му даде

интересни сведения относно вашият земен мозък. Това, според вас, не е ли жестоко?

Бейли подмина този въпрос.

— Как да приложим това към роботубийството?

— Соларианската жена Гладиа е привлякла вниманието на бившия ми баща. Тя има интересен за него мозък. Той ѝ е дал роботът Джендър, желаяйки да провери как жена, която не е израснала на Аврора, ще се срещне с робот, който във всички отношения прилича на човек. Той знае, че аврорианската жена веднага ще използва робота за секс, без изобщо да се притеснява. Признавам, самата аз бих се притеснявала малко от това, защото съм възпитавана ненормално, не като обикновените аврориански жени. Соларианката би се притеснявала много, понеже е израсла в свят, пълен с работи, и е имала необикновено твърди мислени позиции относно роботите. Тази разлика може да е много поучителна за баща ми, който на базата на тези вариации се опитва да построи теория за работата на мозъка. Хан Фастълф изчака половин година, докато соларианката започне първите експерименти...

— Вашият баща не знаеше нищо за отношенията между Гладиа и Джендър — прекъсна я Бейли.

— Кой ви каза това? Баща ми ли? Гладиа? Ако е той — тогава лъже; ако е тя — тогава просто не знае, най-вероятно. Можете да сте сигурни, Фастълф е знаел. Знаел е, защото в изследването му е влизало как човешкият мозък се променя под натиска на соларианските условия. А после си е помислил — аз съм напълно сигурна в това, — какво ще стане, ако жената, която току-що е започнала да използва Джендър, изведнъж го загуби без никаква видима причина. Той е знаел какво ще направи аврорианската жена: би почувствала леко разочарование и веднага би започнала да търси замяна; но как би се държала соларианката? И затова е повредил Джендър.

— Да унищожи безкрайно ценен робот заради тривиално любопитство?

— Чудовищно, нали? Но Хан Фастълф е направил точно това. Върнете се при него, землянино, и му кажете, че с малката му игра е свършено. Ако все още има някой на планетата, който не вярва във вината му, той ще повярва след моето изказване.

[1] Тук текста в книжният вариант прекъсва и преминава директно на глава 44. Допълнението (остатъкът от тази глава и цялата следваща) е мой приблизителен превод. Бел.Mandor ↑

43.

Бейли дълго мълча, а Василия го гледаше с някаква мрачна радост; лицето ѝ стана грубо и изобщо не приличаше на лицето на Гладиа.

Бейли стана, чувствайки се стар — много по-стар от своите четиридесет и пет години (детска възраст за аврорците). Всичко, което беше направил, не беше помогнало. Напротив — изглежда всяко негово движение затягаше примката на врата на Фастълф.

— Мисля, че разговорът ни приключи — каза Василия. — Нямам причина да ви виждам още веднъж, землянино, вие също. Сигурно за вас ще е най-добре да напуснете Аврора. Вие нанесохте — тя се усмихна — достатъчно вреда на баща ми, макар и не такава, каквато заслужава.

Бейли тръгна към вратата. Двата робота го последваха. Жискар попита тихо:

— Всичко наред ли е, сър?

Бейли сви рамене. Какво да отговориш на това?

— Жискар! — извика Василия. — Когато д-р Фастълф вече няма да има нужда от теб, ще се върнеш ли при мен?

Жискар спокойно я погледна.

— Ако д-р Фастълф позволи, точно така ще направя, Малка Мис. Усмивката ѝ се затопли.

— Моля те, Жискар. Липсваш ми.

— Често си мисля за вас, Малка Мис.

— Доктор Василия, — попита Бейли, — имате ли Лична, която бих могъл да посетя?

Василия отвори широко очи.

— Разбира се, че не, землянино. На територията на Института има обществени Лични. Вашите работи ще ви покажат къде са.

Бейли я погледна и каза повече от злоба, отколкото поради рационално разсъждение:

— Доктор Василия, на ваше място не бих говорил за вината на д-р Фастълф.

— И какво ми пречи?

— Опасността да се разкрият вашите дела с Гремнионис. Опасност за вас.

— Това е смешно! Вие сам признахте, че между мен и Гремнионис не е имало никакъв заговор.

— Не е точно така. Аз се съгласих, че между вас и Гремнионис не е имало директен заговор за унищожаването на Джендър. Но остава възможността и за косвен заговор.

— Вие сте се побъркали. Какъв косвен заговор?

— Не съм готов да обсъждам това пред роботите на д-р Фастълф... освен ако не настоявате. Но защо да настоявате? Вие прекрасно разбирате какво имам предвид.

Неизвестно защо, Бейли реши, че тя приема неговият блъф. Все едно, ситуацията не може да стане по-лоша. И това сработи! Василия сякаш се присви.

Да, помисли си Бейли, имало е косвен заговор, какъвто и да е той. И Бейли каза, леко обнадежден:

— Повтарям: не говорете нищо за д-р Фастълф.

Но той не знаеше с колко време разполага; може би със съвсем малко.

11

ГРЕМИОНИС

44.

Отново седяха в аеромобила — и тримата отпред, Бейли пак по средата с усещането за притискане от двете си страни. Бейли им беше благодарен за грижите, които те неизменно полагаха за него, макар че бяха само едни машини, които не можеха да не се подчиняват на заповедите.

И тогава си помисли: „Защо да ги наричам така пренебрежително — «машини»? Те са *добри* машини в една Вселена от доста зли хора. И нямам ли пълното право да заменя разделението на машини и хора с разделението на добри и зли? Поне Данил не мога да си го представя като машина.“

— Задължен съм отново да ви попитам, сър — каза Жискар. — Добре ли си чувствате?

Бейли кимна.

— Съвсем добре, Жискар. Радвам се, че съм тук отвън с вас двамата.

Небето, в своята по-голяма част, беше бяло — по-точно, белезникаво. Докато вървяха към колата, подухваше слаб ветреца. На Бейли му стана студено.

— Колега Илайджа — обърна се към него Данил, — слушах внимателно вашия разговор с д-р Василия. Не бих искал моят коментар да прозвучи в разрез с онова, което д-р Василия каза, но съм длъжен да заявя, че според мен, д-р Фастълф е внимателен и учтив човек. Доколкото ми е известно, той никога не се е държал преднамерено жестоко, нито пък, доколкото мога да преценя, е жертвал благополучието на друго човешко същество за задоволяване на своето любопитство.

Бейли погледна лицето на Данил, върху което сякаш беше изписан израз на пределна искреност.

— Щеше ли да кажеш нещо лошо за д-р Фастълф, дори ако той в действителност беше жесток и коравосърдечен? — попита той.

— Бих могъл да си замълча.

— А щеше ли да го направиш?

— Ако с казането на една лъжа щях да навредя на искреността на д-р Василия, като хвърля несправедливо сянката на съмнение върху нейната правота, а с мълчанието си бих навредил на д-р Фастълф, като по този начин задълбоча основателните подозрения срещу него, и ако преценя, че двете вреди са приблизително равни по сила, тогава щеше да ми се наложи да мълча. Вредата от активното действие има по-голяма тежест от вредата, причинена от пасивност — ако в разумно приближение двете предположения имат еднаква сила.

— Тогава — запита Бейли, — макар и Първият закон да гласи: „Роботът не може да причини вреда на човешкото същество или с *бездействието* си да допусне причиняването й“, двете половини на закона не са равностойни, така ли? Ти твърдиш, че вината при извършване е по-голяма от вината при пасивност?

— Думите в закона са само едно приближено описание на постоянните промени в позитронната движеща сила, която действа на мозъчните връзки, колега Илайджа. Не знам достатъчно, за да го опиша математически, но принципно съм наясно какво става в мен.

— А то е винаги да избираш между действие и бездействие, ако вредата в двете посоки е приблизително една и съща, така ли?

— По принцип. И винаги да избирам истината пред неистината, ако вредата в двете посоки е приблизително една и съща. По принцип е така.

— А в този случай, след като казаното от теб оборва казаното от д-р Василия и следователно й нанася вреда, ти го правиш само защото действието на Първия закон се тушира достатъчно от факта, че казваш истината?

— Така е, колега Илайджа.

— И все пак, факт е, че ти би казал същото нещо, дори то да беше лъжа — при условие, че д-р Фастълф ти е наредил достатъчно категорично при необходимост да излъжеш и да отречеш, че ти е било наредено така.

Последва пауза, след което Данил отвърна:

— Така е, колега Илайджа.

— Доста е объркано, Данил — и все пак, ти вярваш, че д-р Фастълф не е убил Джендър Панел, нали?

— Моят опит с него показва, че това отговаря на истината, колега Илайджа, и че той не би навредил на приятеля ми Джендър.

— Но самият д-р Фастълф посочи един силен мотив за извършване на деянието, докато д-р Василия посочи друг, абсолютно различен, но също толкова силен и при това далеч по-компрометиращ от първия. — Бейли помисли малко. — Ако който и да е от двата мотива стане обществено достояние, всички ще бъдат убедени, че д-р Фастълф е виновен.

Изведнъж Бейли се обърна към Жискар.

— Ами ти, Жискар? Познаваш д-р Фастълф по-отдавна, отколкото Данил. Съгласен ли си, въз основа на твоето познаване на характера на д-р Фастълф, че той не може да е извършил деянието и не може да е унищожил Джендър?

— Да, сър.

Бейли изгледа недоверчиво робота. Беше по-несвършен модел от Данил. Доколко можеше да му се има доверие като свидетел? Не беше ли длъжен да следва Данил във всичко, което той предприемеше?

— Познавал си и д-р Василия, нали? — попита Бейли.

— Познавах я много добре — отвърна Жискар.

— И си я харесвал, предполагам?

— Грижех се за нея в продължение на много години и нямах никакви проблеми с тази задача.

— Макар че е пренастройвала твоето програмно осигуряване?

— Тя беше много способна.

— Тя би ли излъгала за баща си — тоест, за д-р Фастълф?

Жискар се поколеба.

— Не, сър. Не би излъгала.

— Значи твърдиш, че тя е казала истината?

— Не съвсем, сър. Твърдя, че тя си вярва, че е казала истината.

— Но защо ще вярва в такива ужасни неща за баща си, ако той в действителност е толкова внимателен човек, колкото Данил току-що го описа?

— Тя е била огорчена от различни събития в своето детство — бавно каза Жискар, — събития, за които смята, че отговорността носи д-р Фастълф, и за които действително той може да е бил отговорен, без сам да го съзнава — до известна степен. Струва ми се, че той не е имал намерение последиците от въпросните събития да бъдат такива. Но човешките същества не се ръководят от недвусмислените закони на

роботиката. Затова в повечето случаи е трудно да се прецени сложността на техните подбуди.

— Съвсем вярно — промърмори Бейли.

— Намирате ли задачата за доказването на невинността на д-р Фастълф за безнадеждна? — запита Жискар.

Веждите на Бейли се склениха в гримаса.

— Може би. Във всеки случай, не виждам изход — и ако д-р Василия проговори, както заплаши, че ще направи...

— Но вие ѝ наредихте да не говори. Обяснихте ѝ, че ако го направи, това би навредило и на самата нея.

Бейли поклати глава.

— Блъфирах. Не знаех какво друго да кажа.

— Тогава смятате ли да се откажете?

— Не! — решително отвърна Бейли. — Ако беше само заради Фастълф, сигурно щях да се откажа. В края на краищата, физически това няма да има никакви последствия за него. Очевидно роботоубийството не е тежко престъпление, а спада към областта на гражданското право. В най-лошия случай, той ще загуби своето политическо влияние и вероятно няма да му позволят да продължи своята научна работа за известно време. Бих съжалявал, ако това се случи, но след като няма какво повече да направя, значи няма, и толкоз.

Ако пък ставаше дума само за мен, вероятно пак щях да се откажа. Провалът би навредил на моята репутация, но кой може да построи тухлена къща без тухли? Щях да се върна на Земята донякъде опозорен, щях да заживея нещастен живот без привилегии, но всеки землянин, бил той мъж или жена, е изправен пред подобна възможност. И по-достойни от мен мъже е трябвало несправедливо да се сблъскат с това.

Става дума, обаче, за Земята. Ако се проваля, тогава заедно с тъжната загуба за д-р Фастълф и за мен самия, ще се сложи край и на всякаква надежда земляните да се измъкнат от Земята към Галактиката. Заради това не бива да се провалям и трябва някак си да продължа, докато все още не са ме изхвърлили физически от тази планета.

Последните му думи бяха произнесени почти шепнешком. Бейли изведнъж се озърна и раздражено извика:

— Защо все още не сме тръгнали, Жискар? Да не би да караш кола само когато ти се прииска?

— Моите уважения, сър — отвърна Жискар, — но не сте ми казали къде отиваме.

— Наистина!... Извинявай, Жискар. Първо, откарай ме до най-близката обществена Лична, за която спомена д-р Василя. Вие двамата може да сте имунизирани срещу такива работи, но моят мехур трябва да се изпразни. След това, намери някъде наблизко място, където ще мога да хапна. Стомахът ми има нужда от напълване. А след това...

— Да, колега Илайджа? — обади се Данил.

— Да ти кажа право, Данил, не знам. Както и да е, след като се погрижа за тези чисто физически нужди, ще измисля нещо.

И Бейли горещо желаше да си вярва.

45.

Аеропланът не се носи дълго над земята. Той спря с леко поклащане и Бейли усети познатото странно стягане в стомаха си. Тази лека нестабилност му напомняше, че се намира в превозно средство и неговото чувство за сигурност между стените и роботите го напусна. През стъклото отпред (отзад също, ако можеше да извие врата си, за да го види) се ширеше във всички посоки бялото небе и зеленината на листата — и всичко това представляваше откритото пространство, тоест нищото. Бейли мъчително преглътна.

Спряха до една ниска сграда.

— Това ли е обществената Лична? — попита Бейли.

— Тази е най-близката от всички на територията на Института, колега Илайджа — отвърна Данил.

— Бързо я намерихте. Тези сгради също ли фигурират на картата, която са ви вкарали в паметта?

— Да, колега Илайджа.

— Тази заета ли е в момента?

— Може би, колега Илайджа, но може да бъде използвана от трима или четирима души едновременно.

— Има ли място за мен?

— Твърде вероятно е, колега Илайджа.

— Добре, тогава, пуснете ме да изляза. Ще отида там и ще проверя...

Роботите не помръдваха.

— Сър, ние не можем да влезем с вас — отбеляза Жискар.

— Да, знам това, Жискар.

— Няма да можем да ви охраняваме както трябва, сър.

Бейли се намръщи. По-несъвършеният робот щеше да е разбира се, и по-неотстъпчив. Изведнъж Бейли си даде сметка, че те като нищо можеха да не му позволят да изчезне от техния поглед, а следователно и да посети Личната. Той придаде на гласа си категоричност и реши да се обърне към Данил, който се очакваше да е по-съпричастен към човешките нужди.

— Нищо не мога да направя по въпроса, Жискар. Данил, нямам избор. Пуснете ме да изляза.

Жискар погледна към Бейли без да помръдне и в един ужасен миг Бейли си помисли, че роботът ще му предложи да се облекчи на полето отвън — на открито, като животно.

Моментът отмина.

— Мисля, че не трябва да пречим на колегата Илайджа в това отношение — каза Данил.

— Ако можете да изчакате малко, сър, първо ще огледам сградата — отвърна Жискар.

Бейли направи гримаса. Жискар бавно се запъти към зданието, докато старателно го оглеждаше. Бейли можеше да се обзаложи, че щом Жискар се скрие от поглед, неговото собствено усещане за неотложност щеше се засили.

Той опита да се разсее, като загледа пейзажа навън. След известно вглеждане откри, че тук-там в небето се точат тънки жички — като малки, тъмни косъмчета на фона на бялото небе. В началото не ги забеляза. Първото нещо, което видя, беше един овален предмет, който се плъзгаше зад облаците. Разбра, че това е някакъв вид превозно средство, което не се носеше просто така, а от него се проточваше хоризонтално дълга жица. Погледът му проследи напред-назад тази дълга жица и забеляза други такива като нея. После видя и друго превозно средство малко по-надалече — и още едно, още по-нататък. Най-отдалеченото от трите изглеждаше като безформено петно, което Бейли успя да разгадае какво представлява само защото беше видял вече по-близките.

Несъмнено това бяха кабелни коли за вътрешно ползване в Института.

Как всичко се ширеше, помисли си Бейли. Колко ненужно пространство гълташе Институтът.

И въпреки това, не заемаше много от повърхността. Сградите бяха разпръснати достатъчно нашироко. Зеленината изглеждаше недокосната, а животните и растенията да продължаваха своя живот (както си представяше Бейли) така, сякаш се намираха в пустошта.

Солария, спомни си той, беше пуста. Без съмнение, така беше и на всички останали Външни, след като Аврора — най-гъсто населената

от тях — изглеждаше толкова пуста дори тук, в своята най-застроена част. Честно казано, дори и Земята — извън Градовете — беше пуста.

Но *имаше* Градове и Бейли изпита остра болка при мисълта за дома.

— Ето, че приятелят ми Жискар е приключил с оглеждането — рече Данил.

Жискар се беше върнал и Бейли кисело го попита:

— Е? Ще бъдеш ли така добър да ми разрешиш... — и млъкна. Защо да си хаби сарказма за непробиваемата обвивка на един робот?

— Изглежда сигурно, че Личната не е заета — каза Жискар.

— Добре! Тогава се махай от пътя ми! — Бейли отвори със замах вратата и стъпи върху тясната чакълеста пътечка отвън. Закрачи бързо с Данил по петите си.

Когато стигна до вратата на зданието, Данил безмълвно посочи мястото, откъдето тя се отваряше. Самият той не посмя да го докосне. Вероятно, помисли си Бейли, ако го беше сторил без съответна инструкция, това щеше да се изтълкува като намерение да влезне вътре — а дори и това не беше допустимо.

Бейли натисна устройството и влезе, а двата робота останаха отвън.

Едва когато се озова вътре, той се сети, че Жискар не може да е влизал в Личната, за да провери дали е заета или не, и че вероятно е трябвало да прецени това по външните признаци — което в най-добрия случай можеше да се нарече съмнителна работа.

С известно притеснение, Бейли си даде сметка, че за първи път е сам и разделен от своята охрана, която се намиреше от другата страна на вратата и не можеше лесно да влезе, ако нещо внезапно му се случеше. Ами ако в този момент той не беше сам? Ако някой враг, подучен от Василия, знаеше, че Бейли иска да посети някоя Лична и точно сега дебнеше скрит в зданието?

Изведнъж Бейли с безпокойство се сети, че е абсолютно невъоръжен (което никога не би допуснал на Земята).

46.

Във всеки случай, сградата не беше голяма. Имаше малки писоари, един до друг, около половин дузина; малки мивки, една до друга, също около половин дузина. Нямахше душове, нито освежители за дрехи, нито устройства за бръснене.

Имаше половин дузина кабинки с малки вратички, разделени помежду си с паравани. Дали в някоя от тях не чакаше някой...

Вратите не стигаха до земята. Бейли се наведе и тръгна безшумно, като проверяваше под всяка от тях дали няма да види нечий крак. После се приближи до всяка поотделно, като ги отваряше с трясък, готов бързо да ги затвори при най-малкия признак на неуместност и да се втурне с всички сили към входната вратата.

Всички кабинки бяха празни. Той се огледа, за да види дали няма и други места за криене. Нямахше.

Отиде до входната врата, но не успя да открие как се заключва. После се сети, че това, естествено, беше невъзможно. Очевидно Личната беше предназначена за едновременно ползване от няколко души и достъпът до нея трябваше да е свободен по всяко време.

Нямахше смисъл да си тръгне и да търси друга Лична, защото тя едва ли щеше да бъде по-различна от тази — пък и повече не можеше да отлага.

За момент не можа да реши, кой от всичките писоари да използва. Можеше да се доближи до който и да е. Както и всеки друг новодошъл.

Избра си насила един, но чувството, че се намира на открито, го накара да се стисне срамежливо. Изпитваше силна нужда да се облекчи, но вместо това нетърпеливо зачака да се освободи от своето опасение, че някой може да влезе.

Вече не се боеше от влизането на врагове, а просто от влизането на когото и да било.

И тогава се сети — роботите щяха най-малкото да забавят всекиго, който би се запътил към Личната.

Така, най-накрая му олекна...

Вече беше свършил напълно и с чувството за огромно облекчение тъкмо се канеше да се обърне към мивката, когато дочу един умерено писклив, напрегнат глас.

— Вие ли сте Илайджа Бейли?

Бейли замръзна. След всичките си предчувствия и предпазни мерки, не беше успял да забележи, че междуременно някой е влязъл. Простият акт на изпразването на мехура му — нещо, което не би следвало да му отвлече ни най-малко вниманието — накрая го беше погълнал изцяло. (Може би остаряваше?)

Във всеки случай, стори му се, че не долавя никаква заплаха в гласа, който дочу. Не му изглеждаше злонамерен. Пък и беше възможно Бейли просто да се чувства сигурен — и вътрешно той действително имаше пълната увереност, — че ако не Жискар, то поне Данил не би допуснал да влезе човек, който представлява заплаха.

Бейли се притесняваше единствено от самото чуждо присъствие. През целия му живот никога не го бяха доближавали — камо ли заговаряли — в Личната. На Земята това представляваше едно от най-ревностно спазваните табута, а на Солария (както и на Аврора, до този момент) Бейли беше използвал само едноместни Лични.

Гласът заговори отново. Нетърпеливо.

— Хайде! Трябва да сте Илайджа Бейли.

Бейли бавно се обърна. Беше средно висок мъж, облечен изискано в добре ушити дрехи в различни нюанси на синьото. Имаше светла коса и кожа и малки мустаци, с един нюанс по-тъмни от косата на главата. Бейли се хвана, че е втренчил очарован поглед в малката ивица косми над горната устна. За първи път виждаше космолит с мустаци.

— Аз съм Илайджа Бейли — каза той (и се почувства засрамен, че говори в Личната). Гласът му прозвуча като дрезгав и неубедителен шепот дори в неговите собствени уши.

Космолитът определено го намери за неубедителен. Той прибави, като присви очи и се вгледа в Бейли:

— Роботите отвън ми казаха, че Илайджа Бейли е тук, но вие изобщо не изглеждате така, както в хипервълновото предаване. Изобщо.

„Гъпата драматизация!“ — помисли си Бейли вбесено. Всеки, когото срещнеше, до края на света, щеше да е предварително отровен

от онази невъзможна постановка. Никой нямаше да гледа на него като на едно обикновено човешко същество, което си има свои слабости. А когато ги откриеха, щяха с разочарование да го смятат за глупак.

Бейли намръщено се обърна към мивката и запръска с водата, после тръсна неопределено ръце във въздуха, докато се чудеше къде ли може да са скрили автомата за сушене с горещ въздух. Космолитът натисна някакво копче и сякаш от нищото в ръката му се появи малък тампон абсорбент.

— Благодаря — каза Бейли и го пое. — Не бях аз в хипервълновото шоу. Беше актьор.

— Знам, но можеха да изберат някой, който да прилича повече на вас, нали? — За космолита това сякаш беше източник на обида. — Искам да поговоря с вас.

— Как ви пуснаха моите работи?

Очевидно това представляваше друг източник на обида.

— За малко да не ме пуснат — отвърна космолитът. — Опитаха се да ме спрат, а аз имах само един робот с мен. Наложих се да се престоря, че трябва да влезна по спешни причини, а те ме *обискираха*. Направо ме опипаха с *ръце*, за да се убедят, че не нося нещо опасно. Щях да подам жалба срещу вас — ако не бяхте землянин. Не може да давате на роботите такива нареждания, които притесняват човешките същества.

— Съжалявам — сковано се извини Бейли, — но не аз съм им дал такива нареждания. Какво мога да направя за вас?

— Искам да поговоря с вас.

— Вие *говорите* с мен. Кой сте вие?

Другият изглежда се разколеба, после отвърна:

— Гремнионис.

— Сантирикс Гремнионис?

— Точно така.

— Защо искате да говорите с мен?

Известно време Гремнионис гледаше Бейли с явно притеснение. После зафъфли:

— Ами, докато съм тук... ако нямате нищо против... бих могъл... — и той се отправи към редицката с писоарите.

Ужасен и със сетни сили преди да му се повдигне, Бейли осъзна какво се канеше да прави Гремнионис. Той припряно се обърна и

изтърси:

— Ще ви чакам отвън.

— Не, не, не си отивайте — отчаяно нададе писък Гремнионис. — Няма да ми отнеме и секунда време. Моля ви!

Само защото самият Бейли искаше също толкова отчаяно да говори с Гремнионис, той остана и реши да не прави нищо, с което да обиди човека и да го накара да стане несловоохотлив; иначе не би отстъпил пред неговата молба.

Бейли остана обърнат с гръб и рефлекторно присви ужасено очи. Отпусна се едва когато Гремнионис застана пред него, бършейки на свой ред ръце с пухкавия тампон.

— Защо искате да говорите с мен? — попита отново Бейли.

— Гладиа — жената от Солария... — Гремнионис замълча нерешително.

— Познавам Гладиа — студено отбеляза Бейли.

— Гладиа ме видя — тримерно, нали разбирате — и ми каза, че сте питали за мен. И ме попита, дали по някакъв начин не съм се отнасял зле с робота, който тя притежаваше — един робот, който прилича на човек, като един от вашите навън...

— Е, не е ли така, мистър Гремнионис?

— *Не!* Дори не знаех, че тя притежава такъв робот, докато... Вие ли й казахте това?

— Зададох й само няколко въпроса, мистър Гремнионис.

Гремнионис беше стиснал дясната си ръка в юмрук и нервно я блъскаше в лявата. Той напрегнато заговори:

— Не искам да ме обвиняват несправедливо в нещо — особено, ако подобно несправедливо обвинение би засегнало моите отношения с Гладиа.

— Как ме намерихте? — попита Бейли.

— Тя ме попита за робота и каза, че вие сте питали за мен — отвърна Гремнионис. — Чух, че д-р Фастълф ви е извикал на Аврора, за да разрешите тази... загадка с робота. Споменаха по хипервълновите новини. И... — Думите се изтръгнаха мъчително от устата му, сякаш ги произнасяше с неимоверно усилие.

— Продължавайте — подкани го Бейли.

— Трябваше да приказвам с вас и да ви обясня, че нямам нищо общо с робота. *Нищо!* Гладиа нямаше представа къде сте, но аз реших,

че д-р Фастълф сигурно ще знае.

— И сте му се обадили?

— О, не, не... не мисля, че имам нерви да... Той е толкова виден учен. Гладия му се обади вместо мен. Тя е... толкова мил човек. Той й казал, че сте отишли да се срещнете с дъщеря му, д-р Василия Алиена. Добре стана, защото аз я познавам.

— Да, знам, че я познавате — каза Бейли. Гремионис неловко го погледна.

— Откъде сте... И нея ли сте разпитвали за мен? — Неловкият му вид прерасна в страдалчески. — Накрая се обадох на д-р Василия и тя ми каза, че току-що сте си тръгнали и че вероятно ще ви намеря в някоя от обществените Лични — а тази е най-близо до нейното имение. Сигурен бях, че едва ли бихте отложили своето посещение, за да търсите друга. Искам да кажа, защо ли бихте го направили?

— Разсъждавали сте съвсем вярно, но как така сте стигнали дотук толкова бързо?

— Аз работя в Института по роботика и моето имение се намира на територията на Института. Със своя скутер дойдох за броени секунди.

— Сам ли дойдохте?

— Да! Само с един робот. Скутерът е двуместен, нали разбирате.

— А вашият робот чака отвън?

— Да.

— Кажете ми пак, защо искахте да ме видите?

— Трябва да се уверя, че не мислите, че имам нещо общо с онзи робот. Никога не бях чувал за него, докато цялата тази работа не избухна по новините. Така че, *сега* мога ли да поговоря с вас?

— Да, но не тук — твърдо заяви Бейли. — Хайде да се махаме.

„Колко странно — помисли си Бейли, — че се радвам толкова много, задето напускам убежището на стените и излизам на открито.“ В тази Лична имаше нещо много по-чуждо от всичко останало, с което се беше сблъсквал на Аврора или на Солария. Ужасът от факта, че го заговарят толкова непринудено и открито — този начин да се държат така, сякаш не съществуваше разлика между това помещение и предназначението му и всяко едно друго място с неговото предназначение — го смущаваше дори повече от хаотичния маниер на стопанисване в планетарен мащаб.

Във филмокнигите, които беше прегледал, не се споменаваше нищо по въпроса. Очевидно, както д-р Фастълф беше изтъкнал, те не бяха написани за земляни, а за аврорианците и евентуално за туристи от останалите четиридесет и девет Външни свята. В края на краищата, земляните почти никога не пътуваха до Външните светове, най-малко до Аврора. Тук не бяха добре дошли. Защо тогава да се обръщат към тях?

И защо филмокнигите ще засягат неща, които всички прекрасно знаят? Трябваше ли да се прави на въпрос, че Аврора има сферична форма, или че водата е мокра, или че даден човек може спокойно да се обърне към някой друг в Личната?

И все пак това не беше ли подигравка с името на сградата? От друга страна, Бейли неволно помисли за женските Лични на Земята, където, както Джеси често му беше разказвала, жените си приказвали непрестанно, без да чувстват никакво неудобство от това. Защо при жените да може, а при мъжете — не? Преди Бейли никога не се беше замислял сериозно над това, а просто го беше приемал като нещо обичайно — като непоклатима традиция, — но щом при жените може, защо да не може и при мъжете?

Нямаше значение. Мисълта само се докосна до неговото съзнание, без да даде никакво отражение върху онази негова част, където се криеше причината за непреодолимото и неизкоренимо отвращение на Бейли към всичко това.

— Хайде да се махаме — повтори той.

— Но отвън са вашите работи — запротестира Гремнионис.

— Да. И какво от това?

— Но аз искам да поговорим по личен въпрос, като м-мъже. — Той се запъна на последната дума.

— Предполагам, че искате да кажете като космолит със землянин.

— Щом предпочитате.

— Роботите са ми нужни. Те са мои колеги в разследването.

— Но това няма нищо общо с разследването. Точно това се опитвам да ви кажа.

— Сам ще преценя — твърдо каза Бейли и закрачи към вратата.

Гремнионис се поколеба, но после го последва.

Данил и Жискар чакаха — безстрастни, с безизразни лица, търпеливи. Бейли си помисли, че по лицето на Данил се долавя някаква следа от загриженост. От друга страна, много вероятно беше нечовешки човешките черти на робота просто да го подвеждат и само така да му се струва. Жискар, който приличаше по-малко на човек, имаше, разбира се, непроницаем вид дори и за най-запаления познавач на душевните състояния.

Чакаше и още един, трети робот — вероятно този на Гремионис. На външен вид изглеждаше по-прост даже и от Жискар и правеше впечатление на износен и овехтял. Очевидно Гремионис не беше от най-заможните.

— Радвам се, че сте добре, колега Илайджа — посрещна го Данил — с топлото чувство на облекчение, както Бейли веднага побърза да определи.

— Съвсем добре. Любопитно ми е, обаче, едно нещо. Ако ме бяхте чули да викам тревожно отвътре, щяхте ли да влезете?

— Моментално, сър — отвърна Жискар.

— Въпреки, че са ви програмирали да не влизате в Личните?

— Необходимостта да се защити едно човешко същество — вас, в частност — би имала приоритет, сър.

— Така е, колега Илайджа — съгласи се Данил.

— Драго ми е да го чуя — рече Бейли. — Този човек е Сантирикс Гремионис. Мистър Гремионис, това са Данил и Жискар.

Двата робота тържествено сведоха глави. Гремионис просто ги погледна и вдигна ръка с безразличие. Не направи никакъв опит да представи своя робот.

Бейли се огледа. Беше притъмняло, вятърът се усилваше, въздухът ставаше по-студен и слънцето беше изчезнало зад облаците. Мракът наоколо не засенчи радостта на Бейли, че се е отървал от Личната. Фактът, че в действителност изпитва задоволство от това, че се намира на открито, го въодушевяваше неимоверно. Знаеше, че

случаят е по-особен, но това беше началото и той не можеше да не го смята за триумф.

Бейли тъкмо се канеше да се обърне към Гремионис, за да продължат своя разговор, когато с крайчеца на окото си долови движение. Напряко през тревата вървеше жена с придружаващия я робот. Тя идваше към тях, но въобще не им обръщаше внимание. Очевидно се беше запътила към Личната.

Бейли протегна ръка по посока на жената, сякаш се опитваше да я спре, макар все още да ги деляха около тридесет метра, и замърмори:

— Не знае ли, че това е мъжката Лична?

— Какво? — попита Гремионис.

Жената се приближаваше, а Бейли продължаваше да я наблюдава с напълно озадачен вид. Най-накрая, роботът на жената отстъпи встрани и жената влезе в зданието.

Бейли безпомощно извика:

— Но тя не може да влиза там!

Гремионис възрази:

— Защо не? Това е обществена Лична.

— Но е за мъже.

— За хора е — поправи го Гремионис. Изглеждаше съвсем смутен.

— И от двата пола ли? Не може да имате това предвид.

— За всяко човешко същество. Разбира се, че това имам предвид! Какво друго очаквате? Не ви разбирам.

Бейли се обърна настрана. Само допреди няколко минути беше смятал, че да разговаряш в Личната е връхна проява на лош вкус, че това спада към категорията „Така не се прави“.

Ако искаше да се сети за нещо още по-ужасно, никога нямаше и през ум да му мине възможността да срещне жена в Личната. Според земните порядки, той беше длъжен да игнорира присъствието на други хора в огромните обществени Лични на тази планета, но нямаше такива порядки, които да му попречат да разбере, че човекът, минаващ покрай него, не е мъж, а жена.

Ами ако докато той беше вътре, някоя жена беше влязла — ей така, небрежно и равнодушно, — както тази току-що го беше направила? Или, още по-лошо, ако той беше влязъл в Личната и беше заварил там някоя жена?

Не можеше да прецени, как би реагирал. Никога не беше допуснал, камо ли да се беше сблъскавал с подобна ситуация, но дори само и мисълта за това му се струваше направо непоносима.

А във филмокнигите и по този въпрос не се споменаваха нищо.

Изгледал беше тези филми, за да може да започне своето разследване без да тъне в пълно невежество по отношение на аврорианския начин на живот — а те го оставиха в пълно неведение именно по най-важните въпроси.

Тогава как щеше да се справи с тройния възел на загадката около смъртта на Джендър, когато при всяка своя стъпка затъваше в своята неосведоменост?

Минути по-рано беше изпитал триумфа от своето дребно завоевание над ужасите на откритото пространство, а ето че сега го обземаше чувството, че е невеж по отношение на всичко, невеж дори по отношение на естеството на своето невежество.

В този момент, докато в своето въображение се бореше с образа на жената, която прекосява въздушното пространство, заемано допреди малко от него самия, Бейли се озова на крачка от пълното отчаяние.

48.

И този път Жискар го попита първи (и то по начин, който позволяваше да се долови загриженост в неговите думи — ако не и в тона):

— Не се ли чувствате добре, сър? Имате ли нужда от помощ?

Бейли измърмори:

— Не, не. Добре съм. Но нека да се махаме. Изпречили сме се на пътя на хора, които искат да ползват това здание.

Той припряно закрачи към аеромобила, който ги чакаше на открития участък отвъд чакълената пътечка. От другата страна се виждаше едно малко превозно средство с две колела и две места, разположени едно зад друго. Бейли предположи, че това е скутерът на Гремионис.

Той си даде сметка, че неговата депресия и страдание се усилват още повече от факта, че беше гладен. Очевидно времето за обяд беше минало, а Бейли не беше хапвал нищичко.

Той се обърна към Гремионис.

— Да поговорим — но, ако нямате нищо против, докато обядваме. Искам да кажа, ако вече не сте обядвали — и нямате нищо против да обядвате с мен.

— Къде смятате да обядвате?

— Не знам. Къде обядват хората от Института?

Гремионис отвърна:

— Не и в столовата. Там няма да може да разговаряме.

— Имаме ли друг избор?

— Елате в моето имение — предложи веднага Гремионис. — Не е от най-фамозните тук. Не съм като вашите висши служители. Все пак, разполагам с няколко изправни робота и ще можем да хапнем нещо свястно. Ето какво. Аз ще взема моя скутер с Брунджи — роботът ми, нали разбирате — а вие ще ме следвате. Ще трябва да карате бавно, но аз съм само на малко повече от километър от тук. Ще стигнем за две, три минути.

Той се отдалечи в усърден полу-тръс. Бейли го гледаше и си мислеше, че този човек излъчва младежка непосредственост. Не беше лесно да се отгатне неговата възраст, разбира се; при космолитите тя не се издаваше от техния външен вид и Гремионис можеше като нищо да е на петдесет. Но той *се държеше* младежки; почти така, както на един землянин би изглеждало държанието на някой тийнейджър. Бейли не можеше да разбере, какво точно в поведението на Гремионис създаваше това впечатление.

Той се завъртя рязко към Данил:

— Познаваш ли Гремионис, Данил?

— Никога досега не съм го срещал, колега Илайджа.

— Ти, Жискар?

— Виждал съм го веднъж, но само мимоходом.

— Знаеш ли нещо за него, Жискар?

— Нищо, което да не личи от пръв поглед, сър.

— Колко е годишен? Какво представлява?

— Не знам, сър.

Гремионис извика:

— Готови ли сте? — Скутерът му бръмчеше доста силно. Ясно беше, че не е с реактивен двигател. Колелата не се повдигаха от земята. Брунджи седеше зад Гремионис.

Жискар, Данил и Бейли бързо се качиха в аеромобила.

Гремионис ги поведе, като описа широка дъга. Косата му се развяваше назад и Бейли изведнъж получи усещането за брулеция вятър, което човек изпитва, когато пътува в открито превозно средство като скутера. С благодарност си помисли, че той самият е на закрито в аеромобила — и това изведнъж му се стори много по-цивилизован начин на пътуване.

Скутерът пое по права линия и се стрелна с приглушен рев, а Гремионис махаше подканващо с едната си ръка. Роботът зад него запазваше равновесие с безгрижна лекота и не се беше вкопчил в кръста на Гремионис, както според Бейли едно човешко същество щеше да е принудено да направи.

Аеропланът го последва. Макар че плавното движение на скутера изглеждаше бързо, очевидно това беше илюзия, породена от неговите малки размери. С известна трудност, аеромобилът трябваше да поддържа толкова ниска скорост, че да не се блъсне в него.

— И все пак — замислено каза Бейли, — едно нещо не ми е ясно.

— Какво е то, колега Илайджа? — попита Данил.

— Василия нарече пренебрежително Гремнионис „бръснар“. Очевидно, той се занимава с прически, дрехи и други подробности от тоалета на хората. Тогава как така имението му се намира на територията на Института по роботика?

12

ОТНОВО ГРЕМИОНИС

49.

Само след няколко минути Бейли се озова в четвъртото аврорианско имение, което виждаше след своето пристигане на планетата преди ден и половина — след дома на Фастълф, на Гладиа и на Василия сега идваше ред на дома на Гремионис.

Имението на Гремионис беше по-малко и по-сбутано от останалите, макар че на несвикналия с аврорианските порядки Бейли му се стори, че вижда признаци на скорошно построяване. Характерният белег на аврорианските имения — нишите за работи — все пак бяха налице. Със своето влизане, Жискар и Данил бързо се отправиха към тях и застанаха неподвижни и мълчаливи с лице към стаята. Роботът на Гремионис, Брунджи, зае трета ниша с почти същата скорост.

Роботите не се затрудниха в своя избор ни най-малко, при това въобще не се забеляза някоя ниша да се е превърнала в прицелна точка от страна на два робота. Бейли се зачуди, как ли избягваха конфликтите помежду си и реши, че сигурно си общуват със сигнали, които не са доловими за човешките същества. Струваше си (ако не забравеше) да разпита Данил по въпроса.

Бейли забеляза, че Гремионис също се е загледал в нишите.

Ръката му се доближи до горната устна и показалецът заглади малкия мустак. След известно време той неуверено изрече:

— Вашият робот, който прилича на човек, не ми изглежда добре в нишата. Това е Данил Оливо, нали? Роботът на д-р Фастълф?

— Да — отвърна Бейли. — И той участваше в хипервълновата драматизация. Тоест един артист — артист, който подхождаше повече на своята роля.

— Да, спомням си.

Бейли забеляза, че Гремионис — както и Василия, както дори Гладиа и Фастълф — спазваше известна дистанция. Изглежда Бейли излъчваше поле — невидимо, неосезаемо по никакъв начин, — което отблъскваше и не даваше на космолитите да се приближат прекалено

близо до него, като насочваше движенията им по една деликатна крива на избягване всеки път, щом те минаваха покрай него.

Бейли се зачуди, дали Гремионис си даваше сметка за това. А какво ли правеха със столовете, в които той сядаше, докато беше в техните имения, с чиниите, от които ядеше, с кърпите, които ползваше? Дали едно обикновено пране им беше достатъчно? Дали не следваха специални процедури по тяхната стерилизация? Дали не хвърляха и подменяха всичко, до което той се докоснеше? Дали именията нямаше да ги дезинфекцират, след като Бейли напуснеше планетата — или може би го правеха всяка нощ? Ами обществената Лична, която беше ползвал? Нямаше ли да я разрушат и построят наново? Ами жената, която без да подозира нищо беше влязла там, след като той беше излязъл? Или може би тя беше влязла именно за да дезинфекцира?

Бейли си даде сметка, че изглупява.

Да вървят в Космоса с всичко това. Какво вършеха аврорианците и как се справяха с техните проблеми, си беше тяхна работа и той нямаше намерение да се занимава повече с тях. Йосафате! Тъкмо сега си имаше достатъчно свои проблеми, и един от тях беше Гремионис — с който щеше да се захване след обяда.

Обедът беше доста обикновен, предимно вегетариански, но за първи път Бейли не срещна проблеми с яденето. Всяко нещо си имаше строго определен вкус. Морковите имаха доста силен вкус на моркови, така да се каже, а грахът — на грах.

Може би малко повече от необходимото.

Бейли се мъчеше да яде с неохота, за да не покаже надигащата се лакомия.

В старанието си забеляза, че започва да свиква — като че ли вкусовите му рецептори се пресищаха и така успяваха по-лесно да се справят с излишъка. Даде си сметка, с известна тъга, че колкото и кратко време да продължи неговото познанство с аврорианската кухня, когато се върне на Земята, разграничението във вкусовете щеше да му липсва и тяхното смесване в земните ястия щеше да го дразни.

Дори хрупкавостта на отделните парчета — в началото това го шокира, понеже му се струваше, че при всяко сключване на своите челюсти създава шум, който сигурно (така си мислеше той) пречи на разговора — вече му изглеждаше само като едно вълнуващо

доказателство, че той в действителност яде. При храненето на Земята щеше да цари тишина, която щеше да го кара да усеща липсата на нещо друго.

Бейли започна да яде с повишено внимание, като изучаваше вкуса на всяко едно нещо. Надяваше се, че когато земляните се установят на други планети, този космолитянски начин на обработка на храните ще се превърне в характерен белег на новата им кухня. Особено ако нямаше да има роботи, които да приготвят и сервират яденето.

После неловко си помисли, че не когато, а *ако* земляните се установят на други планети — и цялото това „ако“ зависеше от него, от детектива Илайджа Бейли. Огромната тежест изведнъж се стовари върху него.

Яденето приключи. Двойка роботи донесоха загритите навлажнени салфетки, с които човек можеше да избърше ръцете си. Само че не бяха обикновени салфетки, защото когато Бейли пусна своята в чинията, тя се размърда, изтъня и заприлича на паяжина. После, съвсем внезапно, тя призрачно се издигна и се понесе към някакъв отвор в тавана. Бейли леко подскочи и изви поглед нагоре, за да проследи с отворена уста изчезващата кърпичка.

— Това е нещо ново, което си взех съвсем наскоро — поясни Гремионис. — За еднократна употреба, нали разбирате, но още не знам, дали ги харесвам. Някои хора казват, че след известно време задръствали шахтата за боклук, а други се тревожат за замърсяването на околната среда, защото, както те смятат, все нещо от тях ще стигне и до нашите дробове. Производителите твърдят, обаче, че няма...

Бейли изведнъж си даде сметка, че не беше проронил и дума по време на обяда и че за първи път след бързата размяна на реплики по повод на Данил преди да сервират обяда, един от тях двамата проговаря. А нямаше никаква полза от дрънкането за салфетките.

Доста рязко, Бейли попита:

— Бръснар ли сте, мистър Гремионис?

Гремионис се изчерви и нежната му кожа потъмня до корените на косата.

— Кой ви каза това? — задавено възкликна той.

— Ако това е неучтив начин на обръщение към вашата професия — отстъпи Бейли, — моля да ме извините. На Земята е прието да се

казва така и изразът не е обиден.

— Аз съм дизайнер на прически и облекла — поясни Гремнионис. — Това е признат вид изкуство. Всъщност, аз съм естет-оформител. — Пръстът му се плъзна пак към мустака.

Бейли мрачно попита:

— Забелязах вашите мустаци. Обичайно ли е да се носят на Аврора?

— Не, не е. Но се надявам да стане така. Да вземем вашето мъжествено лице... Страшно много лица като него могат да бъдат подчертани и видът да им се подобри от изкусния дизайн. Всичко влиза в дизайна — това е част от моята професия. Може да се отиде и твърде далеч, разбира се. На планетата Палас лицевата фризура е често срещана, но там е прието и боядисването в разнообразни цветове. Всеки отделен косъм се боядисва различно, така че да се получи някаква определена комбинация. Е, това е тъпо, нали. Не е трайно, цветовете се променят с времето и човек придобива ужасен вид. Но в някои отношения дори и това е по-добре от голотата на лицето. Няма по-непривлекателно нещо от пустеещото лице. Това си е мой израз. Използвам го в моите лични разговори с потенциални клиенти и има много голям ефект. Жените минават и без лицева фризура, защото компенсират това по други начини. На планетата Смитиъс...

Имаше нещо хипнотично в неговите тихи, бързи думи, разпаленото му изражение, в начина, по който очите му се разширяваха и фиксираха погледа на Бейли със завладяваща искреност. Бейли трябваше да се отърси с почти физическо усилие.

— Роботик ли сте, мистър Гремнионис? — прекъсна го той.

Гремнионис погледна стреснато и леко смутено от рязкото прекъсване.

— Роботик?

— Да. Роботик.

— Не, съвсем не. Използвам роботи, колкото и всички останали, но не знам какво има вътре в тях. Всъщност, не ме интересува.

— Но живеете тук, на територията на Института по роботика. Как така?

— Защо да не живея тук? — Тонът на Гремнионис стана забележимо по-враждебен.

— Щом като не сте роботик...

Гремионис направи гримаса.

— Това са глупости! Когато е бил проектиран преди няколко години, Институтът е бил създаден с идеята да представлява самоподдържаща се общност. Имаме си свои собствени сервиси за ремонт на транспортните средства, свои собствени сервиси за поддръжката на роботите, свои собствени доктори, свои собствени структуралисти. Водим свой собствен живот и ако имаме нужда от свой собствен художник, това е Сантирикс Гремионис, и аз също живея тук. Има ли нещо нередно в моята професия, че да не живея тук?

— Не съм казал такова нещо.

Гремионис се обърна с раздразнение, което бързото оттегляне на Бейли не успя да уталожить. Той натисна някакво копче, после, след известно виране в една разноцветна правоъгълна лента, направи нещо, което забележително напомни рязко барабанене с пръсти.

От тавана тихо се спусна някаква сфера и остана да виси на около метър над главите им. Отвори се, все едно че беше портокал, който обелиха. Отвътре затанцуваха различни цветове, придружени от нежен поток звуци. Бейли гледаше омагьосано, как шарките преминаваха в музиката и как двете сякаш се сливаха в едно цяло.

Прозорците се затъмниха и сегментът заблестя още по-ярко.

— Прекалено ярко ли е? — попита Гремионис.

— Не — отвърна Бейли след известно колебание.

— Предназначено е за фон. Избрах успокояваща комбинация, която да ни улесни във воденето на разговора по цивилизован начин, нали така. — После оживено добави — Да карам ли по същество?

Бейли отклони вниманието си от... — каквото и да беше това (Гремионис не спомена името му) — със значително усилие и каза:

— Ако обичате. Много бих искал.

— Обвинявате ли ме, че имам нещо общо с обездвижването на онзи робот Джендър?

— Разпитвах за обстоятелствата, при които роботът е загинал.

— Но сте ме споменали във връзка с това. — Всъщност, само преди малко ме попитахте, дали не съм роботик. Знам, какво искахте да кажете. Опитвахте се да ме накарате да призная, че разбирам малко от роботика, за да можете да ме обвините във... във... *довършването* на работата.

— Бихте могли да кажете убийството.

— Убийството? Не може един робот да бъде убит. Във всеки случай, не съм го довършил, или убил, или както щете го наречете. Казах ви, не съм роботик. *Нищо* не разбирам от роботика. Как въобще можете да си помислите...

— Трябва да изследвам всички възможни връзки, мистър Гремионис. Джендър е принадлежал на Гладиа — жената от Солария, — а вие сте бил приятелски настроен към нея. Това е някаква връзка.

— Може да е имало колкото щете приятелски настроени към нея хора. Тук няма никаква връзка.

— Да не би да искате да кажете, че за всичките пъти, когато сте ходили в имението на Гладиа, нито веднъж не сте видели Джендър?

— Нито веднъж! Не!

— И не сте знаели, че тя има хуманоиден робот?

— *Не!*

— Никога не ви го е споменавала?

— Там беше пълно с работи. Всички до един бяха съвсем обикновени. Никога не е казвала, че има и някакви други.

Бейли сви рамене.

— Много добре. Нямам причини — за сега — да смятам, че това не е истина.

— Тогава кажете го на Гладиа. *Затова* исках да ви видя. Да ви помоля да го направите. Да *настоя*.

— Има ли причини Гладиа да смята другояче?

— Разбира се. Вие сте й отровили ума. Разпитвали сте я за мен във връзка с това и тя е предположила... била е разколебана... Факт е, че ми се обади тази сутрин и ме попита дали имам нещо общо с това. Вече ви казах.

— И вие отрекохте?

— Разбира се, че го отрекох, при това твърде категорично, защото *нямат* нищо общо. Но не е достатъчно убедително *аз* да го отричам. Искам *вие* да го отречете. Искам да й кажете, че според вас, аз нямам нищо общо с цялата работа. Току-що казахте, че не съм бил аз, а и не можете да рушите моята репутация без каквито и да било доказателства. Мога да подам жалба срещу вас.

— До кого?

— До Комитета за защита на личността. До Парламента. Шефът на Института е близък приятел със самия Председател и вече съм му

изпратил подробен доклад по въпроса. Не си губя времето, нали разбирате. Взимам мерки.

Гремионис поклати глава по начин, който вероятно трябваше да изрази свиреп гняв, но му липсваше убедителност, като се имаше предвид кроткия израз на лицето му.

— Вижте — каза той, — това не е Земята. Тук ние сме *защитени*. Вашата планета с нейната пренаселеност кара народа ви да вегетира в многобройните си кошери — многобройните си мравуняци. Вие се блъскате един в друг, задушавате се взаимно — но това няма никакво значение. Един живот или милиони животи — това няма никакво значение.

Бейли се овладя да не издаде с гласа си презрението, което го обзе, и отбеляза:

— Чели сте исторически повести.

— Разбира се, че съм чел — и там всичко е описано така, както е. Не може една планета да има милиардно население и това да не е така. На Аврора животът на всеки един от нас е *ценен*. Защитени сме физически — всеки един от нас — посредством нашите роботи, така че тук никога не е имало покушения, да не говорим за убийства.

— Освен Джендър.

— Това не е *убийство*; той е само един робот. А Парламентът ни защитава и от по-изтънчените в сравнение с покушението начини за посегателство. Комитетът за защита на личността гледа с лошо око — с много лошо око — на всяко действие, което незаслужено накърнява репутацията или социалното положение на всеки един отделен гражданин. Ако един аврорианец си позволи да действа така, както правите вие, той би си навлякъл голяма беля. Колкото до един землянин... е,...

Бейли го прекъсна:

— Водя разследване по покана, предполагам, на Парламента. Не допускам, че д-р Фастълф би могъл да ме извика тук без разрешението на Парламента.

— Може и да е така, но това не ви дава право да минавате границата на своите законни права.

— Означава ли това, че ще подадете оплакване до Парламента?

— Смятам да убедя шефа на Института...

— Как се казва той, между другото?

— Келдън Амадирос. Смятам да го помоля да запознае Парламента със случая — а той е в Парламента, нали така — той е един от лидерите на партията на Глобалистите. Така че мисля, че е по-добре да обясните на Гладиа, че съм невинен.

— Много бих искал, мистър Гремионис, защото подозирам, че вие *сте* невинен, но как мога да сменя своето подозрение със сигурност, ако не ми позволите да ви задам някои въпроси?

Гремионис помълча. После, с известна доза предизвикателност, се облегна назад в стола и сложи ръце зад врата си — олицетворението на човек, напълно не успял да си придаде непринуден вид.

— Питайте — каза той. — Нямам какво да крия. И като свършите, ще се обадите на Гладиа точно от ей онзи тримерен предавател зад гърба ви и ще си кажете приказката — или ще имате повече неприятности, отколкото можете да си представите.

— Разбирам. Но първо... Откога познавате д-р Василия Фастълф, мистър Гремионис? Или д-р Василия Алиена, ако ви е известна под това име?

Гремионис отново помълча, после отвърна с напрегната нотка в гласа си:

— Защо ме питате за това? Какво общо има това с всичко останало?

Бейли въздъхна и мрачната му физиономия се вкисна още повече.

— Напомням ви, мистър Гремионис, че няма какво да криете от мен и че искате да ме убедите в своята невинност, така че аз да мога да убедя Гладиа в същото. Просто ми кажете от колко време я познавате. Ако не я познавате, кажете си го направо — но преди това, смятам, ме би било честно да ви уведомя, че д-р Василия заяви, че сте я познавали добре — твърде добре, за да ѝ се предложите.

Гремионис изглеждаше раздразнен. С треперещ глас той отвърна:

— Не разбирам защо им трябва на хората да го правят на въпрос. Предлагането е абсолютно естествено социално взаимодействие, което никого не засяга. Разбира се, вие сте землянин, така че *вие бихте* вдигнали голяма пара за това.

— Доколкото разбрах, тя не е приела вашето предложение.

Гремионис отпусна ръце в скута си със свити юмруци.

— Приемането или отхвърлянето си е лично нейна работа. Има хора, които са ми се предлагали и на които аз съм отказвал. Няма нищо кой знае какво в това.

— Добре тогава. Откога я познавате?

— От няколко години. Около петнадесет.

— Познавахте ли я по времето, когато тя все още е живеела с д-р Фастълф?

— Тогава бях само едно момче — отвърна той и се изчерви.

— Как успяхте да се запознаете с нея?

— Когато приключих своята подготовка като естет-оформител, бях извикан да проектирам нейния гардероб. Харесах ѝ и след това тя продължи да ползва моите услуги... в това отношение... изключително.

— В такъв случай, по нейна препоръка ли получихте своето сегашно място като... да кажем... щатен естет-оформител за членовете на Института по роботика?

— Тя оцени моите способности. Държах изпит, наравно с няколко други, и спечелих мястото благодарение на своите собствени заслуги.

— Но тя ви е препоръчала, нали?

— Да — раздразнено отвърна Гремнионис.

— А вие сте сметнали, че единственият приличен начин да ѝ се отблагодарите, е като ѝ се предложите.

Гремнионис се намръщи и прокара език по устните си, като че ли вкусваше някаква гадост.

— Това... е... отвратително! Предполагам, че един землянин би си помислил подобно нещо. Моето предложение означаваше единствено, че ми е приятно да го правя.

— Защото тя е привлекателна и топлосърдечна?

Гремнионис помълча.

— Ами, не бих казал, че е топлосърдечна — предпазливо възрази той, — но определено е привлекателна.

— Казаха ми, че се предлагате на всички — безразборно.

— Това е лъжа.

— Кое е лъжа? Че сте се предлагали на всички или че така са ми казали?

— Че съм се предлагал на всички. Кой го е казал?

— Не мисля, че има смисъл да отговарям на този въпрос. Да не би да очаквате, че ще ви цитирам като източник на обезпокояваща информация? По-свободно ли ще говорите, ако разберете, че ще постъпя така?

— Добре де, който и да го е казал, той е лъжец.

— Може да е било само едно драматично преувеличение. Предлагал ли сте се и на други, преди да се предложите на д-р Василия?

Гремионис беше отклонил поглед встрани.

— Веднъж или два пъти. Но никога сериозно.

— Но по отношение на д-р Василия сте имал сериозни намерения, така ли?

— Ами...

— Разбирам, че сте ѝ се предлагали многократно, което е съвсем противно на аврорианската практика.

— О, аврорианската практика... — яростно поде Гремионис. После стисна здраво устни и челото му се набръчка. — Вижте сега, мистър Бейли, мога ли да ви доверя нещо?

— Да. С всички мои въпроси целя единствено да се убедя, че нямате нищо общо със смъртта на Джендър. След като веднъж се уверя в това, може да сте сигурен, че няма да разгласявам казаното от вас.

— Много добре тогава. Няма нищо нередно — нищо, от което да се срамувам, нали разбирате. Просто имам силно развито чувство за лична неприкосновеност, а това ми се полага, щом го желая, нали така?

— Напълно — увери го Бейли с утешителна нотка в гласа си.

— Виждате ли, според мен сексът върви най-добре, ако между партньорите има дълбока любов и привързаност.

— Приемам, че това е напълно вярно.

— И тогава няма нужда от други, не мислите ли?

— Звучи... приемливо.

— Винаги съм си мечтал да намеря идеалния партньор и да не трябва повече да търся други. Наричат го моногамия. На Аврора не съществува такова нещо, но на някои светове го има — и на Земята също е така, нали мистър Бейли?

— Теоретично да, мистър Гремионис.

— Това е, което искам. Търсил съм години наред. Когато понякога опитвах да правя секс, чувствах, че нещо липсва. После

срещнах д-р Василия и тя ми каза... така де, хората често споделят със своите естет-оформители, защото тази работа е *много* лична... а става дума за нещо *наистина* много поверително...

— Добре, продължавайте.

Гремионис облиза устни.

— Ако това, което ви кажа сега, се разчуе, смятайте, че с мен е свършено. Тя ще направи всичко възможно да не мога да си намеря повече работа. *Сигурен* ли сте, че това има нещо общо със случая?

— Уверявам ви с всички сили, мистър Гремионис, че това може да се окаже изключително важно.

— Добре тогава — Гремионис не изглеждаше много убеден, — става дума, че от онова, което д-р Василия споделяше с мен — част по част, — аз подразбрах, че тя е... — гласът му се снижи до шепот — ... девствена.

— Разбирам — тихо рече Бейли (спомни си твърдата увереност на Василия, че отказът на нейния баща е осакатил целия ѝ живот, и си обясни омразата, която тя хранеше към него).

— Това ме възбуди. Струваше ми се, че можех да я имам цялата за себе си и че щях да бъда единственият, който тя щеше да има. Не мога да ви обясня, колко много означаваше това за мен. Правеше я страхотно красива в моите очи и аз просто много я желяех.

— И така, вие ѝ се предложихте?

— Да.

— Многократно. Нейните откази не ви ли обезкуражаваха?

— Те само подсилваха нейната девственост, така да се каже, и ме предизвикваха още повече. Това, че не беше лесно, беше много по-възбуждащо. Не мога да ви го обясня и не очаквам вие да ме разберете.

— Всъщност, мистър Гремионис, разбирам много добре. Но е дошло време, когато сте престанали да се предлагате на д-р Василия.

— Ами, да.

— И сте започнали да се предлагате на Гладиа?

— Ами, да.

— Многократно?

— Ами, да.

— Защо? Защо е била тази промяна?

— Накрая — каза Гремионис, — д-р Василия ми даде ясно да разбера, че нямам никакви шансове и тогава се появи Гладиа, а тя

приличаше на д-р Василия и... и... това е.

Бейли възрази:

— Но Гладиа не е девствена. Тя е била омъжена на Солария, а на Аврора се е впуснала да експериментира доста дивашки, както ми казаха.

— Знаех за това, но тя... спря. Разбирате ли, тя е соларианка по рождение, не аврорианка, и не е схващала правилно аврорианските нрави. Но е спряла, защото не харесва, както тя го нарича, „безразборността“.

— Тя ли ви каза това?

— Да. На Солария е възприета моногамията. Гладиа не е имала щастлив брак, но все пак, тя е свикнала да живее по този начин и затова аврорианският не ѝ е харесал — след като се е опитала да живее като нас. Аз също искам да живея в моногамия. Разбирате ли?

— Разбирам. Но как се запознахте с нея?

— Просто я срещнах. Дадох я по хипервълновите новини когато пристигна на Аврора — романтичната бегълка от Солария. После, нали участва в онази хипервълнова драматизация...

— Да, да, но е имало и още нещо, нали?

— Не знам какво повече искате.

— Ами, нека отгатна. Не се ли е стигнало в един момент до там, че д-р Василия ви е казала, че ви отказва завинаги — и не ви ли е предложила в замяна тази алтернатива?

С внезапна ярост, Гремнионис изкрещя:

— Д-р Василия ли ви каза *това*?

— Не с толкова думи, но и при това положение мисля, че знам какво се е случило. Тя не ви ли каза, че бихте могли да се възползвате от новодошлия на планетата човек, от младата дама от Солария, която е под опеката, или по-точно е протеже на д-р Фастълф — който, както знаете, е бащата на д-р Василия? Или сигурно не ви е споменавала, че хората смятат, че тази млада дама, Гладиа, доста прилича на самата Василия, с тази разлика, че е по-млада и с по-топла душевност? Накратко, д-р Василия не ви ли подтикна да прехвърлите своето внимание от нея самата върху Гладиа?

Гремнионис видимо страдаше. Погледът му се мятеше ту към Бейли, ту настрани. За първи път Бейли виждаше в погледа на един космолит изписан страх — или може би беше страхопочитание?

(Бейли отръска леко глава. Не биваше да се наслаждава толкова много на факта, че е успял да преизпълни със страхопочитание един космолит. Това можеше да попречи на неговата безпристрастност.)

— Е? Прав ли съм или греша? — попита той.

Гремионис отвърна с приглушен глас:

— Значи, онази хипервълнова драматизация не е била преувеличение. Да не би да четете в душите на хората?

50.

Бейли сдържано каза:

— Просто задавам въпроси. А вие не ми отговорихте. Прав ли съм или греша?

— Не стана точно така — отвърна Гремионис. — Не просто така. Тя наистина ми говореше за Гладиа, но... — Той захапа долната си устна и после добави — Е, всичко се свежда до това, което казахте. Стана точно така, както го описахте.

— И не останахте разочарован? Гладиа наистина ли ви приличаше на д-р Василия?

— В известен смисъл, да. — Погледът на Гремионис блесна. — Но всъщност не. Ако ги поставите една до друга, ще видите разликата. Гладиа е много по-нежна и по-изтънчена. И с много по-силен стремеж към... към... развлечения.

— Предлагали ли сте се на Василия, след като срещнахте Гладиа?

— Луд ли сте? Разбира се, че не.

— Но сте се предлагали на Гладиа?

— Да.

— И тя ви отказа?

— Е, да, но трябва да разберете, че тя иска да е сигурна така, както бих искал и аз, ако бях на нейно място. Помислете си само каква грешка бих направил, ако бях принудил д-р Василия да ме приеме. Гладиа не иска да прави подобна грешка и аз не ѝ се сърдя.

— Но *вие* не мислите, че тя би допуснала грешка като ви приеме и се предлагате отново... и отново... и отново.

Гремионис втренчи безучастен поглед в Бейли, после потръпна. Издаде долната си устна напред и заприлича на непослушно дете.

— Казвате го по такъв обиден начин...

— Съжалявам. Не исках да прозвучи обидно. Моля ви, отговорете ми на въпроса.

— Е добре, да, предлагах се.

— Колко пъти сте се предлагали?

— Не съм ги броил. Четири пъти. Добре, пет. Или може би повече.

— И тя винаги ви отказваше.

— Да. В противен случай нямаше да ѝ се предлагам пак, нали?

— Откажете ѝ сърдити ли бяха?

— О, не. Това не е в стила на Гладиа. Много любезни бяха.

— Това накара ли ви да се предложите на някой друг?

— Какво?

— Добре, Гладиа ви е отказала. Един от начините да ѝ отвърнете би могло да бъде като се предложите на някой друг. Защо не? Ако Гладиа не ви е искала...

— *Не*. Не искам никой друг.

— Защо, как мислите?

С известно усилие, Гремионис отвърна:

— Откъде да знам защо? Искам Гладиа. Това е... това е вид лудост, само че според мен, това е най-чудесният вид безумие. Бих полудял ако *не* страдах от този вид лудост. Не очаквам от вас да ме разберете.

— Опитайте ли се да обясните това на Гладиа? Тя би могла да го разбере.

— Никога. Бих ѝ причинил болка. Бих я смутил. За такива работи не се говори. Ще трябва да отида на ментолог.

— Ходил ли сте?

— Не.

— Защо не?

Гремионис направи гримаса.

— Имате способността да задавате въпроси по най-груб начин, землянино.

— Може би защото съм землянин. Не мога да ги задавам другояче. Но освен това съм и следовател и трябва да знам тези неща. Защо не сте ходили на ментолог?

Гремионис изненадващо се изсмя.

— Казах ви. Лечението би било по-голяма лудост от заболяването. Бих предпочел да остана при Гладиа и тя да ме отхвърля, отколкото да бъда с някой друг, който да ме приеме. Представете си, че сте се чалнал и искате да си *останете* чалнат. Първият срещнат ментолог би ме затворил за основно лечение.

Бейли помисли малко, после попита:

— Знаете ли дали д-р Василия не е донякъде ментолог?

— Тя е роботик. Казват, че това е най-близко до другото. Ако знаеш как са устроени роботите, значи имаш представа и как е устроен човешкият мозък. Поне така казват.

— Не ви ли е хрумвало, че Василия се досеща за тези странни чувства, които изпитвате по отношение на Гладиа?

Гремионис изстина.

— Никога не съм ѝ го казвал. Искам да кажа толкова надълго и нашироко.

— Не допускате ли, че тя може да разбере какво чувствате и без да ви пита? Известно ли ѝ е, че сте се предлагали многократно на Гладиа?

— Ами... Тя ме питаше как вървят нещата. В духа на старото ни познанство, нали. Казвах ѝ по нещичко. Нищо от интимен характер.

— Сигурен ли сте, че никога не е било от интимен характер? Сигурно тя ви е подтиквала да продължавате да се предлагате.

— Знаете ли... сега, като казахте, като че ли започвам да виждам всичко в нова светлина. Не знам как успяхте да ми го вкарате в главата. Предполагам, че се дължи на въпросите, които ми задавате, но сега ми се струва, че тя наистина продължаваше да ме подтиква към приятеляване с Гладиа. Тя го подкрепяше активно. — Гремионис изглеждаше силно смутен. — Досега никога не ми е идвало наум. Никога не съм се замислял.

— Как мислите, защо ви е окуражавала във вашите многократни предлагания на Гладиа?

Гремионис сбърчи печално вежди и пръстът му докосна мустака.

— Допускам, че се е опитвала да се отърве от мен. Опитвала се е да се подсигури, че няма повече да досаждам на нея. — После добави с насмешка — Това не ми прави особено чест, нали?

— Д-р Василия престана ли да бъде приятелски настроена към вас?

— Съвсем не. Беше по-приятелски настроена от всякога.

— Тя опитваше ли се да ви дава съвети как да спечелите Гладиа? Например, да проявявате повече интерес към нейната работа?

— Нямаше нужда да го прави. Работата на Гладиа и моята много си приличат. Аз работя с човешки същества, а тя с роботи, но ние и

дватамата сме дизайнери... художници... Това сближава, нали разбирате. Понякога дори си помагахме един на друг. Когато не й се предлагам и не ми отказват, ние сме добри приятели. И това не е малко, като си помисли човек.

— Д-р Василия не ви ли подмяташе да проявявате повече интерес към работата на д-р Фастълф?

— Защо да ми подмята такова нещо? Не знам нищо за работата на д-р Фастълф.

— Гладиа може би се интересува от работата на своя благодетел и това би могло да бъде начин за спечелване на нейното разположение към вас.

Гремионис присви очи. Той се изправи рязко, запъти се към другия край на стаята, върна се обратно, изправи се пред Бейли и каза:

— *Вижте... сега... какво!* Не съм от най-големите мозъци на планетата, нито дори от по-големите, но не съм и пълен идиот. Разбирам накъде биете, нали така.

— О?

— С всичките си въпроси целяхте да ме подмамите да кажа, че д-р Василия ме е накарала да се влюбя... Това е — сепна се той изведнъж. — Аз съм влюбен, също като в историческите роман. — Гремионис се замисли с искрено учудване в погледа си. После гневът му се върна. — Че ме е накарала да се влюбя и да си остана влюбен, за да мога да измъкна разни неща от д-р Фастълф и да разбера как да повредя онзи робот Джендър.

— Вие не мислите ли, че това е така?

— Не, не е! — изкрещя Гремионис. — Нямам никакво понятие от роботика. *Никакво.* Колкото и внимателно да ми обясняват каквото и да било от роботиката, не бих разбрал и една дума. Не мисля, че и Гладиа би могла да разбере. Да не говорим, че никога не съм питал никого за нищо относно роботиката. Никога не са ми обяснявали — д-р Фастълф или някой друг — нищо за роботиката. Никой никога не ми е предлагал да се интересувам от роботика. Д-р Василия никога не ми го е предлагала. Цялата ви скапана теория отива на кино. — Той изстреля ръцете си встрани. — На кино. Зарежете я.

Гремионис седна на мястото си със скръстени на гърдите си ръце и присви устни, при което мустаците му настръхнаха.

Бейли погледна към обеления портокал, който все още тананикаше своята тиха, приятна мелодия и показваше нежната игра на цветовете, докато се поклащаше хипнотично под един малък свод.

Дори избухването на Гремнионис да беше спряло неговото настъпление, Бейли не го показа с нищо. Вместо това продължи:

— Разбирам за какво говорите, но все пак е вярно, че се виждате често с Гладиа, нали?

— Да.

— Вашите многократни предложения не я обиждат — и нейните многократни отхвърляния не обиждат вас, така ли е?

Гремнионис сви рамене.

— Аз ѝ предлагам учтиво. Тя ми отказва меко. Защо да се обиждаме?

— Тогава как прекарвате времето заедно? Очевидно сексът се изключва, не говорите и за роботика. Какво правите?

— С това ли се изчерпват възможностите, когато си в нечия компания — със секса и роботиката? Правим много неща заедно. Преди всичко си говорим. Тя иска да научи много неща за Аврора и аз ѝ разказвам с часове за нашата планета. Видяла е много малко от нея, нали разбирате. А тя ми разказва с часове за Солария и какъв ад представлява онзи свят. Бих предпочел да живея на Земята — без да ви обиждам. И мъртвият ѝ съпруг. Той пък какъв нещастник е бил. Не ѝ е било леко на Гладиа, горката жена. Ходим на концерти, водих я няколко пъти в Института по изкуствата, и *работим* заедно. Казах ви вече. Преглеждаме заедно моите модели — или нейните. Честно да си призная, работата с роботи не ми изглежда много благодарна, но всеки си има свое мнение по въпроса, нали разбирате. Като стана дума, беше ѝ страшно забавно, когато ѝ обяснявах, защо хубавата прическа е толкова важно нещо — нейната прическа не е *много* хубава, нали разбирате. Но най-вече се разхождаме.

— Разхождате? Къде ходите?

— Никъде специално. Просто се разхождаме. Тя има такъв навик — защото така е била възпитана на Солария. Били ли сте на Солария? Да, били сте, разбира се. Извинете. На Солария имат едни такива огромни имения, в които живеят един или двама души, иначе само роботи. Можеш да пребродиш цели километри, без да срещнеш никого, и Гладиа казва, че това те кара да се чувстваш собственик на

цялата планета. Роботите са винаги наоколо, разбира се, и те държат под око и се грижат за теб, но стоят, естествено, настрана. На Гладиа ѝ липсваше това чувство за собственост тук, на Аврора.

— Да не би да искате да кажете, че тя копнее да притежава планетата?

— Имате предвид стремежа към власт? Това е налудничаво. Просто на нея ѝ липсва усещането да е насаме с природата. Аз самият не го разбирам, нали, но обичам да я занасям по този повод. Разбира се, нещата на Аврора не могат да се усетят като на Солария. Тук винаги има хора, особено в митрополната област на Еос, а роботите не са програмирани да стоят настрана. Всъщност, обикновено аврорианците се разхождат с роботите. Все пак, знам някои маршрути, които са приятни и където няма много навалица, и на Гладиа ѝ харесва.

— А на вас харесва ли ви?

— Ами, само защото съм с Гладиа. Аврорианците също обичат да се разхождат като цяло, но трябва да призная, че аз не съм от тях. Отначало имах мускулна треска и Василия ми се присмиваше.

— Значи, тя е знаела, че вие се разхождате заедно?

— Ами, един ден се появих на куц крак и със скърцащи мускули, така че се наложи да ѝ обясня. Тя се смя и ми каза, че това било добра идея и че най-сигурният начин да склоня човек, който обича разходките, да приеме моето предложение, било като се разхождам с него. „Дръж фронта“ — каза ми тя — „и Гладиа ще размисли още преди да си успял да ѝ се предложиш пак. Сама ще ти се предложи.“ Както стана ясно, Гладиа беше далече от такива намерения, но така или иначе постепенно разходките започнаха много да ми харесват.

Изглежда той беше преодолял своя пристъп на ярост и сега се държеше много свободно. „Сигурно си спомня за разходките.“ — помисли си Бейли, като забеляза полу-усмивката, която изпълзя на лицето на Гремионис. Докато мислите му се връщаха към тези моменти от разговорите, които са ги отвеждали кой знае докъде, Гремионис изглеждаше доста симпатичен — и уязвим. Бейли почти се усмихна в отговор.

— Значи, Василия е знаела, че продължавате своите разходки.

— Предполагам. Започнах да си освобождавам средите и съботите, защото тези дни пасвах с програмата на Гладиа — а от

време на време Василия се шегуваше по повод на моите „СС-занимания“, когато ѝ разказвах някои забавни моменти.

— Д-р Василия не идваше ли понякога с вас да се разхожда?

— Определено не.

Бейли се поизправи в стола и втренчи поглед във върха на пръстите си, когато зададе следващия въпрос:

— Предполагам, че по време на разходките са ви придружавали работи?

— Разбира се. Един от моите и един от нейните. Обаче стояха доста настрана. Не се блъскаха около нас по аврориански маниер, както го нарича Гладиа. Казваше, че иска да има соларианското спокойствие. И аз отстъпих, макар че в началото си изкривих врата от обръщане да видя дали Брунджи ме следва.

— А кой робот придружаваше Гладиа?

— Не беше винаги един и същи. Който и да беше, той също се държеше по-настрана. Не ми се е налагало да говоря с тях.

— Ами Джендър?

Слънчевият израз върху лицето на Гремнионис тутакси помръкна.

— Какво Джендър? — парира той.

— Той не идваше ли понякога с вас? Ако е идвал, вие бихте разбрали, нали?

— Че е хуманоидният робот? Разбира се, че щях да разбера. Но той не идваше с нас — никога.

— Сигурен ли сте?

— Напълно сигурен. — Гремнионис му хвърли зъл поглед. — Допускам, че го е смятала за много по-ценен и не е искала да го хаби за работи, с които и един обикновен робот би се справил.

— Изглеждате раздразнен. И тогава ли смятахте така?

— Той си беше неин робот. Не ми пукаше за него.

— И никога не сте го виждали, когато сте ходили в имението на Гладиа?

— Никога.

— Тя не е ли споменавала нещо за него? Или да го е обсъждала?

— Не, доколкото си спомням.

— Това не ви ли се струваше странно?

Гремнионис поклати глава.

— Не. Защо да говорим за работи?

Бейли закова бистрия си поглед върху лицето му.

— Имахте ли представа какви са били отношенията между тях двамата?

Гремионис отвърна:

— Да не би да искате да ми кажете, че са имали сексуална връзка?

Бейли попита:

— Ще се изненадате ли, ако ви кажа, че е било така?

Гремионис флегматично занарежда:

— Случва се. Не е необичайно. Може понякога да използваш роботите за такава цел, ако си настроен на такава вълна. А един хуманоиден робот — напълно хуманоиден, допускам...

— Напълно — увери го Бейли със съответния жест.

Гремионис нацупи устни.

— Ами, добре тогава, в такъв случай една жена трудно би устояла.

— Тя е *устояла* на вас. Не ви ли притесняваше, че Гладиа е предпочела един робот пред вас?

— Ами, ако става дума за това, не съм убеден, че то отговаря на истината — но ако е така, няма нищо обезпокоително. Един робот си е просто робот. Жена и робот — или мъж и робот — това е просто мастурбация.

— Кажете ми честно, не сте ли знаели за връзката, мистър Гремионис? Не сте ли подозирали?

— Никога не съм се замислял — настоя Гремионис.

— Не сте знаели? Или сте знаели, но не сте обръщали внимание?

Гремионис злобно отвърна:

— Пак ме притискате. Какво искате да ви кажа? Сега, след като ми го набихте в главата и ме притискате, ми се струва, че като се замисля, може и да е имало моменти, когато съм се чудил дали няма нещо такова. Както и да е, преди да започнете да ме разпитвате, никога не съм имал чувството, че нещата са стояли така.

— Сигурен ли сте?

— Да, сигурен съм. Не се заяждайте.

— Не се заяждам. Просто се чудя, дали не е било възможно да сте знаели, че Гладиа редовно е общувала сексуално с Джендър, да сте знаели, че тя е нямало да ви приеме никога, докато това продължава, да

сте я желали толкова силно, че не бихте се спрели пред нищо, за да премахнете Джендър, че, накратко, сте ревнували толкова силно, че сте...

В този миг Гремионис — сякаш вътре в него някаква навита до краен предел пружина, едвам удържана на място в продължение на няколко минути, изведнъж се беше развила — се хвърли върху Бейли с дивашки крясък. Бейли, сварен напълно неподготвен, се отметна инстинктивно назад и столът му се преобърна.

51.

В същия момент нечии силни ръце го подхванаха. Бейли усети, че го повдигат, столът се изправи, а той се озова в лапите на един робот. Колко лесно човек можеше да забрави за тяхното присъствие в стаята, когато те стояха мълчаливо изправени и неподвижни в нишите си.

Нито Данил, нито Жискар му се бяха притекли на помощ. Беше роботът на Гремионис, Брунджи.

— Сър — каза Брунджи с леко неестествен тон, — надявам се, че не сте пострадали.

Къде бяха Данил и Жискар?

Отговорът дойде сам. Роботите си бяха разделили работата бързо и акуратно. Данил и Жискар, след като бяха преценили, че катурнатият стол представлява по-малка опасност за Бейли, отколкото побеснелият Гремионис, се бяха хвърлили към домакина. Брунджи, след като е видял, че там няма нужда от него, се е погрижил за благосъстоянието на госта.

Гремионис — все още прав и задъхан — беше изцяло парализиран в двойната хватка на роботите на Бейли.

Той продума с глас, малко по-висок от обикновения шепот:

— Пуснете ме. Вече се владея.

— Да, сър — каза Жискар.

— Разбира се, мистър Гремионис — каза Данил почти любезно.

Но макар, че ръцете им го пуснаха, известно време нито един от тях не помръдна от своето място. Гремионис се огледа, пооправи дрехите си и после внимателно седна. Дъхът му бе все още забързан, а косата — донякъде в безпорядък.

Бейли също се изправи, като опря едната си ръка на облегалката на стола.

Гремионис каза:

— Съжалявам, мистър Бейли, че не успях да се овладея. Не съм правил подобно нещо през целия си съзнателен живот. Вие ме обвинихте, че съм бил р-ревнив. Никой уважаващ себе си аврорианец

не употребява тази дума по адрес на някой друг, но трябваше да се сетя, че вие сте землянин. *Ние* се сблъскваме с тази дума само в историческите романи, но дори и в такива случаи, обикновено произнасяме думата с едно „р“ отпред, последвано от чертичка. Разбира се, на вашата планета не е така. Разбирам това.

— И аз съжалявам, мистър Гремнионис — мрачно отвърна Бейли. — че в този момент се увлякох, като забравих аврорианските нрави. Уверявам ви, че тази грешка няма да се повтори. — Той седна и добави — Не виждам за какво повече да говорим...

Гремнионис изглежда не го слушаше.

— Когато бях малък — започна той, — понякога се блъсках в някое друго дете, а то блъскаше мен, и трябваше да mine известно време, преди роботите да си направят труда да ни разделят, разбира се...

Данил се намеси:

— Ако мога да поясня, колега Илайджа. Всеизвестно е, че пълното потискане на агресивността при малките деца има нежелателни последствия. До известна степен е позволено — дори се поощрява — играта за физическо надмощие, при условие, че не се стига до истинско нараняване. Роботите, които се грижат за децата, са програмирани внимателно така, че да могат да преценяват вероятността и степента на нараняване. Аз, например, не съм програмиран както трябва в това отношение и не бих могъл да пазя деца, освен в изключителни случаи по спешност и за кратко време. Нито пък Жискар.

— Предполагам — каза Бейли, — че в юношеския период това агресивно държание се прекратява.

— Постепенно — уточни Данил, — с нарастване степента на нараняването, което може да последва, и с все по-изразения стремеж към самоконтрол.

— Когато бях готов да започна своето висше обучение — продължи Гремнионис, — аз — подобно на всички останали аврорианци — знаех много добре, че състезателният елемент почива върху сравняването на умствения капацитет и таланта...

— Няма ли физически състезателен елемент? — прекъсна го Бейли.

— Определено, но само тогава, когато не се стига преднамерено до физически контакт с цел нараняване.

— И откакто преминахте юношеската си възраст...

— Не съм се нахвърлял върху никого. Разбира се, че не съм. Искало ми се е да го направя в редица случаи, това е така. Предполагам, че нямаше да съм напълно нормален, ако не беше така, но до този момент винаги съм успявал да се сдържа. Но пък от друга страна, никой никога не ме е наричал... *така*.

Бейли каза:

— Във всеки случай, няма смисъл човек да се нахвърля, след като роботите ще го спрат, нали? Предполагам, че от двете страни на нападателя и жертвата винаги има робот, който да е наблизо.

— Определено. Още една причина, поради която трябва да се срамувам, че загубих контрол над себе си. Надявам се, че това няма да фигурира във вашия доклад.

— Уверявам ви. На никого няма да кажа за случилото се. Това няма нищо общо с въпроса.

— Благодаря ви. Не казахте ли, че срещата ни приключи?

— Мисля, че е така.

— В такъв случай ще направите ли онова, за което ви помолих?

— Какво по-точно?

— Да кажете на Гладиа, че нямам нищо общо с повреждането на Джендър?

Бейли се заколеба.

— Ще ѝ кажа, че това е моето мнение.

— Моля ви — настоя Гремнионис, — кажете ѝ го по-твърдо. Искам тя да остане абсолютно убедена, че нямам нищо общо, особено след като е харесвала работа от сексуална гледна точка. Не мога да понеса тя да смята, че съм р-р... Като соларианка би могла да си го помисли.

— Да, би могла — замислено рече Бейли.

— Вижте какво — заговори Гремнионис бързо и искрено. — Не разбирам нищо от работи и никой — било то д-р Василия или който и да е друг — не ми е обяснявал нищо за тях — как са устроени, имам предвид. Просто няма как да съм унищожил Джендър.

Бейли изглеждаше потънал дълбоко в своите мисли. После каза с очевидна неохота в гласа си:

— Не ми остава нищо друго, освен да ви повярвам. Във всеки случай, още не знам всичко. И е възможно — казвам го без да искам да ви обидя, — че или вие, или д-р Василия... или двамата — лъжете. Известно ми е удивително малко за интимната страна на аврорианското общество и сигурно лесно могат да ме изиграят. И все пак, не мога да не ви повярвам. Но не мога да направя за вас повече, освен че ще кажа на Гладиа, че според мен вие сте абсолютно невинен. Трябва да кажа „според мен“. Сигурен съм, че за нея това ще прозвучи достатъчно убедително.

— Тогава ще трябва да се задоволя и с толкова — унило въздъхна Гремнионис. — Но ви давам думата си на аврориански гражданин, че съм невинен, ако това може да ви помогне.

Бейли леко се усмихна.

— Не бих си и помислил да оспорвам, но моят опит ме принуждава да се осланям единствено на обективните доказателства.

Той се изправи, за миг изгледа тържествено Гремнионис, после добави:

— Не разбирайте погрешно онова, което смятам да ви кажа сега, мистър Гремнионис. Предполагам, че настоявате толкова много да уверя Гладиа във вашата невинност, защото искате да запазите нейното приятелство.

— Искам го страшно много, мистър Бейли.

— И възнамерявате, при подходящ случай, да се предложите пак?

Гремнионис се изчерви, преглътна с видимо затруднение и отвърна:

— Да, така е.

— В такъв случай, ще ми позволите ли да ви дам един малък съвет, сър? Не го правете.

— Можете да си спестите съветите, ако смятате да ми говорите такива неща. Нямам намерение да се откажа.

— Искам да кажа да не следвате обичайната официална процедура. Можете просто... — Бейли извърна поглед, почувствал необяснимо смущение — ... да я прегърнете и да я целунете.

— *Не* — искрено възрази Гремнионис. — *Моля ви.* Една аврорианка не би търпяла подобно нещо. Нито пък един аврорианец.

— Мистър Гремионис, не забравяйте, че Гладиа *не* е аврорианка! Тя е от Солария, където нравите са различни, традициите също. Бих опитал така, ако бях на ваше място.

Равнодушният поглед на Бейли прикри внезапно обзелия го вътрешен яд. Какъв му беше този Гремионис, че да му дава такива съвети? Защо да кара някой друг да върши онова, което самият той копнееше да направи?

13
АМАДИРО

52.

Бейли се върна към своите служебни задължения и попита с малко по-плътен от обичайния си глас:

— Мистър Гремионис, преди малко споменахте името на шефа на Института по роботика. Бихте ли ми го казали пак?

— Келдън Амадиро.

— А има ли някакъв начин, по който да мога да се свържа с него от тук?

Гремионис отвърна:

— Ами, и да, и не. Може да се свържете с неговия секретар или асистент. Съмнявам се да успеете да се свържете с него самия. Казват, че е много надут. Не го познавам лично, разбира се. Виждал съм го веднъж-два пъти, но никога не сме разговаряли.

— Да разбирам ли в такъв случай, че той не ви използва като дизайнер на дрехи или като личен фризьор?

— Не знам изобщо да ползва нечии услуги, а от малкото пъти, когато съм го виждал, мога да кажа, че има точно такъв вид и бих предпочел да не повтаряте забележката си.

— Сигурен съм, че сте прав, но ще оправдая вашето доверие — сериозно отвърна Бейли. — Бих искал да се опитам да се свържа с него, колкото и да минава за недосегаем. Ако разполагате с тримерен предавател, ще имате ли нещо против да го използвам за тази цел?

— Брунджи може да се свърже вместо вас.

— Не, мисля че би трябвало да го направи Данил — ако нямате нищо против.

— Изобщо нямам нищо против — каза Гремионис. — Имам предавател тук, така че, Данил, последвай ме. Трябва ти код 75-30-нагоре-20.

Данил сведе глава.

— Благодаря ви, сър.

Стаята с тримерния предавател беше празна, с изключение на тънката колона в единия ѝ край. Колоната свършваше на височината на кръста с плоска повърхност, върху която се намираще доста сложното

табло за управление. Беше разположена в центъра на окръжност, която изпъкваше на фона на светло зеления под със своя неутрален сив цвят. Наблизо имаше още една подобна по цвят и размери окръжност, но там нямаше колона.

Данил пристъпи към колоната, при което окръжността под нея засия с бледа белезникава светлина. Ръката на робота се плъзна по таблото, а пръстите му се стрелкаха прекалено бързо по нея, за да може Бейли да различи какво точно правеха. Само след миг съседната окръжност засия по същия начин. Върху нея се появи един робот — тримерно изображение, което обаче проблясваше много слабо и с това издаваше своя холографски произход. До него се виждаше табло, подобно на онова, до което стоеше Данил. То проблясваше също и също представляваше само един образ.

— Аз съм Р. Данил Оливо — каза Данил и леко наблегна на „Р“-то, да не би роботът да го сбърка с човешко същество — и представлявам своя колега, Илайджа Бейли, детектив от Земята. Моят колега би искал да говори с Главния роботик Келдън Амадиرو.

Роботът отвърна:

— Главният роботик Келдън Амадиро е на съвещание. Ще ви задоволи ли да говорите с Роботик Чичиз?

— Може би ще е по-добре първо да... — плавно започна Данил.

— Всичко е наред, Данил — провикна се Бейли. — Нямам нищо против да почакам.

— Колега Илайджа — възрази Данил, — като личен представител на Главния роботик Хан Фастълф, вие заемате неговото социално положение, поне временно. На вас не ви се полага да чакате за...

— Всичко е *наред*, Данил — прекъсна го Бейли достатъчно категорично, за да прекрати всякакви по-нататъшни диспути. — Не искам да се бавя със спорове относно етикета в обществото.

Данил отстъпи от окръжността и Бейли зае неговото досегашно място. Усети леко погъделичкване (вероятно напълно въображаемо), което бързо отмина.

Образът на робота, който стоеше в другата окръжност, избледня и изчезна. Бейли зачака търпеливо и най-накрая се появи мътно петно на друг образ, който постепенно се проясни в тримерен вид.

— Говорите с Роботик Малуун Чичиз — обяви фигурата с доста остър и ясен глас. Имаше ниско подстригана коса с бронзов оттенък, което само по себе си беше достатъчно да му придаде типичния, според Бейли, вид на космолит, макар че в извивката на носа му се долавяше известна некосмолитоподобна асиметрия.

— Аз съм детектив Илайджа Бейли от Земята — тихо изрече Бейли. — Бих искал да говоря с Главния роботик Келдън Амадиرو.

— Имате ли уговорен час, детективе?

— Не, сър.

— Ще трябва да си запишете, ако искате да се срещнете с него. Нямаме свободни часове за тази седмица, както и за следващата.

— Аз съм детектив Илайджа Бейли от Земята...

— Както вече ми дадохте да разбере. Това не променя нещата.

— По молба на д-р Хан Фастълф и с разрешението на Парламента на Аврора — продължи Бейли, — аз водя разследване по убийството на Джендър Панел...

— *Убийството* на Робот Джендър Панел? — натърти Чичиз с толкова учтивост в гласа, колкото да изрази своето презрение.

— Роботубийство, в такъв случай, ако предпочитате. На Земята, унищожението на един робот не би било от такова значение, но на Аврора, където роботите се третират малко или повече като човешки същества, изглежда че може да се употреби думата „убийство“.

— Както и да е — каза Чичиз, — убийство, или роботубийство, или изобщо нищо, невъзможно е да се срещнете с Главния роботик Амадиро.

— Мога ли да оставя съобщение за него?

— Можете.

— Ще му бъде ли предадено веднага? Още сега?

— Ще се опитам, но очевидно не мога да ви гарантирам.

— Това е достатъчно. Ще наблегна на няколко неща, които ще номерирам. Може би ще решите да си водите бележки по тях.

Чичиз изкриви устни в бледа усмивка.

— Мисля, че ще успея да ги запомня.

— Първо, където има убийство, има и убиец, и аз бих искал да дам на д-р Амадиро възможност да каже нещо в своя защита...

— Какво! — извика Чичиз.

(А Гремионис, който гледаше от другия край на стаята, зяпна с отворена уста.)

Бейли се помъчи да наподоби бледата усмивка, която така внезапно изчезна от устните на другия.

— Прекалено бързо ли говоря, сър? Все пак, няма ли да решите да си водите бележки?

— Да не би да обвинявате Главния роботик, че има нещо общо с тази работа около Джендър Панел?

— Напротив, роботико. Трябва да се срещна с него именно защото *не* искам да го обвинявам в подобно нещо. Не бих искал да гадая какви са връзките между Главния роботик и повредения робот на базата на непълна информация, когато само една негова дума може да изясни нещата.

— Вие сте луд!

— Много добре. Тогава кажете на Главния роботик, че един луд иска да говори с него, за да не се наложи да го обвинява в убийство. Това е първа точка. Имам и втора. Бихте ли му казали, че същият този луд току-що е приключил с подробния разпит на Естет-оформителя Сантирикс Гремионис, от чието имение се обажда. И третата точка — много ли избързвам?

— Не! Свършвайте!

— Третата точка е следната. Може би Главният роботик, който сигурно има един куп неща на главата си, не си спомня кой е този Щатен художник Сантирикс Гремионис. В такъв случай, моля да го представите като някой, който живее на територията на Института и който през последната година е правил дълги разходки с Гладиа, една жена от Солария, която сега живее на Аврора.

— Не мога да предам толкова странно и обидно съобщение, землянино.

— В такъв случай, бихте ли му казали, че ще отида направо в Парламента и ще заявя, че не мога да продължа своето разследване, защото Малуун Чичиз си позволява да ме убеждава на своя глава, че Главния роботик Келдън Амадирос няма да ми съдейства в разследването на унищожението на Робот Джендър Панел и няма да предприеме нищо срещу моите обвинения, че има вина за това унищожение?

Чичиз почервеня.

— Не бихте *посмели* да кажете нещо подобно.

— Не бих ли? Какво ще загубя? От друга страна, как би прозвучало това пред обществеността? В края на краищата, аврорианците са съвсем наясно, че д-р Амадиро е вторият по величина експерт по роботика след д-р Фастълф и че ако самият д-р Фастълф не е виновен за роботоубийството... Необходимо ли е да продължавам?

— Ще ви стане ясно, землянино, че аврорианските закони за клевета са много строги.

— Несъмнено, но ако оклеветяването на д-р Амадиро е основателно, неговото наказание изглежда ще бъде по-голямо от моето. Защо просто не предадете съобщението ми още *сега*? Така, ако той обясни някои несъществени моменти, можем да избегнем всякакви въпроси, свързани с клевета, или обвинения, или каквото и да било от този род.

Чичиз хвърли един злобен поглед и отсече:

— Ще предам това на д-р Амадиро и ще му препоръчам горещо да ви откаже срещата. — Образът му изчезна.

Бейли отново търпеливо зачака, а в това време Гремнионис ожесточено заръкомаха, докато занарежда шепнешком:

— Не можете да постъпвате така, Бейли. Не можете! — Бейли му махна с ръка да млъкне.

След около пет минути (на Бейли му се сториха далеч повече) Чичиз се появи пак с невероятно разгневен вид.

— Д-р Амадиро ще заеме мястото ми след няколко минути и ще говори с вас — каза той. — Изчакайте!

На което Бейли тутакси отвърна:

— Няма защо да чакам. Ще дойда направо в кабинета на д-р Амадиро и ще се видя с него там.

Той отстъпи от сивата окръжност и направи знак на Данил да прекрати връзката, което незабавно беше изпълнено. Гремнионис заговори, давейки се задъхано:

— Не може да разговаряте по такъв начин с хората на д-р Амадиро, землянино!

— Току-що го направих — отбеляза Бейли.

— Той ще се погрижи да ви изгонят от планетата за по-малко от дванадесет часа.

— Ако не напредна в избистрянето на тази каша, така или иначе ще ме изгонят дотогава.

— Колега Илайджа — намеси се Данил, — мисля че мистър Гремионис с право е обезпокоен. Парламентът на Аврора не може да направи друго, освен да ви експулсира, тъй като не сте жител на планетата. Те могат обаче да настояят пред земните власти да бъдете жестоко наказан и Земята така и ще направи. Тя не може да устои на искането на Аврора в този конкретен случай. Не бих искал да ви накажат по такъв начин, колега Илайджа.

Бейли тежко въздъхна:

— Нито пък аз го желая, Данил, но трябва да се възползвам от своя шанс. Мистър Гремионис, съжалявам, че трябваше да им кажа, че се обаждам от вашето имение. Трябваше да предприема нещо, с което да го принудя да се срещне с мен, а сметнах, че той би отдал значение на този факт. В края на краищата, онова, което му казах, си е чиста истина.

Гремионис поклати глава.

— Ако знаех какво се каните да направите, мистър Бейли, нямаше да ви позволя да се обадите от моето имение. Чувствам със сигурност, че ще изгубя своето сегашно положение тук, а... — добави той с горчивина — ... не знам какво бихте направили вие, за да компенсирате това?

— Ще направя всичко, което е по силите ми, мистър Гремионис, за да не изгубите своето сегашно положение. Убеден съм, че няма да имате проблеми. Ако обаче не успея, свободен сте да ме обявите за луд, който ви е отправил най-безумните обвинения и ви е заплашил, че ще ви злепостави, ако не му дадете да използва вашия предавател. Сигурен съм, че д-р Амадирос ще ви повярва. В края на краищата, нали вече сте подали до него оплакване, че ви оклеветявам?

Бейли вдигна ръка за сбогом.

— Довиждане, мистър Гремионис. Благодаря ви още веднъж. Не се безпокойте и... не забравяйте какво ви казах за Гладиа.

Притиснат от Данил и Жискар като в сандвич отпред и отзад, Бейли напусна имението на Гремионис, без въобще да се тревожи от факта, че излиза отново на открито.

53.

Нещата се промениха, след като вече се озова на открито. Бейли спря и погледна нагоре.

— Странно — отбеляза той. — Не мислех, че е минало чак толкова много време, дори като се има предвид, че аврорианският ден е малко по-кратък от стандартния.

— Какво има, колега Илайджа? — загрижено попита Данил.

— Слънцето е залязло. Не бих допуснал.

— Слънцето още не е залязло, сър — намеси се Жискар. — Има още около два часа преди залез.

— Задава се буря, колега Илайджа — поясни Данил. — Облаците притъмняват, но засега все още няма опасност от започването ѝ.

Бейли потрепери. Тъмнината, сама по себе си, не го плашеше. Всъщност, когато се намираше на открито нощем, с илюзията за обграждащи го стени, Бейли се чувстваше далеч по-спокоен отколкото денем, когато хоризонтите се разширяваха и откритото пространство се ширеше във всички посоки.

Проблемът беше, че сега не беше нито ден, нито нощ.

Той се опита пак да си спомни какво беше изпитал, когато веднъж, докато се намираше на открито, беше завалял дъжд.

Изведнъж се сети, че никога не е бил навън когато вали сняг и че дори нямаше представа какво може да представлява валежът от кристализирала твърда вода. Описанията с думи определено не бяха достатъчни. По-младите излизаха понякога да се пързаят с кьнки или с шейни — или просто така — и се връщаха с възторжени крясъци — но винаги доволни, че са се прибрали зад стените на Града. Бен се беше опитал веднъж да си направи чифт ски, според указанията в някаква древна книга, и беше пропаднал, погребан наполовина, в една преспа от бялото вещество. Но дори описанията на Бен, какво представлява то на външен вид и на пипане, бяха мъчително смътни и незадоволителни.

И после, никой не излизаше когато наистина валеше сняг, за разлика от случаите, когато веществото беше просто разпръснато по

земята наоколо. На това място Бейли си помисли, че единственото нещо, за което нямаше две мнения, беше, че валеше само когато беше много студено. Сега не беше много студено; беше просто хладно. Онези облаци *не* вещаеха сняг. Чудно защо, той намери в това само минимална утеха.

Денят не приличаше на облачните дни, които Бейли беше преживял на Земята. На Земята облаци бяха по-леки; беше сигурен в това. Бяха сивкаво-бели, дори когато покриваха плътно небето. Тук светлината — доколкото я имаше — жълтееше доста, с призрак жълто-сивкав оттенък.

Дали това не се дължеше на факта, че слънцето на Аврора беше по-оранжево от слънцето на Земята?

— Цветът на небето... необичаен ли е? — попита Бейли.

Данил погледна нагоре.

— Не, колега Илайджа. Ще има буря.

— Често ли имате такива бури?

— По това време на годината — да. Случва се да има гръмотевични бури. Не е изненадващо. Вчера и повторно тази сутрин предупредиха в прогнозата за времето. Ще свърши още преди разсъмване, така че земята ще може да се напои. Напоследък сме под нормата на валежите.

— И става толкова студено? Това също ли е нормално?

— О, да. Но нека да влезем в аеромобила, колега Илайджа. Той може да се отоплява.

Бейли кимна и тръгна към аеромобила, който си стоеше на тревната площ, където го бяха оставили преди обяда. После сепнато спря.

— Чакайте. Не попитах Гремнионис как да стигнем до имението — или кабинета на Амадирос.

— Няма смисъл, колега Илайджа — бързо възрази Данил, промушил ръка под лакътя на Бейли, докато внимателно и неотклонно го побутваше към колата. — В паметта на приятеля ми Жискар се съхранява картата на Института и той ще ни отведе до Административния център. Много е вероятно кабинетът на Амадирос да се помещава там.

— В информацията ми е включено и това — каза Жискар, — че кабинетът на Амадирос е в Административния център. Ако по някакви

причини той не се намира в кабинета си, а в своето имение, то също се намира наблизно.

Бейли отново се озова притиснат между двата робота на предната седалка. Най-вече Данил, с неговата човекоподобна топлина на тялото, му беше добре дошъл. Най-външният слой на Жискар приличаше на платнена обвивка, така че изолираше и роботът не беше толкова студен при допир, колкото голият метал. Но на зъзнеция Бейли той му се струваше по-непривлекателен.

Бейли се усети навреме, преди да беше обвил ръка около раменете на Данил с намерението да го придърпа още повече към себе си, за да се успокои напълно. Той смутено прибра ръка в скута си и измърмори:

— Не ми харесва как изглежда навън.

Може би в своето старание да отвлече вниманието на Бейли от гледката на външния свят, Данил попита:

— Колега Илайджа, откъде разбрахте, че д-р Василия е насърчавала мистър Гремионис да проявява интерес към мис Гладиа? Не знам да сте получавали доказателство в подкрепа на това.

— Не съм — отвърна му Бейли. — Бях толкова отчаян, че си играех на догадки — тоест, блъфирах с малко вероятни събития. Гладиа ми каза, че Гремионис е бил единственият човек, който е проявявал толкова голям интерес към нея, че се е предлагал многократно. Помислих си, че той може да е убил Джендър от ревност. Допусках, че може да е разбирал достатъчно от роботика, за да го направи, но тогава разбрах, че дъщерята на д-р Фастълф, Василия, е роботик и има физическа прилика с Гладиа. Чудех се, дали Гремионис, очарован от Гладиа, не е бил очарован по-рано и от Василия — и дали убийството не е било извършено в резултат на заговор между тях двамата. Именно със сляпо налучкване на съществуването на такъв заговор успях да убедя Василия да се срещне с мен.

— Но нали не е имало такъв заговор, колега Илайджа — възрази Данил, — поне доколкото става дума за унищожението на Джендър. Василия и Гремионис не са могли да подготвят това унищожение, дори и да са работили заедно.

— Определено — и все пак Василия се изнерви от предположението, че може да има връзка между нея и Гремионис. Защо? Когато Гремионис ни каза, че първоначално е бил привлечен от

Василия, а чак после от Гладиа, аз се зачудих дали връзката между тях двамата не е индиректна. Дали по някаква причина, която е била поотдалечено свързана — и все пак свързана — със смъртта на Джендър, Василия не е насърчавала преориентацията на Гремионис. В края на краищата, между тях трябва да има някаква връзка; начинът, по който Василия реагира на моето предположение в началото, го показва недвусмислено. Подозренията ми са били основателни. Василия е замислила скока на Гремионис от едната към другата жена. Гремионис се учуди, че аз знам, че е било така, и това също се оказа полезно, защото ако ставаше дума за нещо съвсем невинно, тогава нямаше защо да го превръщат в тайна — а очевидно то е било тайна. Спомнете си, че Василия не спомена да е насърчавала Гремионис да се обърне към Гладиа. Когато ѝ казах, че Гремионис се е предлагал на Гладиа, тя реагира така, сякаш го чува за първи път.

— Но, колега Илайджа, какво значение има това?

— Може би ще открием. Струва ми се, че то не е било важно нито за Гремионис, нито за Василия. В такъв случай — ако въобще трябва да му се отдава някакво значение, — вероятно е замесен и трети човек. Ако има някаква връзка с Джендър, то този човек трябва да е роботик, който да е по-добър и от Василия — а това може да е само Амадиро. Затова му намекнах за съществуването на заговор, като изрично подчертах, че съм разпитвал Гремионис и че се обаждам от неговото имение — и това пак подейства.

— И все пак аз още не разбирам какво означава това, колега Илайджа.

— Нито пък аз — освен някои смътни догадки. Но може би ще разберем при Амадиро. Нашето положение е толкова лошо, нали разбираш, че с догадки и блъфиране няма какво повече да загубим.

Докато разговаряха, аеромобилът се беше повдигнал на въздушната си възглавница и се беше издигнал до една умерена височина. Той мина над ивица храсталаци и сега отново се носеше над затревени площи и посипани с чакъл пътища. Бейли забеляза, че там, където тревата беше по-висока, тя се огъваше на една страна от вятъра, като че ли над нея минаваше друг невидим — и много по-голям — аеромобил.

— Жискар — попита Бейли, — ти си записал разговорите, нали?

— Да, сър.

— И можеш да ги възпроизведеш?

— Да, сър.

— И можеш лесно да намериш — и възпроизведеш — нещо конкретно, казано от някой конкретен човек?

— Да, сър. Няма да се наложи да прослушвате целия запис.

— А при необходимост можеш ли да се явиш в качеството си на свидетел в съда?

— Аз ли, сър? Не, сър. — Погледът на Жискар беше прикован към пътя. — Тъй като при достатъчно умело нареждане, един робот може да бъде накаран да излъже, а никакви призови или заплахи от страна на съдията не биха били от полза, законът мъдро предвижда роботът да няма право да дава свидетелски показания.

— Тогава каква полза има от твоите записи?

— Това, сър, е нещо друго. Веднъж направен, един запис не може да бъде променен с просто нареждане, макар че може да бъде изтрит. Следователно, такъв запис може да се приеме за веществено доказателство. Но в това отношение няма ясни прецеденти и дали записът ще бъде приет или не, зависи от конкретния случай и от конкретния съдия.

Бейли не можа да разбере, дали чутото беше само по себе си потискащо, или неприятната лилавеникава светлина, в която се къпеше пейзажът наоколо, не му действаше по този начин.

— Добре ли виждаш, за да караш, Жискар? — попита той.

— Разбира се, сър, но това не е задължително. Аеропланът има компютъризиран радар, който му позволява да избягва препятствията, дори в случай че аз, по необясними причини, не успея да изпълня своите задължения. Радарът беше включен вчера сутринта, когато пътувахме спокойно, макар че прозорците бяха затъмнени.

— Колега Илайджа — намеси се Данил, като отново отклони разговора от притеснителната за Бейли тема за предстоящата буря, — вярвате ли, че д-р Амадирос наистина може да ни помогне?

Жискар спря колата върху една открита поляна пред широко, но не много високо здание със сложно гравирана фасада, която без съмнение беше нова и все пак успешно имитираше нещо доста старинно.

Бейли се досети, че това е Административният център.

— Не, Данил — отвърна той, — подозирам, че Амадиро е прекалено умен, за да изтърве и най-малкото нещо, за което бихме могли да се хванем.

— Ако това е така, тогава какво ще правим по-нататък?

— Не знам — отвърна Бейли с мрачното усещане за *deja vu*^[1], — но ще се опитам да измисля нещо.

[1] Вече видяно. — Б.пр. ↑

54.

Когато Бейли влезе в Административния център, първото нещо, което изпита, беше облекчение, че се е отървал от неестественото осветление на външния свят. Следващото беше злорадо задоволство.

Тук, на Аврора, именията — частните места за обитаване — си бяха строго аврориански. Докато седеше в гостната на Гладиа, или закусваше в трапезарията на Фастълф, или говореше в кабинета на Василия, или използваше тримерния предавател на Гремнионис, той нито за миг не можеше да си представи, че се намира на Земята. И четирите места се различаваха помежду си, но всички те спадаха към един и същи вид, който се различаваше твърде много от подземните апартаменти на Земята.

От Административният център, обаче, лъхаше на бюрократизъм, който очевидно надхвърляше обикновения човешки стремеж към разнообразие. Не можеше да се каже, че Центърът има по-голямо сродство с жилищните площи на Аврора, отколкото беше приликата на която и да е административна сграда в родните Градове на Бейли с която и да е апартамент от жилищните Сектори. Но двете административни сгради на двете коренно различни по природа планети имаха странна прилика помежду си.

Това беше първото място на Аврора, където за миг Бейли можеше да си представи, че се намира на Земята. Тук имаше същите дълги, студени и пусти коридори, същото най-малко общо кратко на дизайн и украса, при което всеки един светлинен източник беше проектиран така, че да дразни възможно най-малко хора, но и да се харесва от също толкова малък брой.

Имаше и някои щрихи, които биха липсвали на Земята — разпръснатите тук-там саксии с цветя, например, буйно разцъфнали на светлината и снабдени с разни приспособления за регулирано и автоматично напояване (както предположи Бейли). Този природен щрих липсваше на Земята и наличието му не го очарова. Дали саксиите понякога не падаха? Дали не привличаха насекоми? Дали водата от тях не капеше?

Но пък някои неща липсваха тук. На Земята, винаги когато човек се намираше в някой Град, неизменно присъстваше онзи всеобхватен, топъл шум на хора и машини — дори и в най-студените административни или чиновнически структури. „Трудовото Бръмчене на Братството“, както гласеше разпространеният израз сред политиците и журналистите на Земята.

Противно на това, тук беше тихо. Бейли не беше обърнал специално внимание на тишината в именията, които беше посетил през този и предния ден, защото всичко му се бе сторило толкова неестествено, че точно това му се беше изплъзнало. Всъщност, той беше обърнал повече внимание на прошумоляването на насекомите навън или на шепота на вятъра в растенията, отколкото на отсъствието на неизменното „Бучене на Човечеството“ (друг разпространен израз).

Тук обаче, където се долавяха толкова прилики със Земята, отсъствието на „Бученето“ беше също тъй разстройващо, колкото и видимият оранжев оттенък на изкуственото осветление — далеч по-забележим тук, на фона на празните белезникави стени, в сравнение с активната украса, характерна за аврорианските имения.

Размишленията на Бейли не продължиха дълго. Тримата се намираха от вътрешната страна на главния вход и Данил протегна ръка, за да спре другите двама. Изминаха около тридесет секунди преди Бейли, шепнейки рефлекторно заради тишината, която цареше навсякъде около тях, да попита:

— Защо не тръгваме?

— Защото не бива, колега Илайджа — отвърна Данил. — Отпред има ударно поле.

— Има какво?

— Ударно поле, колега Илайджа. Всъщност, наименованието е евфемизъм. Полето действа на нервните окончания и предизвиква доста остра болка. Роботите могат да минат през него, но човешките същества — не. Всеки пробив, разбира се, независимо дали е направен от робот или от човешко същество, задейства алармената сигнализация.

— Откъде знаеш, че там има ударно поле? — учуди се Бейли.

— Вижда се, колега Илайджа, ако знаеш къде да гледаш. Въздухът леко потрепва, а стената зад онзи участък има блед зеленикав оттенък в сравнение със стената пред него.

— Изобщо не съм сигурен, че го виждам — с негодувание рече Бейли. — Как биха ме предпазили — било мен или някой невинен страничен човек — да не пресека полето и да пострадам ненужно?

— Членовете на Института — отвърна Данил — носят неутрализиращи устройства; а външните хора почти винаги са придружавани от един или повече роботи, които при всички случаи биха открили ударното поле.

По коридора от другата страна на полето се приближаваше робот. (Блещукането на полето се забелязваше по-ясно на фона на гладката му метална повърхност.) Той не обърна никакво внимание на Жискар, но за миг се поколеба, докато погледът му скачаше от Бейли към Данил и обратно. После, взел решение, се обърна към Бейли. („Може би — помисли си Бейли, — Данил има прекалено човешки вид, за да е човек.“)

— Името ви, сър? — попита роботът.

— Аз съм детектив Илайджа Бейли от Земята — отвърна Бейли. — Придружават ме два робота от имението на д-р Хан Фастълф — Данил Оливо и Жискар Ревентлов.

— Удостоверението за самоличност, сър?

Серийният номер на Жискар просветна със слабо фосфоресциране върху лявата страна на гърдите му.

— Гарантирам за останалите двама, приятелю — каза той.

Роботът загледа известно време номера, като че ли го сравняваше с някой файл в паметта си. После кимна и каза:

— Серийният номер се приема. Можете да минете.

Данил и Жискар тръгнаха без колебание, а Бейли се запромъква предпазливо напред. Протегна ръка, сякаш пробваше дали няма да го заболи.

Данил се обърна:

— Полето е спряно, колега Илайджа. Ще го включат отново след като минем.

„По-добре човек да провери, отколкото после да съжالياва“ — помисли си Бейли и продължи да напредва с провлечена стъпка, докато се озова на достатъчно голямо разстояние от мястото, докдето смяташе, че може да стига бариерата на полето.

Без да показват признаци на нетърпение или осъждане, роботите изчакаха Бейли да изравни крачка с тях.

Те пристъпиха върху една спираловидна рампа, която беше широка колкото за двама души. Роботът вървеше пръв; Бейли и Данил застанаха един до друг зад него (ръката на Данил се беше отпуснала леко, но почти собственически върху лакътя на Бейли); Жискар остана най-отзад.

Бейли усети, че обувките му сочат нагоре по малко притеснителен начин и изпита смътното чувство, че изкачването по тази прекалено стръмна рампа ще бъде уморително и ще му се наложи да се наведе напред, за да избегне нелепото си подхлъзване. Или токовете на обувките му, или повърхността на рампата — или и двете — трябваше да са набраздени. В действителност, нито едно от двете не беше грапаво.

— Мистър Бейли — каза чуждият робот, сякаш го предупреждаваше за нещо. Ръката му видимо стисна парапета, за който се държеше.

В този момент, напъряно по протежението на рампата се появиха нарезки, които обособиха отделни парчета. Парчетата се плъзнаха две по две едно към друго и оформиха стъпала. Веднага след това цялата рампа започна да се придвижва нагоре. Тя направи пълен завой, като мина през тавана, където част от него се беше отворила. Когато рампата спря, те се озоваха (вероятно) на втория етаж. Стъпалата изчезнаха и четиримата слязоха от рампата.

Бейли погледна назад с любопитство.

— Предполагам, че това нещо обслужва и онези, които искат да слязат, но ако в даден момент се случи да има повече желаещи за качване, отколкото за слизане? Тогава рампата сигурно ще остане да стърчи на половин километър в небето — или в земята, в обратния случай.

— Това е спиралата за нагоре — тихо му обясни Данил. — Отделно има и за надолу.

— Но и тази трябва да стигне до долу, нали?

— В горния си край — или в долния — в зависимост за коя от двете става дума, колега Илайджа, спиралата се свива, и по времето, когато не я използват, се развива, така да се каже. Тази спирала в момента слиза.

Бейли погледна назад. Гладката повърхност може и да се плъзгаше надолу, но той не виждаше никакви признаци на движение

по нея — нито някакви неравномерности, нито каквото и да било друго.

— Ами ако някой поиска да я използва в момента, когато тя се е издигнала до своята най-висока точка?

— Тогава ще се наложи да почака, докато спиралата се развие, което отнема по-малко от минута. Има и обикновено стълбище, колега Илайджа. Болшинството аврорианци не се колебаят да го използват. Роботите използват почти винаги спиралата. Тъй като вие сте външен посетител, на вас ви е оказана честта да използвате спиралата.

Те вървяха отново по някакъв коридор към една врата, обкичена с повече орнаменти от останалите.

— Значи ми оказват почести — мърмореше Бейли. — Това е обнадеждаващо.

Появата на един аврорианец на прага на вратата представляваше по всяка вероятност още един обнадеждаващ знак. Беше висок — поне осем сантиметра по-висок от Данил, който пък беше около пет сантиметра по-висок от Бейли. Мъжът на вратата беше освен това широкоплещест, с набито телосложение, кръгло лице, с нос като луковица, къдрава тъмна коса, мургав и с усмивка на лицето.

Беше от онези усмивки, които си личаха от далече. Широка и привидно естествена, тя откриваше издадени напред зъби, които бяха бели и правилно оформени.

— А, това е мистър Бейли — каза той, — прочутият следовател от Земята, който е дошъл на нашата малка планета за да докаже, че аз съм един отворотителен негодник. Заповядайте, заповядайте. Добре сте дошъл. Съжалявам, ако моят кадърен секретар, роботик Малуун Чичиз, ви е оставил с впечатлението, че съм зает, но той е предпазливо момче и е далеч по-загрижен за моето свободно време, отколкото аз самият.

Той отстъпи на една страна, когато Бейли влезе и го потупа леко по рамото с ръка. Изглеждаше дружелюбен жест, с какъвто Бейли досега не се беше сблъсквал на Аврора.

Предпазливо (дали не си въобразяваше прекалено много?), той попита:

— Предполагам, че вие сте Главният роботик Келдън Амадиоро?

— Точно така. Точно така. Човекът, който има намерение да унищожи д-р Хан Фастълф като политическа фигура на тази планета

— но това, както се надявам да успея да ви убедя, не означава, че съм негодник. В края на краищата аз не се опитвам да докажа, че негодникът е Фастълф, дори само заради тъпашкия вандализъм, който е проявил спрямо плода на собственото си творение — бедния Джендър. Да приемем само, че ще покажа, че Фастълф... греша.

Амадиро направи бегло движение с ръка и роботът, който ги беше довел, пристъпи в една от нишите.

Когато вратата се затвори, Амадиро жизнерадостно покани с жест Бейли да седне в едно тапицирано кресло и със завидна пестеливост указва с другата си ръка нишите за Данил и Жискар.

Бейли забеляза, че за миг Амадиро впери жаден поглед в Данил и че в този миг неговата усмивка изчезна и лицето му придоби почти хищническо изражение. То бързо се стопи и усмивката зае отново своето място. Бейли остана да се чуди дали тази моментна промяна в Амадиро не беше просто игра на въображението.

— Тъй като изглежда малко гадното време няма да ни се размине — отбеляза Амадиро, — нека махнем безполезната дневна светлина, на която имаме съмнителното удоволствие да се наслаждаваме.

Неясно как (Бейли не успя да проследи какво точно направи Амадиро на командното табло на бюрото си) прозорците се затъмниха и стените засияха с мека дневна светлина.

Усмивката на Амадиро се разтегли още повече.

— Всъщност ние няма за какво толкова да говорим, вие и аз, мистър Бейли. Погрижих се да поприказвам с мистър Гремионис, докато идвахте насам. Онова, което той ми каза, ме накара да се обадя и на д-р Василия. Явно, мистър Бейли, вие сте ги обвинили малко или повече в съучастничество в унищожението на Джендър, а също сте обвинили и мен, ако разбирам правилно езика ви.

— Аз просто задавам въпроси, д-р Амадиро, както смятам да направя и сега.

— Без съмнение, но вие сте землянин, така че не си давате сметка колко чудовищни са вашите постъпки и аз наистина съжалявам, че въпреки това, вие ще трябва да си понесете последствията. Може би знаете, че Гремионис подаде жалба, в която твърди, че сте го оклеветили.

— Каза ми, че е подал, но той просто е изтълкувал грешно моята постъпка. Това не беше клеветата.

Амадиро присви устни, сякаш обмисляше възражението на Бейли.

— Смея да твърдя, че сте прав от своя гледна точка, мистър Бейли, но вие не разбирате аврорианският смисъл на думата. Аз бях принуден да изпратя жалбата на Гремионис до Председателя и в резултат на това е много вероятно да ви наредят да напуснете планетата до утре сутринта. Съжалявам разбира се, но се боя, че вашето разследване приближава своя край.

14
ОТНОВО АМАДИРО

55.

Бейли остана като гръмнат. Не подозираше, че може да се обърка и притесни толкова силно, а и не знаеше какво да мисли за Амадиرو. Гремионис го беше описал като „надут“. От онова, което каза Чичиз, Бейли си беше представил Амадиро като автократ. Когато го видя лично обаче, Амадиро му се стори жизнерадостен, непосредствен, дори приятелски настроен. Но ако трябваше да се вярва на неговите думи, Амадиро хладнокръвно слагаше край на разследването. Правеше го безмилостно — и все пак с нещо като съболезнователна усмивка.

Какво представляваше той?

Подсъзнателно, Бейли извърна поглед към нишите, където стояха Данил и Жискар — примитивният Жискар с безизразно лице, разбира се, а по-усъвършенстваният Данил спокоен и мълчалив. На пръв поглед изглеждаше невероятно, че Данил може да се е срещал с Амадиро за краткото време на своето съществуване. Жискар, от друга страна, за своя — колко ли беше дълъг? — десетилетен живот, можеше като нищо да го е виждал.

Бейли стисна зъби при мисълта, че можеше да попита Жискар предварително, що за човек е Амадиро. И сега щеше да му е по-лесно да прецени, каква част от настоящата особа е истинска и каква — хитро пресметната.

„Защо, в името на Земята — или без всякакви имена, — не се възползвах по-предвидливо от робота?“ — помисли си Бейли. Или защо Жискар сам не му даде информация — но не, това беше нечестно. Жискар очевидно нямаше способността да действа самостоятелно по такъв начин. Той би дал информация при поискване, мислеше си Бейли, но не би заговорил по своя инициатива.

Амадиро проследи бързият скок в погледа на Бейли и каза:

— Аз съм сам срещу трима, струва ми се. Както виждате, в кабинета си нямам работи — макар че, признавам, че при повикване моментално ще се появят колкото пожелаея — докато вие имате два от роботите на Фастълф: старият изпитан Жискар и това чудо на технологичния дизайн — Данил.

— Виждам, че ги познавате и двамата — отбеляза Бейли.

— Само по славата, която се носи за тях. Всъщност ги виждам — аз, роботикът, за малко да кажа „в плът и кръв“ — всъщност ги виждам физически за първи път, макар че съм гледал образа на Данил, превъплътен от един актьор в онова хипервълново представление.

— Изглежда всички по всички планети са гледали това хипервълново шоу — мрачно подхвърли Бейли, — което ми създава огромни пречки в живота — живота на реално съществуваща и с ограничени възможности личност.

— Не и в моя случай — успокой го Амадиرو и усмивката му се разтегли още повече. — Уверявам ви, че изобщо не съм взимал на сериозно фантастичното ви изобразяване. Предположих, че в своя истински живот вие сте ограничен. Както и се оказа, защото в противен случай едва ли бихте си позволили да отправяте своеволно и с такава лекота своите необосновани обвинения на Аврора.

— Д-р Амадиро — възрази Бейли, — уверявам ви, че не съм отправял официални обвинения. Просто водя разследване и взимам предвид всички възможни варианти.

— Не ме разбирайте погрешно — отвърна му Амадиро с внезапна сериозност. — Не ви обвинявам. Сигурен съм, че сте се държали напълно в съответствие със земните норми. Просто в случая действате в разрез с нормите на Аврора. Ние държим на репутацията на нашите граждани невероятно много.

— Ако това е така, д-р Амадиро, тогава вие, заедно с другите Глобалисти, не сте ли оклеветили със своите подозрения д-р Фастълф в много по-голяма степен, в сравнение с малкото, което съм сторил аз?

— Точно така — съгласи се Амадиро, — но аз съм известна личност и имам определено влияние, докато вие сте землянин и изобщо нямате никакво влияние. Това е във висша степен несправедливо, признавам, и аз наистина съжалявам, но така са устроени нашите светове. Какво можем да направим? Освен това, обвиненията срещу Фастълф могат — и *ще* бъдат — подкрепени с факти, а клеветата не е клевета, когато отговаря на истината. Вашата грешка е, че сте отправили обвинения, които просто не могат да бъдат подкрепени с нищо. Убеден съм, че ще трябва да признаете, че нито мистър Гремионис, нито д-р Василия Алиена — нито двамата заедно — не биха могли да извадят от строя бедния Джендър.

— Официално не съм обвинил нито един от тях двамата.

— Сигурно, но не може да се криете зад думата „официално“ на Аврора. Толкова по-зле, че Фастълф не ви е предупредил, когато ви е извикал да поемете разследването, това — както, боя се, вече е факт — обречено разследване.

Бейли усети, че ъгълчетата на устата му се свиват при мисълта, че Фастълф действително можеше да го предупреди.

— Ще бъда ли призован, или всичко е вече уредено? — попита той.

— Разбира се, че ще бъдете призован преди да ви осъдят. Тук, на Аврора, не сме варвари. Председателят ще разгледа жалбата, която му изпратих, заедно с моите собствени заключения по въпроса. Вероятно ще изслуша и Фастълф в качеството му на другата пряко засегната страна, след което ще се срещне с нас тримата — може би още утре. На срещата — или по-късно — може да се стигне до някакво споразумение, което ще се ратифицира от пълния състав на Парламента. Ще се спази изцяло съответния законен ред, уверявам ви.

— Ще се придържате към буквата на закона, без съмнение, но ако Председателят вече си е изградил мнение по въпроса, и ако не се вслуша в нищо, което кажа аз, и ако Парламентът просто автоматично утвърди едно предварително взето решение? Не е ли възможно да стане така?

Изглеждаше, че Амадиро по-скоро се забавлява вътрешно, отколкото че се усмихва.

— Вие сте реалист, мистър Бейли. Радвам се, че това е така. Хората, които мечтаят за правосъдие, се разочароват толкова лесно — а обикновено това са прекрасни хора, с които на човек му се ще да не се случва така.

Погледът на Амадиро се спря отново върху Данил.

— Забележително постижение е този хуманоиден робот — отбеляза той. — Учудващо е, колко плътно до себе си държи всичко Фастълф. И е срамота, че загубихме Джендър. Фастълф извърши непростимото.

— Д-р Фастълф, сър, отрича да има нещо общо с това.

— Да, мистър Бейли, разбира се, че ще отрича. Той не каза ли, че аз имам нещо общо? Или моето участие е изцяло ваше хрумване?

— Нямам подобни хрумвания — троснато отвърна Бейли. — Просто искам да ви разпитам. Колкото до д-р Фастълф, той не се е кандидатира за участие във вашите клеветнически обвинения. Той е сигурен, че вие нямате нищо общо с онова, което се е случило с Джендър, защото е убеден, че нямате достатъчно знания и способности, за да изолирате един хуманоиден робот.

Ако Бейли разчиташе по този начин да взриви обстановката, той беше далеч от своята цел. Амадирос прие нападката с присъщото си чувство за хумор и рече:

— За което е напълно прав, мистър Бейли. Достатъчно способности не могат да се открият в който и да е роботик — жив или мъртъв, — освен у самия Фастълф. Не твърди ли така нашият цар на царете?

— Да, така е.

— Тогава какво според него се е случило с Джендър, много ми е чудно?

— Случайно събитие. Чиста игра на вероятностите.

Амадирос се изсмя.

— Той изчислявал ли е вероятността за това случайно събитие?

— Да, господин Главен роботик. Но дори и събитието с изключително малка вероятност може все пак да се случи, особено ако е имало изгледи шансовете да се увеличат.

— Как, например?

— Това се надявам да разбере. След като вече сте се погрижили да ме изгонят от планетата, все още ли възнамерявате да ми пречите да ви разпитам — или ще мога да продължа своето разследване, докато дойде време официално да прекратя дейността си в това направление? Преди да ми отговорите, д-р Амадирос, моля да имате предвид, че разследването все още *не* е прекратено официално и след като бъда призован, дали утре или по-късно, ще имам възможността да ви обвиня, че сте ми отказали да ви разпитам, ако сега настояите да прекратим срещата. Това може да окаже съответно въздействие върху Председателя и неговото крайно решение.

— Няма, скъпи мистър Бейли. Не си въобразявайте, че можете по някакъв начин да ми навредите. Можете, обаче, да ме разпитвате толкова дълго, колкото пожелаете. Ще ви съдействам пълно, дори само за да се насладя на гледката, как добрият ми Фастълф се опитва

безрезултатно да се измъкне от последствията на своите злощастни постъпки. Не съм прекалено отмъстителен, мистър Бейли, но фактът, че Джендър е негово собствено творение, не му дава право да го унищожават.

— Официално не е доказано — отвърна Бейли, — че той го е извършил, така че това, което току-що казахте, е клевета, най-малкото потенциална клевета. Да оставим това настрана и да преминем към моите въпроси. Трябва ми информация. Ще задавам въпросите си директно и кратко и ако и вие ми отговаряте по същия начин, срещата ни може да приключи бързо.

— Не, мистър Бейли. Не вие ще поставяте условията на нашата среща — възрази Амадирос. — Предполагам, че единият от вашите роботи, ако не и двамата, могат да направят пълен запис на нашия разговор.

— Така мисля.

— Така си и знаех. Имам и собствено записващо устройство. Не се заблуждавайте, добри ми мистър Бейли, че ще ме прилъжете с вашите кратки въпроси и отговори да кажа нещо, което да послужи на целите на Фастълф. Ще отговарям така, както реша сам, и ще се погрижа да не бъда разбран погрешно. А моето записващо устройство ще ми помогне да се подсигурия, че няма да бъда разбран погрешно. — В този миг зад дружелюбната фасада на Амадирос за пръв път се промъкна вълча сянка.

— Много добре, но ако вашите отговори са умишлено разтеглени и уклончиви, това също ще си проличи в записа.

— Очевидно.

— След като се разбрахме по този въпрос, мога ли за начало да получа чаша вода?

— Непременно. Жискар, ще бъдеш ли така добър?

Жискар се измъкна веднага от нишата. Мерна се неизбежното блещукане на леда при барчето в единия край на стаята и върху бюрото пред Бейли незабавно се появи чаша вода.

— Благодаря ти, Жискар — каза Бейли и го изчака да се върне обратно в нишата.

— Д-р Амадирос — продължи той, — прав ли съм, като смятам, че оглавявате Института по роботика?

— Да, прав сте.

— И сте негов основател?

— Точно така. Виждате ли, отговарям ви кратко.

— От колко време съществува Институтът?

— Като концепция — от десетилетия. Спечелвах съмишленици в продължение на поне петнадесет години. Разрешение от Парламента получихме преди дванадесет години. Строежът започна преди девет, а активна дейност започнахме да развиваме преди шест години. В настоящия си завършен вид Институтът е на възраст две години и имаме дългосрочни планове за нашето по-нататъшно развитие. Ето ви един дълъг отговор, сър, но основателно изчерпателен.

— Защо решихте, че има нужда от основаването на Института?

— А, мистър Бейли. Тук не може да очаквате друго, освен един по-обстояен отговор.

— Както обичате, сър.

В този момент влезе робот, който носеше поднос с малки сандвичи и още по-малки сладки, които бяха непознати за Бейли. Той опита един сандвич, който му се стори прекалено хрупкав, макар и не съвсем неприятен, но достатъчно странен на вкус, за да го доизяде с усилие. Той го сми в гърлото си с остатъка от водата.

Амадиго го наблюдаваше кротко развеселен и подхвана:

— Трябва да разберете, мистър Бейли, че ние, аврорианците, сме необикновени хора. Това се отнася за космолитите като цяло, но в момента имам предвид именно аврорианците. Ние сме произлезли от земляните — нещо, за което повечето от нас не обичат да мислят — но сме си направили самоподбор.

— Какво означава това, сър?

— Земляните са живели дълго време на тяхната все по-претъпкана планета и са се оттеглили в своите още по-претъпкани градове, които в крайна сметка са се превърнали в кошерите и мравуняците, наричани от вас Градове с главно „Г“. Какво ще представляват в такъв случай земляните, които ще напуснат Земята и ще се отправят към други светове, пусти и враждебни, за да изградят на тях от нищото нови общества — общества, чиито завършен вид няма да имат щастието да зърнат за своя кратък живот, — така да се каже дървета, които ще представляват фиданки по време на тяхната смърт?

— Доста необикновени хора, предполагам.

— Твърде необикновени. По-точно, хора, които не са дотам зависими от тълпите себеподобни, че да им липсва куражът да се сблъскат с пустошта. Хора, които дори я предпочитат, които биха желали самите те да работят и сами да решават своите проблеми, а не да се крият в стадото, където бремето се разпределя равномерно и твоят собствен товар е на практика нулев. Индивидуалисти, мистър Бейли. Индивидуалисти!

— Разбирам.

— А нашето общество се крепи на това. Всяка насока, в която са се развивали Външните светове, задълбочава още повече нашата индивидуалност. На Аврора, ние се гордеем, че сме хора, а не сбутани една в друга овце, както на Земята. Просто вашето общество е по-различно и аз не го намирам достойно за възхищение, но на вас, предполагам, то вдъхва успокоение и ви се струва идеално.

— Какво общо има това с основаването на Института, д-р Амадиро?

— Дори гордият и здрав индивидуализъм има своите недостатъци. Най-великите умове — работейки самостоятелно, макар и в продължение на векове — не могат да постигнат бърз напредък, ако отказват да споделят своите открития. Някой здраво оплетен възел може да отнеме за разнищването си цяло столетие на един учен, а в това време някой негов колега да е достигнал до решението и дори да не подозира за съществуването на проблема, който може да се реши по този начин. Създаването на Института представлява опит — най-малкото в тясната област на роботиката — да се приложи принципът на обединеното мислене.

— Дали заплетеният възел, който визирате, не е случайно конструирането на хуманоиден робот?

Погледът на Амадиро блесна.

— Да, това е очевидно, нали? Преди двадесет и шест години новата математическа система на Фастълф, която той нарича „междугрупов анализ“, направи възможно проектирането на хуманоидния робот — но той запази тази система за себе си. Години по-късно, когато бяха премахнати всички технически пречки, той и д-р Сартън приложиха теорията в конструирането на Данил. После Фастълф завърши сам и Джендър. Но всички тези технически подробности също бяха запазени в тайна. Повечето роботици свиха

рамене и решиха, че това е нещо естествено. Оставаше им само да се опитват — индивидуално — да разрешат сами трудностите. На мен, от друга страна, ми хрумна да основа Институт, в който тези усилия да се обединят. Не беше лесно да убедя останалите роботици в ползата от този план, нито пък да склоня Парламента да ни финансира предвид ужасната съпротива от страна на Фастълф, нито пък да устоим през тези усилни години. Но ето ни днес тук.

— Защо д-р Фастълф се е противил? — попита Бейли.

— Обикновена самовлюбеност на първо място — за което нямам никаква вина, както се досещате. Всички ние сме самовлюбени по природа. Тук се касае обаче за границите на индивидуализма. Работата е там, че Фастълф се смята за най-великия роботик на всички времена и че смята също така хуманоидният робот за свое особено постижение. Не иска това постижение да се повтори от група роботици, които взети поотделно са безлични в сравнение с него. Допускам, че гледа на нас като на заговорници от по-низша класа, които се опитват да подкопаят и да хвърлят сянка върху неговата собствена слава.

— Казахте, че това е бил неговият мотив да ви се противопостави „на първо място“. Значи е имало и друга мотиви. Какви са били те?

— Той не е съгласен и с приложенията, които сме намерили за хуманоидните работи.

— Какви приложения, д-р Амадирос?

— Хайде, хайде. Да не се правим на много хитри. Не вярвам д-р Фастълф да не ви е разказал за плановете на Глобалистите за завладяване на Галактиката!

— Каза ми за това, и като стана въпрос, д-р Василия сподели с мен за трудностите в научния напредък между индивидуалистите. Но това не ми пречи да искам да чуя вашите възгледи по въпроса. Нито пък би трябвало да пречи на вас да ми ги кажете. Например, да не би да искате да приема за непредубедена и безпристрастна оценката на д-р Фастълф за плановете на Глобалистите — и бихте ли го потвърдили за протокола? Или ще предпочетете да опишете плановете си със свои собствени думи?

— Оставете това, мистър Бейли, вие не ми давате избор.

— Никакъв, д-р Амадирос.

— Много добре. Аз — ние, би следвало да кажа, тъй като хората в Института са на едно мнение по въпроса — обръщаме поглед към бъдещето и бихме искали да видим човечеството да се разраства все повече и повече към все по-нови планети. Не искаме обаче процесът на самоподбор да разруши старите планети или да ги обрече на изживяване, както в случая — извинете ме — със Земята. Не искаме новите планети да вземат от нас най-доброто и да ни оставят отпадъците. Разбирате ме, нали?

— Моля, продължавайте.

— Във всяко едно ориентирано към работи общество, както в случая нашето, най-лесното решение би било да се изпратят работи като заселници. Роботите биха изградили обществото и планетата, а всички ние бихме могли да ги последваме без да се прави подбор, тъй като новата планета би била също толкова удобна и пригодена към нашите изисквания, колкото и старите. По този начин ще стане възможно покоряването на нови светове, без така да се каже, да трябва да напускаме своя роден дом.

— Роботите няма ли да създадат по-скоро свой собствен свят, отколкото човешки, за който вие говорите?

— Точно така, ако изпратим работи, които не са нищо друго, освен работи. Имаме обаче възможността да изпратим хуманоидни работи като Данил тук, които да построят общество за самите себе си, а следователно и за нас. Д-р Фастълф обаче не смята така. Той намира за по-уместно човешките същества сами да изградят новите общества на чуждите, отблъскващи планети. За съжаление Фастълф не си дава сметка, че това не само би коствало живота на невероятно много човешки същества, но и би довело до създаването на свят, оформен в резултат на действието на катастрофални събития, свят, който изобщо няма да има нищо общо с познатите ни светове.

— Както Външните светове се различават от Земята и помежду си?

За миг жизнерадостният поглед на Амадиро угасна и той се замисли.

— Всъщност, мистър Бейли, вие засягате един много важен проблем. Аз говоря единствено за Аврора. Външните светове наистина се различават помежду си и повечето от тях никак не ми харесват. За мен е ясно — въпреки, че е възможно да съм предубеден, — че Аврора,

най-старият от Външните светове, е освен това и най-добрият и най-преуспяващият. Не искам да има много разнообразни нови светове, от които вероятно само някои ще бъдат действително ценни. Искам да има много Аврори — и затова искам новите светове да бъдат превърнати в Аврори *преди* човешките същества да стъпят там. Затова се наричаме „Глобалисти“, между другото. Ние сме загрижени за *този* именно наш глобус — Аврора — и никой друг.

— Не намирате ли нищо хубаво в разнообразието, д-р Амадиро?

— Ако разнообразните форми са еднакво добри, може би да, но ако някои — или повечето — са по-изостанали, каква ще е ползата от това за човечеството?

— Кога ще започнете работата си в това направление?

— Когато ще имаме на разположение хуманоидни роботи, които да я свършат. Засега съществуваха само двата робота на Фастълф, един от които той унищожил и остана само Данил. — Погледът му се плъзна за миг към Данил.

— Кога ще разполагате с хуманоидни роботи?

— Трудно е да се каже. Все още не сме достигнали нивото на Фастълф.

— Макар че той е сам, а вие сте много, така ли, д-р Амадиро?

Амадиро леко присви рамене.

— Напразно си пилеете сарказма, мистър Бейли. Фастълф ни беше изпреварил още в началото и макар че Институтът съществуваше в зародиш отдавна, заработихме на пълни обороти едва от две години насам. Освен това, не само че ще трябва да наваксаме преднината на Фастълф, но и ще трябва да го изпреварим. Данил е добро постижение, но той е само прототип и не е достатъчно усъвършенстван.

— В какво отношение ще трябва да се подобрят хуманоидните роботи в сравнение с Данил?

— Явно ще трябва да станат още по-хуманоидни. Ще трябва да бъдат от двата пола и да има някакъв еквивалент на деца. Нужно ни е потомствено разклонение, за да се изгради на планетите едно доближаващо се до човешкото общество.

— Струва ми се, че виждам някои пречки, д-р Амадиро.

— Без съмнение. Много са. Кои пречки съзряхте вие, мистър Бейли?

— Ако направите толкова хуманоидни роботи, че те да изградят едно човешко общество, и ако те се възпроизвеждат с потомствено разклонение и от двата пола, как ще можете после да ги различавате от човешките същества?

— Това от значение ли е?

— Може би. Ако тези роботи се доближават прекалено много до човешките същества, те могат да се слоят с аврорианското общество и да станат част от човешките семейни групи и да не могат вече да служат на завоевателски цели.

Амадиро се изсмя.

— Явно тази мисъл е породена в главата ви от привързаността на Гладиа Делмар към Джендър. Както виждате, знам нещичко за вашата среща с онази жена от моя разговор с Гремнионис и с д-р Василия. Напомням ви, че Гладиа е от Солария и нейната представа за съпруг не се припокрива задължително с аврорианската.

— Нямах предвид точно нея. Имах предвид, че на Аврора секът като понятие се схваща в широки граници и че като сексуални партньори, роботите се толерират дори и сега, когато външно са далеч от хуманоидните. Ако на практика един робот не може да бъде отличен от човешко същество...

— Остава въпросът с децата. Роботите няма да могат да бъдат нито бащи, нито майки.

— Но това поражда друг проблем. Роботите ще живеят дълго, тъй като за изграждането на обществото може да са необходими столетия.

— Във всеки случай, те ще трябва да живеят дълго, щом ще приличат на аврорианците.

— А децата — и те ли ще живеят дълго?

Амадиро не отговори.

— Те ще представляват изкуствени деца-роботи — продължи Бейли — и никога няма да пораснат — няма нито да остаряят, нито да достигнат зряла възраст. Това определено ще внесе нечовешки елемент, който ще хвърли сянката на съмнение върху естеството на построеното общество.

Амадиро въздъхна.

— Вие се задълбахте, мистър Бейли. Наистина мислим по въпроса за достигането на оптимална схема, по която роботите да

могат да отглеждат малки, които по някакъв начин да порастват и достигат зрялост — поне за толкова дълъг период от време, който ще е необходим за изграждането на желаното от нас общество.

— И после, когато пристигнат човешките същества, роботите ще могат да се пренастроят към по-роботизиран режим на поведение, така ли?

— Вероятно — ако това би било уместно.

— А производството на тези малки? Явно, че най-добре би било да се приложи възможно най-близката до човешката система, нали?

— Може би.

— Секс, оплождане, раждане?

— Може би.

— Ами ако те изградят едно дотолкова човешко общество, че няма да се различават по нищо от хората, тогава, когато истинските човешки същества пристигнат, няма ли роботите да посрещнат емигрантите с негодувание и да се опитат да ги отблъснат? Няма ли да реагират по същия начин, както аврорианците като вас реагират спрямо земляните?

— Мистър Бейли, роботите ще са обвързани с Трите закона.

— Трите закона се отнасят до ненакърнимостта на човешките същества и до подчинението на тяхната воля.

— Точно така.

— Ами ако роботите се доближат толкова много до човешките същества, че сметнат *себе си* за човешките същества, които трябва да защитават и на които трябва да се подчиняват? Те биха могли с пълно право да поставят себе си над емигрантите.

— Добри ми мистър Бейли, защо сте толкова загрижен за тези работи? Те касаят далечното бъдеще. С нашето постепенно напредване и след като с преки наблюдения разберем какви са истинските проблеми, ще се намерят и решения.

— Може да се окаже, д-р Амадиро, че аврорианците няма да харесат много вашия проект, след като разберат какво всъщност представлява той. Може да предпочетат позицията на д-р Фастълф.

— Нима? Фастълф смята, че щом аврорианците не могат да се преселят на новите планети направо и без помощта на работи, тогава трябва да се насърчат земляните.

— На мен ми се струва — каза Бейли, — че в това има някакъв здрав разум.

— Защото сте землянин, добри ми Бейли. Уверявам ви, че на Аврора няма да ѝ бъде приятно земляните да плъзнат върху новите планети, строейки нови и нови кошери и формирайки нещо като Галактическа Империя със своите трилиони и квадрилиони хора, при което каква ще бъде съдбата на Външните светове? В най-добрия случай ще са обречени на нищожно съществуване, а в най-лошия — на отмиране.

— Но алтернативата на това са световите на хуманоидните роботи, строящи квази-човешки общества и не допускащи никакви истински човешки същества сред себе си. Постепенно те ще изградят една Галактическа Империя на роботи, при което Външните светове ще бъдат обречени на нищожно съществуване в най-добрия случай, и на отмиране — в най-лошия. Аврорианците сигурно ще предпочетат една Галактическа Империя на хора, отколкото на роботи.

— Какво ви кара да сте толкова сигурен в това, мистър Бейли?

— Видът, който придобива понастоящем вашето общество. Докато пътувах към Аврора научих, че при вас е отпаднало формалното разграничение между роботи и човешки същества, но очевидно това не е така. Може би то е бленуван идеал, който аврорианците се самозаблуждават, че действително е постигнат, но не е така.

— Вие сте тук... какво?... от по-малко от два дена и вече разбирате?

— Да, д-р Амадиرو. Може би тъкмо защото съм чужденец, виждам нещата ясно. Не съм заслепен от вашите обичаи и идеали. Роботите не се допускат в Личните и това е едно недвусмислено разграничение. То позволява на човешките същества да имат поне едно място, където да са сами. Аз и вие си седим спокойно, докато роботите са останали прави в нишите, както виждате — Бейли махна с ръка по посока на Данил, — ето ви още едно разграничение. Мисля, че човешките същества — дори аврорианците — винаги ще държат на разграничението и ще се стремят да запазят своята човешка същност.

— Удивително, мистър Бейли.

— Въобще не е удивително, д-р Амадиро. Вие изгубихте. Дори и да успеете да пробутате на аврорианците своята теза, че д-р Фастълф е

унищожил Джендър, дори и да докарате д-р Фастълф до състояние на политическа импотентност, дори и вашият проект за заселване с помощта на работи да бъде одобрен от Парламента и аврорианското население, с това само ще спечелите време. В момента, в който аврорианците осъзнаят какво се крие зад вашия проект, те ще се обърнат срещу вас. Затова, може би ще е по-добре да сложите край на своята кампания срещу д-р Фастълф и да се срещнете с него, за да постигнете някакъв компромис, с който заселването на новите светове от земляните да бъде представено така, че да не представлява заплаха за Аврора или за Външните светове изобщо.

— Удивително, мистър Бейли — за втори път каза Амадиро.

— Нямаме избор — категорично му заяви Бейли.

Без да бърза, Амадиро отвърна с развеселен глас:

— Като казвам, че забележките ви са удивителни, нямам предвид тяхното съдържание, а това, че изобщо си правите труда да ги споделяте — и че си мислите, че те струват нещо.

56.

Бейли проследи, как Амадиро се прицели към своето последно парче сладкиш и го напъха наполовина в устата си с нескривано удоволствие.

— Много е вкусно — каза Амадиро, — но съм прекалено запален по яденето. За какво говорехме? А, да. Мистър Бейли, да не би да си мислите, че сте открили нещо велико? Че съм ви казал нещо, което все още да не е известно на нашите планети? Че моите планове представляват опасност, и че аз ги дрънкам на всеки срещнат? Предполагам, че си мислите, че ако приказвам достатъчно дълго време, все ще изтъря някоя глупост, от която вие да се възползвате. Бъдете сигурен, че едва ли ще стане така. Моите проекти за създаване на все по-хуманоидни работи, семейства от работи и култура, която да се доближава възможно най-много до човешката, са протоколирани. Те са на разположение на Парламента и на всеки, който би се заинтересувал от тях.

— Запозната ли е с тях широката публика? — попита Бейли.

— Вероятно не. Широката публика си има своите предпочитания и се интересува повече от следващото ядене, следващото хипервълново шоу и следващата среща по космически футбол, отколкото от следващия век или следващото хилядолетие. Но въпреки това, широката публика ще приеме моите проекти със същото задоволство, както и онези представители на интелигенцията, които вече са запознати с тях. Онези, които ще възразят, няма да бъдат толкова много, че да заслужават внимание.

— Как можете да сте сигурен в това?

— Колкото и да е странно, мога. Боя се, че не разбирате дълбочината на чувствата, които аврорианците — и космолитите като цяло — питаят спрямо земляните. Не споделям тези чувства, напомням ви, и лично аз, например, не се смущавам ни най-малко от вашето присъствие. Не изпитвам онзи примитивен страх от зараза, не си въобразявам, че миришете лошо, не ви приписвам най-разнообразни черти на характера, които намирам за обидни, не мисля,

че вие и вашите съграждани кроите заговори как да ни отнемете живота и да откраднете всичко, което притежаваме — но огромното болшинство аврорианци имат точно такова отношение. Може да не го показват и може да се насилват да бъдат много учтиви с отделните земляни, които им се сторят, че са безобидни, но ако решите да ги подложите на изпитание, цялата им омраза и подозрение ще лъснат на бял свят. Кажете им, че земляните се готвят да плъзнат по новите светове и да изпреварят останалите в овладяването на Галактиката, и те ще надигнат вой да се разруши Земята, за да не се стигне до там.

— Дори ако алтернативата е общество от роботи?

— Разбира се. Вие не разбирате и нашето отношение към роботите. Ние сме близки с тях. Ние се чувстваме добре с тях.

— Не. Те са ваши слуги. Вие усещате своето превъзходство над тях и се чувствате добре само ако това превъзходство съществува. Ако ви застраши размяна на ролите, при което *те* ще ви превъзхождат, вие ще се ужасите.

— Говорите така, само защото по този начин биха реагирали земляните.

— Не. Вие не ги допускате в Личните. Това е симптоматично.

— Те нямат нужда да влизат там. Имат си свои приспособления за миене и не се изхождат. Разбира се, те не са хуманоидни. Ако бяха, може би нямаше да правим това разграничение.

— Тогава ще се боите още повече от тях.

— Ами? — възкликна Амадирос. — Това е глупаво. Да не би да се боите от Данил? Ако трябва да вярвам на онова хипервъълново шоу — а признавам, че не смятам, че бих могъл, — у вас се е зародила завидна привързаност към него. И сега я усещате, нали?

Мълчанието на Бейли беше красноречиво и Амадирос се възползва от своето предимство.

— Точно в този момент — продължи той, — на вас не ви пука, че Жискаар стои прав в нишата, мълчалив и не реагиращ, но съдейки по пестеливата символика на езика на тялото мога да позная, че не се чувствате удобно от факта, че и Данил е принуден да прави същото. Смятате, че видът му е прекалено човешки, за да бъде третиран като робот. Нещо повече, не се боите от него, защото прилича на човек.

— Аз съм землянин. Ние имаме роботи — отвърна Бейли, — но не и такава култура. Не можете да съдите по мен.

— Ами Гладиа, която е предпочела Джендър пред човешките същества...

— Тя е соларианка. Не можете да съдите и по нея.

— Тогава вие по какво можете да съдите? Вие само си играете на предположения. За мен е очевидно, че ако един робот прилича достатъчно на човек, той ще бъде приеман като човек. Вие изисквате ли от мен доказателство, че аз не съм робот? Фактът, че *изглеждам* като човек е достатъчен. В крайна сметка, нас няма да ни интересува, дали новата планета е заселена от аврорианци, които са истински хора, или само на външен вид приличат на хора, щом като вече няма да можем да ги различаваме. Но — хора или роботи, — заселниците ще бъдат *аврорианци* и в двата случая, не земляни.

Бейли или се разколеба в своята увереност.

— Ами ако никога не успеете да разберете как да направите хуманоидния робот? — настъпи той неубедително.

— Защо си мислите, че няма да успеем? Забележете, че казвам „ние“. Тук играят роля мнозина от нас.

— Може би дори произволно голям брой посредствени хора не се равняват на един гений.

— Ние не сме посредствени — рязко отсече Амадиро. — А и на Фастълф може все пак да му се стори изгодно да дойде при нас.

— Не мисля така.

— Аз пък — да. Няма да му хареса да остане без власт в Парламента, а когато нашите планове за овладяване на Галактиката напреднат и той разбере, че не може да ни спре, сигурно ще се присъедини към нас. Би било напълно човешко да го направи.

— Не мисля, че ще спечелите — натърти Бейли.

— Защото си въобразявате, че с това ваше разследване ще оневините Фастълф и ще обвините мен, или може би някой друг.

— Може би — отчаяно отвърна Бейли.

Амадиро поклати глава.

— Приятелю, ако смятах, че нещо, което бихте извършили, щеше да провали моите планове, щях ли да си седя спокойно и да гледам как ме *съсипвате*?

— Не го и правите. Напротив, правите всичко възможно да прекратите това разследване. Нямахте да си правите труда, ако бяхте убеден, че с нищо не мога да ви попреча.

— Добре — отстъпи Амадиро, — *можете* да ми попречите, като деморализирате някои членове на Института. Не представлявате опасност, но можете да ми създадете неприятности — а не бих искал да се стига и дотам. Така че, ако е по силите ми, ще си спестя неприятностите — но ще го направя благоразумно, меко и справедливо. Ако наистина представлявахте *опасност*...

— Какво щяхте да направите тогава, д-р Амадиро?

— Можех да издействам да ви хванат и да ви затворят, докато получите присъда. Не мисля, че аврорианците като цяло биха се загрижили прекалено много за това, какво бих си позволил да сторя на един землянин.

— Опитвате се да ме заплашите — отвърна Бейли, — но това няма да стане. Знаете много добре, че не можете и с пръст да ме докоснете в присъствието на моите роботи.

— Не ви ли е идвало наум — възрази Амадиро, — че мога да повикам стотина робота? Какво ще представляват вашите двама пред тях?

— И сто не могат да ми навредят. Те не правят разлика между аврорианци и земляни. Аз съм човек и за мен важат трите закона.

— Могат да ви обездвижат напълно — без да ви навредят, — докато вашите роботи бъдат унищожени.

— Не мисля така — каза Бейли. — Жискар ви чува и ако дори само се опитате да повикате вашите роботи, Жискар ще обездвижи вас. Той се придвижва много бързо, а след като това стане, вашите роботи ще са безпомощни, дори и да успеете да ги повикате. Те ще могат да разберат, че всеки техен опит да ме доближат ще доведе до вашето нараняване.

— Искате да кажете, че Жискар ще ме нарани?

— За да ме предпази от нараняване? Разбира се. Той ще ви убие, ако се наложи.

— Не може да бъде.

— Напротив — продължаваше Бейли. — На Данил и Жискар им е заповядано да ме защитават. В това отношение, действието на Първия закон е подсилено с цялото умение, което притежава д-р Фастълф — и то конкретно спрямо мен. Не са ми го обяснявали подробно, но съм съвсем сигурен, че това е самата истина. Ако моите роботи трябва да избират между това, дали да бъдете наранен вие, или

аз — макар и да съм землянин, — няма да се поколебаят в своя избор. Предполагам, че си давате прекрасно сметка, че д-р Фастълф не е особено загрижен да обезпечи *вашето* благополучие.

Амадиросе захили и лицето му се изкриви в крива усмивка.

— Сигурен съм, че сте прав във всяко едно отношение, мистър Бейли, но наистина *добре* стана, че го казахте. Знаете, скъпи ми господине, че записвам този разговор — казах ви още в самото начало — и се радвам, че стана така. Възможно е д-р Фастълф да изтрие последната част от разговора, но ви уверявам, че аз няма да го направя. От онова, което казахте, стана ясно, че той се е постарал твърде много да изобрети начин, по който да ми навреди физически със своите работи — дори да ме убие, ако успее да го направи. Докато от този разговор — както и от който и да било друг — не си личи аз да имам някакви планове да му навреда физически — на него, или дори на вас. Кой от нас двамата е негодник, мистър Бейли? Мисля, че сте разбрали и че в такъв случай с това можем да приключим нашата среща.

Той се изправи все така широко усмихнат. Бейли преглътна сухо и се изправи на свой ред почти по инерция.

— Все пак — каза Амадиросе, — имам да добавя още едно нещо. То няма нищо общо с нашите малки неприятности тук, на Аврора — тези на Фастълф и моите. Свързано е по-скоро с един лично ваш проблем, мистър Бейли.

— Мой проблем?

— Може би трябваше да кажа проблем на Земята. Предполагам, че сте много загрижен да отървете бедния Фастълф от неговата собствена глупост защото смятате, че по такъв начин ще дадете шанс на вашата планета да се разшири. Не се надявайте, мистър Бейли. Грешите много, да не кажа че сте обратен, както гласи един вулгарен израз, на който попаднах веднъж в някаква ваша историческа повест.

— Не ми е познат този израз — вдървено отвърна Бейли.

— Имам предвид, че не разсъждавате правилно, а си представяте нещата наопаки. Разбирате ли, когато моята гледна точка спечели в Парламента — и забележете, че казвам „когато“, а не „ако“ — Земята ще бъде принудена да остане в своята планетарна система, признавам, но това ще й бъде само от полза. Пред Аврора ще се отвори възможността за разрастване и основаване на една безгранична империя. Ако при това положение сме сигурни, че Земята ще си остане

просто Земя и нищо повече, тогава тя няма да ни създава грижи. След като ще имаме на разположение цялата Галактика, няма да оспорваме на земляните тяхната единствена планета. Дори бихме могли да решим да превърнем Земята в една толкова удобна за обитаване от народа ѝ планета, колкото би било разумно.

От друга страна, мистър Бейли, ако аврорианците направят така, както иска д-р Фастълф, и позволят на Земята да изпрати заселнически групи, то няма да мине много време, преди те да си дадат сметка, че Земята ще превземе Галактиката и че ние ще бъдем обградени и задушени, че ще бъдем обречени на разпад и смърт. След което, няма да мога да направя нищо. Моето твърде любезно благородно положение спрямо земляните няма да бъде в състояние да устои на всеобщия взрив на аврорианското подозрение и предразсъдъци и тогава Земята ще загази *много*.

Така че, мистър Бейли, ако наистина сте загрижен за вашето население, би трябвало да направите така, че Фастълф да *не* успее да натрапи на нашата планета своя много подвеждащ план. Би трябвало да сте мой верен съюзник. Помислете си. Уверявам ви, че ви казвам това от най-искрени приятелски чувства към вас и защото ви харесвам — вас и вашата планета.

Амадиросе беше усмихнал възможно най-широко, но този път вълкът в него ясно прозираше.

Бейли и неговите роботи последваха Амадиро извън стаята и надолу по коридора.

Амадиро спря неочаквано пред някаква врата и попита:

— Няма ли да решите да ползвате нашите удобства, преди да си тръгнете?

За миг Бейли смутено се смръщи, защото не го разбра. После, благодарение на своя собствен опит с историческите романи, си спомни какво означаваше остарелият израз, които Амадиро употреби.

— Имаше един генерал от древното минало — отвърна той, — чието име съм забравил, който като си спомнял за внезапно обхващалите го остри нужди по време на бойни действия, веднъж казал: „Никога не пропускай да се изпикаеш.“

Амадиро широко се усмихна и отвърна:

— Прекрасен съвет. Също толкова добър, колкото и моят съвет да се замислите сериозно над онова, което ви казах. Но виждам, че въпреки това се колебаете. Навярно не си мислите, че ви подлагам клопка. Повярвайте ми, аз не съм варварин. Вие сте мой гост и дори само заради това сте в пълна безопасност.

— Ако се колебая — предпазливо рече Бейли, — то е само защото се чудя, дали е редно да ползвам вашите... ъ... удобства, като се има предвид, че не съм аврорианец.

— Глупости, драга ми Бейли. Какъв избор имате? Нуждата си е нужда. Моля, използвайте нашата Лична. Нека това се превърне в символ, че аз самият не се поддавам на аврорианските предразсъдъци и че ви желая доброто — на вас и на Земята.

— Бихте ли отишли една крачка по-нататък?

— В какъв смисъл, мистър Бейли?

— Бихте ли ми показали, че стоите и над предразсъдъците на тази планета по отношение на роботите...

— Няма предразсъдъци по отношение на роботите — бързо отвърна Амадиро.

Бейли тържествено кимна с глава в знак, че е чул забележката и довърши изречението си.

— ... като им позволите да влязат с мен в Личната. Започнах да се чувствам неудобно без тях.

За момент Амадиро изглеждаше като гръмнат. Той възвърна самообладанието си почти веднага и каза с нещо като гримаса:

— На всяка цена, мистър Бейли.

— Но ако в момента има някой вътре, той може да се възпротиви най-енергично. Не бих искал да причинявам скандал.

— Вътре няма никой. Това е едноместна Лична и ако някой я използваше, щеше да си проличи по сигнализацията за „заето“.

— Благодаря ви, д-р Амадиро — отвърна Бейли. Той отвори вратата и добави — Жискар, моля заповядай.

Жискар явно се колебаеше, но не каза нищо и влезе. С жест от страна на Бейли го последва и Данил, но докато престъпваше прага, подхвана Бейли под ръка и го придърпа със себе си.

Докато вратата се затваряше, Бейли се провикна:

— Няма да се бавя. Благодаря ви, че ми позволихте това.

Той пристъпи в помещението с толкова непринуденост, колкото успя да покаже, но усещаше как стомахът му се е свил на топка. Не го ли чакаше някоя неприятна изненада?

58.

Оказа се, че Личната беше празна. Дори нямаше какво толкова да се претърсва. Беше по-малка от тази в имението на Фастълф.

Накрая Бейли забеляза Данил и Жискар изправени мълчаливо един до друг на вратата, сякаш дотам се бяха осмелили да влязат в стаята.

Бейли се опита да заговори с нормален глас, но от устата му излезе само някакво неясно крякане. Той прочисти гърло прекалено енергично и каза:

— Можете да влезете по-навътре — и няма нужда да мълчиш, Данил. — (Данил беше идвал на Земята. Той знаеше за табуто върху разговарянето в Личната.)

Данил демонстрира моментално своите познания. Той постави показалеца си на устните.

— Знам, знам — каза Бейли, — но сега забрави за това. Щом Амадиرو може да забрави за аврорианското табу върху влизането на работи в Личната, тогава, аз мога да забравя земното табу върху разговарянето.

— Няма ли да се чувствате притеснен, колега Илайджа? — тихо попита Данил.

— Ни най-малко — отвърна Бейли с обичайния си глас. (Всъщност, разговорът с Данил — един робот — беше нещо съвсем различно. Произнасянето на думи в помещение като това, когато всъщност там нямаше *човешко* същество, не беше толкова ужасяващо, колкото можеше да се очаква. На практика, когато имаше само работи, то изобщо не беше ужасяващо, колкото и единият от тях да беше хуманоиден. Бейли, разбира се, не можеше да каже, че това е така. Въпреки, че Данил не изпитваше никакви чувства, които едно човешко същество би могло да накърни, Бейли пък си имаше своите усещания.)

И тогава той се сети за нещо друго и изпита острото чувство, че е пълен глупак.

— Или — обърна се той към Данил с глас, който изведнъж прозвуча много тихо, — да не би да ме караш да мълчим, защото в

стаята има бръмбар? — Последната дума той изговори само с мърдане на устните си.

— Ако имате предвид, колега Илайджа, дали хората извън стаята не биха могли да следят с помощта на някакво подслушващо устройство какво се говори вътре, това е изключено.

— Защо да е невъзможно?

Тоалетната се проми бързо и безшумно с вода и Бейли се отправи към мивката.

— На Земята — отвърна Данил, — плътно претъпканите Градове не позволяват на човешките същества да имат лично спокойствие. Неволното подслушване на чужди разговори се смята за неизбежно и използването на устройства, с които се постига по-голям ефект, може би изглежда напълно естествено. Ако един землянин не иска нещо да се разбере, той просто не говори. В това може би се крие причината да се пази тишина там, където се предполага, че човешките същества трябва да имат лично спокойствие — както например в помещенията, които вие наричате Лични. На Аврора, от друга страна, както и на всички Външни светове, личното спокойствие е факт и се цени високо. Навярно си спомняте за Солария и до какви болестни крайности беше доведено това там. Но дори и на Аврора, където положението не е като на Солария, всяко човешко същество е изолирано от останалите с немислими за Земята по мащаби пространства, а допълнително и със стени от работи. Да се наруши нечие лично спокойствие, би било немислимо.

— Имаш предвид — попита Бейли, — че подслушването на тази стая би било престъпление?

— Много по-лошо, колега Илайджа. Не би било в стила на един цивилизован аврориански джентълмен.

Бейли се огледа. Данил, изтълкувал погрешно жеста, издърпа една кърпа от устройството, което Бейли едва ли щеше да открие безпроблемно със своя непривикнал поглед, и му я предложи.

Бейли взе кърпата, но не за това се беше огледал. Търсеше апарата за подслушване, защото трудно можеше да повярва, че някой би изтървал удобния шанс само заради едната нецивилизованост. Търсенето се оказа безрезултатно, както и се очакваше. Потиснат, Бейли си помисли, че няма да успее да открие един аврориански

апарат за подслушване, дори и в стаята да имаше такъв. Не знаеше какво точно да търси.

При което го обзе друга вълна на подозрение.

— Кажи ми, Данил, след като познаваш аврорианците по-добре от мен, защо според теб Амадиро се занимава с мен? Приказва си на поразия. Изпраща ме. Предлага ми да използвам тази стая — нещо, което Василия не би направила. Сякаш има на разположение времето до края на света. Учтивост?

— Много аврорианци се гордеят със своята учтивост. Може би Амадиро е един от тях. Той повтори няколко пъти, че не е варварин.

— Друг въпрос. Защо според теб той се съгласи вие двамата с Жискар да влезете с мен?

— Струва ми се, че за да отстрани вашите подозрения, че може да ви е приготвен капан.

— Защо да си прави труда? Защото се е загрижил да не би да се разтревожа излишно?

— Още един жест на цивилизован аврориански джентълмен, бих казал.

Бейли поклати глава.

— Е, ако тази стая се подслушва и Амадиро ме чува, нека ме чува. Аз не го смятам за цивилизован аврориански джентълмен. Даде ми ясно да разбере, че ако не се откажа от моето разследване, той ще се погрижи Земята като цяло да си изпати. Това ли наричаш поведение на цивилизован джентълмен? Не ти ли прилича по-скоро на поведението на един невероятно брутален изнудвач?

— Един аврориански джентълмен — отвърна Данил — може да намери за необходимо да произнесе заплаха, но той би го направил по джентълменски.

— Както Амадиро. Значи, формата, а не съдържанието на речта определят дали си джентълмен. Но, Данил, ти си робот и следователно не можеш истински да критикуваш едно човешко същество, нали?

— Ще ми бъде трудно — съгласи се Данил. — Но може ли аз да попитам нещо, колега Илайджа? Защо поискахте разрешение за мен и приятеля ми Жискар да влезнем тук? Стори ми се, че преди това отказахте да повярвате, че се намирате в опасност. Да не би сега да сте решили, че не сте в безопасност, ако нас ни няма?

— Не, съвсем не, Данил. Сега вече съм твърдо убеден, че аз не съм в опасност и никога не съм бил.

— И все пак имаше сянка на подозрение във вашите действия, когато влязохте тук, колега Илайджа. Вие претърсихте стаята.

— Разбира се! — отвърна Бейли. — Казах, че аз не съм в опасност, но не казвам, че няма опасност.

— Струва ми се, че не разбирам разликата, колега Илайджа — рече Данил.

— Ще я обсъдим после, Данил. Все още не съм сигурен дали стаята не се подслушва.

Бейли беше приключил с всичко и добави:

— Е, Данил, не си дадох много зор; не съм бързал изобщо. Вече съм готов да излезем и се чудя, дали след всичкото това време Амадиرو все още ни чака, или е възложил на някои подчинен да свърши останалото и да ни изпрати. В края на краищата, Амадиро е зает човек и не може да прекара целия си ден с мен. Как мислиш, Данил?

— По-логично би било д-р Амадиро да е възложил задачата на някой друг.

— А ти, Жискар? Какво мислиш ти?

— Съгласен съм с приятеля Данил, макар че от опит знам, че човешките същества не винаги реагират по логичен начин.

— Аз от своя страна — каза Бейли — подозирам, че Амадиро все още търпеливо ни чака. Ако нещо го е накарало да си изгуби толкова време с нас, склонен съм да си мисля, че подбудите му — каквито и да са те — все още го държат в напрежение.

— Не знам за какви подбуди говорите, колега Илайджа — отбеляза Данил.

— Нито пък аз, Данил — призна Бейли, — което силно ме тревожи. Но нека отворим вратата и ще видим.

59.

Амадиро ги чакаше пред вратата точно там, където го беше оставил Бейли. Щом ги видя, той се усмихна без следа от нетърпение. Бейли не можа да се сдържи и хвърли един кротък поглед в духа „нали ти казах“ към Данил, който му отвърна със сляпа безпристрастност.

— Доста съжалих, мистър Бейли — каза Амадиро, — че не оставихте Жискар отвън, когато влязохте в Личната. Навремето, когато Фастълф и аз бяхме в по-добри отношения, имах възможност да го опозная, но някак си това не стана. Някога Фастълф ми беше учител, нали разбирате.

— Така ли? — учуди се Бейли. — В интерес на истината, не знаех.

— Няма как да сте знаели, освен ако не са ви го казвали — а за краткото време, откакто сте на планетата, предполагам, че едва ли сте успели да научите много неща от подобен тривиален характер. Елате, хрумна ми, че едва ли ще ви се стори гостоприемно от моя страна, ако не се възползвам от случая, че сте в Института, и не ви разведа из него.

— Наистина — отвърна Бейли с известна доза напрежение в гласа си. — Аз трябва...

— Настоявам — прекъсна го Амадиро и в гласа му се промъкна заповедническа нотка. — Вие сте пристигнал на Аврора вчера сутринта и се съмнявам, че ще останете дълго време. Това може да е вашият единствен шанс да добиете представа за една модерна лаборатория, в която се правят изследвания в областта на роботиката.

Той хвана Бейли под ръка и продължи да говори със свойски тон. („Да каканиже“ — за свое учудване, Бейли се сети за тази дума.)

— Измихте се — нареждаше Амадиро. — Погрижихте се за своите нужди. Тук може да има и други роботици, които бихте искали да разпитате и аз бих приветствал това, защото съм решен да ви покажа, че не съм слагал пречки пред вас през краткото време, с което все още разполагате за провеждане на своето разследване. Всъщност, не виждам защо да не вечеряте с нас.

— Ако ми позволите да ви прекъсна, сър... — намеси се Жискар.

— Не ти разрешавам! — срязва го Амадирос с безпогрешна строгост в гласа си и роботът млъкна.

— Драги мистър Бейли — продължи Амадирос, — познавам тези роботи. Кой може да ги познава по-добре от мен? Освен злощастният Фастълф, разбира се. Сигурен съм, че Жискар щеше да ви напомни за някоя среща, някое обещание, някоя работа — но няма смисъл от тези неща. Тъй като разследването е на път да приключи, гарантирам че, каквото и да се канеше да ви напомни той, то вече не е от значение. Да забравим всички тези глупости и да бъдем за кратко приятели.

— Трябва да разберете, добри ми мистър Бейли — не спираше той, — че съм горещ поклонник на Земята и нейната култура. Това не е от най-популярните занимания на Аврора, но аз го намирам за очарователно. Интересувам се най-вече от историята на Земята, от дните, когато са се говорили стотици различни езици, а междузвездният стандартен език още не е бил разработен. Позволете ми, между другото, да ви поздравя, колко добре го владеете.

— Насам, насам — добави той и сви зад един ъгъл. — Отиваме в стаята за симулация на позитронните връзки, която си има своя тайнствен чар. Може би ще успеем да наблюдаваме изпитанието на някой модел. Това е цяла симфония. Но говорехме за вашето владение на междузвездния език. Едно от многото ни предубеждения спрямо Земята е, че земляните говорят на някакъв неразбираем диалект на междузвездния език. Когато направиха онова шоу за вас, много хора възразиха, че тези актьори не могат да играят земляни, защото се разбира какво говорят, но ето че сега аз мога да ви разбирам. — Амадирос се усмихна, докато изговаряше последните думи.

— Опитвах се да чета Шекспир — продължи той с доверителна нотка в гласа си, — но не в оригинал разбира се, а преводът се оказва удивително плосък. Не мога да се отърва от усещането, че вината за това е в превода, а не в Шекспир. Справям се по-добре с Дикенс и Толстой — може би защото пишат проза, макар че и при двамата имената на героите са направо непроизносими. Опитвам се да ви кажа, мистър Бейли, че съм приятел на Земята. Желая й най-доброто. Разбирате ли? — Той обърна поглед към Бейли и вълчий израз на лицето му се промъкна отново.

Бейли повиши глас и успя да се вреже в гладкия поток от думи на своя събеседник.

— Боя се, че *не мога* да ви направя това удоволствие, д-р Амадирос. Чака ме работа, а нямам повече въпроси нито към вас, нито към някой друг тук. Ако вие...

Бейли спря. Във въздуха се разнесе слабото ехо на странно боботене. Бейли стреснато се огледа.

— Какво беше това?

— Кое това? — попита Амадирос. — Нищо не усещам. — Той погледна към роботите, които ги следваха в мрачно мълчание. — Нищо! — натърти силно той. — Нищо.

Бейли се досети, че това беше еквивалент на заповед. Нито един от двата робота нямаше да може да потвърди, че е чул боботенето, защото по този начин щеше да влезне в пряко противоречие с едно човешко същество. Освен ако самият Бейли не окажеше равностойно противодействие — а той беше сигурен, че не можеше да се мери с професионализма на Амадирос.

Така или иначе, това нямаше значение. Бейли беше чул нещо, а той не беше робот; него не можеха да го придумат толкова лесно.

— По вашите собствени твърдения, д-р Амадирос — каза той, — не ми остава много време. Това е още една причина да трябва...

Пак онова бучене. По-високо.

— Допускам — отбеляза остро Бейли, — че това е същият онзи шум, който не чухте преди малко и който не чувате и сега. Пуснете ме да си вървя, сър, или ще помоля своите работи за помощ.

Амадирос моментално отпусна хватката си над лакътя на Бейли.

— Приятелю, трябва само да споделите вашите желания. Елате! Ще ви отведе до най-близкия изход и ако някога дойдете пак на Аврора — което ми се струва крайно невероятно, — моля заповядайте при нас и тогава ще направим обиколката, която ви обещах.

Те ускориша крачка. Слязоха със спиралната рампа, минаха по един коридор и стигнаха до просторното и празно в момента фойе, през което бяха влезли.

Прозорците не пропускаха нито лъч светлина. Възможно ли беше вече да е нощ?

Не беше.

— Скапано време! — промърмори под носа си Амадирос. — Затъмнили са прозорците!

После се обърна към Бейли:

— Предполагам, че вали. Такава беше прогнозата за времето, а на нея може да се разчита — винаги, когато е неприятна.

Вратата се отвори и Бейли задъхано отскочи навътре. В помещението нахлу студен вятър, а на фона на небето — не точно черно на цвят, по-скоро мрачно тъмносиво — се виждаше как върховете на дърветата се извиват напред-назад.

От небето се изливаше вода — направо струеше. Докато Бейли гледаше потресено, ивица ослепително ярка светлина проряза небето, след което отново се чу бученето — този път съпроводено с трясък и гръм, като че ли ивицата светлина беше разцепила небето и бученето се дължеше на това.

Бейли се обърна и се втурна със стонове в посоката, от която беше дошъл.

15

ОТНОВО ДАНИЛ И ЖИСКАР

60.

Бейли усети как Данил го сграбчва здраво за ръцете малко под рамената. Той спря и се помъчи да престане да издава инфантилните звуци, които излизаха от устата му. Трепеше целият.

— Колега Илайджа — каза Данил с безкрайно уважение в гласа си, — това е гръмотевична буря... очакваше се... предказаха я... в реда на нещата е.

— Знам — простена Бейли.

Не знаеше. В книгите, които беше чел — били те фантастика или не, — гръмотевични бури се описваха безброй пъти. Бейли ги беше виждал на холограми и в хипервълнови предавания — със звук, образ и всичко останало.

Действителната буря обаче, истинският звук и образ, никога не бяха прониквали в недрата на Града и Бейли никога през живота си не беше преживявал на практика подобно нещо.

Въпреки всичко, което знаеше — с разума си — за гръмотевичните бури, вътрешно той не можеше да се изправи лице в лице с действителността. Въпреки описанията, нанизите от думи, дребните изображения на дребните екрани, звукът, уловен на запис; въпреки всичко това, той нямаше представа, че светкавиците са толкова ярки и проблясват така ослепително по цялото небе; че звукът вибрира толкова басово, когато прогърмява над пустия свят; че и двете неща са толкова *внезапни*; и че дъждът може да прилича толкова много на обърната кофа с вода, която неспирно се излива.

— Не мога да изляза навън — отчаяно измърмори Бейли.

— Няма да се налага — успокояваше го Данил. — Жискар ще докара аеромобила. Ще го доведе точно пред вратата. Нито една капка няма да ви намокри.

— Защо да не изчакаме, докато спре?

— Това определено не би било разумно, колега Илайджа. Дъждът ще продължи най-малко до късно през нощта, а ако Председателят дойде утре сутринта, както намекна д-р Амадирос, ще е по-добре да прекарате вечерта в консултации с д-р Фастълф.

Бейли се насили да се обърне с лице към посоката, от която искаше да избяга, и погледна Данил в очите. Те излъчваха дълбока загриженост, но Бейли угнетено си помисли, че това беше само плод на неговото собствено въображение. Роботите нямаха чувства, а само позитронни импулси, които ги наподобяваха. (А вероятно човешките същества също нямаха чувства, а само невронни импулси, които се възприемаха като чувства.)

Неясно как, Бейли усети, че Амадирос си е отишъл.

— Амадирос ме забави нарочно — каза той, — като ме накара да вляза в Личната, после с глупавото си дърдорене и накрая като попречи на вас с Жискар да го прекъснете и да ме предупредите за бурята. Дори се опита да ме накара да обикаляме сградата и да вечерям с него. Отстъпи едва когато чу, че бурята е започнала. Чакал е този момент.

— Така изглежда. Може би в крайна сметка се е надявал именно на това, че бурята ще ви задържи тук.

Бейли пое дълбоко въздух.

— Прав си. Трябва да се махаме — някак си.

Той с неохота направи крачка към вратата, която все още зееше отворена към тъмносивата пелена на дъжда. Още една крачка. И още една — тежко осланяйки се на Данил.

Жискар чакаше притихнал на вратата.

Бейли спря и за момент притвори очи. После изрече с глух глас — по-скоро на себе си, отколкото на Данил:

— Трябва да го направя — и тръгна отново напред.

61.

— Добре ли сте, сър? — попита Жискар.

„Глупав въпрос — продиктуван от начина, по който е програмиран.“ — помисли си Бейли, макар че всъщност не беше лош от въпросите, които човешките същества, придържайки се към предписанията на добрия тон, задаваха понякога с отчайваща неуместност.

— Да — отвърна Бейли с глас, който неуспешно се опита да надскочи хрипкавия шепот. Беше безсмислен отговор на глупав въпрос, защото Жискар, макар и да беше робот, сигурно виждаше, че Бейли изобщо не е добре и че отговорът му е явна лъжа.

Така или иначе, въпросът получи отговор, а отговорът беше приет. Жискар беше свободен за следващия си ход.

— Отивам да докарам аеромобила пред входа — каза той.

— Ще работи ли — на всичката тая... тая вода, Жискар.

— Да, сър. Дъждът не е необичайно явление.

Той тръгна уверено под пороя. Светкавиците проблясваха почти непрестанно, а гърмежите наподобяваха приглушен рев, който на моменти достигаше кресчендо.

За първи път в живота си Бейли завиждаше на робот. Да можеш да тръгнеш навън в *такова* време; да не ти пука от водата, от гледката, от шума; да можеш да пренебрегнеш всичко наоколо и да се наслаждаваш на някакъв свой собствен псевдо-живот, който да е абсолютно лишен от всякаква уплаха; да не познаваш страха от болката или от смъртта, защото да няма болка или смърт.

И все пак, човек щеше да е лишен от оригинално мислене, от непредсказуемите скокове на интуицията...

Дали тези дарби си струваха цената, която плащаше за тях човечеството?

Точно в този момент Бейли не можеше да прецени. Знаеше, че щом ужасът отmine, той щеше отново да смята, че никоя цена не е прекалено висока, за да бъдеш човек. Но сега, когато не чувстваше нищо друго, освен подскачането на сърцето и рухването на своята

воля, той не можеше да мисли другояче и се чудеше, каква е ползата да бъдеш човек, щом не можеш да преодолееш тези дълбоко вкоренени страхове, тази силна агорафобия.

От друга страна, той беше прекарал на открито почти цели два дена и беше успял да се адаптира.

Но страхът не беше победен. Сега знаеше, че това е така. Беше го потискал, като се беше мъчил с всички сили да мисли за други неща, но бурята прекърши всякакви наченки на мисъл в него.

Не биваше да допуска това. Ако нищо друго не помагаше — мисъл, гордост, воля, — тогава трябваше да заложи на срама. Не можеше да си позволи да рухне под безстрастния, непостижим поглед на роботите. Срамът би трябвало да е по-силен от страха.

Бейли усети твърдата ръка на Данил около кръста си и срамът му попречи да направи онова, което в момента желаше повече от всичко останало — да се обърне и да зарови лице в пазвата на робота. Ако Данил беше човек, Бейли сигурно нямаше да може да устои на желанието си...

Явно той беше изгубил връзка с действителността, защото гласът на Данил стигна до него, сякаш идваше от много голямо разстояние. Звучеше така, като че ли Данил изпитваше нещо твърде сходно с паниката.

— Колега Илайджа, чувате ли ме?

— Трябва да го пренесем — гласът на Жискар долетя също толкова отдалече.

— Не — измърмори Бейли. — Оставете ме да вървя.

Може би те не го чува. Може би не го беше казал в действителност, а само си го беше помислил. Почувства, че го вдигат от земята. Лявата му ръка увисна безпомощно и той се напрегна с всички сили да я повдигне и да я опре в нечие рамо, да се изправи от кръста нагоре, да потърси пода с нозе и да застане отново прав.

Но лявата му ръка продължи да се размотава безпомощно и усилията му не доведоха до нищо.

Усети, че се придвижва във въздуха и почувства върху лицето си опръскване. Не беше като от вода, а като поръсване с влажен въздух. После от ляво го притиснаха в някаква твърда повърхност, а от дясно — в нещо по-еластично.

Намираще се в аеромобила, заклещен отново между Жискар и Данил. Най-ясното му усещане беше, че Жискар е много мокър.

Почувства, че го облива струя топъл въздух. Тя го отделяше от почти пълния мрак навън и от тънкия филм стичаща се вода по прозорците, които може и да бяха затъмнени — или поне така си помисли Бейли, докато накрая наистина не ги затъмниха и не се спусна безпрогледен мрак. Мекият шум на реактивните двигатели, с който аеромобилът се издигна над тревата и се олюля, заглуши гръмотевиците и отнесе тяхната заплаха.

— Съжалявам за неудобството — каза Жискар, — което ви причинявам с мократа си повърхност, сър. Ще изсъхна бързо. Ще изчакаме малко, докато се съвземете.

Бейли дишаше по-леко. Съзнанието, че е на закрито, го изпълваше с прекрасното чувство за уют. Той си помисли: „Върнете ми моя Град. Махнете цялата Вселена и нека космолитите си я завладяват. Земята е всичко, от което имаме нужда.“

Но си даваше много добре сметка, че в случая единствено неговата лудост го караше да мисли така.

Бейли изпита необходимост да се разсее.

— Данил? — отпаднало рече той.

— Да, колега Илайджа?

— За Председателя. Според теб, Амадиرو правилно ли оценява положението, като смята, че Председателят ще прекрати разследването, или по-скоро се е оставил да бъде воден от своите желания?

— Възможно е, колега Илайджа, Председателят наистина да се срещне с д-р Фастълф и д-р Амадиро по този въпрос. Това е стандартната схема за уреждане на спорни въпроси. Има достатъчно прецеденти.

— Но защо? — уморено запита Бейли. — Ако Амадиро е бил толкова убедителен, защо Председателят просто да не нареди разследването да бъде прекратено?

— Председателят — обясни Данил — е в затруднено политическо положение. Първоначално той се е съгласил да бъдете доведен на Аврора по настояването на д-р Фастълф и не може да промени рязко своето решение за толкова кратко време, без риск да се

покаже слаб и нерешителен — и без да разсърди д-р Фастълф, който все още е влиятелна личност в Парламента.

— Тогава защо просто да не отхвърли искането на Амадиро?

— Д-р Амадиро също има влияние, колега Илайджа, при това с изгледи то да нараства. Председателят трябва да лавира, като изслуша двете страни и поне си даде вид, че обмисля нещата, преди да обяви своето решение.

— Което ще зависи от?

— Да приемем, че от конкретния случай.

— Значи до утре сутринта трябва да съм измислил нещо, с което да накарам Председателя да застане на страната на Фастълф. Ако го направя, това ще означава ли победа?

— Председателят не е всесилен, но има голямо влияние — отвърна Данил. — Ако той застане твърдо на страната на Фастълф, тогава при сегашната политическа ситуация д-р Фастълф вероятно ще спечели подкрепата на Парламента.

Бейли усети, че си възвръща отново способността за ясно мислене.

— Това ми се струва задоволително обяснение на опита на Амадиро да ни забави. Може да е решил, че все още нямам какво да предложа на Председателя и му е трябвало само да ни забави, за да ни попречи да използваме времето, което ми е останало.

— Така изглежда, колега Илайджа.

— И ме е пуснал да си тръгна едва когато е решил, че бурята ще го замести.

— Може би е така, колега Илайджа.

— В такъв случай, не трябва да позволим на бурята да ни спре.

— Къде бихте желали да ви откарам, сър? — спокойно попита Жискар.

— Обратно в имението на д-р Фастълф.

— Може ли преди това да обсъдим още едно нещо, колега Илайджа? — обърна се Данил към Бейли. — Смятате ли да кажете на д-р Фастълф, че няма да може да продължите разследването?

— Защо говориш така? — възрази остро Бейли. По силата на гласа му и гневните нотки си личеше, че се е съвзел напълно.

— Просто се боя — поясни Данил, — че може сте забравили за момент, че д-р Амадиро настоя да постъпите така в името на

благополучието на Земята.

— Не съм забравил — мрачно натърти Бейли, — но се учудвам, Данил, че си мислиш, че това може да ми повлияе. Фастълф трябва да бъде оневинен и Земята трябва да изпрати заселници в Галактиката. Щом Глобалистите ни застрашават, тази заплаха трябва да бъде премахната.

— Но в такъв случай, колега Илайджа, защо да се връщаме при д-р Фастълф? Не мисля, че имаме да му казваме нещо важно. Няма ли друга насока, в която да продължим разследва нето *преди* да отидем при него?

Бейли се понаместил в седалката и сложи ръка върху Жискар, който вече беше изсъхнал.

— Доволен съм от напредъка, който осъществихме, Данил — заяви той с напълно нормален глас. — Да тръгваме, Жискар. Карай в имението на Фастълф.

— Нещо повече, Жискар — добави той със свити юмруци и леко скован, — махни затъмняването на прозорците. Искам да гледам бурята в лицето.

62.

Бейли пое въздух и го задържа в очакване на проясняването на прозорците. Малкото купе на аеромобила вече нямаше да бъде напълно изолирано; стените вече нямаше да бъдат непроницаеми.

Щом прозорците се прочистиха, блесна светкавица, която изчезна прекалено бързо и светът потъна в още по-голям мрак от контраста.

Бейли не успя да се овладее и се присви в очакване на гърма, който след миг-два изтрещя и прокълтня.

— Бурята няма да се засилва и скоро ще отmine — успокои го Данил.

— Не ми пука дали ще отминава или не — рече Бейли с треперещи устни. — Хайде. Да тръгваме. — Опитваше се — заради себе си — да поддържа илюзията за превъзхождащото положение на едно човешко същество спрямо роботите.

Аеромобилът се издигна във въздуха малко над земята и тутакси започна да се криви така, че Бейли се притисна силно към Жискар.

— Изправи колата, Жискар! — извика Бейли (по-скоро задъхано пропищя).

Данил обви с ръка рамената на Бейли и внимателно го придърпа към себе си. С другата си ръка се държеше за дръжката, прикачена от вътрешната страна на вратата.

— Не може, колега Илайджа — възрази той. — Духа доста силен вятър.

Бейли усети как косата му настръхва.

— Искаш да кажеш... че ще ни отвее?

— Не, разбира се, че не — каза Данил. — Ако колата беше антиграв — технология, която разбира се не съществува — и ако нейната маса и инерция можеха да се елиминират, тогава вятърът щеше да я понесе като перце във въздуха. Но ние запазваме цялата си маса, дори когато двигателите ни повдигнат над земята и ни понесат във въздуха, така че инерцията противодейства на вятъра. Все пак

вятърът ни олюлява, макар че колата си остава изцяло под контрола на Жискар.

— Не ми изглежда така. — Бейли дочу остро свистене, което реши, че се дължи на завихрянето на вятъра около аеромобила при неговото връзване в съпротивляващата се атмосфера. И тогава аеромобилът се наклони на една страна, а Бейли, който за нищо на света не можа да се овладее, се хвърли отчаяно на врата на Данил.

Данил изчака малко. Едва когато Бейли задиша отново и поразхлаби хватката си, Данил леко се освободи от неговата прегръдка, като същевременно го притисна малко по-силно с ръката си.

— За да поддържа курса, колега Илайджа — обясни той, — Жискар трябва да противодейства на вятъра като пренареди асиметрично двигателите. Те се подреждат от едната страна, така че аеромобилът се накланя срещу вятъра, а силата и посоката на работата на двигателите се настройва по съответен начин и се променя със смяната на силата и посоката на вятъра. Няма по-добър от Жискар за тази работа и въпреки това от време на време колата ще се поклаща или накланя. Затова трябва да извините Жискар, ако не вземе участие в разговора. Вниманието му е изцяло погълнато от управлението.

— Няма ли... ли опасност? — Бейли усети, че стомахът му се свива при мисълта за подобна игра с вятъра. Беше безкрайно доволен, че не е ял от няколко часа. Не можеше — не смееше — да повърне вътре в аеромобила. Дори само мисълта за това го караше да се чувства още по-зле и той опита да се концентрира върху нещо друго.

Представи си как тича по лентите на Земята, как прескача от една лента на друга, по-бърза, после нататък върху съседната, още по-бърза, после обратно към по-бавните, като през цялото време умело използваше насрещния вятър — в едната посока, в която човек набързваше (странна дума, която използваша само бегачите по лентите) и в другата, в която призабавяше. Като по-млад, Бейли можеше да го прави без почивка и без грешка.

Данил се беше приспособил към необходимостта без проблеми и единственият път, когато бяха тичали заедно по лентите, той се беше справил отлично. Е, сега беше същото! Аеромобилът се носеше по лентите. Наистина! Беше същото!

Но не съвсем същото. В Града всяка лента се движеше със строго определена скорост. Там вятърът духаше по абсолютно предсказуем

начин, тъй като се явяваше само в резултат от движението на самите ленти. Докато сега, в бурята вятърът си имаше свое собствено мнение, или по-скоро зависеше от толкова много променливи (Бейли нарочно търсеше рационална опора), че изглеждаше така, сякаш си имаше свое собствено мнение — и Жискар трябваше да се съобразява с него. Това беше всичко. Иначе, все едно че бягаха по лентите с повишена трудност. Те се движеха с променлива — и рязко сменяща се — скорост.

— Ами ако се блъснем в някое дърво? — измърмори Бейли.

— Изглежда много малко вероятно, колега Илайджа. Жискар е прекалено ловък. А и сме само малко над земята, така че двигателите запазват голяма мощност.

— Тогава ще се блъснем в скала. Тя ще ни погребее под себе си.

— Няма да се блъснем в скала, колега Илайджа.

— Защо не? Как, в името на Земята, Жискар може да вижда какво прави? — Бейли впери поглед в мрака пред себе си.

— Слънцето тъкмо залязва — каза Данил — и през облаците се промъква малко светлина. За нас тя е достатъчна, за да виждаме с помощта на фаровете. А ако се стъмни още повече, Жискар ще ги засили.

— Какви фарове? — не мирясваше Бейли.

— Не се виждат много ясно, защото имат силна инфрачервена компонента в своето излъчване, към която очите на Жискар са приспособени, а вашите — не. Нещо повече, инфрачервените лъчи имат по-голяма проникваща способност, отколкото вълните с по-къса дължина, и затова са по-удобни по време на дъжд и мъгла.

Бейли успя да се заинтересува въпреки своето притеснение.

— А твоите очи, Данил?

— Моите очи, колега Илайджа, са проектирани така, че да се доближават възможно най-много до човешките. За съжаление — в този момент.

Колата се разтърси и Бейли отново затаи дъх.

— Очите на космолитите са все още приспособени към земното слънце — прошепна той под носа си, — макар че при роботите не е така. Толкова по-добре, ако това ще им помогне да си припомнят своя земен произход.

Гласът му замря. Стъмваше се още повече. Бейли не виждаше вече нищо, а проблясващите периодично светкавици не бяха от полза. Те просто заслепяваха. Бейли затвори очи, но това не помогна. Така усещаше още по-силно гневния, заплашителен тътен на гръмотевиците.

Нямаше ли да престанат? Дали не трябваше да изчакат да премине най-страшната част от бурята?

— Колата не реагира както трябва — внезапно каза Жискар.

Бейли усети придърпване, като че ли автомобилът се движеше на колела и се катереше върху буци.

— Да не би да се е повредила от бурята, приятелю Жискар? — попита Данил.

— Не се държи така, приятелю Данил. Нито пък изглежда вероятно този автомобил да пострада по подобен начин от бурята.

Бейли следеше с усилие разговора им.

— Повреда? — промърмори той. — Каква повреда?

— Според мен компресорът изпуска, сър — отвърна Жискар, — но бавно. Това не може да е следствие от обикновен пробив.

— Тогава как се е случило? — попита Бейли.

— Вероятно са го направили нарочно, докато колата е била пред Административния център. От известно време забелязах, че ни следят, но внимават да не ни настигнат.

— Защо, Жискар?

— Има вероятност, сър, да изчакват да се разбием окончателно. — Аеромобилът се движеше на все по-големи тласъци.

— Ще успееш ли да стигнеш до д-р Фастълф?

— Не мисля, сър.

Бейли се опита да задейства своя замътнен разсъдък.

— В такъв случай, изобщо не съм разбрал причините на Амадиро да ни забави. Той ни е задържал, за да може един или двама от неговите работи да повредят аеромобила така, че да успеем да стигнем напред бурята някое пусто място.

— Но защо ще го прави? — попита Данил с шокиран вид. — За да ви хване? — В известен смисъл, той вече го беше направил.

— Той не ме иска *мен*. Никой не ме иска *мен* — отвърна Бейли с нотка на сдържан гняв. — Ти си в опасност, Данил!

— Аз ли, колега Илайджа?

— Да, *ти!* Данил. Жискар, избери някое безопасно място и спри, а щом спреш, Данил трябва да слезе и да се махне на някое безопасно място.

— Това е невъзможно, колега Илайджа — възрази Данил. — Не мога да ви оставя, при положение, че се чувствате толкова зле — и особено, щом ни следят и вие може да пострадате.

— Данил, те преследват *теб* — натърти Бейли. — Ти *трябва* да се махнеш. Колкото до мен, аз ще остана в колата. Няма да съм в опасност.

— Как бих могъл да повярвам?

— Моля те! Моля те! Как да ти обясня, когато всичко ми се върти... Данил — Гласът на Бейли прозвуча отчаяно хладнокръвно, — ти си най-важната личност тук, много по-важна от Жискар и мен, взети заедно. Аз не просто съм загрижен за теб и не просто искам да не пострадаш. Съдбата на цялото човечество зависи от теб. Не се безпокой за мен; аз само един човек; безпокой се за *милиардите* други. Данил — моля те...

63.

Бейли усети, че се люшка напред-назад. Или това беше аеромобилът? Дали не се разпаднаше? Или Жискар губеше контрол върху него? Или пък искаше да избяга на преследвачите?

На Бейли не му пукаше. Не му *пукаше!* Нека аеромобилът се разбие. Нека се разпадне на парчета. Той ще посрещне с облекчение забравата. Каквото ще да става, само да се отърве от този ужасен страх, тази пълна неспособност да се примири с Вселената.

Трябваше само да се погрижи Данил да избяга — да избяга в безопасност. Но как?

Всичко му се струваше нереално и той нямаше да може да обясни каквото и да било на тези работи. Положението му беше толкова ясно, но как ли щеше да успее да прехвърли своето разбиране на тях, на тези нечовеци, които не знаеха нищо друго, освен Трите си закона, и които биха оставили цялата Земя, а в крайна сметка и цялото човечество, да отидат на кино, защото можеха да се загрижат само за човека, който им беше под носа?

Защо изобщо бяха измислили роботите?

И тогава, странно как, Жискар — по-несъвършеният — му дойде на помощ.

— Приятелю Данил — каза той с безизразния си глас, — повече няма да мога да удържам аеромобила в движение. Може би ще е по-добре да направим така, както предложи мистър Бейли. Той ти даде много силна заповед.

— Мога ли да го оставя, когато не му е добре, приятелю Жискар? — отвърна Данил объркан.

— Не можеш да го вземеш със себе си навън в бурята, приятелю Данил. Още повече, че той изглежда се безпокои толкова много за теб, че може да страда, ако ти останеш.

Бейли усети, че се съживява.

— Да... да... — успя да изломоти той. — Както казва Жискар. Жискар, ти отиваш с него, скриваш го и след като се убедиш, че няма да се върне тук, идваш да ме вземеш.

— Не може така, колега Илайджа — опита Данил да се наложи.
— Не може да ви оставим сам, без да има кой да се погрижи за вас и да ви охранява.

— Няма опасност — аз не съм в опасност. Направете, каквото ви казах...

— Онези, които ни следят, са сигурно роботи — продължи Жискар. — Човешките същества биха се замислили, преди да излязат навън в бурята. А роботите няма да навредят на мистър Бейли.

— Но могат да го отведат — не се предаваше Данил.

— Не и в тази буря, приятелю Данил, тъй като това очевидно ще бъде в негова вреда. Сега ще спра аеромобила, приятелю Данил. Трябва да си готов да направиш така, както заповяда мистър Бейли. Аз също.

— Добре! — прошепна Бейли. — Добре! — Той беше благодарен, че по-просто устроения мозък можеше да бъде впечатлен по-лесно и че не можеше да се изгуби или разколебае в дебрите на все по-задълбочаващите се уточнения.

Представи си смътно Данил, хванат в капана между своята загриженост за състоянието на Бейли от една страна и настойчивата заповед — от друга. Представи си как мозъкът му се разкъсва от това противоречие.

Бейли си помисли: „Не, не, Данил. Просто направи, каквото ти казах, и не питай повече.“

Нямаше сила, почти нямаше и желание да произнесе гласно това и заповедта си остана само в мислите му.

Аеромобилът спря с подскок и с кратко, остро издрънчаване.

Вратите рязко се отвориха, след което се затвориха с меко прошумоляване като от въздишка. Роботите бяха изчезнали. Веднъж взели решение, те повече не се колебаеха и се движеха със скорост, непостижима за човешките същества.

Бейли пое дълбоко въздух и потрепери. Аеромобилът не помръдваше. Беше се сраснал със земята.

Изведнъж Бейли си даде сметка каква огромна част от неговите страдания са били причинени от люлеенето и клатенето, от усещането за нематериалност, за отделеност от Вселената и същевременно за подвластност на някакви бездушни, безогледни сили.

Сега обаче, всичко беше вече спокойно и той отвори очи.

Не помнеше кога ги бе затворил.

На хоризонта все още проблясваха светкавици, а гръмотевиците се чуваха като сподавено ръмжене. Вятърът, който сега вече се натъкваше на по-устойчив и по-малко податлив обект, изви вой още по-пронизително.

Беше тъмно. Очите на Бейли не бяха нищо повече от едни човешки очи и той не виждаше каквато и да било светлина, освен случайната поява на светкавиците. Слънцето сигурно беше залязло, а облаците бяха непроницаеми.

И за първи път, откакто беше напуснал Земята, Бейли остана сам!

64.

Сам!

Преди се беше чувствал прекалено не на себе си, прекалено зле, за да си даде сметка за това. Дори и сега, той се мъчеше да разбере какво трябва и какво би направил — ако в измъчения му мозък имаше достатъчно място за повече от една единствена мисъл — че Данил трябва да се махне.

Не се сети да попита, например, къде се намираше в момента, какво имаше наблизо, къде смятаха да отидат Данил и Жискар. Не знаеше каква част от устройството на аеромобила е развалена. Разбира се, той не можеше да го подкара, но би могъл поне да разбере как да си включи отоплението, ако му стане студено, или пък да го изключи, ако му стане прекалено топло.

Не знаеше как да затъмни прозорците, ако искаше да си създаде илюзията за пълна изолация, или как да отвори вратата, ако искаше да излезе.

Единственото, което можеше да направи, беше да чака Жискар да се върне. Жискар сигурно не би очаквал нищо друго. Заповедта, отправена към него беше проста: Върни се да ме вземеш.

Бейли не беше намекнал с нищо, че ще си сменя местоположението. Чистият и необременен разсъдък на Жискар сигурно щеше да изтълкува командата „Върни се“ с предположението, че трябва да се върне при аеромобила.

Бейли пробва да се отпусне. В известен смисъл изпита облекчение от това, че трябваше просто да чака, без да се налага да взема никакви решения, защото не можеше да реши нищо. За него беше облекчение да е отново във форма и да си почива, да се е отървал от ужасните мънии и обезпокояващите трясъци на гръмотевиците.

Може би щеше да си позволи дори да поспи.

И тогава Бейли изтръпна. Щеше ли да посмее?

Бяха преследвани. Бяха под наблюдение. Някой беше развалил аеромобила, докато той ги е чакал пред Административния център на

Института по роботика. Без съмнение този някой щеше скоро да се появи.

Значи Бейли чакаше не само Жискар, а и тях.

Добре ли беше премислил нещата насред своето страдание? Автомобилът е бил развалена пред Административния център. Това е могло да бъде извършено от всеки, но най-вероятно от някой, който е знаел, че той се е намирал там — а кой ще знае за това по-добре от самия Амадирос?

Амадирос е решил да ги забави, докато започне бурята. Това беше очевидно. Бейли е трябвало да пътува и да катастрофира по време на бурята. Амадирос е изучавал Земята и нейното население; той парадираше с това. Сигурно прекрасно е знаел, колко трудно е за земляните да посрещнат откритото пространство по принцип, да не говорим за гръмотевична буря.

Той е бил съвсем сигурен, че Бейли ще бъде доведен до пълна безпомощност.

Но защо му беше притрябвало да го прави?

Да върне Бейли обратно в Института? Той вече го беше държал в ръцете си. Но беше държал един Бейли в пълно присъствие на духа, а заедно с него и два робота, напълно способни да го защитават физически. Сега обаче нямаше да е така!

Ако аеромобилът излезеше от строя по време на бурята, Бейли щеше от своя страна да излезе от строя емоционално. Дори вероятно щеше да изпадне в безсъзнание и нямаше да може да окаже съпротива, ако го върнеха обратно. Нито пък роботите щяха да имат нещо против. След като Бейли очевидно нямаше да е добре, единствената им адекватна реакция би била да помогнат на роботите на Амадирос да го спасят.

Всъщност, двата робота щяха да бъдат принудени да придружат Бейли.

И ако някой някога потърсеше сметка за действията на Амадирос, той щеше да каже, че се е страхувал за Бейли в бурята; че се е опитал безуспешно да го задържи в Института; че е изпратил след него своите роботи, за да го подсигури; и че когато колата е пострадала в бурята, тези роботи са върнали Бейли обратно в рая. Единствената реакция от страна на обществеността — освен ако хората не откриеха, че Амадирос е дал нареждане колата да бъде повредена (а кой ли би

повярвал на това — и как ли би могло да бъде доказано?) — щеше да бъде в прослава на Амадиро за неговия човеколюбив жест — още повече, отправен за всеобщо изумление към един по-низш представител на човечеството — към един землянин.

А какво ли щеше да направи Амадиро на Бейли?

Нищо, само щеше да го остави за известно време бездействен и безпомощен. Самият Бейли не представляваше плячката. Там беше работата.

Амадиро щеше да пипне освен това и два робота, които също щяха да са безпомощни. Беше им наредено, и то по най-строг начин, да охраняват Бейли. След като Бейли се чувстваше зле, но за него се полагаха грижи, те нямаше да има какво друго да правят, освен да следват заповедите на Амадиро — ако тези заповеди ясно и недвусмислено се отнасяха до благополучието на Бейли. Нито пък Бейли (по всяка вероятност) щеше да бъде достатъчно на себе си, за да ги предпази с други заповеди — във всеки случай не и ако биха го упоили.

Ясно! Ясно! Амадиро е държал в ръцете си Бейли, Данил и Жискар — но не е можел да направи нищо. Той ги е изпратил навън в бурята, за да ги върне обратно и за да му паднат отново в ръцете — този път така, че да може да се възползва от това. Особено Данил! Данил беше ключът към всичко.

Фастълф сигурно щеше напразно да ги търси и в крайна сметка сигурно щеше да ги открие и прибере, но тогава щеше вече да е късно, нали?

А какво искаше Амадиро от Данил?

Бейли, с натежала от болка глава, беше сигурен, че се досеща — но как можеше да го докаже?

Той не можеше повече да мисли. Ако можеше да затъмни прозорците, щеше да си създаде отново свой малък вътрешен свят, затворен и непоклатим, и тогава сигурно щеше да успее да продължи да мисли.

Но той не знаеше как се затъмняват прозорците. Оставаше му само да седи и да наблюдава през тях как бурята утихва, а светкавиците избледняват, да слуша сподавените гърмежи на гръмотевиците.

Той затвори плътно очи. Клепачите също можеха да играят ролята на преграда, но Бейли не се осмели да заспи.

Вратата на колата отдясно се отвори. Чу лекото прошумоляване като от въздишка. Усети как нахлу студеният, влажен повей, как температурата падна, как нахлу миризмата на влажна зеленина. Тя прогони слабата, приятелска миризма на масло и тапицерия, която му напомняше по някакъв начин за Града. Бейли се зачуди, дали някога щеше да го види отново.

Той отвори очи и се почувства странно под вперения в него поглед на някакъв робот, който отплува встрани, без в действителност да помръдва. На Бейли му се зави свят.

Роботът се виждаше като малко по-тъмна сянка на фона на мрака отвън и изглеждаше доста голям. Изглеждаше способен на всичко.

— Извинете, сър — каза той. — Не бяхте ли придружаван от два робота?

— Отидоха си — промърмори Бейли, като се преструваше, че му е много зле, макар да съзнаваше, че от преструвки няма смисъл. Едно по-ярко проблясване в небесата се промъкна под клепачите му, които сега бяха притворени.

— Отишли са си! Къде са отишли, сър? — После, докато чакаше отговор, добави — Не ви ли е добре, сър?

Дълбоко в някакво потайно кътче от мозъка си, което все още беше способно да разсъждава, Бейли усети далечен пристъп на задоволство. Ако роботът не беше специално инструктиран, щеше да се отзове на очевидните признаци на лошото състояние на Бейли, още преди да направи каквото и да било друго. Трябва да е получил предварително твърди и категорични указания за важността на роботите, за да попита първо за тях.

Всичко си пасваше.

Бейли се помъчи да си придаде сила и нормален вид, с каквито не разполагаше, и отвърна:

— Добре съм. Не берете грижа за мен.

Вероятно за един обикновен робот това нямаше да бъде убедително, но този беше толкова съсредоточен върху Данил (очевидно), че отговорът го задоволи напълно.

— Къде са отишли роботите, сър? — повтори той.

— Върнаха се в Института по роботика.

— В Института? Защо, сър?

— Извика ги Главният роботик Амадиرو и им нареди да се върнат. Аз ги чакам.

— Но защо не тръгнахте с тях, сър?

— Главният роботик Амадиро не искаше да се излагам на бурята. Той ми нареди да остана тук. Следвам нарежданията на Главния роботик Амадиро.

Бейли се надяваше с повторението на изпълненото с престиж име, в съчетание с титлата и с повторението на думата „нареждане“, да въздейства на робота, като го накара да го остави в колата.

От друга страна, ако те бяха специално инструктирани да върнат обратно Данил, и ако той успееше да ги убеди, че Данил е вече на път към Института, тяхната загриженост по отношение на робота щеше да намалее. Щяха да имат време да си помислят пак за Бейли. Биха казали...

— Но вие май не изглеждате добре, сър — каза роботът.

Бейли усети още един пристъп на задоволство.

— Добре съм — натърти той.

Зад робота се виждаха скупчени няколко други — Бейли не успя да ги преброи. Лицата им се озариха от проблясването на светкавица. Когато очите на Бейли свикнаха отново с мрака, той успя да различи притъпения блясък на *техните* очи.

Той извърна глава. От лявата страна на колата имаше също работи, макар че вратата не беше отворена.

Колко ли беше изпратил Амадиро? Може би при необходимост е трябвало да приложат и сила, за да ги върнат?

— Нарещданията на Главния роботик Амадиро бяха моите работи да се върнат в Института, а аз да чакам — рече Бейли. — Виждате, че те се връщат, а аз чакам. Ако сте изпратени, за да помогнете, и ако имате автомобил, намерете роботите, които са на път към Института, и ги откарайте. Този аеромобил вече не работи. — Той се опита да изговори всичко това на един дъх и с твърд глас, както би направил човек, който се чувства добре. Не успя напълно да го постигне.

— Тръгнали са пеша, сър?

— Намерете ги. Имате ясно нареждане — настоя Бейли.

Последва колебание. Очевидно колебание.

Накрая Бейли се сети да размърда десния си крак — по нормален начин, както се надяваше. Трябваше да го направи още в самото начало, но физически тялото не реагираше в синхрон с мислите му.

Роботите все още се колебаеха и Бейли съжали. Той не беше космолит. Не знаеше с какви думи, с какъв тон, с какъв вид да се обърне към тях, за да постигне определен ефект. Един умел роботик би могъл само с един жест, с едно повдигане на веждата си да управлява робота като марионетка, чиито конци дърпа. Особено, ако роботът е негово собствено произведение.

А Бейли беше само един землянин.

Той се намръщи — това поне не му представляваше проблем в неговото мъчително състояние — и уморено изшептя с махване на ръката си: „Вървете!“

Може би това придаде решаващата малка, но необходима доза тежест към неговите нареждания — или може би в този момент в позитронните връзки на роботите, вследствие създаването на потенциални разлики в права и обратна посока, се стигна до окончателно степенуване на получените нареждания съобразно Трите закона.

Както и да беше, роботите бяха взели решение, след което повече не се колебаха. Те се върнаха при своя автомобил, какъвто и където и да беше той, с такава скорост, че сякаш просто изчезнаха.

Вратата, която роботът беше отворил, тръгна да се затваря от само себе си. Бейли беше размърдал крака си, за да попречи на нейното движение. С любопитство се замисли, дали кракът му щеше да бъде срязан на две, или костите щяха да бъдат размазани, но не помръдна. Сигурно нямаше превозно средство, което да е направено така, че да се стигне до подобен нещастен случай.

Бейли беше отново сам. Успя да принуди роботите да оставят едно човешко същество, което видимо не се чувстваше добре. Успя, защото заложи на приоритетната сила на нарежданията, които бяха получили от компетентен специалист, постарал се да засили действието на Втория закон в интерес на своите собствени цели — при това дотолкова, че очевидните лъжи на Бейли лесно бяха поставили Първия закон в подчинено положение спрямо Втория.

„Колко добре се справих“ — помисли си Бейли със смътно задоволство — и изведнъж осъзна, че вратата, която трябваше да се е

затворила, все още зееше отворена. Кракът му я беше задържал, без ни най-малко да пострада.

65.

Бейли усети върху краката си повея на студен въздух и пръски студена вода. Беше ужасяващо ненормално усещане и въпреки това той не можеше да си позволи да затвори вратата, защото после нямаше как да успее да я отвори пак. (Как ли роботите отваряха тези врати? Без съмнение, това не представляваше тайна за представителите на културата, но в прочетеното от него за живота на Аврора никъде не се срещаше подробно обяснение на простия факт, как човек да си отвори вратата на един обикновен аеромобил. Всичко, което беше важно, се приемаше за разбиращо се от само себе си. Предполагаше се, че човек *знае*, макар че целта на тези книги беше именно да информират.)

Докато си мислеше, Бейли се заопипва с надеждата да намери джобовете, но дори и тях не успя да открие лесно. Нямаше ги на обичайното място, а и бяха плътно затворени. Наложихе се да си поиграе, докато разбере как точно се разтварят. Бейли издърпа една носна кърпичка, сви я на топка и я пхна между вратата и купето така, че вратата да остане притворена. После си измъкна крака.

Сега трябваше да помисли — ако можеше. Нямаше смисъл да държи вратата отворена, освен ако не възнамеряваше да излезе. В такъв случай, имаше ли някакъв смисъл да излиза?

Ако останеше да чака, Жискар щеше в крайна сметка да дойде и да го отведе на някое безопасно (по всяка вероятност) място. Стискаше ли му да чака? Не знаеше колко време щеше да мине, докато Жискар се погрижи за безопасността на Данил, а след това се върне обратно.

Но и не знаеше колко време щеше да мине, докато преследвачите-роботи разберат, че няма да открият Данил и Жискар по никой от пътищата, водещи обратно към Института. (Навярно беше невъзможно Данил и Жискар да са тръгнали към Института в търсене на убежище. Бейли не им беше наредил изрично да не го правят — но ако това е бил единственият възможен маршрут? Не! Невъзможно!)

Бейли поклати глава в мълчаливо несъгласие с този вариант, на което тя му отвърна с болка. Той се хвана с две ръце за нея и изскърца със зъби.

Колко ли време щяха да продължат търсенето преследващите ги работи, преди да разберат, че Бейли ги е подвел — или че самият той се е подвел? Дали нямаше да се върнат и да го вземат под стража, много любезно и много внимателно, за да не го наранят? Щеше ли да успее да ги придума да го оставят, като им каже, че ще умре, ако го изложат на бурята?

Щяха ли да му повярват? Щяха ли да се обадят в Института, за да докладват? Сигурно щяха да направят поне *това*. И нямаше ли тогава да дойдат и хора? *Те* нямаше да са свръхзагрижени за неговото благополучие.

Ако Бейли се измъкнеше от колата и си намереше някое скришно местенце сред дърветата наоколо, за преследващите го работи щеше да е много по-трудно да го открият — и така щеше да спечели време.

Щеше да е по-трудно и за Жискар, но той имаше далеч по-строги и по-силно отправени инструкции за охраната на Бейли, отколкото бяха инструкциите на преследвачите да го открият. Първостепенната задача на Жискар беше да намери Бейли, а тяхната — да намерят Данил.

Освен това, Жискар беше програмиран от самия Фастълф, а Амадиро не можеше да се мери с него, колкото и да беше надарен.

Тогави при равни условия, Жискар сигурно щеше да се върне преди другите работи.

Но дали условията бяха равни? С бледа нотка на цинизъм, Бейли си помисли: „Изтощен съм и не мога да мисля. Просто в отчаянието си се хващам за първото нещо, което би ме успокоило.“

Не му оставаше нищо друго, освен да се възползва от своите шансове — такива, каквито смяташе, че те са.

Бейли се облегна на вратата и се озова навън. Кърпичката падна на мократа, гъста трева и той се наведе по инерция да я вземе. Стисна я в двете си ръце и с олюляване се затътри по-надалеч от колата.

Дъждът се изсипа върху него и измокри лицето и ръцете му. Не след дълго неговите подгизнали дрехи полепнаха по тялото му и той затрепери от студ.

Небето се разцепи ослепително на две — прекалено внезапно, за да успее Бейли да затвори очи. Остро трещене го вцепени в ужас и той притисна ръце към ушите си.

Нима бурята започваше отново? Или се чуваше по-силно, защото беше излязъл навън?

Трябваше да се маха. Трябваше да се маха далеч от колата, за да не могат преследвачите да го открият лесно. Не биваше да се тутка и мотае в близост до нея, или в противен случай по-добре да си беше останал вътре — и на сухо.

Опита се да избърше лицето си с кърпичката, но тя беше също толкова мокра, колкото и той самият. Бейли я пусна. Нямаше полза от нея.

Той продължи да се движи, протегнал ръце напред. Аврора нямаше ли луна? Спомни си, че споменаваха нещо такова. В този момент светлината й щеше да го зарадва. Но какво значение имаше? Дори и да съществуваше и да беше изгряла, облаците щяха да я скриват.

Бейли напипа нещо. Не можеше да види какво, но разбра, че е грубата кора на дърво. Несъмнено дърво. Дори един жител на Града би се досетил.

После се сети, че светкавиците могат да удрят дърветата и да убиват хора. Не си спомняше да е чел някога описание на последствията от светкавичен гръм, или какви мерки са необходими, за да се избегне ударът му. Не беше чувал някой на Земята да е бил ударен от гръм.

Бейли се запромъква пипнешком около дървото, скован от смъртен страх и предчувствия. Докога ли трябваше да обикаля, за да направи половин обиколка на дървото и след това да продължи да се движи в досегашната си посока?

Напред!

Храсталакът се сгъсти и стана почти непроходим. Сякаш костеливи, сгърчени ръце се вкопчиха в Бейли. Той отчаяно се задържа и чу шум от разкъсването на дрехи.

Напред!

Зъбите му тракаха и той целият трепереше.

Още една светкавица. Не беше лоша. За миг Бейли зърна всичко наоколо.

Дървета! Много дървета. Намираше се напред гора от дървета. Дали многото дървета не бяха по-опасни от самотните по отношение на светкавиците?

Бейли не знаеше. Нямахте ли да е по-добре ако не се докосва до тях? И това не знаеше. В Градовете смъртта вследствие на удар от гръм просто не беше позната, а в историческите романи (както и в отделните случаи от историята) никога не се стигаше до подробности.

Бейли погледна нагоре към смраченото небе и по лицето му се стече вода. Той избърса мокрите си очи с мокри ръце.

Затътри се нататък, като се опитваше да стъпва по-отвисоко. По някое време се плъосна наред плитко поточе вода — беше се хлъзнал върху камъчетата в него.

Колко странно! Не се почувства по-мокър, отколкото беше.

Бейли продължи да върви. Роботите нямаше да го намерят. Дали Жискар щеше да успее?

Не знаеше къде се намира. Или къде отива. Или колко далече беше от всичко.

Ако искаше да се върне при колата, нямаше да успее.

Ако се опиташе да се намери, нямаше да успее.

Бурята щеше да продължи вечно, а най-накрая той щеше да се разтвори и да се стече на малък ручей и никой никога нямаше да го намери.

А разтворените му молекули щяха да се влеят в океана.

Имаше ли океан на Аврора?

Разбира се, че имаше! Беше по-голям от земните, но пък на полюсите имаше повече лед.

Ех, щеше да отплава към леда и там да замръзне, блестяйки на студеното оранжево слънце.

Ръцете му отново докоснаха дърво... мокри ръце... мокро дърво... грохот от гръмотевица... странно, че не видя първо да проблясва светкавица... дали не го беше ударил гръм?

Не чувстваше нищо — освен земята.

Земята беше под него, защото пръстите му се ровеха в студената кал. Извърна глава, за да може да диша. Беше доста удобно. Не се налагаше да върви повече. Можеше да почака. Жискар щеше да го намери.

Изпълни го внезапна сигурност. Жискар щеше да го намери, защото...

Не, беше забравил „защото“. За втори път забравяше нещо. Преди да заспи онзи път... Едно и също нещо ли беше забравил и

двата пъти?... Едно и също нещо?...

Нямаше значение.

Всичко щеше да се оправи... да се оп...

Бейли лежеше, сам и в безсъзнание в дъжда под едно дърво, докато бурята наоколо вилнееше.

16
ОТНОВО ГЛАДИА

66.

По-късно, при една равносметка на времето, щеше да се окаже, че Бейли е бил в безсъзнание не по-малко от десет и не повече от двадесет минути.

Сега обаче му се струваше, че това може да е продължавало от нула до безкрайност. Някакъв глас стигна до неговото съзнание. Бейли не чуваше думите, които се изговаряха, чуваше само гласа. Зачуди се, защо той му се струва толкова странен, но разреши проблема, след като с удоволствие констатира, че гласът е женски.

Към него се спуснаха ръце, подхванаха го и го повдигнаха. Една ръка — неговата — увисна. Главата му се отпусна назад.

Бейли направи вял опит да се стегне, но не успя. Пак женският глас.

Той отвори уморено очи. Усети, че му е студено и мокро, но изведнъж проумя, че върху него вече не се излива вода. И не беше тъмно, не съвсем. На слабата светлина Бейли успя да различи лицето на робот.

Позна го. „Жискар“ — прошепна той, а после си спомни за бурята и бягството. Жискар беше дошъл първи; намерил го беше преди другите работи.

Бейли самодоволно си помисли: „Знаех си, че ще стане така.“

Той отпусна отново клепачи и усети, че се движи бързо и леко — макар и съвсем определено — неравномерно, което означаваше, че го носеше някой, който вървеше. После спряха и последва бавно нагласяне, докато в крайна сметка Бейли се озова изтегнат върху нещо доста топло и удобно. Знаеше, че това е седалка на кола, покрита вероятно с платнище. Не се запита откъде го знае.

После дойде усещането за плавно движение във въздуха и за мека попиваща тъкан върху лицето и ръцете му, за разкопчаване на блузата, за студен въздух върху гърдите му, после за избърсване и закопчаване.

След това неговите усещания се преплетоха и объркаха.

Намираще се в имение. От време на време, когато отваряше очи, виждаше да се мяркат стени, светли петна и предмети (изкривени форми на мебели).

Почувства, че методично му свалят дрехите и на няколко пъти се опита вяло и безрезултатно да окаже някакво съдействие; после почувства топла вода върху тялото си и енергично търкане. То продължаваше ли, продължаваше. Искаше му се да продължи вечно.

В един момент се сети за нещо и сграбчи ръката, която го държеше.

— Жискар! Жискар!

— Тук съм, сър — чу да му отговаря гласът на Жискар.

— Жискар, Данил в безопасност ли е?

— Напълно, сър.

— Добре. — Бейли затвори отново очи и се отпусна, докато го изсушаваха. Усещаше как го обръщат и преобръщат под струята сух въздух, после го облякоха в нещо като топъл халат.

Разкош! От детските години не му се беше случвало подобно нещо и изведнъж му стана много мъчно, че бебетата, на които всичко им правеха другите, не можеха съзнателно да се насладят на това.

Или пък може би напротив? Дали подсъзнателният спомен за този бебешки лукс не беше от решаващо значение за поведението на възрастните? Дали неговите собствени усещания в този момент не бяха просто един израз на задоволството отново да бъдеш дете?

И беше чул женски глас. Майка му?

Не, това не можеше да бъде.

... Мамо?

Бейли вече седеше в стол. Неговите усещания стигаха дотам. Но освен това, имаше и смътното чувство, че краткият, щастлив период на възобновено детство отиваше към своя край. Налагаше се Бейли да се обърне към тъжния свят на самосъзнанието и самопомощта.

Все пак беше чул женски глас. Коя беше жената?

Бейли отвори очи.

— Гладия?

67.

Това беше въпрос — въпрос, породен от изненадата, но всъщност дълбоко в себе си Бейли не беше изненадан. Като се замисли, разбра, че беше познал нейния глас още в началото.

Огледа се. Жискар стоеше в една от нишите, но Бейли не му обърна внимание. Всяко нещо по реда си.

— Къде е Данил? — попита той.

— Той се изми и изсуши в помещенията за работи и сега е със сухи дрехи — отвърна му Гладиа. — Заобиколен е от домакинския ми персонал, който получи съответни инструкции. Мога да те уверя, че никой външен човек не би могъл да припари до моето имение в радиус от петдесет метра, без моментално да ни бъде предизвестено. Жискар също е измит и изсушен.

— Да, виждам — каза Бейли. Не го интересуваше Жискар, само Данил. С облекчение си помисли, че Гладиа изглежда взимаше присърце необходимостта да се охранява Данил и че нямаше да му се налага да изпада в излишни разяснения по въпроса.

И все пак имаше пропуск в стената от сигурност и в гласа на Бейли прозвуча нотка на недоволство:

— Защо го остави, Гладиа? След като си излязла, в къщата вече не е имало човешко същество, което да спре евентуално нашествие на банда външни работи. Можело е да вземат Данил насила.

— Глупости — сръза го Гладиа. — Не сме се бавили дълго, а и д-р Фастълф беше осведомен. Много от неговите работи се присъединиха към моите, а при необходимост, той можеше да е тук на минутата — и бих искала да видя коя банда външни работи би устояла на него.

— Виждала ли си Данил след като се върнахте, Гладиа?

— Разбира се! Той е в безопасност, уверявам те.

— Благодаря! — Бейли се отпусна и притвори очи. Странно, но си помисли: „Не е било толкова зле.“

Разбира се, че не беше. Нали оцеля? При тази мисъл нещо в него щастливо се захлади.

Нали оцеля?

Бейли отвори очи и попита:

— Как ме открихте, Гладиа?

— Жискар те откри. Те дойдоха тук — двамата — и Жискар ми обясни набързо положението. Погрижих се за безопасността на Данил, но той не миряса докато не му обещах, че ще наредя на Жискар да отиде да те вземе. Беше много убедителен. Неговите реакции по отношение на теб са много изострени, Илайджа. Данил остана, разбира се. Беше много нещастен, но Жискар настоя да му наредя да остане с най-категоричния си тон. Трябва да си дал на Жискар много строги нареждания. После се свързахме с д-р Фастълф, след което взехме моя аеромобил.

Бейли уморено поклати глава.

— Не е трябвало да идваш, Гладиа. Мястото ти е било тук, да следиш да не се случи нещо на Данил.

Лицето на Гладиа се изкриви в гримаса.

— И да те оставя да умреш насред бурята, както си мислехме? Или да те хванат враговете на д-р Фастълф? Не мога да си представя, че бих го допуснала. Не, Илайджа, моето присъствие можеше да се окаже необходимо, за да се справя с другите работи, ако те първи те бяха открили. Може да не ме бива за много за такива работи, но ти казвам, че всеки соларианин е в състояние да се справи с шайка работи. Ние сме свикнали с тях.

— Но как ме открихте?

— Не беше чак толкова трудно. Всъщност, аеромобилът ви не беше много далеч. Можехме да отидем и пеша, ако не беше бурята. Ние...

— Искаш да кажеш — прекъсна я Бейли, — че сме били стигнали почти до имението на Фастълф?

— Да — отвърна Гладиа. — Или аеромобила ви не са го повредили чак толкова, че да спре по-рано, или със своето умение Жискар е успял да го управлява по-дълго време, отколкото са допускали вандалите. Кое е било много добре за вас. Ако бяхте спрели по-близо до Института, те сигурно щяха да ви хванат всички заедно. Както и да е, отидохме с моя аеромобил до мястото, където беше спрял вашият. Жискар знаеше как да стигне до там, разбира се, и ние слязохме...

— И ти се намокри цялата, така ли, Гладиа?

— Ни най-малко — възпротиви се тя. — Носех голям чадър, а също и светеща сфера. Обувките ми се изкаляха и краката ми леко се понамокриха, защото няхах време да ги напръскам с латекс, но това не е голяма беда. Както и да е, стигнахме при аеромобила ви след по-малко от половин час от момента, когато Жискар и Данил са те оставили, но разбира се ти не беше там.

— Опитах се да... — започна Бейли.

— Да, разбрахме. Помислих си, че те — другите — са те отмъкнали, защото Жискар каза, че са ви проследили. Но Жискар намери твоята кърпичка на около петдесет метра от аеромобил и каза, че сигурно си тръгнал в тази посока. Жискар каза, че си постъпил съвсем нелогично, но че човешките същества често постъпвали така и че трябвало да те търсим. Така че тръгнахме да оглеждаме — ние двамата, — като използвахме светещата сфера, но той те откри пръв. Каза, че вижда инфрачервеното излъчване от топлината на твоето тяло под онова дърво и те докарахме тук.

— Защо да е било нелогично да се махна от колата? — попита Бейли с искрица негодувание.

— Не ми обясни, Илайджа. Защо не го попиташ? — Тя махна с ръка към Жискар.

— Жискар, какви са тия работи? — обърна се Бейли към него.

Безучастният поглед на Жискар мигом изчезна и очите му се фокусираха върху Бейли.

— Сметнах — отвърна роботът, — че напразно сте се изложили на бурята. Ако ни бяхте изчакали, щяхме да ви докараме тук по-бързо.

— Другите работи можеха да ме открият първи.

— Така и е станало — но вие сте ги отпратили, сър.

— Откъде знаеш?

— Около вратите от двете страни имаше много отпечатъци от стъпки на работи, сър, но вътре в аеромобила нямаше следи от влага, както би било в случай, че мокри ръце се бяха протягали, за да ви измъкнат. Реших, че не бихте излезли сам от аеромобила с цел да се присъедините към тях, сър. А след като сте ги отпратили, не е имало основания да се страхувате, че ще се върнат много бързо, защото са преследвали Данил — по вашата собствена преценка на положението,

— а не вас. Освен това, можехте да сте сигурен, че аз щях да се върна бързо.

— Разсъждавах точно по този начин — измърмори Бейли, — но реших, че може да има полза ако пообъркам малко конците. Направих така, както сметнах за най-добре. Пък и нали ти все пак ме откри.

— Да, сър.

— Но защо ме доведохте тук? — попита Бейли. — Щом сме били наблизко до имението на Гладиа, значи сме били също толкова близо, ако не и повече, и до имението на д-р Фастълф.

— Не съвсем, сър. Това място беше малко по-наблизко и аз прецених, съдейки по спешността на вашите нареждания, че всяка секунда е от значение за сигурността на Данил. Данил се съгласи с мен, макар че с голяма неохота се отдели от вас. След като дойдохме тук, сметнах, че бихте предпочели да ви доведем и вас, за да можете, ако пожелаете, да се уверите в безопасността на Данил.

Бейли кимна и дръпнато (все още се сърдеше по повод забележката за нелогичността на своята постъпка) каза:

— Добре си направил, Жискар.

— Ще искаш ли да се видиш спешно с д-р Фастълф, Илайджа? — попита го Гладиа. — Мога да го извикам тук. Или може да се свържеш с него тримерно.

Бейли се изтегна в стола. Можеше да си позволи да се съобрази със своите притъпени умствени процеси и с факта, че беше страшно уморен. Нямаше да има никаква полза да се среща сега с Фастълф.

— Не — отвърна Бейли. — Ще се видя с него утре след закуска. Имаме достатъчно време. А после мисля, че ще се видя и с онзи мъж, Келдън Амадирос, шефът на Института по роботика. И с висшия представител на властта — как го наричахте? Председателят. Предполагам, че *той* също ще присъства.

— Изглеждаш ужасно изморен, Илайджа — каза Гладиа. — Разбира се, тук ги няма онези микроорганизми — онези бактерии и вируси, — които ги имате на Земята, а и ти си измит, така че няма да се разболееш от нищо, но очевидно си уморен.

Бейли си помисли: „След всичко това никаква настинка? Никакъв грип? Никаква пневмония?“ В това отношение си струваше човек да е на Външните светове.

— Съгласен съм — рече той, — че съм уморен, но това може да се излекува с малко почивка.

— Гладен ли си? Време е за вечеря.

Бейли направи гримаса.

— Не ми се яде.

— Не съм сигурна, че това е разумно. Може би не ти се иска тежка вечеря, но какво ще кажеш за малко гореща супа? Ще ти се отрази добре.

На Бейли му се прииска да се засмее. Може и да беше соларианка, но в определени моменти се държеше съвсем като жена от Земята. Той подозираше, че това би се оказало така и с аврорианките. Има някои неща, върху които разликите в културата не оказват влияние.

— Имаш ли готова супа? — попита Бейли. — Не искам да ти създавам проблеми.

— Какви проблеми можеш да ми създадеш ти? Имам персонал — не много голям, както беше на Солария, но достатъчно, за да приготви набързо нещо не прекалено засукано. Стой си там и само ми кажи каква супа предпочиташ. Ще се погрижат за всичко.

Бейли не можа да устои.

— Пилешка супа?

— Разбира се. — После тя невинно добави — И аз щях да предложа същото — и то с повече месо, за да е по-хранителна.

Донесоха му купата с учудваща бързина.

— Ти няма ли да ядеш, Гладия? — учуди се Бейли.

— Вече ядох, докато те къпеха и обработвах.

— Обработвах?

— Само рутинните биохимични процедури, Илайджа. Доста беше пострадал физически и не искахме да се стига до усложнения. Яж, де!

Бейли приближи за проба една лъжица до устните си. Не беше лоша супата, макар че като всички останали храни на Аврора, имаше странен, прекалено пикантен вкус. Или може би беше приготвена с по-различни подправки от онези, с които беше свикнал Бейли.

Изведнъж той се сети за майка си — споменът нахлу рязко в неговото съзнание, от което тя му се стори по-млада дори от него

самия в момента. Бейли си спомни, как тя стоеше над главата му, когато той отказваше да си изяде „хубавата супа“.

Казваше му: „Хайде, Лайдж. Това е истинско пиле и е много скъпо. Дори и космолитите не ядат по-вкусни неща.“

Така си беше. Бейли се провикна към нея през годините: „Не ядат по-вкусни неща, мамо!“

Наистина! Ако можеше да се довери на своята памет и като вземеше предвид силата на младежките си вкусови усещания, пилешката супа на неговата майка — когато не му втръсваше от повторение — беше къде-къде по-добра.

Бейли сръбна още веднъж, после пак — и когато свърши, измърмори леко засрамено:

— Може ли още малко?

— Колкото искаш, Илайджа.

— Само малко.

Докато привършваше, Гладиа подхвана:

— Илайджа, тази среща утре сутринта...

— Да, Гладиа?

— Означава ли, че разследването ти е приключило? Знаеш ли какво се е случило с Джендър?

— Имам някаква идея по въпроса — предпазливо отвърна Бейли, — какво може да се е случило с Джендър. Но не мисля, че бих могъл да убедя когото и да било, че това е така.

— Тогава защо ще се събирате утре?

— Идеята не е моя, Гладиа. Тя принадлежи на Главния роботик Амадирос, който е против разследването и ще се опита да ме отпрати на Земята.

— Той ли е човъркал вашата кола и се е опитал да хване Данил, като е пратил роботите си?

— Мисля, че е той.

— Добре, не може ли да бъде разпитан, осъден и съответно наказан?

— Сигурно би могъл — язвително отбеляза Бейли, — ако нямаше един дребен проблем — не мога да го докажа.

— Значи, той може да направи всичко това, да се измъкне и в крайна сметка да спре разследването, така ли?

— Боя се, че има тази добра възможност. Както той самият казва, хората, които не разчитат на правосъдие, не се разочароват.

— Но той не трябва да успее. Ти не трябва да го оставиш да успее. Трябва да завършиш разследването и да откриеш истината.

Бейли въздъхна.

— Ами ако не мога да откроя истината? Или ако мога — но не мога да накарам хората да ме чуят?

— *Можеш* да откриеш истината. И *можеш* да накараш хората да те чуят.

— Твоята вяра в мен е трогателна, Гладиа. И все пак, щом правителството на Аврора иска да ме отпрати и нарежда разследването да бъде прекратено, не мога да направя нищо срещу това.

— Сигурно не ти се иска да се върнеш, без да си постигнал нищо.

— Разбира се, че не. По-лошо е, отколкото да не съм постигнал нищо, Гладиа. Ще се върна със съсипана кариера и с опропастено бъдеще за Земята.

— Тогава не им позволявай, Илайджа.

— Йосафате, Гладиа — възкликна Бейли, — ще се опитам да не им позволя, но не мога да повдигна цяла планета с голите си ръце. Не можеш да искаш от мен чудеса.

Гладиа кимна и свела поглед надолу, подпря с юмрук устата си — неподвижна, сякаш изгубена в своите мисли. Мина известно време, преди Бейли да забележи, че тя мълчаливо плаче.

68.

Бейли се изправи моментално и заобиколи масата. Разсеяно — и с известно раздражение — забеляза, че краката му трепереха, а мускулът на дясното му бедро нервно прескачаше.

— Гладиа — започна Бейли умолително, — не плачи.

— Не се притеснявай, Илайджа — прошепна тя. — Ще ми мине.

Бейли стоеше безпомощно отстрани, протегна ръка към нея, после нерешително я отдръпна.

— Няма да те докосвам — каза накрая той. — Не мисля, че така е по-добре, но...

— О, напротив. Напротив. Изобщо не харесвам тялото си, пък и няма да се заразя от теб. Не съм... същата, каквато бях преди.

Бейли протегна ръка и се докосна до нейния лакът. Погали го много леко и несръчно с върха на пръстите си.

— Ще направя каквото мога утре, Гладиа — рече той. — Ще се постарая да дам най-доброто, на което съм способен.

Гладиа стана и се обърна се към него.

— О, Илайджа — промълви тя.

Механично, без да си дава сметка какво точно върши, Бейли разтвори обятия. Гладиа, също така механично, се притисна към него. Той я прегърна, а тя зарови глава в гърдите му.

Бейли я прегръщаше толкова леко, колкото можеше, докато чакаше тя да се опомни, че се намира в обятията на един землянин. (Несъмнено, Гладиа е била в обятията на един хуманоиден робот, но той не е бил землянин.)

Тя подсмърчаше шумно и заговори през сълзи, с уста опряна наполовина в ризата на Бейли.

— Не е честно. Така е, защото съм соларианка. Никой не го интересува какво се е случило с Джендър. Нямах да е така, ако бях аврорианка. Всичко е въпрос на предразсъдъци и политика.

Бейли си помисли: „И космолитите са хора. Джеси щеше да каже същото, ако се намираше в подобно положение. А ако Гремионис

прегръщаше Гладиа, той щеше да каже точно същото, каквото бих казал в аз — ако знаех какво искам да кажа.“

— Не е съвсем така — каза накрая Бейли. — Сигурен съм, че д-р Фастълф се интересува какво се е случило с Джендър.

— Не. В действителност не е така. Той просто иска в Парламента да слушат него, а онзи Амадирос иска да слушат *него*, и всеки от тях двамата би изтъргувал Джендър, за да постигне своето.

— Обещавам ти, Гладиа, че аз няма да изтъргувам Джендър за нищо на света.

— Наистина ли? Ако ти кажат, че можеш да се върнеш на Земята, без кариерата ти да пострада и да има последствия за твоята планета, при условие, че забравиш всичко, свързано с Джендър, какво би направил?

— Няма смисъл да обсъждаме хипотетични ситуации, които едва ли биха се случили някога. Ако се откажа от случая с Джендър, те няма да ми дадат нищо в замяна. Просто ще се опитат да ме върнат обратно, без да направят нищо повече, освен че ще ме съсипят — мен и родната ми планета. Но ако зависеше от мен, щях да намеря човека, който е унищожил Джендър и щях да се погрижа да си получи заслуженото.

— Какво искаш да кажеш с това *ако* зависи от теб? Направи така, че наистина да зависи!

Бейли горчиво се усмихна.

— Ако си мислиш, че аврорианците не ти обръщат никакво внимание, защото си соларианка, представи си на колко по-малко би се надявала, ако си от Земята, както съм аз.

Той я притисна по-силно, забравил за своя земен произход, който току-що беше изтъкнал.

— Но ще се опитам, Гладиа. Няма смисъл да възлагаме напразни надежди, но и аз държа нещичко в ръцете си. Ще се опитам... — Гласът му замря.

— Все повтаряш, че ще се опиташ. — Но *как*? — Тя се отдръпна леко, колкото да може да го погледне в лицето.

— Ами, бих могъл... — объркано започна Бейли.

— Да намериш убиеца?

— Каквото и да е. Гладиа, моля те, трябва да седна.

Той протегна ръка към масата и се облегна.

— Какво има, Илайджа? — разтревожено попита Гладиа.

— Явно, че днес беше тежък ден, и мисля, че не съм се възстановил напълно.

— Тогава по-добре да си легнеш.

— Честно казано, Гладиа, много бих искал.

Тя се измъкна от ръцете му със загрижен вид и с лице, върху което нямаше повече място за сълзи. Вдигна ръка и направи бързо движение, при което моментално (както му се стори) го наобиколиха роботи.

Когато най-накрая се озова в леглото и последният робот беше излязъл, Бейли втренчи поглед в тъмното.

Не можеше да разбере дали навън все още вали, или дали бледи проблясъци от светкавиците все още сънливо разпръскваха своите последни искри, но беше сигурен, че не чува никакви гръмотевици.

Той пое дълбоко въздух и си помисли: „И какво обещах на Гладиа? Какво ще стане утре?“

Последно действие: Провал?

И докато се пренасяше в призрачния свят на сънищата, Бейли си спомни за онова невероятно озарение, което го беше споходило преди да заспи предната нощ.

69.

Беше се случило два пъти досега. Веднъж предната нощ, когато Бейли се унасяше в сън, както и сега, и веднъж по-рано същата вечер, когато изпадна в безсъзнание под дървото в бурята. И двата пъти се беше сецал за нещо, беше му се явявал някакъв проблясък, който разбулваше мистерията около разследването така, както светкавицата разбулваше мрака.

Но това беше траяло също толкова кратко, колкото и светкавицата.

Какво беше то?

Щеше ли да се появи пак?

Този път Бейли се опита съзнателно да го улови, да хване изплъзващата се истина. Или изплъзващата се илюзия? Дали това не представляваше просто бягство от разумните доводи на съзнанието, едно нахлуване на привлекателни щуротии, които не биха могли да бъдат анализирани адекватно в отсъствието на адекватно функциониращ разум?

Постепенно Бейли се отказа от търсенето. То — каквото и да беше — нямаше да се появи отново. Както не се появяваха еднорози в един свят, в който те не съществуваха.

По-лесно му беше да си мисли за Гладиа и за това, как се беше чувствала тя тази вечер. Бейли беше изпитал допира до копринената й блуза, под която обаче, беше почувствал нейните малки, изящни ръце и гладката кожа на тялото й.

Щеше ли да се осмели да я целуне, ако краката му не бяха се подкосили? Или може би това би било прекалено?

Бейли чу как дъхът му излиза с меко изхъркване и това го стресна, както винаги. Той се разсъни и се замисли отново за Гладиа. Сигурно преди да си тръгне... но не и ако не би могъл да направи нищо за нея в зам... Нямаше ли това да е един вид отплата за ус... Отново чу мекото хъркане, но този път не му обърна внимание.

Гладиа... Никога не беше допускал, че ще я види пак... камо ли да я докосне... камо ли да я прегърне... прегърне...

Не разбра кога премина от своите мисли в съня.

Държеше я отново в ръце, както преди... Но тя нямаше блуза... и кожата ѝ беше топла и мека... ръцете му се плъзнаха бавно надолу по нейните рамена и по скритите очертания на ребрата ѝ...

В това имаше нещо прекалено реално. Всичките му сетива се бяха напрегнали. Той долавяше дъха на нейната коса, а устните му вкусуваха слабо, съвсем слабо солената ѝ кожа. Те двамата като че ли не бяха вече изправени. Дали не си бяха легнали или може би лежаха още от самото начало? И какво беше станало с осветлението?

Бейли усети дюшека под себе си, одеалото отгоре... тъмнина... но тя все още беше в ръцете му и нейното тяло беше съвсем голо.

Шокът го накара да се събуди.

— Гладиа?

Възходяща интонация... не беше за вярване...

— Шшт, Илайджа. — Тя опря нежно пръстите на едната си ръка върху неговите устни. — Не казвай нищо.

Със същия успех можеше да му каже да спре ударите на сърцето си.

— Какво правиш?

— Не знаеш ли какво правя? При теб съм в леглото.

— Но защо?

— Защото така искам. — Тялото ѝ се отърка в неговото.

Гладиа прищипа нощницата му в горния край и шевът, на който тя се крепеше, се разпори.

— Не мърдай, Илайджа. Изморен си и не искам да се напругаш за нищо повече.

Илайджа усети, че го облива топла вълна. Реши да не се съпротивлява на Гладиа.

— Не съм чак *толкова* уморен, Гладиа — каза той.

— Не — остро отсече тя. — Отпусни се! Искам да се отпуснеш. Не мърдай.

Устата ѝ се прилепи към неговата, сякаш да го накара да млъкне. Бейли се отпусна и през ума му мина мисълта, че всъщност той следваше чужди нареждания, че *беше* уморен и че по-скоро искаше да му го направят, отколкото той да го прави. После, пламнал от срам, си даде сметка, че всъщност се опитва да намали своята вина. („Нищо не можех да направя“ — чу сам да се оправдава. — „Тя ме накара.“)

Йосафате, какъв страхливец беше! Колко непоносимо унизително беше!

Но тези мисли бързо се стопиха. Във въздуха сякаш се носеше тиха музика. В стаята стана по-топло. Одеалото беше изчезнало, нощницата му — също. Бейли почувства как главата му се зарови в люлката на нейните ръце и той се притисна към нещо меко.

По нейното положение той осъзна с неподправена изненада, че мекото нещо беше лявата ѝ гърда, чието зърно сочеше право към устните му.

Тя припяваше леко на музиката — сънливо-жизнерадостна мелодия, която не му беше позната.

Гладиа се поклащаше нежно напред-назад и с върха на пръстите си леко подраскваше брадичката и врата му. Бейли се отпусна доволен, че не трябва да върши нищо, че оставя на нея да подхване и изпълни всяко едно действие. Не се съпротивяваше, когато тя размърда ръцете му и Бейли ги оставяше да си стоят там, където ги сложеше тя.

Не правеше нищо и когато отвърщаше със засилваща се възбуда, която достигна връхната си точка, това беше само защото не можеше да постъпи другояче.

Тя изглеждаше неизтощима и той не искаше да я спира. Освен сладострастието от сексуалното общуване, Бейли изпита отново същото онова чувство за пълен разкош, породено от неговата детинска бездейственост, докато го къпеха.

В крайна сметка, той не можеше повече да издържа, а и тя сякаш не можеше да направи нещо повече. Гладиа легна до него с глава, пъхната между лявото рамо и гърдите му. Лявата ѝ ръка се беше отпуснала върху неговите гърди, пръстите ѝ галеха нежно късите му, извити косъмчета.

На Бейли му се стори, че тя измърмори:

— Благодаря ти... Благодаря ти...

„За какво ли?“ — зачуди се той.

Бейли вече едва усещаше нейното присъствие, след този изцяло безметежен край на тежкия ден, който му подежда също толкова упоително, колкото би го направил и легендарният непентес^[1]. Бейли пропадеше, сякаш пръстите му се бяха отпуснали от ръба на скалата на грубата реалност и той потъваше... потъваше... през пухкавите облаци

на плътната завеса на съня към бавно люшкация се океан на сънищата.

И ето че в този момент, онова, което той не беше успял да извика, дойде само. За трети път завесата се повдигна и всички събития, откакто беше напуснал Земята, изплуваха пред него с болезнена яркост. Отново всичко му стана ясно. Той се помъчи да заговори, да чуе думите, които очакваше да чуе, да ги задържи и да ги направи част от своите мисловни процеси, но макар и да се вкопчваше в тях с всяка нишка на съзнанието си, те му се изплъзнаха и повече не се върнаха.

Неговият втори ден на Аврора завърши много подобно на първия — поне в това отношение.

[1] Питие на забравата (гр. митол.). — Б.пр. ↑

17
ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ

70.

Когато Бейли отвори очи, видя през прозорците да нахлува слънчева светлина. Той я посрещна с радост. За негова собствена полусъзнана изненада, той я посрещна с радост.

Тя означаваше, че бурята е отминала. Всъщност, човек трудно можеше да повярва, че изобщо е имало буря. Слънчевата светлина — разглеждана като алтернатива на равномерното, меко, топло и регулирано осветление в Градовете — можеше да се нарече единствено остра и несигурна. Но в сравнение с бурята беше същински рай. „Всичко“ — помисли си Бейли — „е относително“ и разбра, че повече никога нямаше да гледа на слънчевата светлина като на абсолютно зло.

— Колега Илайджа? — Данил стоеше в единия край на леглото. Малко зад него се виждаше Жискар.

Продълговатото лице на Бейли се разтегли като никога в доволно-щастлива усмивка. Той протегна към тях ръце, по една към всеки.

— Йосафате, момчета — за момента въобще не се сети за несъответствието в обръщението, — когато ви видях последния път двамата заедно, изобщо не бях сигурен, дали ще ви видя отново.

— Едва ли — меко каза Данил — някой от нас би пострадал при каквито и да било обстоятелства.

— На тая слънчева светлина съм съгласен — отвърна Бейли. — Но снощи мислех, че бурята ще ме довърши и бях сигурен, че ти си в смъртна опасност, Данил. Дори смятах, че и Жискар може донякъде да пострада, ако се опита да ме защити, когато всичко беше против нас. Мелодраматично, признавам, но не бях много на себе си, нали разбирате.

— Разбрахме, сър — намеси се Жискар. — Поради което ни беше толкова трудно да ви оставим, въпреки вашата изрична заповед. Надяваме се, че това не се е превърнало в източник на недоволство за вас в момента.

— Ни най-малко, Жискар.

— Освен това — добави Данил, — знаем, че за вас са се погрижили добре, след като ние ви оставихме.

Едва сега Бейли си спомни събитията от предната нощ.

Гладиа!

Той се огледа силно озадачен. Тя не беше в стаята. Дали не си беше въобразил...

Не, разбира се, че не. Това би било невъзможно.

После изгледа Данил накриво, като че ли го подозираше в задни мисли от сладострастен характер.

Но не, това също би било невъзможно. Един робот, колкото и да беше хуманоиден, не можеше да бъде направен така, че да изпитва сладострастна наслада от косвени намеци.

— *Твърде* добре се погрижиха — рече Бейли. — Но в момента имам нужда да посетя Личната.

— Тук сме, сър — обясни Жискар, — за да ви напътстваме и да ви помагаме тази сутрин. Мис Гладиа реши, че ще се чувствате по-добре в наше присъствие, отколкото в присъствието на който и да било от нейния персонал. Тя подчерта, че не бива да ви лишаваме от нищо, което би допринесло за вашето удобство.

Бейли подозрително ги изгледа.

— Докъде ви е наредила да стигнете? Вече се чувствам съвсем добре, така че не се налага някой да ме къпе и изсушава. Мога сам да се погрижа за себе си. Надявам се, че тя е наясно с това.

— Няма защо да се притеснявате, колега Илайджа — успокои го Данил с онази тънка усмивка (както се стори на Бейли), която беше характерен признак за дълбока привързаност при човешките същества. — Ние сме тук просто за да се погрижим за вашето удобство. Ако независимо кога, решите, че ще се чувствате най-добре насаме, ние ще ви изчакаме на подobaващо разстояние.

— В такъв случай, Данил, всичко е наред. — Бейли се измъкна от леглото. Зарадва се като видя, че се държи съвсем стабилно на краката си. Почивката през нощта и специалните процедури (каквито и да бяха те) непосредствено след като го доведоха тук, бяха постигнали чудеса. А също и Гладиа.

71.

Все още гол и дотолкова мокър след душа, че да се чувства напълно освежен, Бейли огледа критично резултатите, след като вчеса косата си. Щеше да е съвсем естествено да закуси с Гладиа, но той не беше сигурен как щяха да го посрещнат. Може би щеше да бъде най-добре, ако се държи така, сякаш нищо не се беше случило, а после щеше да прецени нещата по нейното отношение. Помисли си, неясно защо, че щеше да му е от полза, ако изглежда прилично добре на външен вид — ако това беше в границите на възможното. Той направи гримаса на отвращение при вида на своето отражение в огледалото.

— Данил! — извика той.

— Да, колега Илайджа.

Бейли продължи да говори, докато търкаше зъбите си с паста:

— Май са нови тези дрехи, дето ги носиш.

— Не са мои, колега Илайджа. Били са на приятеля Джендър.

Веждите на Бейли подскочиха.

— Тя ти е дала дрехите на Джендър?

— Мис Гладиа не искаше да стоя необлечен, докато чакам прогизналите си от бурята неща да бъдат изпрани и изсушени. Те вече са готови, но мис Гладиа каза, че мога да задържа тези.

— Кога ти каза това?

— Тази сутрин, колега Илайджа.

— Значи е будна?

— Така е. А вие ще се присъедините към нея на закуска, след като се пригответе.

Бейли присви устни. Странно, но в момента се безпокоеше много повече от срещата си с Гладиа, отколкото с Председателя. Работата с Председателя, беше в края на краищата, в ръцете на Съдбата. Бейли си беше избрал стратегия, която или щеше да се окаже печеливша, или не. Колкото до Гладиа — тук той просто нямаше никаква стратегия.

Е, ще трябва просто да се срещне с нея.

Помъчи се гласът му да прозвучи възможно най-безгрижно и безразлично и попита:

— А как се чувства мис Гладиа тази сутрин?

— Изглежда добре — отвърна Данил.

— Развеселена? Депресирана?

Данил се поколеба.

— Трудно е да се прецени вътрешното състояние на човешките същества. В нейното поведение няма нищо, което да издава вътрешен безпорядък.

Бейли хвърли бърз поглед към Данил и се зачуди отново, дали той не намекваше за събитията от последната нощ. Но отново отхвърли подобна възможност.

Нямаше смисъл да изучава изражението на Данил. Човек не можеше да разгадаете мислите на един робот по вида му, защото нямаше такива мисли в човешкия смисъл на думата.

Бейли се върна в спалнята и погледна дрехите, които бяха приготвени за него. Заразглежда ги замислено и се зачуди, дали ще успее да ги облече без да обърка нещо и без да му се наложи да търси помощта на роботите. Бурята и нощта бяха отминали и той искаше да се загърне отново в мантията на зрелостта и независимостта.

— Какво е това? — попита Бейли и повдигна в ръката си някаква дълга лента, изпъстрена с причудливо оцветени арабески.

— Това е лента за туника — обясни Данил. — Чисто декоративна. Минава през лявото рамо и се връзва от дясната страна на кръста. Представлява традиционно облекло за закуска на някои Външни светове, но не е много популярна на Аврора.

— Тогава защо да я слагам?

— Мис Гладиа реши, че ще ви стои добре, колега Илайджа. Начинът на връзване е доста сложен и ще се радвам, ако мога да ви помогна.

„Йосафате“ — помисли си Бейли жално, — „тя иска да изглеждам добре. Какво ли е намислила?“

По-добре беше да не мисли за това!

— Няма значение — рече той. — Ще мина с една проста фльонга. Но виж какво, Данил, след закуска ще трябва да отида при Фастълф, където ще се срещна с него, с Амадирос и с Председателя на Парламента. Не знам дали ще присъстват и други.

— Да, колега Илайджа. Известно ми е. Не мисля, че ще има други хора.

— Добре тогава — започна Бейли, докато бавно обличаше бельото си, за да не обърка нещо и да не се налага да търси Данил за помощ, — кажи ми за този Председател. От прочетеното на кораба разбрах, че на Аврора той олицетворява в най-голяма степен изпълнителната власт, но от същото място разбрах, че статутът му е чисто представителен. Доколкото разбирам, той няма никаква реална власт.

— Боя се, колега Илайджа... — отвърна Данил.

— Сър — прекъсна го Жискар, — аз съм по-наясно с политическото положение на Аврора, отколкото приятелят ми Данил. В работна изправност съм от по-дълго време. Бихте ли искали аз да ви отговоря на въпроса?

— Ами, разбира се, Жискар. Давай.

— Когато в началото била разработена системата на управление на Аврора, сър — започна Жискар с поучителен тон, сякаш вътре в него някакво информационно кълбо бавно и методично се размотаваше, — е било решено фигурата, олицетворяваща изпълнителната власт, да има чисто представителни функции — да посреща официални лица от други планети, да открива и да председателства всички заседания на Парламента и да гласува само в случай на равенство на гласовете за и против. След Полемиката за Реките, обаче...

— Да, четох нещо за това — вметна Бейли. Ставаше дума за един особено скучен епизод от историята на Аврора, в който непреодолимите противоречия по въпроса за правилното разпределение на хидроелектрическите мощности доведо нещата като никога до ръба на гражданската война. — Няма нужда да изпадаш в подробности.

— Да, сър — съгласи се Жискар. — След Полемиката за Реките обаче, се стигнало до общо споразумение никога занапред да не се допуска подобни спорове да застрашават благоденствието на аврорианското общество. Затова станало обичайна практика всички диспути да се решават мирно и в тесен кръг извън Парламента. Гласуването, в крайна сметка, протича по споразумение, така че винаги има преобладаващо мнозинство на едната или другата страна. Ключовата фигура в уреждането на спорните въпроси е Председателят на Парламента. Смята се, че той стои над всички ежби, и се задържа на

власт — която макар на теория да е нулева, на практика е значителна — докато това е така. Ето защо Председателят ревностно пази своята обективност. Обикновено именно той взима решенията, които уреждат всякакви спорове в полза на едните или на другите.

— Искаш да кажеш — каза Бейли, — че Председателят ще изслуша първо мен, Фастълф и Амадирос и чак след това ще вземе решение, така ли?

— Вероятно. От друга страна, сър, това може да не му е достатъчно и той може да поиска още показания, време за още размисъл — или и двете.

— Ами ако Председателят вземе решение, Амадирос ще се подчини ли, ако то не е в негова полза — или Фастълф, ако то е срещу него?

— Това не е абсолютно задължително. Винаги ще има несъгласни с решението на Председателя, а както д-р Амадирос, така и д-р Фастълф са непреклонни и упорити — ако се съди по техните постъпки. Но болшинството в Парламента ще се съгласят с Председателя, каквото и да реши той. Д-р Фастълф или д-р Амадирос — в зависимост от това, против кого от тях ще бъде насочено решението на Председателя — със сигурност ще се причислят към малцинството, когато дойде време за гласуване.

— Това сигурно ли е, Жискар?

— Почти напълно. Обикновено мандатът на Председателя трае тридесет години, като е възможно да го преизберат за още толкова. Ако обаче, резултатът от гласуването не е в подкрепа на неговото решение, той ще трябва да подаде оставка и ще настъпи правителствена криза, която ще трае дотогава, докато Парламентът намери друг Председател в условията на остри вътрешни противоречия. Малцина депутати са склонни да рискуват подобно нещо и вероятността болшинството да гласуват против Председателя — при заплахата от подобни последици — е почти нулева.

— Тогава — тъжно констатира Бейли — всичко зависи от тазсутрешната среща.

— Много е вероятно.

— Благодаря ти, Жискар.

Бейли мрачно подреждаше и пренареждаше мислите си. Изглежда имаше надежда, но той не знаеше нито какво щеше да каже

Амадиро, нито какво представляваше Председателят. Амадиро беше инициаторът на срещата; *той* сигурно се чувстваше уверен и сигурен в себе си.

В този миг Бейли си спомни, че когато заспиваше с Гладиа в своите обятия, той отново беше видял — или си беше помислил, че вижда — или си беше въобразил, че вижда — логиката във всички събития на Аврора. Всичко му се беше сторило ясно — очевидно — сигурно. И отново, за трети път, всичко се беше изпарило, сякаш никога не е било.

А с тази мисъл сякаш се изпариха и неговите надежди.

Данил отведе Бейли в стаята, където щяха да закусват, която изглеждаше по-интимна от обикновена трапезария. Беше малка и с проста подредба, която се състоеше от една маса и два стола, а когато Данил се оттегли, той не застана в ниша. Всъщност, нямаше никакви ниши и за момент Бейли се оказа сам — напълно сам — в стаята.

Сигурен беше, че на практика това не е така. Роботите биха се появили в момента, в който ги повикаше. И все пак, стаята беше за двама — стая за „без работи“ — стая (Бейли се поколеба при тази мисъл) за любовници.

На масата имаше две купчинки с палачинкоподобни неща, които не миришеха като палачинки, но миришеха хубаво. До тях бяха сложени две съдинки с нещо, което приличаше на разтопено масло (но може и да не беше). Имаше и чайник с горещото питие (Бейли го беше опитал, но не го хареса особено), което заместваше кафето.

Гладиа влезе, облечена доста официално. Косата ѝ блестеше, сякаш беше току-що фризирана. Тя спря за момент и на лицето ѝ се появи лека усмивка.

— Илайджа?

Бейли, леко стреснат от нейното внезапно появяване, скочи на крака.

— Как си, Гладиа? — попита той със слабо заекване.

Тя не обърна внимание на въпроса му. Имаше радостен и безгрижен вид.

— Ако се притесняваш, че Данил не е тук — каза тя, — по-добре недей. Той е в пълна безопасност и нищо няма да му се случи. Колкото до нас... — Тя се приближи към него и бавно протегна ръка към бузата му, както беше направила тогава, много отдавна на Солария.

Гладиа леко се засмя.

— Тогава това беше всичко, което направих, спомняш ли си Илайджа?

Илайджа мълчаливо кимна.

— Добре ли спа, Илайджа? Седни, скъпи.

Бейли седна.

— Много добре. Благодаря ти, Гладиа. — Той се поколеба преди да реши да не ѝ отвърща със същото обръщение.

— Няма нужда да ми благодариш на мен — каза тя. — От седмици не съм спала толкова добре и това нямаше да е така, ако не се бях измъкнала от леглото, след като се убедих, че си захъркал. Ако бях останала — както ми се щеше — щях да ти преча и *ти* нямаше да можеш да си починеш.

Бейли усети, че трябва да прояви галантност.

— Има някои неща, които са по-важни от п-почивката, Гладиа — каза той, но толкова формално, че тя се изсмя отново.

— Бедният Илайджа — възкликна Гладиа. — Ти си смутен.

Фактът, че беше разкрит, го смути още повече. Бейли очакваше разкаяние, отвращение, срам, престорено безразличие, сълзи — всичко друго, но не и открито еротичната линия на поведение, която тя възприе.

— Добре де, не го приемай толкова навътре — продължи тя. — Гладен си. Снощи почти не хапна. Натъпчи се с малко калории и ще се почувстваш по-предразположен.

Бейли изгледа подозрително палачинките, които не бяха палачинки.

— О! — сепна се Гладиа. — Сигурно никога не си ги виждал. Това са солариански деликатеси. Пачинки! Трябваше да препрограмирам главния си готвач, за да успее да ги направи както трябва. Преди всичко, трябва да се направят от вносно соларианско зърно. С аврорианските разновидности не става. И освен това са пълнени. Всъщност, могат да се направят с хиляда различни пълнежа, но този ми е най-любимият и *знам*, че и на теб ще ти хареса. Няма да ти казвам от какво е, освен че в него има пюре от кестени и малко мед, но по-добре го опитай и ми кажи какво мислиш. Можеш да ги ядеш с пръсти, но внимавай като отхапваш.

Тя си взе една, хвана я изискано с палеца на едната си ръка и средния пръст на другата, после бавно отхапа малко парче и си близна от златистата полу-течност, която излезе отвътре.

Бейли се опита да я изимитира. Пачинката беше твърда и немного гореща. Той предпазливо пъкна единия ѝ край в устата си, но

не можа да я отхапе. Напрегна мускулите си повечко, пачинката се строши и съдържанието ѝ се разтече по ръцете му.

— Захапа прекалено много и прекалено силно — отбеляза Гладиа и се втурна към него с кърпичка в ръцете си. — Сега я оближи. Никой не яде пачинките без да се цапа. Няма такова нещо. Трябва да се омажеш хубаво с нея. В идеалния случай, трябва да се яде, когато си чисто гол. После човек се изкъпва.

Бейли колебливо си близна и изражението му заговори само за себе си.

— Харесва ти, нали? — попита Гладиа?

— Прекрасно е — отвърна Бейли и задъвка бавно и внимателно. Пачинката не беше прекалено сладка, тя сякаш омекна и се стопи в устата му. Почти не му се налагаше да преглъща.

Той изяде три пачинки, но се стесняваше да си поиска още. Облиза пръсти без да бърза, като старателно избегна употребата на кърпичката, защото не искаше в този неодушевен предмет да се изгуби нито капчица от вкусното нещо.

— Потопи си пръстите и ръцете в очистителя, Илайджа — подкани го тя и му показа. „Разтопеното масло“ очевидно представляваше купичка за изплакване.

Бейли направи така, както му показаха, после си изсуши ръцете. Помириса ги, но те нямаха и следа от никакъв мирис.

— Притесняваш ли се за снощи, Илайджа? — попита Гладиа. — Това ли е всичко, което чувстваш?

„Какво да каже човек?“ — зачуди се Бейли.

Накрая кимна с глава.

— Боя се, че да, Гладиа. Това не е всичко, което чувствам, но съм притеснен. Помисли си само. Аз съм землянин и ти го знаеш, но за момента го потискаш и „землянин“ означава за теб само една трисричкова дума. Снощи ти стана жал за мен, загрижи се за моите проблеми, свързани с бурята, държеше се с мен както би се държала с едно дете и — от съчувствие, породено вероятно от уязвимостта ти след твоята собствена загуба — дойде при мен. Но това чувство ще си отиде — учуден съм, че още не си е отишло — и тогава ще си спомниш, че аз съм землянин и ще се почувстваш засрамена, унижена и осквернена. Ще ме намразиш заради онова, което съм ти сторил, а аз не искам да ме мразят. Не искам да ме мразят, Гладиа. — (Ако

изглеждаше толкова нещастен, колкото и се чувстваше, тогава наистина трябваше да изглежда много нещастен.)

Сигурно тя си беше помислила същото, защото се протегна към него и го погали по ръката.

— Няма да те намразя, Илайджа. И защо? Не си ми сторил нищо, за което бих имала нещо против. Аз ти го сторих и ще съм доволна до края на живота си, че го направих. Ти ме освободи с едно докосване преди две години, Илайджа, а снощи ме освободи отново. Преди две години аз трябваше да разбера, че мога да изпитам желание — а снощи трябваше да разбера, че мога да изпитам желание *отново* след Джендър. Илайджа — остани с мен. Би било...

Той я сръза със сериозен тон.

— Как ще стане това, Гладиа? Трябва да се върна на моята планета. Там си имам свои отговорности и задачи и ти не можеш да дойдеш с мен. Не можеш да живееш така, както се живее на Земята. Ще умреш от земните болести — ако тълпите и затвореното пространство не те погубят преди това. Сигурно разбираш.

— Разбирам за Земята — въздъхна Гладиа, — но сигурно няма да се наложи да тръгнеш веднага.

— Още преди края на тази сутрин Председателят може да ми нареди да напусна планетата.

— Няма — възрази енергично Гладиа. — Няма да се оставиш. А в противен случай бихме могли да отидем на някой друг Външен свят. Можем да си изберем измежду цяла дузина. Толкова ли много означава за теб Земята, че не би живял никъде другаде?

— Бих могъл да се извъртя — отвърна Бейли, — като изтъкна, че никой Външен свят не би ми позволил да се заселя на него завинаги — и ти го знаеш много добре. По-важното е обаче, че дори и някой от Външните светове да *би* ме приел, Земята означава за мен толкова много, че бих се върнал обратно на нея. Дори ако това означава да се разделя с теб.

— И никога да не посетиш отново Аврора? Никога повече да не ме видиш?

— Бих искал да те видя пак, ако това е възможно — каза Бейли с искрено желание. — Пак и пак, повярвай ми. Но каква полза има да го казвам? Знаеш, че няма шансове да ме поканят отново. И знаеш, че не мога да се върна без покана.

— Не искам да повярвам, че това е така, Илайджа — приглушено промълви Гладиа.

— Гладиа — рече Бейли, — недей да си причиняваш болка. Между нас стана нещо прекрасно, но ще ти се случат и други прекрасни неща — много, най-различни, но не и *същите* като това. Мисли си за тях.

Тя мълчеше.

— Гладиа — настоятелно попита той, — необходимо ли е някой да разбере какво се случи между нас?

Тя вдигна към него поглед, изпълнен с болка.

— *Толкова* ли се срамуваш?

— Не от това, което се случи. Но въпреки, че не се срамувам, последствията може да са крайно неприятни. Ще коментират случилото се. Благодарение на онази омразна хипервълнова драматизация, която представи изопачено нашите взаимоотношения, ние сме сензация. Земянинът и соларианката. Ако се появи и най-малкият повод за съмнение, че между нас има... любов, това ще стигне до Земята със скоростта на хиперпространствен скок.

Гладиа повдигна високомерно вежди.

— И на Земята ще сметнат, че си се принизил? Че си се ангажирал сексуално с някой, който е под твоето ниво?

— Не, разбира се, че не — неловко отрече Бейли, макар и да знаеше, че точно така щяха да си помислят милиарди земляни. — Не ти ли е хрумвало, че и жена ми ще разбере за това? Аз съм женен.

— И ако разбере? Какво от това?

Бейли пое дълбоко въздух.

— Ти не разбираш. На Земята не е като на Външните светове. В нашата история е имало периоди, когато не е имало ограничения в секса, поне в някои места и за някои класи. Но сега не сме в такъв период. Земяните живеят натъпкани един до друг и за да се опази институцията на брака и семейството при тези условия, се налага спазването на пуританска етика.

— Имаш предвид, че всеки има само един партньор и не повече?

— Не — призна Бейли. — Честно казано това не е така. Но се внимава да не се разчува много за отклоненията, така че всеки да може... да може...

— Да се преструва, че нищо не знае?

— Ами, да, но в този случай...

— Всичко би било толкова явно, че никой не би могъл да се престори, че не знае — и твоята жена ще ти се ядоса и ще те удари.

— Не, няма да ме удари, но ще се срамува, което е по-лошо. Аз също ще се срамувам, и моят син също. Това ще се отрази зле на моето социално положение и... Гладиа, след като не разбираш, значи просто не разбираш, но обещавай ми, че няма да говориш открито за това, както биха направили аврорианците. — Той усети, че се показва в твърде неблагоприятна светлина.

— Нямам намерение да ти се натрапвам, Илайджа — замислено му отвърна Гладиа. — Ти беше толкова мил с мен. Не бих искала аз да се отнеса зле към теб, но... — тя разпери безпомощно ръце настрани — вашите земни нрави са толкова абсурдни.

— Несъмнено. Но аз трябва да се съобразявам с тях — както и ти е трябвало да се съобразяваш със соларианските.

— Да. — Лицето ѝ помръкна при този спомен. После добави — Прости ми, Илайджа. Честно, наистина съжалявам. Искам нещо, което не мога да имам, и си го изкарвам на теб.

— Няма значение.

— Не, има значение. Моля те, Илайджа, трябва да ти обясня нещо. Не мисля, че разбираш какво точно се случи снощи. Ще се притесниш ли още повече, ако ти обясня?

Бейли се чудеше как ли би се почувствала Джеси и какво ли би направила, ако можеше да чуе този разговор. Той си даваше прекрасно сметка, че би трябвало да насочи своите мисли към срещата с Председателя, която се очертаваше в най-близкото бъдеще, а не към личната си съпружеска дилема. Би трябвало да мисли за опасността, която грози Земята, а не неговата жена, но на практика той мислеше за Джеси.

— Вероятно ще се притесня — отвърна Бейли, — но въпреки това, обясни ми.

Гладиа премести стола си, като се въздържа да повика някой робот от своя персонал да го направи вместо нея. Бейли чакаше изнервено, без да предложи услугите си.

Тя сложи стола непосредствено срещу неговия, така че когато седна, гледаше право към Бейли. Протегна малката си ръка и хвана неговата. Бейли усети как неговата ръка стисна нейната.

— Виждаш ли — започна тя, — вече не се боя от контакта. Вече преодолях етапа, когато единственото нещо, което можех да направя, беше да се допра до твоята буза за миг.

— Може би, Гладиа, но това не ти действа по онзи начин, както онова докосване тогава, нали?

Тя кимна.

— Не, не ми действа така, но все пак ми харесва. Всъщност мисля, че това е напредък. Фактът, че в рамките на един единствен миг на докосване усетих как всичко в мен се преобръща, показва колко ненормално съм живяла дотогава и колко дълго е продължило това. Сега нещата стоят далеч по-добре. Мога ли да ти обясня защо? Казаното дотук е само встъпление.

— Обясни ми.

— Бих искала да сме в леглото и да е тъмно. Щях да говоря по-свободно.

— Седим и е светло, Гладиа, но аз те слушам.

— Да. На Солария, Илайджа, не можеше да се говори за секс. Знаеш това.

— Да, знам.

— Не съм го изживявала в истинския смисъл на думата. По няколко повода — само няколко — съпругът ми се е доближавал до мен. Няма да ти описвам подробности, но ще ми повярваш, ако ти кажа, че беше по-лошо, отколкото нищо.

— Вярвам ти.

— Но аз знаех за секса. Чела бях някои неща. Понякога ги обсъждах с други жени, но те всички се преструваха, че сексът е просто едно е омразно задължение, което е неминуемо за соларианците. Ако имаха толкова деца, колкото позволяваше тяхната квота, те казваха, че били щастливи, защото повече нямало да им се налага да прибегват до секса.

— Ти вярваше ли им?

— Разбира се, че им вярвах. Никога не бях чувала нищо друго, а малкото несолариански описания, които бях чела, официално минаваха за силно изопачение. И на това вярвах. Съпругът ми намери някои от книгите, които четях, нарече ги порнография, след което ги унищожи. И после, нали разбираш, хората могат да се принудят да вярват в каквото и да било. Мисля, че соларианките си вярваха на онова, което

говореха, и наистина се *отвращаваха* от секса. Те определено изглеждаха съвсем искрени, което ме караше да си мисля, че нещо с мен не беше наред, защото изпитвах нещо като любопитство — странно чувство, което не можех да разбера.

— По онова време не си използвала роботи, за да се облекчиш, нали?

— Не, не ми е хрумвало. Нито пък какъвто и да било друг неодушевен предмет. От време на време се носеха слухове за такива неща, но съпроводени с толкова ужас — или привиден ужас, — че никога не бих и *помислила* да направя подобно нещо. Разбира се, понякога сънувах разни неща, които като се замисля сега, трябва да са били наченки на оргазъм и ме будеха нощем. Не ги разбирах и естествено никога не се осмелявах да говоря за тях. Всъщност, ужасно се срамувах. Даже още по-лошо, плашеше ме удоволствието, което ми доставяха те. А после разбира се, дойдох на Аврора.

— Разказа ми за това. Сексът с аврорианците не те е задоволил.

— Да. Накара ме да си мисля, че в крайна сметка соларианците са имали право. Сексът изобщо не беше като в моите сънища. Чак когато се появи Джендър разбрах. На Аврора няма секс; има, има... хореография. Всяка една стъпка се диктува от модата — от начина, по който те приближават, до момента, в който си отиват. Няма нищо неочаквано, нищо спонтанно. На Солария нищо не се даваше и нищо не се взимаше, понеже там почти няма секс. А на Аврора сексът е толкова стилизиран, че в крайна сметка също нищо не се дава или взима. Разбираш ли ме?

— Не съм сигурен, Гладиа, след като никога не съм правил секс с аврорианка, нито пък съм бил аврорианец. Но няма нужда да ми обясняваш. Имам бегла представа за онова, което имаш предвид.

— Ужасно си притеснен, нали?

— Не и дотам, че да не мога да те слушам.

— И тогава срещнах Джендър и се научих да го използвам. Той не беше аврорианец. Единствената му цел, *единствената* му възможна цел, беше да ми достави удоволствие. Той даваше, а аз взимах, и за първи път разбрах какво представлява сексът. Разбираш ли *това*? Можеш ли да си представиш какво означава изведнъж да ти стане ясно, че не си луд, объркан, или извратен, или просто не наред — а да разбереш, че си жена и имаш партньор в секса, който те задоволява?

— Мисля, че мога да си го представя.

— И после, след толкова кратко време да ми отнемат всичко. Мислех... мислех... че е дошъл краят. Бях обречена. Никога повече, за векове наред живот, нямаше да имам отново истински сексуални отношения. Да не съм започвала никога — и после въобще никога да не ми се е случвало — това би било ужасно. Но да ми се случи обратно на всичките ми очаквания и да го имам, а после изведнъж да го загубя и да се върна към нищото — *това* беше непоносимо. Сега разбираш ли колко важно беше всичко снощи?

— Но защо аз, Гладиа? Защо не някой друг?

— Не, Илайджа, *трябваше* да си ти. Дойдохме и те намерихме — аз и Жискар. Ти беше безпомощен. Истински безпомощен. Не беше в безсъзнание, но не владееше тялото си. Трябваше да те вдигнем, да те пренесем и да те сложим в колата. Аз бях там, когато те стоплиха и те обработиха, изкъпаха и изсушиха — безпомощен през цялото това време. Роботите свършиха всичко изключително добре, цялото им внимание беше насочено към това, да се грижат за теб и да не позволят да пострадаш, но всъщност те изобщо нищо не чувстваха. Аз от друга страна, наблюдавах и *чувствах*.

Бейли провеси глава, скърцайки със зъби при мисълта за своята отявлена безпомощност. Той й се беше наслаждавал тогава, но сега изпитваше единствено позорен срам, че са го видели при такива обстоятелства.

Тя продължи.

— Исках аз да направя всичко това за теб. Яд ме беше, че роботите запазват за себе си правото да бъдат мили с теб — и да дават. И когато си представих, как го правя, почувствах нарастваща сексуална възбуда, нещо, което не бях изпитвала откакто Джендър умря. Тогава ми хрумна, че в единствените ми успешни сексуални опити, онова, което правех, беше да взимам. Джендър ми даваше всичко, което пожелаех, но той никога не взимаше. Не беше способен да взима, защото единственото удоволствие за него беше да доставя удоволствие на мен. И никога не ми беше хрумвало да давам, защото съм отгледана от работи и знаех, че те не могат да взимат.

Но докато те наблюдавах, осъзнах, че знам само едната половина за секса и отчаяно поисках да изпитам и другата. После, когато седеше на масата с мен, когато ядеше горещата супа, ми се стори, че си се

оправил, че си силен. Беше достатъчно силен, за да ме утешиш, а понеже бях изпитала онова чувство към теб, докато те къпеха, аз вече не се страхувах, че си от Земята. Прииска ми се да ме прегърнеш. *Исках* го. Но даже когато ти ме притисна, изпитах някакво чувство на загуба, защото отново взимах, а не давах.

Тогава ти ми каза: „Гладиа, моля те, трябва да седна.“ О, Илайджа, това беше най-прекрасното нещо, което можеше да ми кажеш.

Бейли усети, че се изчервява.

— Тогава се притесних ужасно. Такова самопризнание за собствената ми слабост.

— Точно това исках. Подивях от желание. Накарах те да си легнеш и дойдох при теб — и за първи път в живота си аз давах. Не взимах нищо. Магията на Джендър се развали, защото аз вече знаех, че и с него не е било достатъчно. Трябва да взимаш и да даваш, и *двете*. Илайджа, остани с мен.

Бейли поклати глава.

— Гладиа, дори и да разкъсам сърцето си на две, това няма да промени нещата. Не мога да остана на Аврора. Трябва да се върна на Земята. Ти не можеш да дойдеш на Земята.

— Илайджа, ами ако *мога* да дойда на Земята?

— Защо говориш такива глупости? Дори и да можеше, аз ще остареея бързо и скоро няма да съм ти нужен повече. След двадесет години, тридесет най-много, ще съм един старец — вероятно мъртъв, — докато ти ще си останеш за векове такава, каквата си сега.

— Но точно това имам предвид, Илайджа. На Земята ще хвана вашите болести и също ще остареея бързо.

— Не мисля, че би искала. Освен това, старостта не е болест. Ти просто ще се разболееш много бързо и ще умреш. Гладиа, можеш да си намериш друг мъж.

— Аврорианец? — презрително възкликна тя.

— Можеш да им покажеш. Сега, след като знаеш как да взимаш и да даваш, покажи им на тях как да правят и двете неща.

— Ако им покажа, дали ще се научат?

— Някои — да. Сигурно някои ще се научат. Имаш толкова много време да намериш някой, който ще може да се научи. Има... („Не“ — помисли си той, — „не е разумно да споменавам Гремнионис в

този момент, но може би ако той дойде при нея — не толкова вежливо и малко по-решително...“)

Гладиа изглеждаше замислена.

— Възможно ли е? — После погледна Бейли със сиво-сините си, влажни очи — О, Илайджа, спомняш ли си изобщо нещо от онова, което се случи снощи?

— Трябва да призная — отвърна ѝ Бейли с известна тъга, — че някои моменти отчайващо ми се губят.

— Ако си спомняше, нямаше да искаш да ме оставиш.

— Аз и така не искам да те оставя, Гладиа. Но просто трябва.

— А след това — не спираше тя — ти изглеждаше толкова спокоен и щастлив, толкова отпочинал. Аз лежах сгушена в рамото ти и чувах как отначало сърцето ти биеше силно, после все по-бавно и по-бавно... освен когато се изправи така ненадейно. Спомняш ли си?

Бейли се втрещи, отдръпна се назад и я изгледа с див поглед.

— Не, не си го спомням. Какво искаш да кажеш? Какво съм направил?

— Казах ти. Изведнъж се изправи.

— Да, но какво още? — Сърцето му биеше също толкова силно, колкото трябва да е било по време на снощния секс. Три пъти го беше спождало нещо, което приличаше на истината, но първите два пъти той беше абсолютно сам. Третият път обаче, последната вечер, Гладиа е била с него. Имал е свидетел.

— Нищо друго, наистина — отвърна Гладиа. — Аз те попитах: „Какво има, Илайджа?“, но ти не ми обърна внимание. Ти каза: „Хванах го. Хванах го.“ Не говореше ясно и очите ти бяха мътни. Беше малко страховито.

— Само това ли казах? Йосафате, Гладиа! Нищо друго ли не казах?

Гладиа се намръщи.

— Не си спомням. После ти си легна и аз казах: „Не се плаши, Илайджа. Не се плаши. Сега си в безопасност.“ Погалих те, а ти се отпусна и заспа — и хъркаше. — Никога дотогава не бях чувала някой да хърка, но изглежда това ще да е било — ако съдя по описанията. — Мисълта очевидно я забавляваше.

— Чуй ме, Гладиа — настоя Бейли. — Какво съм казал? „Хванах го. Хванах го.“ Не казах ли какво съм хванал?

Тя отново се намръщи.

— Не. Не си спомням... Чакай, каза нещо много тихо. Каза: „Той беше пръв.“

— „Той беше пръв“. Това ли съм казал?

— Да. Реших, че искаш да кажеш, че Жискар е дошъл преди другите работи, че се мъчиш да преодолееш страха си от отвличането, че си спомняш за времето, прекарано наред бурята. Да! Затова те погалих и ти казах „Не се плаши, Илайджа. Сега си в безопасност“, докато ти не се успокои.

— „Той беше пръв.“ „Той беше пръв.“ Сега вече няма да го забравя. Гладиа, благодаря ти за снощи. Благодаря ти, че сега разговаря с мен.

— Толкова ли е важно, че си казал, че Жискар те е намерил първи? — попита Гладиа. — *Така* беше. Знаеш това.

— Не може да е това, Гладиа. Трябва да е нещо, което *не* знам, но за което съм се сетил едва когато съзнанието ми е било изцяло освободено.

— Но тогава какво означава то?

— Не съм сигурен, но щом съм го казал, трябва да означава нещо. И имам на разположение около един час, за да разбера. — Той се изправи. — Трябва да тръгвам вече.

Направи няколко крачки към вратата, но Гладиа се хвърли към него и го прегърна.

— Чакай, Илайджа.

Бейли се поколеба, после сведе глава, за да я целуне. Измина един дълъг миг, в който те останаха притиснати един към друг.

— Ще те видя ли пак, Илайджа?

— Не мога да кажа — тъжно рече Бейли. — Надявам се.

Той излезе да потърси Данил и Жискар, за да направи необходимата подготовка за предстоящата среща.

73.

Тъгата на Бейли не се разсея и докато вървеше през дългата ливада към имението на Фастълф.

Роботите вървяха от двете му страни. Данил изглеждаше спокоен, но Жискар, верен на начина, по който беше програмиран и очевидно неспособен да се отпусне, наблюдаваше неотклонно пътя.

— Как се казва Председателят на Парламента, Данил? — попита Бейли.

— Не мога да кажа, колега Илайджа. В случаите, когато са говорили за него в мое присъствие, винаги са го наричали само „Председателят“. Към него се обръщат с „Господин Председател“.

— Името му е Рутилан Хордър, сър — поясни Жискар, — но официалното никога не се споменава. Използва се само длъжностното обръщение. Така се подчертава приемствеността в управлението. Отделните личности, които заемат поста, имат фиксиран мандат, но „Председателят“ винаги съществува.

— А този конкретен Председател — на колко е години?

— Доста е стар, сър. На триста тридесет и една години — отвърна Жискар, който винаги разполагаше с готова статистика.

— И се радва на добро здраве?

— Не знам нищо, което да сочи обратното, сър.

— Да знаеш някои негови по-особени лични качества, за които би било добре да съм подготвен?

Това изглежда затрудни Жискар.

— Трудно ми е да кажа, сър — каза той след кратка пауза. — Той има втори мандат. Смята се за добър Председател, който работи много и постига резултати.

— Избухлив ли е? Търпелив? Деспотичен? Проявява ли разбиране?

— Трябва сам да прецените тези неща, сър — отвърна Жискар.

— Колега Илайджа — намеси се Данил, — Председателят стои над партизанщината. Той е справедлив и обективен по предписание.

— Сигурен съм, че е така — измърмори Бейли, — но предписанията са нещо абстрактно, както и „Председателят“, докато всеки отделен Председател — със своето име — е конкретна личност и се налага да се бори със своя собствен разум.

Бейли поклати глава. Можеше да се закълне, че и неговият собствен разум се държеше до голяма степен като нещо отделно и конкретно. След като три пъти се беше сецал за нещо и три пъти безвъзвратно го беше изгубван, Бейли вече разполагаше със своя собствен коментар, направен в момента на едно от неговите озарения, и *въпреки* това той беше безпомощен.

„Той беше пръв.“

Кой е бил пръв? Кога?

Бейли нямаше отговор.

74.

Бейли завари Фастълф да го чака на вратата на своето имение. Зад него се виждаше един робот, който изглеждаше съвсем не по роботски неспокоен. Той сякаш не беше в състояние да изпълни както трябва своята функция на посрещач и поради това като че ли беше дълбоко разстроен.

(Но пък човек толкова лесно приписваше човешката мотивация и реакции на роботите! По-вероятно беше истината да е друга: нямаше никакво разстройство — въобще никакви чувства. Това бяха просто леки осцилации в позитронния потенциал, възникнали в резултат от факта, че нарежданията бяха роботът да посреща всеки един посетител. А в този момент той не можеше да изпълни задачата си задоволително, без да се наложи да изблъска Фастълф, което пък не можеше да направи, без това да е абсолютно наложително. И така, роботът правеше фалшстарт след фалшстарт, от което изглеждаше неспокоен.)

Бейли се хвана, че се е втренил разсеяно в работа и с усилие успя да премести поглед върху Фастълф. (Кой знае защо, в момента той мислеше за работи.)

— Радвам се да ви видя отново, д-р Фастълф — каза Бейли и протегна ръка. След преживяното с Гладиа му беше трудно да се сети, че космолитите прибягват с неохота до физически контакти със земляните.

За момент Фастълф се поколеба, но после, след като доброто възпитание взе връх над предразсъдъците, пое протегнатата ръка, задържа я леко и кратко и я пусна.

— Аз съм още по-радостен да ви видя, мистър Бейли — каза той. — Бях твърде разтревожен за снощните ви премеждия. Не беше кой знае каква буря, но на един землянин трябва да се е сторила потресаваща.

— Значи знаете какво се е случило?

— Данил и Жискар ме държаха в течение на нещата. Щях да се чувствам по-добре, ако те бяха дошли направо тук, а после бяха довели

и вас. Но техният избор е бил направен въз основа на факта, че имението на Гладиа е било по-близо до мястото на произшествието с аеромобила, и че вашите заповеди са били изключително строги, като са поставили безопасността на Данил на първо място. Не са ви разбрали погрешно, нали?

— Не са. Накарах ги да ме оставят.

— Разумно ли е било? — Фастълф го беше поканил вътре и сочеше към един стол.

Бейли седна.

— Изглеждаше ми най-правилният начин на поведение. Преследваха ни.

— Така ми съобщи и Жискар. Освен това каза...

Бейли го прекъсна.

— Д-р Фастълф, моля ви. Разполагам с много малко време, а имам някои въпроси към вас.

— Говорете, моля — съгласи се веднага Фастълф със своята неизменна учтивост.

— Беше изказано предположението, че поставяте своята работа върху устройството на мозъка над всичко останало, че вие...

— Нека довърша, мистър Бейли. Че не бих оставил нищо да ми попречи, че съм абсолютно безжалостен, не се съобразявам кое е неморално и кое зло, не бих се спрял пред нищо, бих оправдал всичко в името на значимостта на моята работа.

— Да.

— Кой ви каза това, мистър Бейли? — попита Фастълф.

— Има ли значение?

— Може би не. Да не говорим, че не е трудно да се отгатне. Била е дъщеря ми Василия. Сигурен съм.

— Може би — отвърна Бейли. — Онова, което ме интересува, е дали такава преценка за вашия характер е вярна.

Фастълф тъжно се усмихна.

— Да не би да очаквате от мен честен отговор за това, какъв е моят характер? В някои отношения обвиненията срещу мен са верни. *Смятам* моята работа за най-важното нещо и *имам* склонност към жертване на каквото и да било и на всичко. *Бих* пренебрегнал установените норми за зло и неморалност, ако те се изпречат насреща ми. Работата е там обаче, че не съм го правил. Не мога да се насиля да

го направя. А в частност, ако съм бил обвинен, че съм убил Джендър, защото това по някакъв начин би ми позволило да напредна в моите изследвания на човешкия мозък, то аз го отричам. Не е така. Не съм убил Джендър.

— Предложихте ми да се подложа на психосондиране, за да получим информацията, до която иначе не мога да се добера — продължи Бейли. — Не ви ли е минавало през ума, че ако *вие* се подложите на психосондиране, вашата невинност би била недвусмислено доказана?

Фастълф замислено кимна с глава.

— Предполагам, че според Василия отказът ми да се подложа е доказателство за моята вина. Не е така. Психосондата е опасно нещо и аз съм също толкова склонен да се подложа на нея, колкото и вие. И все пак бих го сторил, въпреки своите опасения, ако това не беше именно онова, което моите опоненти желаят най-много да направя. Те биха оспорили всяко едно доказателство за моята невинност, а психосондата не е дотолкова фин инструмент, че да потвърди категорично невинността. Но онова, което те *биха* получили от нейното прилагане, е информация за теорията и практическото осъществяване на хуманоидния робот. Това им трябва на тях и *това* е, което аз нямам намерение да им давам.

— Много добре — каза Бейли. — Благодаря ви, д-р Фастълф.

— На вашите услуги съм — отвърна Фастълф. — А сега, ако може да се върна към онова, което бях тръгнал да казвам. Жискар ми предаде, че след като са ви оставили сам в аеромобила, вие сте бил навестен от някакви странни работи. Поне сте говорил за странни работи доста несвързано, след като са ви намерили в безсъзнание навън в бурята.

— Странните работи наистина ме *навестиха*, д-р Фастълф. Успях да ги отклоня и да ги отпратя, но реших, че би било по-разумно да изоставя аеромобила, отколкото да ги чакам да се върнат. Може да не съм разсъждавал много трезво, когато съм взел това решение. Жискар твърди, че е така.

Фастълф се усмихна.

— Жискар има упростенчески възгледи върху живота. Имате ли представа чии са били тези работи?

Бейли се размърда неспокойно и сякаш не намираше начин да се нагласи удобно в стола.

— Председателят още ли не е пристигнал? — попита той.

— Не, но ще бъде тук всеки момент. Също и Амадиро, шефът на Института, с когото, както ми казаха роботите, сте се срещнали вчера. Не съм сигурен, че това е било разумно. Вие сте го вбесили.

— Трябваше да го видя, д-р Фастълф, пък и той не изглеждаше вбесен.

— Това не е показателно за Амадиро. В резултат на вашите клевети, както ги нарече той, и вашето омърсяване на професионалната репутация, Амадиро е притиснал Председателя.

— В какъв смисъл?

— Работата на Председателя е да поощрява срещането на противниковите страни и да се стреми към постигането на компромис. След като Амадиро желае да се срещне с мен, Председателят по правило не може да не го насърчи, а още по-малко може да му забрани. Той трябва да присъства на срещата и ако Амадиро има достатъчно доказателства срещу вас — а срещу един землянин е лесно да бъдат събрани доказателства — това ще сложи край на разследването.

— Може би, д-р Фастълф, не е трябвало да се обръщате за помощ към един землянин, като се има предвид колко сме уязвими.

— Може би, мистър Бейли, но не можах да измисля нищо друго. И все още не мога, така че трябва да оставя на вас да убедите Председателя в нашата гледна точка — ако можете.

— Отговорността е моя, така ли? — мрачно попита Бейли.

— Изцяло ваша — отвърна Фастълф без да трепне.

— Само ние четиримата ли ще присъстваме? — смени темата Бейли.

— Всъщност, ние тримата — уточни Фастълф — Председателят, Амадиро и аз. Ние сме двата лагера, плюс посредникът за постигане на компромис, така да се каже. Вие ще присъствате като четвърти, мистър Бейли, само по изключение. Председателят може да ви нареди да напуснете, когато си пожелае, така че се надявам да не правите нищо, с което да го разстроите.

— Ще се опитам, д-р Фастълф.

— Например, мистър Бейли, не му подавайте ръката си — ако ме извините за грубия тон.

Бейли почувства, че го облива гореща вълна от ретроактивно смущение за жеста му отпреди малко.

— Няма.

— И бъдете неизменно учтив. Не отправяйте гневни обвинения. Не се придържайте към твърдения, които нямат фактическа подплата...

— Искате да кажете да не се опитвам да изкопчвам от някого самопризнание. От Амадиرو, например.

— Да, не правете така. Ще извършите клевета и това ще има обратни последствия. Затова, бъдете учтив! Ако със своята учтивост прикривате атака, в това няма да има нищо лошо. И се опитайте да не говорите, освен ако не ви призоват да го направите.

— Как така, д-р Фастълф — попита Бейли, — сега сте преизпълнен с най-внимателни наставления, а по-рано въобще не ме предупредихте за опасността от оклеветяване?

— Вината наистина е моя — призна си д-р Фастълф. — За мен това е въпрос на фундаментално понятие и никога не ми е идвало наум, че може да се нуждае от разяснение.

Бейли изръмжа.

— Да, така и си помислих.

Фастълф внезапно вдигна глава.

— Чувам шум от аеромобил. Нещо повече, чувам стъпките на някой от моя персонал, който се отправя към входната врата. Предполагам, че Председателят и Амадиро са дошли.

— Заедно? — учуди се Бейли.

— Без съмнение. Виждате ли, Амадиро предложи срещата да се състои в моето имение, като по този начин ми дава предимство като домакин. По такъв начин, той получава възможността да предложи от привидна учтивост на Председателя да го вземе и да го доведе тук. В края на краищата, и двамата трябва да дойдат при мен. Това гарантира на Амадиро няколко минути насаме с Председателя, през което време той може да изтъкне своята гледна точка.

— Това едва ли е честно — каза Бейли. — Нямаше ли как да попречите?

— Не исках. Амадиро поема пресметнат риск. Може да каже нещо, което да ядоса Председателя.

— Председателят лесно ли се ядосва по природа?

— Не. Не повече, отколкото всеки друг Председател, за който изтича петото десетилетие от мандата на длъжността му. И все пак, необходимостта да се придържа към протокола, а следователно и необходимостта никога да не взима страна, както и фактически условната власт, допринасят неизбежно за известна раздразнителност. А Амадиро не винаги постъпва разумно. Дружелюбната му усмивка, белите му зъби, избиването му в стил „bonhomie“^[1] могат да бъдат изключително дразнещи, особено когато онези, за които той така щедро се раздава, по някакви причини не са в добро настроение. — Но трябва да отида да ги посрещна, мистър Бейли, и да се въоръжа с по-състоятелна, както се надявам да се окаже, версия на това, що е чар.

На Бейли не му оставаше нищо друго, освен да чака. Ни в клин, ни в ръкав се сети, че се намира на Аврора от малко по-малко от петдесет стандартни часа.

[1] Добродушие, простосърдечие (фр.). — Б.пр. ↑

18

ОТНОВО ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ

75.

Председателят беше нисък — учудващо нисък. Амадиросе издигаше над него с почти тридесет сантиметра.

Но понеже загубата на височина идваше главно от бедрата му, когато всички седнаха, Председателят не беше забележимо под ръста на останалите. Всъщност той беше най-дебел, с масивен гръден кош и рамене, а в седнало положение изглеждаше твърде внушително.

Главата му също беше голяма, с набраздено и белязано от възрастта лице. Бръчките му не бяха от онзи приветлив тип, който издълбава смеха. Човек оставаше с чувството, че те се бяха врязали в бузите и челото му в резултат на дълго упражняваната власт. Косата му беше бяла и рядка, а в центъра, където би трябвало да се завива в кръг, имаше плешиво петно.

Гласът му пасваше идеално на всичко останало — дълбок и решителен. Може би възрастта го беше лишила донякъде от тембър и му придаваше острота, но за един Председател това беше по-скоро преимущество, отколкото недостатък, помисли си Бейли.

Фастълф премина през целия ритуал на поздравления, отправи няколко бегли забележки без никакъв смисъл и предложи питиета и храна. През цялото това време не се спомена по никакъв начин присъствието на страничен човек и никой не му обърна внимание.

Едва след като приключиха с предварителните встъпления и след като всички заеха местата си, Бейли (който седеше по-настрана от останалите) беше представен.

— Господин Председател — каза той, без да протяга ръка. После с безцеремонно кимване добави — И, разбира се, д-р Амадиросе познавам.

Усмивката на Амадиросе не трепна от обидната нотка в гласа на Бейли.

Председателят не отвърна на поздрава на Бейли. Той опря ръце с разперени пръсти на колената си и каза:

— Нека започнем и видим, дали не можем да направим нашата среща възможно най-кратка и резултатна.

Нека първо подчертая, че бих искал да подминем въпроса с недостойното поведение — или евентуално недостойното поведение — на землянина и да се спрем направо на същината на въпроса. При това няма да обсъждаме и онзи раздут въпрос с робота. Подриването дейността на един робот е въпрос от компетенцията на гражданския съд, който може да отсъди, че е нарушено правото на собственост и може да се произнесе за възстановяване на нанесените щети, но нищо повече. А ако бъде доказано, че д-р Фастълф е извел от строя робота Джендър Панел, то в крайна сметка това е робот, в чието проектиране д-р Фастълф е участвал, чието конструиране е ръководил и чиито собственик по времето на повреждането е бил. Едва ли ще бъде предявена присъда, тъй като всеки човек може да прави каквото си иска със своята собственост.

Онова, което действително е от значение, е въпросът за изследването и заселването на Галактиката: дали то да бъде проведено единствено от нас, аврорианците, дали да го направим съвместно с останалите Външни светове, или да го оставим на Земята. Д-р Амадиرو и Глобалистите предпочитат аврорианците сами да се нагърбят със задачата; д-р Фастълф иска тя да бъде оставена на Земята.

Ако можем да уредим този въпрос, тогава въпросът с робота може да бъде оставен за уреждане от гражданския съд, а въпросът с държанието на землянина вероятно ще стане спорен и бихме могли просто да се отървем от него.

Следователно, нека започна с въпроса, дали д-р Амадиро е готов да приеме позицията на д-р Фастълф в името на постигането на единство в решението, или дали д-р Фастълф е готов да приеме позицията на д-р Амадиро в името на същата крайна цел.

Той замълча и зачака.

— Съжалявам, господин Председател — каза Амадиро, — но трябва да настоя земляните да бъдат изолирани на тяхната планета, а Галактиката да бъде заселена само от аврорианци. Бих направил компромис обаче, дотолкова, че и на останалите Външни светове да бъде позволено да участват в заселването, ако така бихме избегнали излишни караници помежду си.

— Разбирам — каза Председателят. — Вие, д-р Фастълф, бихте ли изоставили своите позиции предвид това твърдение?

— Компромисът на д-р Амадиرو едва ли съдържа нещо в себе си, господин Председател — отвърна Фастълф. — Бих предложил по-съществен компромис. Защо планетите в Галактиката не бъдат отворени еднакво и за космолитите, и за земляните? Галактиката е голяма и ще има място за всички. Бих се съгласил с подобно положение.

— Без съмнение — възрази бързо Амадиро, — защото това не е никакъв компромис. Над осем милиардното население на Земята надвишава повече от два пъти населението на всички Външни светове, взети заедно. Земляните живеят кратко и подменят бързо своите загуби. Те не зачитат като нас отделният човешки живот. Ще завладеят новите планети на всяка цена, при това ще се размножат като насекоми и ще окупират Галактиката, още преди ние да сме започнали. Да се предостави на Земята привидно равен шанс за заселване на Галактиката, означава да им дадем Галактиката — а това не е равенство. Земляните трябва да се ограничат със Земята.

— Какво ще кажете, д-р Фастълф? — попита Председателят. Фастълф въздъхна.

— Моите възгледи са документирани. Сигурен съм, че няма нужда да ги повтарям. Д-р Амадиро предвижда използването на хуманоидни роботи за изграждането на заселнически планети, където в последствие аврорианците ще мигрират наготово. Но той не разполага с хуманоидни роботи. Не може да ги конструира, а проектът му не би се осъществил, дори и да имаше такива роботи. Не е възможен никакъв компромис, освен ако д-р Амадиро принципно не се съгласи земляните да могат поне да участват в заселването на новите планети.

— Тогава не е възможен никакъв компромис — отсече Амадиро. Председателят изглеждаше раздразнен.

— Боя се, че един от вас двамата *трябва* да отстъпи. Нямам намерение да оставя Аврора да бъде разпокъсана в една емоционална оргия, произтичаща от толкова незначителен въпрос.

Той погледна безучастно към Амадиро, като се стараеше да не показва с вида си нито предпочитание, нито неодобрение.

— Вие възнамерявате да използвате повреждането на робота Джендър като довод против възгледите на Фастълф, така ли?

— Да — отвърна Амадиро.

— Чисто емоционален довод. Възнамерявате да обявите, че Фастълф се опитва да срази вашите възгледи, като нарочно е направил така, че хуманоидните роботи да изглеждат по-малко полезни, отколкото са в действителност.

— Той *се* опитва да прави точно това...

— Клевета! — вметна Фастълф с тих глас.

— Не и ако мога да го докажа, което мога — отвърна Амадиرو. — Доводът може и да е емоционален, но е убедителен. Разбирате това, господин Председател, нали? Моята гледна точка сигурно ще победи, но сама по себе си няма да представлява нищо. Бих предложил да накарате д-р Фастълф да приеме своето неизбежно поражение и да спести на Аврора огромната скръб от един спектакъл, който ще отслаби положението ни сред Външните светове и ще разклати нашата собствена вяра в самите нас.

— Как можете да докажете, че д-р Фастълф е повредил работа?

— Самият той признава, че е единственото човешко същество, което е могло да го направи. Знаете това.

— Знам — каза Председателят, — но исках да ви чуя да го казвате не на своите избиратели, не на средствата за масова информация, а на мен — лично. А вие направихте точно обратното.

Той се обърна към Фастълф.

— А вие какво ще кажете, д-р Фастълф? Вие ли сте единственият човек, който би могъл да унищожи работа?

— Без да остави физически белези? Да, аз, доколкото ми е известно. Не вярвам, че д-р Амадиро притежава необходимите познания в областта на роботиката, за да го направи и непрекъснато се учудвам, че откакто основа своя Институт по роботика, разгласява с такава ревност собствената си некомпетентност, дори с всичките си помощници зад гърба — при това толкова публично. — Той се усмихна на Амадиро, не без известна злоба.

Председателят въздъхна.

— Не, д-р Фастълф. Без риторични трикове сега. Да се разделим със сарказма и хитрите удари. Как ще се защитите?

— Ами, просто не съм сторил нищо на Джендър. Не казвам, че някой го е направил. Било е случайност — принципът за неопределеност в действие по отношение на позитронните връзки. Понякога се случва. Нека д-р Амадиро просто се съгласи, че е било

случайност, че никой няма да бъде обвиняван без доказателства, и тогава ще обсъдим конкурентните предложения за заселването според техните собствени достойнства.

— Не — възрази Амадирос. — Вероятността за случайно унищожение е толкова малка, че няма смисъл да се разглежда. Много по-малка е, отколкото вероятността д-р Фастълф да е виновен — толкова по-малка, че да се отхвърли вината на д-р Фастълф би било безотговорно. Няма да отстъпя и ще спечеля. Господин Председател, знаете, че ще спечеля и ми се струва, че единствената разумна стъпка, която може да се предприеме, е да се принуди насила д-р Фастълф да приеме своето поражение в интерес на единството на нашата планета.

— А това ни отвежда към въпроса с разследването, което помолих да извърши мистър Бейли от Земята — вметна бързо Фастълф.

— Действие, на което се възпротивих още когато беше предложено за първи път — парира също толкова бързо Амадирос. — Землянинът може да е умен следовател, но не познава Аврора и тук не може да постигне нищо. Нищо, освен да бълва клевети и да представя Аврора пред Външните светове в унижителна и абсурдна светлина. Имаше сатирични предавания по въпроса в половин дузина от по-важните хипервълнови канали за новини на Външните светове. В канцеларията са ви изпратени техни записи.

— И бях запознат с тях — отбеляза Председателят.

— А тук, на Аврора, имаше брожения — продължи Амадирос. — В мой собствен интерес е разследването да продължи. То коства на Фастълф загубата на подкрепа сред населението и на гласове сред депутатите. Колкото по-дълго продължи то, толкова по-сигурен ще бъда аз в моята победа. Но това вреди на Аврора, а аз не желая да се подсигуриявам с цената на вредата за моята планета. Предлагам — с оглед на това — да прекратите разследването, господин Председател, и да накарате д-р Фастълф да се предаде сега на онова, което в крайна сметка ще трябва да приеме — на много по-голяма цена.

— Съгласен съм — каза Председателят, — че *може* да е било неразумно да позволяваме на д-р Фастълф да организира това разследване. Казвам „*може*“. Признавам, че се изкушавам да го спра. И все пак землянинът — той не показва с нищо, че знае за присъствието на Бейли в стаята — е бил вече тук известно време...

Той млъкна, като че ли даваше на д-р Фастълф възможност да го потвърди, от което Фастълф веднага се възползва.

— Днес е третият ден от неговото разследване, господин Председател.

— В такъв случай — продължи Председателят, — преди да прекратя разследването, смятам, че би било справедливо да попитам, дали има някакви значителни разкрития до момента.

Той отново млъкна. Фастълф хвърли бърз поглед към Бейли и му отправи едва забележим знак с глава.

— Не бих искал, господин Председател — каза тихо Бейли, — да натрапвам своите наблюдения без да съм бил поканен. Въпрос ли ми отправяте?

Председателят се намръщи. Без да поглежда към Бейли, той каза:

— Питам мистър Бейли от Земята дали разполага с някакви съществени резултати.

Бейли пое дълбоко въздух. Моментът беше настъпил.

— Господин Председател — започна той. — Вчера следобяд разпитах д-р Амадиро, който ми оказа пълно съдействие и помощ. Когато моят персонал и аз си тръгнахме...

— Вашият персонал? — попита Председателят.

— През цялото време на разследването си бях придружаван от два робота, господин Председател — отвърна Бейли.

— Роботи, които принадлежат на д-р Фастълф, нали? — попита Амадиро. — Питам просто за протокола.

— За протокола, да — отвърна Бейли. — Единият е Данил Оливо, хуманоиден робот, а другият е Жискар Ревентлов, по-възрастен нехуманоиден робот.

— Благодаря — каза Председателят. — Продължете.

— Когато напуснахме територията на Института, разбрахме, че нашият аеромобил е бил повреден.

— Повреден? — стреснато попита Председателят. — От кого?

— Не знаем, но това е станало на територията на Института. Бяхме поканени, така че персоналът на Института е знаел, че ще бъдем там. Нещо повече, никой друг не би могъл да се озове там, без поканата и знанието на персонала на Института. Ако това е вярно, би трябвало да се заключи, че повредата е могла да бъде извършена единствено от някой от Института, но и това би било невъзможно — освен по указанията на самия д-р Амадиро, което също би било немислимо.

— Изглежда мислите много за немислимото — намеси се Амадиро. — Аеромобилът прегледан ли е от квалифициран специалист, за да се удостовери, че наистина е бил повреден? Не е ли възможно да е било естествено счупване?

— Не е преглеждан, сър — отвърна Бейли, — но Жискар, който е квалифициран шофьор и който често е карал именно този аеромобил, твърди, че той е бил повреден.

— А той е от персонала на д-р Фастълф, и е програмиран от него, и получава ежедневно заповедите си от него — добави Амадиро.

— Да не би да намеквате... — започна Фастълф.
— Нищо не намеквам. — Амадиро повдигна ръка в знак на отрицание. — Просто изказвам едно твърдение — за протокола.
Председателят се размърда.
— Моля мистър Бейли от Земята да продължи!
— Когато аеромобилът се повреди, се оказа, че ни преследват други. — каза Бейли.
— Други? — попита Председателят.
— Други работи. Те пристигнаха, но по това време моите работи си бяха отишли.
— Един момент — прекъсна го Амадиро. — Какво беше вашето състояние по това време, мистър Бейли?
— Не бях много добре.
— Не много добре? Вие сте земянин и не сте пригоден към друг живот, освен към изкуствено поддържания живот във вашите Градове. Вие се чувствате притеснен на открито. Не е ли така, мистър Бейли? — попита Амадиро.
— Да, сър.
— А снощи беше в разгара си страшна гръмотевична буря, както, сигурен съм, Председателят си спомня. Не би ли било по-точно да се каже, че сте бил твърде зле? Наполовина в съзнание, ако не и по-лошо?
— Бях доста зле — призна с неохота Бейли.
— Тогава как така вашите работи са си били отишли? — попита остро Председателят. — Не би ли следвало да останат с вас, щом сте бил зле?
— Аз им заповядах да се махнат, господин Председател.
— Защо?
— Реших, че така ще е най-добре — отвърна Бейли — и ще обясня защо, ако ми позволите да продължа.
— Продължете.
— Нас наистина ни преследваха, защото преследващите ни работи дойдоха малко след като моите работи си бяха тръгнали. Преследвачите ме попитаха къде са роботите и аз им казах, че съм ги отпратил. Чак след това те попитаха дали не съм зле. Казах им, че не съм и те ме оставиха, за да продължат да търсят моите работи.
— Да търсят Данил и Жискар? — попита Председателят.

— Да, господин председател. За мен беше ясно, че им е било строго заповядано да намерят роботите.

— От какво ви стана ясно?

— Макар, че очевидно бях зле, те попитаха за роботите преди да попитат за моето състояние. После, по-късно, те ме изоставиха болен, за да ги издирят. Трябва да са получили невероятно строги заповеди за търсенето на моите работи, или в противен случай не би било възможно да изоставят едно очевидно болно човешко същество. Всъщност, аз подозирах, че те ще търсят моите работи и затова ги бях отпратил. Сметнах за най-важно да ги опазя да не попаднат в неупълномощени ръце.

— Господин Председател, — каза Амадиро — мога ли на това място да продължа да разпитвам мистър Бейли, за да покажа несъстоятелността на неговите твърдения?

— Можете.

— Мистър Бейли. — продължи Амадиро. — След като вашите работи са ви оставили, вие сте бил сам, нали?

— Да, сър.

— Следователно нямате запис на събитията? Самият вие не сте носили приспособления за запис, нали? Нямате такова приспособление?

— Не на трите ви въпроса, сър.

— И сте бил зле?

— Да, сър.

— Силно объркан? Вероятно прекалено зле, за да си спомняте ясно?

— Не, сър. Спомням си съвсем ясно.

— Вероятно така бих си и помислил, но като нищо може да сте бил в безсъзнание или да сте халюцинирали. При това положение, изглежда ясно, че онова, което са ви казали роботите, или всъщност самата им поява, са доста съмнителни като факти.

Председателят замислено рече:

— Съгласен съм. Мистър Бейли от Земята, да предположим, че онова, което си спомняте — или твърдите, че си спомняте — е вярно. Каква е вашата интерпретация на събитията, които описахте?

— Колебая се да ви изложа мислите си по въпроса, господин Председател — отвърна Бейли, — защото бих оклеветил почтения д-р

Амадиро.

— Тъй като говорите по мое настояване и тъй като забележките ви ще бъдат направени в рамките на тази стая — Председателят се огледа; нишите за работи бяха празни, — не може да става дума за клевета, освен ако не ми се стори, че говорите с преднамерена злоба.

— В такъв случай, господин Председател — каза Бейли, — помислих си, че е възможно д-р Амадиро, който обсъждаше с мен нещата по-нашироко, отколкото беше необходимо, да ме е задържал по този начин в своя кабинет, за да спечели време, в което да повредят автомобила ми. После той ме задържа още повече, за да мога да тръгна след като бурята започна, като така би си осигурил моето неразположение по време на пътуването. Д-р Амадиро е изучавал социалните порядки на Земята, както самият той неколkokратно подчерта, и следователно е знаел, как бих реагирал на бурята. Сметнах, че той е планирал да изпрати своите работи след нас, които след като застигнат спрялата ни кола, е трябвало да ни откарат обратно в Института, под претекст, че трябва да се погрижат за тежкото ми състояние, но всъщност за да може д-р Амадиро да си осигури достъп до роботите на д-р Фастълф.

Амадиро нежно се разсмя.

— Какъв мотив бихте ми приписали? Разбирате ли, господин Председател, че всичко това са наниз от догадки, които биха се окачили като клевета във всеки един съд на Аврора.

— Може ли мистър Бейли от Земята да подкрепи с нещо своята хипотеза? — свирепопита Председателят.

— С верига от разсъждения, господин Председател.

Председателят се изправи, при което моментално изгуби част от своята внушителност, защото почти не настъпи разлика във височината, до която стигаше от седнало положение.

— Нека си позволя кратка разходка, за да осмисля казаното дотук. Ще се върна веднага. — Той напусна по посока на Личната.

Фастълф се наведе към Бейли, а Бейли скъси наполовина разстоянието между тях. (Амадиро продължаваше да гледа с небрежна незаинтересованост, сякаш за него едва ли беше от значение какво имаха да си кажат те.)

— Можете ли да предложите нещо по-добро? — попита Фастълф.

— Така си мисля, ако имам възможността да го кажа, но не ми се струва, че Председателят е благоразположен — отвърна Бейли.

— Не е. Засега успяхте само да влошите нещата и няма да се изненадам, ако след като се върне, той прекрати обсъжданията.

Бейли заклати глава и впери поглед в обувките си.

Бейли все още седеше с вперен в обувките си поглед, когато Председателят се върна, разположи се отново на стола и хвърли свиреп и мрачен поглед към землянина.

— Мистър Бейли от Земята? — каза той.

— Да, господин Председател.

— Мисля, че ми губите времето, но не бих искал да кажат, че не съм изслушал и двете страни, *дори* това да ми се струва загуба на време. Можете ли да представите някакъв мотив за налудничавите действията, в които обвинявате д-р Амадирос?

— Господин Председател — отвърна Бейли с тон, който се доближаваше до отчаянието, — наистина има мотив — при това много солиден. Той почива на факта, че планът на д-р Амадирос за заселване на Галактиката не би довел доникъде, ако той и Институтът му не успеят да произведат хуманоидни роботи. Засега той не ги е произвел и не може да произведе нито един. Попитайте го, склонен ли е да допусне в Института му да бъде извършена проверка за установяване на евентуални признаци на успешно производство или проект на хуманоидни роботи от страна на парламентарна комисия. Ако той настои, че успешни хуманоидни модели са пуснати на поточна линия, или ги има поне на чертеж — или дори само съществуват като адекватна теоретична постановка — и ако е готов да демонстрира този факт пред квалифицирана комисия, няма да кажа нищо повече и ще призная, че със своето разследване не съм достигнал до нищо. — Бейли затаи дъх.

Председателят погледна Амадирос, чиято усмивка се стопи.

— Ще се съглася, че не разполагаме с разработка на модел на хуманоидни роботи в момента — каза Амадирос.

— Тогава ще продължа — Бейли пое дълбоко въздух, сякаш досега го бяха душили. — Д-р Амадирос може разбира се, да намери всичката необходима за неговия проект информация, ако се обърне към д-р Фастълф, който разполага с нея в главата си, но д-р Фастълф не би се съгласил на подобно сътрудничество.

— Не, няма — измърмори Фастълф, — при никакви условия.

— Но, господин Председател — продължи Бейли, — д-р Фастълф *не* е единственият, който държи ключа към тайната на проектирането и конструирането на хуманоидни роботи.

— Не ли? — възкликна Председателят. — Кой друг би могъл да я знае? Самият д-р Фастълф изглежда удивен от вашето изявление, мистър Бейли. — (За първи път той не добави „от Земята“.)

— Наистина съм удивен — съгласи се Фастълф. — Доколкото ми е известно, аз определено съм единственият. Не знам какво иска да каже мистър Бейли.

— Подозирам, че и мистър Бейли не знае — вметна Амадирос леко изкривени устни.

Бейли се почувства обграден. Той местеше поглед от един към друг и почувства, че никой от тях — никой — не беше на негова страна.

— Не е ли вярно — попита Бейли, — че всеки един хуманоиден робот го знае? Вероятно не съзнателно, не и дотолкова, че да е в състояние да дава инструкции по въпроса — но в него със сигурност има информация, нали? Ако един хуманоиден робот бъде разпитан по съответен начин, неговите отговори и реакции биха издали дизайна и конструкцията му. В крайна сметка, при достатъчно време и правилно формулирани въпроси, един хуманоиден робот би доставил информацията, която прави възможно проектирането и конструирането на други хуманоидни роботи. Накратко, устройството на никоя машина не може да представлява загадка, ако самата машина е в ръцете ви за достатъчно задълбочено изследване.

Фастълф изглеждаше потресен.

— Разбирам какво искате да кажете, мистър Бейли, и вие сте прав. Никога не се бях сезал за това.

— Моите уважения, д-р Фастълф — каза Бейли, — но трябва да кажа, че подобно на всички аврорианци, вие имате изключително индивидуалистична гордост. Вас ви задоволява напълно съзнанието, че сте най-добрият роботик, *единственият* роботик, който е в състояние да конструира хуманоиди — и така оставате сляп за очевидното.

Председателят се отпусна в усмивка.

— Хванаха ви, д-р Фастълф. Чудех се защо толкова ревностно настоявате, че сте единственият, който притежава ноу-хаута за

унищожаването на Джендър, след като това отслабва толкова много вашето политическо положение. Сега виждам ясно, че по-скоро бихте оставили да рухне политическото ви положение, отколкото вашата изключителност.

Фастълф видимо се изнерви.

Колкото до Амадиро, той се намръщи и попита:

— Това има ли нещо общо с проблема, който обсъждаме?

— Да, има — увереността на Бейли се възвърна. — Не можете да изкопчите информация направо от д-р Фастълф. Не можете да наредите на своите работи да го наранят, да го измъчват — примерно, — докато той открие тайната си. Вие самият също не можете да му навредите, заради охраната от неговия персонал. Можете обаче, да изолирате един робот и можете да накарате други работи да ви го доведат, когато присъстващото човешко същество е в прекалено лошо здравословно състояние, за да вземе необходимите мерки и да ви попречи. Всички събития от вчерашния следобед бяха част от един набързо импровизиран план, според който е трябвало да се доберете до Данил. Вие съобразихте тази възможност още когато настоях да се видя с вас в Института. Ако не бях отпратил моите работи, ако не бях просто достатъчно добре, за да настоя, че съм добре и да пратя вашите работи в погрешна посока, щяхте да го хванете. И накрая щяхте да се доберете до тайната на хуманоидните работи чрез един дълго подготвян анализ на поведението и реакциите на Данил.

— Господин Председател — каза Амадиро, — протестирам. Никога досега не съм чувал толкова злостно отправена клевета. Всичко това се базира върху фантазиите на един болен човек. Ние не знаем — и вероятно никога няма да успеем да разберем — дали аеромобилът наистина е бил повреден; а дори и да е бил, то от кого; дали роботите наистина са преследвали аеромобила и наистина са говорили с мистър Бейли, или не. Той просто трупа своите изводи един след друг върху съмнителните показания за тези събития, чиито единствен свидетел е бил той — и то в момент, когато е бил наполовина откачил от страх и може да е халюцинирал. Нищо от казаното не би имало стойност пред съда, дори за един миг.

— Ние не сме в съда, д-р Амадиро — каза Председателя, — а мой дълг е да изслушвам всичко, което би могло да е свързано с обсъждания въпрос.

— Това не е свързано, господин Председател. Това е паяжина.

— И все пак се крепи по някакъв начин. Не намирам засечка в логиката на мистър Бейли. Ако приемем за вярно онова, което той твърди, че е преживял, тогава в неговите заключения определено има логика. Отричат ли всичко това, мистър Амадиро? Повреждането на аеромобила, преследването, намерението да си присвоите хуманоидния робот?

— Отричам! Напълно! Нищо от казаното не е истина — отвърна му Амадиро. Беше изминало доста време, откакто престана да се усмихва. — Землянинът може да предостави запис на целия ни разговор и без съмнение би изтъкнал, че съм го задържал, като съм говорил по-обстойно, като съм го поканил да го разведе из Института, като съм го поканил на вечеря — но всичко това може да се разгледа със същия успех като стремеж да се покаже учтив и гостоприемен. Може би се поддадох на известната доза симпатия, която изпитвам към земляните, но това е всичко. Отричам неговите заключения и онова, което той каза, не струва нищо пред моето отрицание. Репутацията ми не е такава, че една проста спекулация да може да убеди когото и да било, че съм един хитър заговорник, както твърди този землянин.

Председателят почеса замислено бузата си и каза:

— Разбира се, аз нямам намерение да ви обвинявам въз основа на онова, което каза землянинът до момента. Мистър Бейли, ако това е всичко, то е интересно, но не е достатъчно. Имате ли да ни кажете още нещо, което да е от значение? Предупреждавам ви, че ако не е така, то аз вече изгубих всичкото време, което мога да си позволя.

78.

— Има още един въпрос, на който бих искал да се спра, господин Председател — каза Бейли. — Може би сте чували за Гладиа Делмар — или Гладиа от Солария. Тя самата се нарича просто Гладиа.

— Да, мистър Бейли — потвърди Председателя с леко раздражение в гласа си. — Чувал съм за нея. Гледал съм хипервълновото шоу, в което вие двамата играехте толкова забележителни роли.

— Тя е имала връзка с робота Джендър в продължение на много месеци. Всъщност към края, той е станал неин съпруг.

Неблагоклонния поглед на Председателя към Бейли се превърна в изцъклено втренчване.

— В какво?

— Съпруг, господин Председател.

Фастълф, който се изправи наполовина в стола си, седна отново с обезпокоен вид.

— Това е незаконно — рязко отсече Председателят. — По-лошо, това е абсурдно. Тя не би могла да забременее от един робот. Не могат да имат деца. Статутът на съпруг — или на съпруга — никога не се признава, без да е изразено някакво желание за деца — при условие, че те им се разрешат. Мисля, че дори един землянин би трябвало да го знае.

— Наясно съм с това, господин Председател — каза Бейли. — А също и Гладиа. Сигурен съм в това. Тя не използва думата „съпруг“ в нейния законов смисъл, а в емоционалния. Тя е смятала Джендър за свой съпруг. Изпитвала е към него такива чувства, каквито би изпитвала към един съпруг.

Председателят се обърна към Фастълф.

— Вие знаехте ли за това, д-р Фастълф? Бил е робот от вашия персонал.

— Знаех, че го харесва — отвърна Фастълф, очевидно смутен. — Подозирах, че го използва за сексуални цели. Обаче не знаех нищо за тази незаконна шарада, докато мистър Бейли не ми каза.

— Тя е соларианка — продължи Бейли. — Нейното понятие за „съпруг“ не е като аврорианското.

— Очевидно не — съгласи се Председателят.

— Но тя е имала достатъчно здрав разум да задържи това за себе си, господин Председател. Гладиа никога не е говорила за тази шарада, както я нарече д-р Фастълф, пред нито един аврорианец. Каза го на мен онзи ден, защото искаше да ме насърчи в разследването на нещо, което е означавало толкова много за нея. Но мисля, че не би използвала тази дума дори и пред мен, ако не знаеше, че съм землянин и бих я разбрал правилно — а не като един аврорианец.

— Много добре — каза Председателят. — Бих го нарекъл минимална проява на здрав разум — за една соларианка. Това ли е другият въпрос, на който искахте да се спрете?

— Да, господин Председател.

— В такъв случай, той изобщо не ни засяга и не може да бъде включен в нашите обсъждания.

— Господин Председател, остана ми да задам само още един въпрос. Един въпрос. Дузина думи, сър, и ще свърша. — Бейли изрече това възможно най-сериозно, защото всичко зависеше именно от този момент.

Председателят се поколеба.

— Съгласен. Един последен въпрос.

— Да, господин Председател, — На Бейли му се прииска да излае думите, но се въздържа. Не повиши тон. Нито посочи с пръст. Всичко зависеше от този миг. След всичко Бейли беше стигнал най-накрая дотук. Той си спомни предупреждението на Фастълф и каза почти небрежно: — Как така д-р Амадирос знаеше, че Джендър е бил съпруг на Гладиа?

— *Какво?* — Гъстите бели вежди на Председателя подскочиха нагоре от изненада. — Кой е казал, че той знае?

След такъв директен въпрос Бейли можеше да продължи:

— Попитайте него, господин Председател.

И той просто кимна по посока на Амадирос, който беше станал от стола си и се беше втренчил в Бейли с нескрит ужас.

79.

Бейли повтори още веднъж, но много меко, като внимаваше да не отвлече вниманието от Амадиро:

— Питайте него, господин Председател. Той изглежда потиснат.

— Какво е това, д-р Амадиро? — попита Председателят. — Знаехте ли, че роботът е предполагаем съпруг на соларианката?

Амадиро зафъфли, стисна за миг устни и опита отново. Бледността, която го беше покрила, изчезна и отстъпи място на леко изчервяване.

— Сащисан съм от това нищо не означаващо обвинение, господин Председател — отвърна той. — Не знам за какво става дума.

— Ще ми позволите ли да обясня, господин Председател? Много накратко? — осведоми се Бейли. (Щяха ли да го отрежат?)

— Би било най-добре — мрачно заяви Председателят. — Ако имате някакво обяснение, определено бих искал да го чуя.

— Господин Председател — започна Бейли. — Вчера следобяд разговарях с д-р Амадиро. Тъй като той искаше да ме задържи, докато започне бурята, говореше по-нашироко, отколкото беше възнамерявал, а очевидно и по-непредпазливо. Като стана дума за Гладиа, той окачестви между другото робота Джендър като неин съпруг. Любопитен съм да разбера откъде е знаел това.

— Вярно ли е, д-р Амадиро? — попита Председателят.

Амадиро все още стоеше притихнал, с израз на престъпник, който очаква своята присъда.

— Дали е вярно, или не, няма никакво отношение към обсъждания въпрос — отвърна той.

— Може би не — каза Председателят, — но съм учуден от вашата реакция на въпроса, когато той ви беше отправен. Струва ми се, че тук се крие нещо, което вие двамата с мистър Бейли знаете, а аз не. Затова искам да го разбера и аз. Знаехте ли, или не знаехте за вероятната връзка между Джендър и соларианката?

— Не бих могъл да зная — каза задавено Амадиро.

— Това не е отговор — сръза го Председателят. — Това е увъртане. Изказвате съждение, когато аз ви питам за факта. Правил ли сте, или не сте правил подобно изказване, което ви приписват?

— Преди да отговори — намеси се Бейли, който след като видя, че Председателят беше разярен на морално-етична основа, се почувства по-уверен в почвата под краката си, — би било честно от моя страна да напомня на д-р Амадирос, че Жискар — роботът, който също присъстваше на нашия разговор — може при поискване да повтори всичко дума по дума, с гласа и интонацията на всеки от нас. Накратко, разговорът е записан.

Амадирос избухна в пристъп на гняв.

— Господин Председател, роботът Жискар е проектиран, конструиран и програмиран от д-р Фастълф, който вече се обяви за най-добрия роботик на света и който е мой яростен противник. Можем ли да вярваме на такъв робот?

— Може би ще е добре да чуете записа и да решите сам, господин Председател — отбеляза Бейли.

— Може би — каза Председателят. — Не съм тук, д-р Амадирос, за да ми се дават готови решения. Но нека оставим за момент това настрана. Независимо от съдържанието на записа, д-р Амадирос, желаете ли да потвърдите за протокола, че не сте знаел, че соларианката е смятала робота за свой съпруг и че никога не сте го класифицирал като такъв? Моля ви да не забравяте (като депутати, вие и двамата би трябвало да го знаете), че макар в момента да не присъстват роботи, целият разговор се записва от моето устройство. — Той потупа малка издатина в джоба на гърдите си. — И така, направо, д-р Амадирос. Да или не?

— Господин Председател — отчаяно извика Амадирос, — честна дума, аз не мога да си спомня какво съм казал в един случаен разговор. Ако съм споменал думата — но не твърдя, че това е така, — то може да е било в резултат на друг случаен разговор, в който някой ми е споменал факта, че Гладия се е отнасяла към робота като към свой съпруг.

— И с кого сте водили този друг разговор? Кой е изказал подобно твърдение пред вас? — попита Председателят.

— Не мога да кажа в момента.

— Господин Председател — подхвърли Бейли, — ако д-р Амадирос би бил така любезен да изреди всички онези, които *биха могли* да употребят тази дума, тогава може да ги разпитаме един по един и да видим, кой от тях ще си спомни да е изказвал подобно твърдение.

— Надявам се, господин Председател — възрази Амадирос, — че ще вземете предвид деморализиращия ефект, който подобно нещо би оказало върху Института ми.

— Надявам се — отвърна му Председателят, — че и вие ще го вземете предвид, д-р Амадирос, и ще ни отговорите на въпроса така, че да не ни принуждавате към крайни действия.

— Един момент, господин Председател — вметна Бейли толкова раболепно, колкото можа, — остава още един въпрос.

— Пак ли? Още един? — Председателят погледна неприязнено към Бейли. — Какъв е той?

— Защо д-р Амадирос се съпротивява толкова усилено да признае, че е знаел за връзката между Джендър и Гладия? Той казва, че това няма отношение към въпроса. В такъв случай, защо не каже, че е знаел за връзката и да приключим с всичко? Аз твърдя, че това *има* отношение и че д-р Амадирос знае, че признанието му би могло да разкрие престъпни деяния от негова страна.

— Този израз ме обижда и аз настоявам за извинение! — прокълтя гласът на Амадирос.

Фастълф пусна тънка усмивка, а Бейли мрачно стисна устни. Беше изкарал Амадирос от нерви.

Председателят почервения до степен, която беше направо обезпокоителна, и избухна:

— Настоявате? *Настоявате?* Пред кого настоявате? Аз съм Председателят. Изслушвам всички гледни точки, преди да реша кое да предложа като най-добро. Нека чуя какво има да ни каже землянинът като тълкувание на вашите действия. Ако ви оклевети, той ще бъде наказан — можете да сте сигурен в това. Аз ще разгледам клеветата в нейния най-широк аспект, в това също можете да сте сигурен. Но *вие*, Амадирос, не можете да настоявате пред мен. Продължавайте, землянино. Кажете, каквото имате да казвате, но внимавайте изключително много.

— Благодаря, господин Председател — каза Бейли. — Всъщност има един аврорианец, на когото Гладиа е разкрила тайната за връзката си с Джендър.

Председателят го прекъсна.

— Добре, кой е той? Не ме баламосвайте с вашите хипервълнови трикове.

Бейли отвърна:

— Нямам никакви други намерения, освен да говоря по същество, господин Председател. Единственият аврорианец е самият Джендър, разбира се. Може да е бил робот, но той е бил жител на Аврора и може да се разглежда като аврорианец. В изблик на чувства, Гладиа сигурно се е обръщала към него с „мой съпруге“. Тъй като д-р Амадиро призна, че вероятно е чул някой друг да се изказва в духа на съпругеските отношения между Джендър и Гладиа, не е ли логично да се предположи, че е чул това от Джендър? Съгласен ли е д-р Амадиро да потвърди за протокола, че никога не е говорил с робота през периода от време, когато Джендър е бил част от персонала на Гладиа?

Амадиро отвори уста два пъти, като че ли се канеше да каже нещо. Два пъти не издаде нито звук.

— Добре — обърна се към него Председателят, — говорил ли сте с Джендър през този период, д-р Амадиро?

Отговор не последва.

— Ако е говорил — меко продължи Бейли, — това има пряко отношение към нашия въпрос.

— Започвам да разбирам, че трябва да е така, мистър Бейли. Добре, д-р Амадиро, още веднъж — да или не.

— Какви доказателства има този землянин? — избухна Амадиро. — Разполага ли със запис на някой разговор, който съм имал с Джендър? Има ли свидетели, които да потвърдят, че са ме виждали с Джендър? С какво изобщо разполага той, освен със самоцелните си твърдения?

Председателят погледна въпросително към Бейли.

— Господин Председател — каза той, — ако не разполагам с нищо, тогава д-р Амадиро не би следвало да се колебае и би трябвало да потвърди за протокола, че не е имал какъвто и да било контакт с Джендър — но той не го направи. Както се случи, в хода на моето разследване аз разговарях с д-р Василия Алиена, дъщерята на д-р

Фастълф. Разговарях също и с един млад аврорианец на име Сантирикс Гремионис. От записа на двете срещи би могло ясно да се види, че д-р Василия Алиена е насърчавала Гремионис да ухажва Гладиа. Можете да разпитате д-р Василия за целта, която е преследвала и дали това не ѝ е било предложено от д-р Амадирос. Също така се оказва, че Гремионис придобил навика да прави дълги разходки с Гладиа, които харесвали и на двамата, и по време на които те никога не са били придружавани от робота Джендър. Можете да проверите ако желаете, сър.

— Мога — сухо рече Председателят, — но ако всичко е така, както твърдите, какво показва това?

— Вече отбелязах — продължи Бейли, — че освен от д-р Фастълф, тайната на хуманоидните роботи може да бъде получена и от Данил. Същото се е отнасяло и за Джендър преди неговата смърт. Но докато Данил е бил в имението на д-р Фастълф и до него не е можело да се стигне лесно, Джендър е бил в имението на Гладиа, а тя не е следяла толкова зорко за охраната на робота. Не ви ли се струва, че д-р Амадирос се е възползвал от честите отсъствия на Гладиа от нейното имение, през което време се е разхождала с Гремионис? Д-р Амадирос е разговарял с Джендър, вероятно посредством тримерна връзка, с цел да изследва неговите реакции и да го подлага на различни тестове, след което грижливо е изтривал всякакви следи от посещението си при него, така че роботът да не може да съобщи за това на Гладиа. Възможно е д-р Амадирос да се е доближил до откритието, от което се е нуждаел — преди опитът му да се е провалил поради излизането от строя на Джендър. Тогава неговото внимание се е насочило към Данил. Може би той е чувствал, че му трябва само още няколко теста и наблюдения върху робота, за да се добере до желаната цел и затова да е заложил своя капан снощи, както вече споменах по-рано в моите... моите показания.

— Сега всичко си дойде на мястото. Почти съм принуден да повярвам — тихо, почти шепнешком каза Председателят.

— Плюс едно последно уточнение, и наистина няма да имам какво повече да ви кажа — добави Бейли. — Напълно възможно е при тези изследвания и тествания на Джендър, д-р Амадирос случайно — и без никаква предумисъл — да е обездвижил Джендър и по този начин да е извършил роботубийството.

— Не! Никога! — изкрещя обезумял Амадиро. — Нищо от онова, което съм сторил на работа, не би могло да го обездвижи!

— Съгласен съм. — намеси се Фастълф. — Господин Председател, аз също смятам, че д-р Амадиро не е обездвигил Джендър. Но, господин Председател, току-що направеното му изявление би могло да се сметне за косвено признание, че той се е занимавал с Джендър — и че анализът на мистър Бейли на положението е абсолютно коректен.

Председателят кимна.

— Принуден съм да се съглася с вас, д-р Фастълф. Д-р Амадиро, можете формално да настоявате за опровержение на казаното, но това ще ме принуди да проведе пълно разследване, което би могло да ви нанесе огромни щети — както се оказва. А на този етап подозирам, че ще се окаже във висша степен неблагоприятно за вас. Предлагам да не настоявате — да не подронвате положението си в Парламента, а вероятно и възможността Аврора да продължи своя гладък политически курс.

Така, както виждам нещата, преди въпросът за обездвигването на Джендър да беше възникнал, на страната на д-р Фастълф по въпроса за заселването на Галактиката беше болшинството от Парламента — не много голямо болшинство, съгласен съм. Вие бихте спечелили достатъчно гласове на своя страна, ако бяхте поставил въпроса за предполагаемата вина на д-р Фастълф за обездвигването на Джендър, като по този начин бихте спечелили мнозинство. Но сега, ако д-р Фастълф пожелае, той може да обърне нещата, като обвини *вас* в същото и още повече, като ви обвини в опит да хвърлите фалшиви обвинения върху своя противник — и вие ще изгубите.

Ако аз не се намеся, тогава може би вие, д-р Амадиро, и вие, д-р Фастълф, ръководени от своя инат, или жаждата за отмъщение, ще оглавите силите си и ще започнете да се обвинявате взаимно в какво ли не. Политическите ни сили, както и общественото мнение, ще се разделят безнадеждно на две — дори ще се разцепят, — което ще ни нанесе безкрайна вреда.

В такъв случай вярвам, че победата на д-р Фастълф, макар и неизбежна, ще бъде постигната на много висока цена, така че мой дълг като Председател е да насоча гласовете в негова полза още от самото начало и да окажа натиск върху вас и вашата фракция, д-р Амадиро, да

признаете победата на д-р Фастълф с толкова достойнство, колкото сте способен да проявите, и да го направите още сега — за доброто на Аврора.

— Нямам интерес от съкрушителна победа, господин Председател — заяви Фастълф. — Предлагам отново да стигнем до компромис, според който Аврора, останалите Външни светове и Земята да бъдат свободни да заселват Галактиката. В замяна аз с радост ще се присъединя към Института и ще предоставя своите знания по проблема с хуманоидните роботи, като по този начин допринеса за осъществяването на плана на д-р Амадиро. Нека той, от своя страна, обещае тържествено да изостави всякакви планове за репресивни действия спрямо Земята когато и да било за в бъдеще. Нека това да бъде изразено под формата на договор, който ще бъде сключен между нас и Земята.

Председателят кимна.

— Мъдро и подобаващо на държавник предложение. Ще получите ли вашето съгласие, д-р Амадиро?

Амадиро реши вече да седне. Изглеждаше замислен над поражението.

— Не съм се стремял към лична власт или задоволство от победата. Искях най-доброто — според мен — за Аврора и съм убеден, че този план на д-р Фастълф ще доведе някой ден до гибелта на планетата. Но признавам, че сега съм безпомощен срещу деянията на този землянин — той хвърли един бърз, злобен поглед към Бейли — и съм принуден да приема предложението на д-р Фастълф — макар че ще помоля за разрешение да се обърна към Парламента по въпроса и да отбележа за протокола моите опасения от последствията.

— Разбира се, ще позволим това — каза Председателят. — А ако се вслушате в съвета ми вие, д-р Фастълф, ще махнете този землянин от планетата ни колкото е възможно по-скоро. Той извоюва вашата гледна точка, но тя няма да се зарадва на широк прием, ако аврорианците имат на разположение достатъчно дълго време, за да възприемат нещата като победа на Земята над Аврора.

— Напълно прав сте, господин Председател, и мистър Бейли ще си отиде бързо — с моите благодарности, а надявам се и вашите.

— Добре — съгласи се Председателят с не най-любезния си тон, — тъй като неговата ловкост и изобретателност ни спасиха от

разрушителна политическа битка, той ще получи моите благодарности.
Благодаря ви, мистър Бейли.

19
ОТНОВО БЕЙЛИ

80.

Застанал на известно разстояние, Бейли гледаше как те си тръгват. Макар че Амадирос и Председателят бяха дошли заедно, сега те си тръгнаха поотделно.

Фастълф се върна, след като ги изпрати, без да се опитва да скрие своето огромно облекчение.

— Елате, мистър Бейли — каза той, — ще обядвате с мен и после възможно най-бързо ще си тръгнете за Земята.

Персоналът му от работи очевидно работеше трескаво върху задачата.

Бейли кимна.

— Председателят се насили да ми благодари — сардонично отбеляза той, — но благодарностите май му заседнаха в гърлото.

— Нямаме представа каква чест е това за вас — отвърна Фастълф. — Председателят рядко благодари на когото и да било. От друга страна, никой никога не благодари на него. Разчита се историята сама да възвеличае Председателите, а този е в длъжност от вече над четиридесет години. Станал е капризен и раздражителен, както често става с Председателите през последните им десетилетия.

— Както и да е, мистър Бейли, аз ви благодаря още веднъж, а посредством мен ще ви се отблагодари и Аврора. Ще доживеете да видите как земляните се отправят в Космоса, макар че вашият живот е кратък. А ние ще ви помогнем с нашата технология. Как успяхте да разплетете това кълбо, мистър Бейли, за два дена и половина — помалко, — не мога да си представя. Вие сте истинско чудо. Но елате, сигурно ще искате да се изкъпете и освежите. Поне аз бих искал.

За първи път откакто беше пристигнал Председателят, Бейли имаше време да мисли за нещо повече от следващото си изречение.

Той все още не знаеше какво беше онова, което три пъти досега го беше спохождало — първо на границата на съня, после на границата на безсъзнанието и накрая в момент на следсъвокупително отпускане.

„Той е бил пръв!“

Фразата продължаваше да не му говори нищо. Но така или иначе, той беше успял да се наложи над Председателя. Тогава възможно ли беше тя да няма изобщо никакво значение, да е била само част от някакъв механизъм, който не пасваше и изглежда не беше необходим? Глупост ли е било това?

То се спотаи в едно ъгълче на съзнанието му и Бейли се появи за обяд като победител, но без истинското усещане за победа. Чувстваше се така, сякаш нещо му беше убегнало.

Преди всичко, щеше ли Председателят да удържи на думата си? Амадиро изгуби сражението, но той нямаше вид на човек, който би се предал изцяло при каквито и да било условия. Дори да му се гласува доверие и да се допусне, че беше казал истината, че не е бил ръководен от празната амбиция за лична слава, а от възгледите си за аврориански патриотизъм, това пак би означавало, че той *не би могъл* да се предаде.

Бейли сметна за необходимо да предупреди Фастълф.

— Д-р Фастълф — започна той, — не мисля, че всичко е свършило. Д-р Амадиро ще продължи битката си за изключване на Земята.

Фастълф кимна, докато в това време сервираха яденето.

— Знаем. Очаквам да го направи. Но не се боя, след като въпросът с обездвижването на Джендър е вече решен. Като оставим това настрана, смятам, че ще мога винаги да го надиграя в Парламента. Не се безпокойте, мистър Бейли, Земята няма да изостане. Нито пък трябва да се боите в професионален план от отмъщението на Амадиро. Ще напуснете нашата планета и ще бъдете на път за Земята още преди залез слънце. Данил ще ви придружи, разбира се. Нещо повече, докладът, който ще пратим по вас, ще ви гарантира още едно солидно повишение.

— С нетърпение чакам да си отида — каза Бейли, — но се надявам, че ще имам време да си взема довиждане. Бих искал да... да се видя още веднъж с Гладия и бих искал да се сбогувам с Жискар, който навярно ми спаси живота снощи.

— Разбира се, мистър Бейли. Но моля ви, защо не ядете?

Бейли механично се зае с храната, но тя не му доставяше удоволствие. Подобно на сблъсъка с Председателя и последвалата победа, храната му се струваше странно безвкусна.

Как беше спечелил? Защо Председателят не го беше отрязал? Защо Амадирос не направи поне формално опровержение? То щеше да бъде прието пряко думата — или аргументите — на един землянин.

Но Фастълф ликуваше.

— Опасявах се от най-лошото, мистър Бейли — каза той. — Опасявах се, че срещата с Председателя е предварително обречена и че нищо, което вие бихте казали, не би подобрило нещата. Но вие се справихте толкова добре. Аз бях застинал във възхищение докато ви слушах. И всеки момент очаквах Амадирос да настоя за тежестта на своята дума пред тази на един землянин, който в края на краищата се е намирал непрекъснато на границата между лудостта и разсъдъка, след като се е озовал на чужда планета под открито небе...

— Моите уважения, д-р Фастълф — грубо го прекъсна Бейли, — но аз не съм бил непрекъснато на границата между лудостта и разсъдъка. Последната вечер прави изключение, но това е единственият път, когато изгубих контрол над себе си. През останалото време от моето пребиваване на Аврора, може понякога да съм се чувствал притеснен, но винаги съм бил в пълно съзнание. — Част от яда, който Бейли беше потискал по време на срещата с Председателя с цената на значителни усилия, сега безпрепятствено се изливаше. — Само по време на бурята, сър... освен, разбира се — припомни си той — за миг или два, когато бях на борда на кораба...

Той нямаше представа какъв беше механизмът, по който мислите му — спомените, интерпретацията — го споходиха, нито пък с каква скорост. В един момент те не съществуваха, а в следващия бяха разцъфнали в съзнанието му, като че ли винаги са били там, но е трябвало да се пукне сапунената преграда, която ги е скривала.

— Йосафате! — промълви Бейли със страхопочитание в гласа си. После стовари юмруци върху масата, което раздрънча всички съдове на нея, и извика — *Йосафате!*

— Какво има мистър Бейли? — стреснато попита Фастълф.

Бейли беше втренчил поглед в него, но чу въпроса едва след известно време.

— Нищо, д-р Фастълф. Просто си мислих колко е нагло от страна на д-р Амадирос първо да повреди Джендър, а после да се погрижи вината да бъде стоварена върху вас; да направи така, че почти да

откача снощи в бурята, а после да използва това за да хвърли съмнение върху моите твърдения. Просто се вбесих — за момент.

— Ами, няма нужда, мистър Бейли. Всъщност абсолютно невъзможно е Амадиро да е обездвижил Джендър. Това си остава въпрос на чиста случайност. Във всеки случай, възможно е намесата на Амадиро да е увеличила шансовете за настъпване на подобно случайно събитие, но не бих спорил по въпроса.

Бейли го слушаше с половин ухо. Онова, което беше казал преди малко, бяха чисти измислици. Той изобщо не се интересуваше какво говори Фастълф. То нямаше (както би казал Председателят) никакво отношение към въпроса. Всъщност всичко, което се беше случило — всичко, което Бейли беше обяснил — нямаше никакво отношение. Но и нищо не биваше да се променя заради това. Освен едно нещо — след известно време.

Йосафате! шепнеше Бейли в ума си и изведнъж с удоволствие и наслада се залови с обяда.

81.

За пореден път Бейли прекосяваше ливадата между именията на Фастълф и Гладиа. Щеше да се види с Гладиа за четвърти път през последните три дена, но (сърцето му сякаш се сви на топка в гърдите) сега щеше вече да е за последно.

Жискар го следваше отдалече, съсредоточен върху околността повече от всякога. Вероятно след като Председателят разполагаше вече с всички факти, грижите за безопасността на Бейли щяха да намалеят — ако изобщо беше съществувала някаква опасност при положение, че всъщност Данил е бил застрашеният. Може би Жискар още не беше инструктиран в тази връзка.

Той приближи Бейли само веднъж и това беше, когато Бейли извика:

— Жискар, къде е Данил?

Жискар бързо стопи разстоянието между тях, сякаш не му се искаше да повишава глас.

— Данил е на път за космодрума, сър, придружен от още няколко робота, за да се погрижат за вашето пътуване до Земята. Той ще ви посрещне, когато ви отведат там, и ще остане на кораба с вас, за да ви изпрати до Земята.

— Добри новини. Ценя всеки ден в компанията на Данил. А ти, Жискар? Ще дойдеш ли с нас?

— Не, сър. Наредиха ми да остана на Аврора. Но Данил ще се грижи добре за вас, дори и в моето отсъствие.

— Сигурен съм. Жискар, но ти ще ми липсваш.

— Благодаря ви, сър — каза Жискар и се оттегли толкова бързо, колкото беше се приближил. Минута-две Бейли замислено гледа след него. Не, всичко по ред на номерата. Първо трябваше да се види с Гладиа.

Тя се приближи да го поздрави. За два дена нея в нея беше настъпила промяна колкото от небето до земята. Не беше радостна, не танцуваше от щастие и не го обсипа с приказки. Тя все още имаше мрачното изражение на човек, който е претърпял шок и загуба — но тревогата, която излъчваше преди това, вече я нямаше. Придобила беше някакво сериозност, сякаш беше осъзнала факта, че животът продължава въпреки всичко и дори в някои случаи би могъл да е сладък.

Приближавайки, тя намери сили да се усмихне и протегна ръка.

— О, вземи я, вземи я, Илайджа — подкани го тя, като видя, че той се колебае. — След снощната вечер е абсурдно е да се дърпаш и да се преструваш, че не искаш да ме докоснеш. Виждаш ли, аз все още си я спомням и не съжалявам, че стана така. Напротив.

В отговор Бейли изпълни необичайното (за него) действие, което представляваше усмивката.

— Аз също си спомням, Гладиа, и също не съжалявам. Дори бих искал да го направим отново, но съм дошъл да си вземем сбогом.

Сянка премина върху лицето на Гладиа.

— Значи се връщаш на Земята. Но според информацията, която получих по робомрежата, поддържана винаги между имението на Фастълф и моето, всичко е минало добре. *Не може* да си се провалил.

— Не съм се провалил. Всъщност, д-р Фастълф спечели напълно. Не вярвам да се появи и най-малкият намек, че той е бил свързан по някакъв начин със смъртта на Джендър.

— Заради онова, което си имал да кажеш ли, Илайджа?

— Надявам се.

— Знаех си. — В думите ѝ се долови самодоволна нотка. — Знаех си, че ще успееш, когато им казах да те извикат. Но тогава защо те карат да си вървиш?

— Именно защото случаят е приключен. Ако остана тук по-дълго, очевидно ще се превърна в чужд дразнител за политическото им тяло.

Тя го изгледа недоумяващо.

— Не съм сигурна какво искаш да кажеш — каза накрая тя. — Прилича ми на земен израз. Но няма значение. Успя ли да откриеш кой е убил Джендър? Това е най-важното.

Бейли се огледа. Жискар стоеше в една от нишите. Друга една беше заета от робот на Гладиа.

Гладиа изтълкува погледа му без да се затрудни.

— Хайде, Илайджа — каза тя, — трябва да престанеш да се притесняваш от роботите. Не се притесняваш от стола, нали, или от тези завеси?

Бейли кимна.

— Добре тогава, Гладиа, съжалявам — ужасно съжалявам, — но трябваше да им кажа, че Джендър е бил твой съпруг.

Очите ѝ се отвориха широко и той побърза да продължи.

— *Трябваше.* Беше от голямо значение за случая, но ти обещавам, че това няма да се отрази на твоето положение на Аврора. — Той резюмира срещата толкова накратко, колкото успя, и заключи: — И така, виждаш, че никой не е убил Джендър. Обездвижването е било резултат от случайно настъпило изменение в позитронните му връзки, макар че вероятността за това може да е нараснала след всичко онова, което е ставало тук.

— А аз да не разбера — простена тя. — Изобщо не съм разбрала. *Затворила* съм си очите пред този гнусен план на Амадирос. Но той е също толкова отговорен, колкото щеше да бъде, ако умишлено беше размазал Джендър с ковашки чук.

— Гладиа — сериозно подхвана Бейли, — това е жестоко. Той не е искал да причинява вреда на Джендър, а е постъпвал така, както според него е трябвало в името на доброто на Аврора. Но той си получи заслуженото. Разгромен е, плановите му са провалени, а Институтът по роботика ще премине под доминацията на д-р Фастълф. Ти самата не би могла да постигнеш по-справедливо наказание, колкото и да се беше старала.

— Ще си помисля — отвърна Гладиа. — Но какво да правя със Сантирикс Гремионис, този млад подлизурко с приятна външност, чиято работа е била да ми отвлече вниманието? Нищо чудно, че се правеше, че не губи надежда, въпреки моя неизменен отказ. О, той ще дойде пак и тогава ще имам удоволствието да...

Бейли отчаяно заклати глава.

— Гладиа, *не*. Аз се срещнах с него и те *уверявам*, че той не е имал представа какво става. И той е бил измамен също като теб. Всъщност положението е тъкмо обратното. Той не е упорствал толкова много, защото така е трябвало да отклони твоето внимание. Амадиросе е възползвал от него именно *защото* е упорствал толкова много — а упорството му не е означавало нищо за теб. Не и любов, ако на Аврора тази дума означава същото, каквото и на Земята.

— На Аврора това е хореография. Джендър беше робот, а ти си землянин. С аврорианците е различно.

— Вече ми обясни. Но, Гладиа, ти си се научила от Джендър да взимаш; научи се от мен — не че съм имал такова намерение — да даваш. След като си спечелила от наученото, не е ли редно и честно да научиш и другите на свой ред? Гремионис те харесва достатъчно, за да е склонен да се научи. Той вече се е опълчил срещу аврорианския обичай, като упорства въпреки твоите откази. Ще отиде и по-далече. Можеш да го научиш да дава и да взима и ти самата ще се научиш да правиш и двете — последователно или едновременно, — заедно с него.

Гладиа се вгледа изпитателно в очите му.

— Илайджа, да не би да се опитваш да се отървеш от мен?

Бейли бавно кимна.

— Да, Гладиа. В този момент искам ти да си щастлива, искам го по-силно, отколкото всичко, което някога съм искал за себе си или за Земята. Не мога да ти дам щастие, но ако Гремионис може да ти го даде, ще бъде също толкова доволен — *почти* толкова, колкото ако аз ти правех този подарък. Гладиа, може да се учудиш колко лесно би се отказал той от хореографията, когато ти му покажеш как да го прави. Полека-лека това ще се разчуе и ще дойдат и други да припаднат в краката ти — а Гремионис може би ще успее да научи и други жени. Гладиа, може да извършиш революция в секса на Аврора, още преди да си отидеш. Имаш три века на разположение, за да го направиш.

Гладиа беше втренчила поглед в него, после избухна в смях.

— Ставаш досаден. Нарочно се правиш на глупак. Никога не бих си помислила, че си способен на подобно нещо, Илайджа. Винаги изглеждаш толкова напрегнат и сериозен. Йосафате! (При последната дума тя се опита да наподобява мрачния му баритон.)

— Може би да съм малко досаден — отвърна Бейли, — но наистина смятам така. Обещай ми, че ще дадеш на Гремнионис възможност.

Тя се приближи до него и Бейли без колебание я прегърна. Гладиа сложи пръст на устните му и той леко го целуна.

— Не предпочиташ ли да ме запазиш за себе си, Илайджа? — нежно попита тя.

Бейли отвърна също така нежно (но без да може да пренебрегне присъствието на роботите в стаята):

— Да, предпочитам, Гладиа. Срамувам се да призная, че в този момент бих оставил Земята да се разпадне, ако можех да имам теб — но не мога. След няколко часа ще напусна Аврора, а по никакъв начин не биха ти позволили да дойдеш с мен. Нито пък мисля, че биха ми разрешили да се върна отново на Аврора, нито пък е възможно ти да посетиш някога Земята. Няма да те видя никога повече, Гладиа, но и никога няма да те забравя. След няколко десетилетия аз ще умра, а ти ще бъдеш също толкова млада, колкото си сега, така че, каквото и да си представяме, че би могло да се случи, скоро би ни се наложило да се сбогуваме.

Гладиа опря глава на гърдите му.

— О, Илайджа, ти се появи два пъти в моя живот — и двата пъти само за няколко часа. Два пъти направи толкова много за мен, а после си тръгна. Първият път можах единствено да докосна лицето ти, но това се оказа толкова важно. Вторият път направих много повече — и отново това се оказа много важно. Никога няма да те забравя, Илайджа, дори и да живея повече векове, отколкото мога да преброя.

— Тогава нека това не се превърне в един от онези спомени, които пречат на твоето щастие — отвърна Бейли. — Приеми Гремнионис и накарай *него* да се почувства щастлив — и остави той да направи теб щастлива. И не забравяй, нищо не пречи да ми изпращаш писма. Между Аврора и Земята има хиперпоща.

— Няма да забравя, Илайджа. И ти ще ми пишеш, нали?

— Ще ти пиша, Гладиа.

Последва мълчание, след което те неохотно се разделиха. Гладиа остана да стои в средата на стаята. Когато той спря на вратата и се обърна, тя все още стоеше там и леко се усмихваше. Устните му

изписаха във въздуха: *Сбогом*. И понеже мърдаха беззвучно — иначе никога не би могъл да го изрече, — Бейли добави *моя любов*.

Нейните устни също се раздвижиха: *Сбогом, моя най-скъпа любов*.

Той се обърна и излезе. Знаеше, че никога повече нямаше да я види в осезаем вид, никога повече нямаше да я докосне.

83.

Мина известно време, преди Илайджа да се насили да мисли върху проблема, който все още стоеше пред него. Беше извървял мълчаливо може би около половината път между имението на Фастълф, когато спря и вдигна ръката си.

Наблюдателният Жискар се приближи моментално до него.

— Колко време имам преди да тръгна за космодрума, Жискар? — попита Бейли.

— Три часа и десет минути, сър.

Бейли помисли малко.

— Бих искал да отида до онова дърво, да седна с гръб към него и да прекарам известно време сам. И с теб, разбира се, но далеч от други човешки същества.

— На открито, сър? — Гласът на робота не можеше да изрази учудване или шок, но Бейли имаше чувството, че ако Жискар беше човек, думите му биха изразили подобни чувства.

— Да — отвърна Бейли. — Трябва да си помисля, а след снощи спокоен ден като този — слънчев, безоблачен, мек — едва ли крие опасности. Ще се прибера, ако ме хване агорафобията. Е, ще дойдеш ли с мен?

— Да, сър.

— Добре. — Бейли тръгна. Стигнаха до дървото и той предпазливо докосна дънера му, после загледа пръста си, който изобщо не се беше изцапал. След като се увери, че няма да се измърси ако се облегне, Бейли огледа земята, после внимателно седна и облегна гръб на дървото. Не беше удобно като облегалка на стол, но пък имаше миротворно (странно, все пак) въздействие, каквото Бейли едва ли би изпитал затворен в някоя стая.

Жискар остана прав.

— Няма ли и ти да седнеш? — попита Бейли.

— Чувствам се прекрасно и прав, сър.

— Знам, Жискар, но ще мога да мисля по-добре, ако не се налага да гледам нагоре към теб.

— Ако седна, не бих могъл да ви охранявам толкова ефективно от евентуално нараняване, сър.

— И това знам, Жискар, но за момента не виждам реална опасност. Мисията ми приключи, проблемът е разрешен, положението на д-р Фастълф е гарантирано. Можеш да рискуваш да седнеш и аз ти заповядвам да го направиш.

Жискар седна веднага, с лице към Бейли, но погледът му продължи да се стрелка насам-натам и той остана нащрек.

Бейли погледна небето през листата на дървото, заслуша се в прошумоляването на насекомите и в ненадейното обаждане на някаква птичка, забеляза неравномерност наблизо в тревата, което можеше да означава, че оттам е минала животинка, и отново си помисли, колко странно спокойно беше всичко наоколо и колко различно беше това спокойствие от Градския шум. Това беше тихо спокойствие, без припряност — едно отдалечено спокойствие.

За първи път Бейли смътно усети, какво би накарало човек да предпочете откритото пространство пред Града. С изненада установи, че е благодарен за преживяното на Аврора и за бурята преди всичко, защото сега знаеше, че ще е в състояние да напусне Земята и да посрещне условията на която и да била чужда планета, където биха се заселили той и Бен — а може би и Джеси.

— Снощи, в мрака на бурята — каза той, — се чудех дали бих могъл да видя спътника на Аврора, ако не бяха облаците. Нали има спътник, ако паметта не ме лъже?

— Всъщност те са два, сър. По-големият е Титонус, но всъщност той е толкова малък, че се вижда само като една умерено ярка звезда. По-малкият въобще не се вижда с невъоръжено око и се нарича просто Титонус II, ако изобщо стане дума за него.

— Благодаря. И ти благодаря също, Жискар, че ме спаси снощи. — Бейли погледна робота. — Не знам как точно да ти се отблагодаря.

— Въобще няма нужда да ми благодарите. Просто следвах предписанията на Първия закон. Нямах избор.

— И все пак, навярно ти дължа живота си. Важно е да знаеш, че си давам сметка за това. А сега, Жискар, какво трябва да направя?

— По отношение на какво, сър?

— Мисията ми приключи. Възгледите на д-р Фастълф са закрепени. Бъдещето на Земята е осигурено. Сякаш не ми остава да

правя нищо друго и все пак, въпросът с Джендър остава.

— Не разбирам, сър.

— Ами изглежда се прие, че той е умрял от случайно отместване в позитронния потенциал на мозъка, но Фастълф признава, че вероятността за това е безкрайно малка. Дори и с намесата на Амадиро, вероятността, макар и евентуално увеличена, си остава все така безкрайно малка. Поне така мисли Фастълф. Ето защо на мен продължава да ми се струва, че смъртта на Джендър е настъпила вследствие на умишлено работоубийство. Но въпреки това не смея да повдигам повече въпроса. Не искам да разваля нещата, които бяха доведени до толкова задоволителен край. Не искам Фастълф отново да бъде обвинен. Не искам да правя Гладиа нещастна. Не знам какво да правя. Не мога да говоря за това с никое човешко същество, затова говоря с теб, Жискар.

— Да, сър.

— Винаги мога да ти заповядам да изтриеш всичко, което кажа, и повече да не си спомняш за него.

— Да, сър.

— Според теб, какво трябва да направя?

— Щом има работоубийство, сър — отвърна Жискар, — значи трябва да има и някой, който да е способен да го извърши. Само д-р Фастълф е способен да го извърши, а той казва, че не го е направил.

— Да, започнахме от това положение. Вярвам на д-р Фастълф и съм абсолютно сигурен, че той не го е извършил.

— Тогава как може да е имало работоубийство, сър?

— Да предположим, че някой друг е знаел също толкова много за роботите, колкото и д-р Фастълф, Жискар.

Бейли придърпа колене към себе си и ги обхвана с ръце. Той не гледаше към Жискар и изглеждаше обсебен от мислите си.

— Кой може да е бил това, сър? — попита Жискар.

Най-сетне Бейли беше стигнал до решителния момент.

— Ти, Жискар — каза той.

84.

Ако Жискар беше човек, навярно щеше просто да опули очи, мълчалив и смразен; или може би щеше да избухне вбесено; или да се свие от ужас; или да реагира по десетки други начини. Но понеже беше робот, той не даде никакъв признак на каквато и да било емоция и просто запита:

— Кое ви кара да смятате така, сър?

— Абсолютно сигурен съм, Жискар — каза Бейли, — че ти знаеш много добре как точно съм стигнал до това заключение, но ще ми направиш услуга, ако ми позволиш на това тихо място и за това кратко време, което ми остава преди да отпътувам, да изясня нещата заради самия себе си. Бих искал да изложа мислите си на глас. И бих искал да ме поправяш, ако греша.

— При всички случаи, сър.

— Предполагам, че първоначалната ми грешка е била да приема, че ти си по-несъвършен и по-примитивен робот от Данил, само защото изглеждаш по-малко човекоподобен. Едно човешко същество винаги би сметнало, че колкото по-човекоподобен е един робот, толкова по-съвършенстван, усложнен и интелигентен би трябвало да бъде. Във всеки случай, робот като теб се проектира лесно, а такъв като Данил представлява голям проблем за хора като Амадирос и с него може да се справи само един гений в областта на роботиката, какъвто е Фастълф. И все пак, предполагам, че трудността в проектирането на Данил се крие във възпроизвеждането на всички човешки аспекти, като например израза на лицето, интонацията на гласа, жестовете и движенията, които са от изключителна сложност, но на практика нямат нищо общо с капацитета на мозъка. Прав ли съм?

— Напълно, сър.

— И така, аз автоматично те подцених — както и всички останали. Но ти се издаде още преди да бяхме кацнали на Аврора. Сигурно си спомняш, че по време на кацането ме беше обзел пристъп на агорафобия и за момент бях дори още по-безпомощен, отколкото снощи в бурята.

— Да, сър.

— В онзи момент Данил беше в каютата с мен, докато ти се намираще отвън пред вратата. Аз изпаднах в нещо подобно на кататонично състояние, а той вероятно не е гледал към мен и затова не е разбрал. Ти беше отвън и въпреки това, именно ти се втурна вътре и изключи устройството, което държах в ръце. Ти беше пръв преди Данил, макар че неговите рефлексии са също толкова бързи, колкото са и твоите, сигурен съм — както стана ясно, когато попречи на д-р Фастълф да ме удари.

— Д-р Фастълф не може да е искал да ви е удари.

— Не е. Той просто демонстрираше рефлексите на Данил. И все пак, както вече казах, тогава в каютата ти беше пръв. Аз едва ли съм бил в състояние да забележа този факт, но съм обучен да забелязвам всичко и не излизам напълно от строя, дори когато съм обхванат от агорафобичен ужас — както стана ясно и снощи. Забелязах, че ти беше пръв, макар че почти забравих за този факт. Съществува, разбира се, само едно единствено логично обяснение.

Бейли замълча в очакване Жискар да се съгласи, но роботът не каза нищо.

(Години по-късно, това беше първото нещо, което изникваше пред Бейли при спомена за пребиваването му на Аврора. Не бурята. Дори не и Гладия. А тихото и спокойно време, прекарано под дървото, със зелените листа на фона на синьото небе, лекия ветрец, едва доловимия шум от животните и Жискар, изправен срещу него със слаб блясък в очите.)

— Изглежда, че по някакъв начин ти си отгатнал състоянието на мозъка ми — продължи Бейли, — и дори през затворената врата си разбрал, че съм изпаднал в някакъв пристъп. Или накратко казано — и може би упростенчески, — ти можеш да четеш умовете.

— Да, сър — тихо каза Жискар.

— А също така, можеш по някакъв начин да влияеш на умовете. Вярвам, че си забелязал как съм открил това, и си направил така, че да я забравя, а ако случайно съм си я припомнял да не й отдавам значение. Но не си се постарал твърде успешно, може би защото имаш ограничени възможности...

— Сър, Първият закон има приоритет — прекъсна го Жискар. — Трябваше да ви се притека на помощ, макар ясно да осъзнавах, че така

ще се издам. А трябваше да попреча на вашето съзнание в минимална степен, за да не се стигне и до най-малкото увреждане.

Бейли кимна.

— Виждам, че си имаш своите проблеми. Аз бях възпрепятстван в минимална степен — и успях да си спомня всичко, когато съзнанието ми се беше отпуснало достатъчно и можех да мисля с освободени асоциации. Точно преди да изгубя съзнание в бурята разбрах, че ти ще ме намериш пръв, както тогава на кораба. Може да си ме намерил по моето инфрачервено излъчване, но всеки бозайник или птичка също излъчват, а това сигурно обърква нещата. Но освен това, ти си могъл да откриеш и разумна активност, макар че съм бил в безсъзнание. И така си ме намерил.

— Определено това ми помогна — съгласи се Жискар.

— И така, аз си спомнях — на границата със съня или безсъзнанието. Но щом съзнанието ми се връщаше напълно, аз отново забравях. Снощи обаче, се сетих за трети път, но не бях сам. С мен беше Гладиа. Тя ми повтори какво съм казал: „Той беше пръв“. Но дори и *тогава* не можах да разгадая смисъла, докато една случайна забележка на д-р Фастълф не ме отведе към мисълта, която премина през всички препятствия. И след като веднъж ми светна, аз си спомних и други неща. Например, когато се чудех дали кацаме на Аврора, ти ме увери, че крайната ни цел е Аврора още преди да бях задал въпроса. Предполагам, че не позволяваш на никой да разбере за твоята способност да четеш умовете.

— Така е, сър.

— А защо?

— Тази способност ми дава уникална възможност да се подчинявам на Първия закон, сър, и затова аз много я ценя. Мога далеч по-ефективно да предотвратявам опасностите за човешките същества. И все пак ми се струва, че нито д-р Фастълф — нито което и да било друго човешко същество — не биха търпели дълго време един робот, който чете умовете, затова пазя своите способности в тайна. Д-р Фастълф обожава да разказва историята за телепатичния робот, унищожен от Сюзън Келвин, а аз не бих искал той да повтори нейния подвиг.

— Да, той ми разказа легендата. Подозирам, че подсъзнателно той се досеща, че ти можеш да четеш умовете, иначе не би се

пристрастил така към нея. А бих казал, че това е опасно за теб. На мен то определено ми помогна да се досетя.

— Правя каквото мога, за да неутрализирам опасността, без да се намесвам неоправдано в съзнанието на д-р Фастълф. Д-р Фастълф неизменно подчертава легендарния и невъзможен характер на историята всеки път, когато я разказва.

— Да, и това си спомням. Но ако Фастълф не знае, че ти можеш да четеш в умовете, значи първоначално не си бил проектиран с подобни способности. Тогава откъде ги имаш? Не, не ми казвай, Жискар. Нека направя едно предположение. Мис Василия е била изключително очарована от теб по времето, когато е била една млада жена, правеща първи стъпки в роботиката. Тя ми каза, че е експериментирала, като те е програмирала под непрякото наблюдение от страна на Фастълф. Възможно ли е в определен момент тя да е направила съвсем случайно нещо, което да те е надарило с тази способност? Прав ли съм?

— Прав сте, сър.

— А ти знаеш ли какво е било това нещо?

— Да, сър.

— Ти единственият телепатичен робот ли си?

— За сега — да, сър. Ще има и други.

— Ако те попитам какво е направила д-р Василия — или ако д-р Фастълф те попита, — ти би ли ни казал по силата на Втория закон?

— Не, сър, защото според мен за вас би било вредно, ако разберете, а следователно отказът ми ще е пряко следствие от Първия закон и ще има предимство. Но проблемът не би възникнал, защото аз бих разбрал, че някой се готви да ме попита и да ми заповяда, и бих премахнал в съзнанието му желанието да го стори, преди да се е случило каквото и да било.

— Да — съгласи се Бейли. — Вечерта преди снощната, докато вървахме от имението на Гладиа към имението на Фастълф, попитах Данил дали е имал контакти с Джендър по време на неговото пребиваване у Гладиа. Той ми отвърна съвсем просто, че не е. После се обърнах към теб с намерението да ти задам същия въпрос, но не знам защо така и не те попитах. Предполагам, че си потиснал намерението ми да го направя.

— Да, сър.

— Защото ако те бях попитал, щеше да бъдеш принуден да кажеш, че си го познавал добре през този период, а ти не си бил готов да ми го съобщиш.

— Не бях, сър.

— Но през този период на връзка с Джендър ти си знаел, че Амадиро е експериментирал с него, защото предполагам, че си можел да четеш и в ума на Джендър или да разкриваш позитронните му потенциали...

— Да, сър, дешифрирането на човешка мозъчна активност, както и на мозъчната активност при роботите, се обхваща от една и съща способност. Роботите са много по-лесни за разбиране.

— Ти не си одобрявал занятията на Амадиро, защото си съгласен с Фастълф по въпроса за завладяването на Галактиката, нали?

— Да, сър.

— Защо не спря Амадиро? Защо не заличи от съзнанието му желанието да експериментира с Джендър?

— Сър — отвърна Жискар, — аз не мога да се бъркам така лесно в съзнанието на хората. Решението на Амадиро беше толкова дълбоко и сложно вкоренено в него, че би се наложило да извърша много неща, за да го заличи от ума му — а той е много развит и важен ум, който не бих искал да увредя. Оставих нещата да продължат доста време, докато се чудех, кое действие би удовлетворило най-пълно изискванията на Първия закон. Накрая избрах нужния начин за оправяне на положението. Не беше лек избор.

— Решил си да обездвижиш Джендър преди Амадиро да е успял да открие метода за проектиране на един истински хуманоиден робот. Знаел си как да го направиш, тъй като за всичките изминали години си успял чудесно да разбереш теориите на Фастълф, като си ги прочел в ума му. Така ли е?

— Точно така, сър.

— Така че в крайна сметка Фастълф не е бил единственият, който е знаел достатъчно, за да обездвижи Джендър.

— В известен смисъл той е, сър. Моята собствена способност е просто отражение — или продължение — на неговата.

— Но тя стига. Не си ли даде сметка, че това обездвижване ще изложи Фастълф на огромна опасност? Че естествено подозренията ще паднат върху него? Имал ли си намерение да признаеш своята

постъпка и да разкриеш способностите си, ако това е било необходимо, за да го спасиш?

— Наистина си давах сметка, че д-р Фастълф би изпаднал в болезнено положение — отвърна Жискар, — но нямах намерение да признавам вината си. Надявах се да се възползвам от положението, за да ви доведа на Аврора.

— Да ме доведеш *мен* тук? *Твоя* идея ли беше това? — Бейли се почувства доста глупаво.

— Да, сър. Ако ми разрешите, бих искал да обясня.

— Моля те, обясни ми — каза Бейли.

— Знаех за вас от Мис Гладиа и от д-р Фастълф — започна Жискар, — не само от онова, което те казваха, но и от това, което се криеше в главите им. Разбрах за положението на Земята. Ясно беше, че земляните живеят зад стени, от които им е трудно да избягат, но също така ясно ми беше, че и аврорианците живеят зад стени.

Аврорианците живеят зад стени, направени от работи, които ги предпазват от всички превратности в живота. Според плановете на Амадиро, аврорианците трябваше да издигнат стена от предпазни общества на новите аврориански заселнически планети. Освен това, аврорианците живеят и зад стените, изградени от техния собствен продължителен живот, което ги принуждава да надценяват своята индивидуалност и им пречи да обединят научния си потенциал. Нито пък се въвличат в шумните дразги на противоречията. Посредством Председателя, те дават накъсо всяка несигурност и така стигат до споразумение за решението, още преди проблемът да е изпъкнал. Не си губят времето да се занимават с едно истинско и детайлно обсъждане на най-доброто решение. Те искат *тихо* решение.

Стените на земляните са груби и буквални, така че тяхното съществуване се натрапва и е очевидно — а винаги се намират такива, които копнеят да се измъкнат. Аврорианските стени са нематериални и дори не се усещат. На никой не му минава през ум мисълта за бягство. Затова ми се струва, че земляните, а не аврорианците — или другите космолити — трябва да заселят Галактиката и да основат онова, което един ден ще се превърне в Галактическа Империя.

Всичко казано дотук представляват аргументите на д-р Фастълф и аз съм съгласен с тях. Д-р Фастълф обаче, се задоволява само с аргументите, докато аз с моите способности, не можех да бъда

доволен. Трябваше да изследвам пряко мозъка поне на един землянин, за да мога да бъда сигурен в изводите си, а вие бяхте землянинът, който реших, че бих могъл да доведе на Аврора. Обездвижването на Джендър послужи както за да спре Амадирос, така и за повод на вашето посещение. Оказах съвсем лек натиск върху Мис Гладия, за да предложи тя на д-р Фастълф да ви извика тук; после и върху него, за да предложи това на Председателя; и върху Председателя, за да го накарам да се съгласи. След като вече пристигнахте, аз ви изследвах и останах много доволен от онова, което открих.

Жискар спря да говори и отново, типично по роботски замръзна безучастно.

Бейли направи гримаса.

— Започва да ми се струва, че нямам никаква заслуга за работата, която свърших тук. Ти сигурно си се погрижил да ме насочиш към истината.

— Не, сър. Напротив. Поставях пред вас бариери — разумни, разбира се. Не ви оставих да разкриете моите способности, макар че бях принуден да се издам. Постарах се да се чувствате потиснат и отчаян в свободното си време. Насърчавах ви да излизате на открито, за да изследвам вашите реакции. И въпреки това вие успяхте да преодолеете всички препятствия и да се измъкнете, така че аз останах доволен. Открих, че копнеете за стените на вашите Градове, но разбрах, че искате да се научите да се справяте и без тях. Открих, че гледката на Аврора от Космоса ви кара да страдате, както и излагането ви на бурята, но нито едното, нито другото не ви попречи да мислите, нито ви отклони от вашата задача. Открих, че вие приемате своите недостатъци и краткия си живот — и че не бягате от противоречията.

— Откъде си сигурен, че представлявам земляните като цяло? — попита Бейли.

— Знам, че не е така. Но от вашия разум научих, че има някои хора като вас. Ние ще започнем изграждането с тях. Аз ще се погрижа за това — и сега, след като вече знам ясно пътя, който трябва да следваме, ще подготвя и други работи като мен. Те също ще се погрижат за това.

— Искаш да кажеш, че на Земята ще дойдат телепатични работи? — сепна се изведнъж Бейли.

— Не, не искам да кажа това. А вие с право се безпокоите. Прякото участие на работи ще означава да се издигнат отново същите онези стени, които обричат Аврора и Външните светове на парализа. Земяните ще трябва да заселват Галактиката без никакви работи. Това ще означава трудности, опасности и страдания, които няма да имат край — събития, които роботите биха могли да предотвратят, ако присъстваха, — но в крайна сметка, за човешките същества ще се окаже по-добре, че са постигнали всичко сами. А може би някой ден — някой ден в далечното бъдеще — роботите ще се появят пак. Кой може да знае?

— Можеш ли да предсказваш бъдещето? — не съдържа любопитството си Бейли.

— Не, сър, но тъй като изучавам умовете на хората, придобих смътната представа, че поведението на хората се подчинява на закони така, както поведението на роботите се подчинява на Трите закона на роботиката. В известен смисъл, по тези закони би могло да се определи бъдещето — някой ден. Човешките закони са далеч по-сложни от Законите на Роботиката и аз нямам представа как биха могли да бъдат изведени. Може би те са от статистическо естество, тоест проявяват се добре единствено когато се прилагат върху големи популации от хора. Тяхното действие може да не е задължително и да не се проявява реално освен в случаите, когато въпросните големи популации не съзнават действието на тези закони.

— Кажете ми, Жискар, това ли има предвид д-р Фастълф, когато говори за бъдещата наука „психоистория“?

— Да, сър. Аз му подсказах тази идея, за да може да се започне нейната разработка. В един момент ще се появи и необходимостта от нея — при положение, че съществуването на Външните светове като дългоживущи роботизирани общества приближава своя край и се задава нова експанзионистична вълна на краткоживущи човешки същества, която изключва роботите.

— А сега — Жискар се изправи на крака — мисля, сър, че е време да тръгнем към имението на д-р Фастълф и да подготвим вашето заминаване. Разбира се, това, което говорихме тук, няма да бъде повторено.

— То е строго поверително, уверявам те — каза Бейли.

— Наистина — спокойно продължи Жискар. — Но няма защо да се притеснявате от отговорността да не проговорите. Ще ви позволя да си спомняте за разговора, но никога няма да изпитате желание да го възпроизведете — ни най-малко.

Бейли повдигна вежди в знак на смирение.

— Още едно нещо, Жискар — каза той, — преди да си ме стегнал. Ще се погрижиш ли да не притесняват Гладиа на тази планета, да не се отнасят зле с нея заради това, че е соларианка и че е приела един робот за съпруг, и... и тя да приеме предложенията на Гремионис?

— Чух последния ви разговор с Мис Гладиа, сър, и разбирам. Ще се погрижа за това. А сега, сър, мога ли да се сбогувам с вас, докато няма никой край нас? — Жискар протегна ръка по най-човешкия начин, по който Бейли го беше виждал да се държи.

Бейли пое ръката. Пръстите ѝ бяха твърди и студени.

— Сбогом... приятелю Жискар.

— Сбогом, приятелю Илайджа — отвърна Жискар, — и запомнете, че макар изразът да се отнася за Аврора, от този момент нататък, Земята ще представлява истинската Планета на Зората.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.